MUKESH KAPILA

DAMIEN LEWIS

MASACRUL DIN DARFUR

Singur împotriva răului

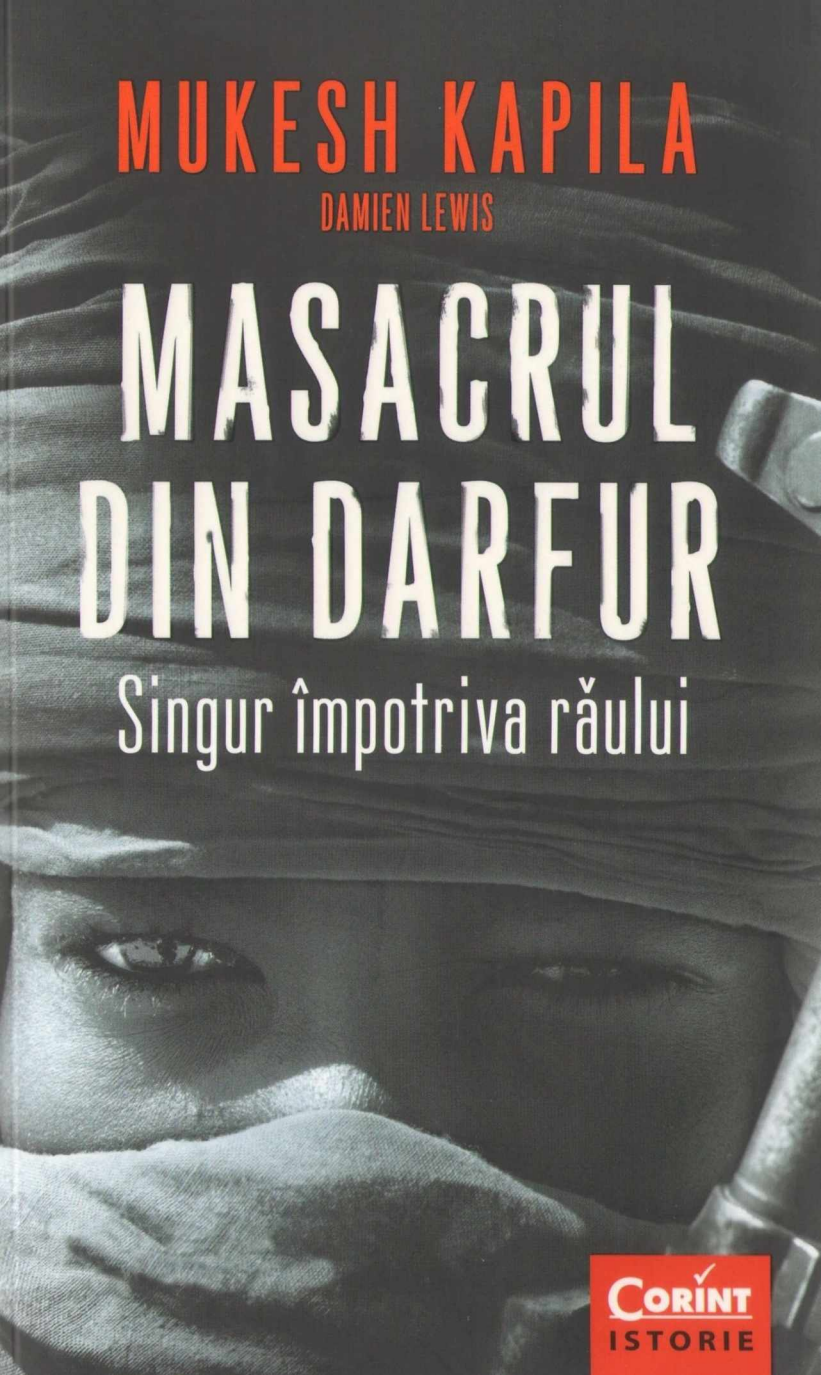

CORINT ISTORIE

MUKESH KAPILA
DAMIEN LEWIS

MASACRUL DIN DARFUR

Singur împotriva răului

MUKESH KAPILA
DAMIEN LEWIS

MASACRUL DIN DARFUR

Singur împotriva răului

Traducere din limba engleză de Carmen Ion
Prefață de Marian Voicu

CORINT
ISTORIE

DR. MUKESH KAPILA, în prezent profesor la Manchester University, este expert în probleme umanitare și diplomat internațional. A lucrat în peste 130 de țări în funcții de conducere pentru guvernul britanic, ca și pentru Organizația Națiunilor Unite, Organizația Mondială a Sănătății și Federația Internațională a Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie. Ca urmare a experienței pe care a acumulat-o în diverse puncte fierbinți de pe glob, Kapila s-a concentrat asupra prevenirii genocidului și a altor crime îngrozitoare împotriva umanității în calitate de reprezentant special al Aegis Trust.

DAMIEN LEWIS este un autor britanic multipremiat de bestselleruri internaționale, publicate în peste 30 de limbi. A colaborat la scrierea mai multor memorii incitante de mare succes, printre care *Slave*, povestea lui Mende Nazer.

Redactare: Dragoș Roșca

Tehnoredactare computerizată: Cristina Gvinda

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustrație copertă: ©Getty Images

MUKESH KAPILA with Damien Lewis
AGAINST OF TIDE OF EVIL
Copyright © 2013 by Mukesh Kapila and Damien Lewis
All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-8623-89-4

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KAPILA, MUKESH
Masacrul din Darfur : singur împotriva răului / Mukesh Kapila; trad.: Carmen Ion ; pref.: Marian Voicu. - București : Corint Books, 2015

ISBN 978-606-8623-89-4

I. Ion, Carmen (trad.)
II. Voicu, Marian (pref.)

94(624 Darfur)"2003

Prefață

Într-o după-amiază de ianuarie a anului 2003 aterizam la Khartoum, cufundându-ne brusc în mâzga lipicioasă a unei călduri paralizante. Urma să filmăm câteva reportaje. Sudanul părea dintr-odată deschis Occidentului. Invitația Ministerului de Externe sudanez a fost surprinzătoare, regimul de la Khartoum având reputația unui stat polițienesc condus cu mână de fier de președintele Omar al-Bashir.

Sudanul era considerat de americani un stat sponsor al terorismului: Osama Bin Laden a locuit aici între 1991 și 1996. Întrucât Bashir a susținut regimul lui Saddam Hussein în timpul războaielor din Golf, relația cu Washingtonul era foarte proastă. Deschiderea era așadar surprinzătoare, lăsându-mă să cred că sudanezii încercau să profite de relația specială cu Bucureștiul (cei mai mulți studenți străini în timpul regimului comunist din România erau sudanezi).

Între timp, aveam să aflu că în sud se descoperiseră noi zăcăminte de petrol, ceea ce adusese pretendenți americani, chinezi și ruși la porțile celei mai mari țări africane. Khartoumul putea plusa, încercând să negocieze cu Vestul ridicarea sancțiunilor și cu Estul credite ieftine.

Anul 2003 a fost unul de răscruce: pacea cu rebelii din sud părea posibilă. Khartoumul era în război civil cu Sudul negru încă de la cucerirea independenței, din 1956. După doar câteva luni însă, zvonurile privind atrocitățile comise în altă regiune, în Vest, aveau să se răspândească și lumea avea să audă din ce în ce mai des un nume asociat cu una din cele mai mari catastrofe umanitare: Darfur.

Două luni mai târziu, avea să aterizeze la Khartoum și dr. Makesh Kapila, noul coordonator rezident al ONU în Sudan.

Cartea de față este un adevărat thriller. Cu imagini puternice și un ritm rapid al narațiunii, are câteodată aerul unui scenariu de *blockbuster* (în care apar, în carne și oase, George Clooney, Kofi Annan, Omar al-Bashir, șefi de stat și de guvern, agenți secreți).

Mukesh Kapila este ceea ce se cheamă un *whistleblower*, un avertizor, o persoană care alege să denunțe pentru binele public neregulile, corupția, ipocrizia, lașitatea din organizația pentru care lucrează. Kapila, unul dintre demnitarii de rang înalt ai Organizației Națiunilor Unite, șeful Misiunii ONU în Sudan, condamnă eșecul organizației sale în a preveni genocidul din Darfur, tăcerea instalată ipocrit la cartierul general de la New York. Este, probabil, *whistleblower*-ul cu cea mai înaltă funcție dintr-o organizație publică de până acum. Alături de el stau alte figuri „celebre" ale ultimilor ani: Julian Assange și Edward Snowden.

Kapila demontează în fața noastră mecanismele viciate ale ONU, ne conduce prin labirintul vertical al birocrației, ne prezintă funcționarii aparent inofensivi, „mandarinii" din umbră, cei care la un prânz copios iau decizii de viață și de moarte pentru popoare întregi.

Autorul se consideră un diplomat incomod. În Irak fusese judecat *in absentia* pentru „pătrundere ilegală în țară și instigare la rebeliune împotriva statului irakian" și condamnat la moarte. Cel care avea să îl aducă, viu sau mort, urma să primească o recompensă de 100 000 de dolari.

După misiunile din Rwanda, Kosovo, Afghanistan, Angola, Sierra Leone, Sri Lanka, Coreea de Nord, Irak, la numai 48 de ani, Kapila este surprins de poziția înaltă în care este numit, aceea de coordonator plenipotențiar în Sudan. Expert în misiuni umanitare, crede că a văzut tot ceea ce se poate imagina în materie de atrocități. Are însă ocazia să vadă cum în proximitatea sa, în Darfur, începe un adevărat genocid. Autoritățile de la Khartoum îi confirmă nonșalant că vor aplica „soluția finală", convinse că diplomații coruptibili ai Occidentului nu vor reacționa, așa cum nu o făcuseră nici până atunci.

Din martie 2003, când apar primele zvonuri privind masacrele din Vest, Kapila se zbate pentru a documenta situația din teren și, mai apoi, pentru a-i preveni pe colegii din cancelariile occidentale că în Darfur are loc cel mai mare genocid din istoria recentă.

Kapila este, el însuși, un supraviețuitor al genocidului. Din memoria de dincolo de nașterea sa, din povestirile bunicii sale, îi apare obsedant figura unui elvețian care lucra pentru Crucea Roșie și care, în timpul

refugiului care a urmat împărțirii Indiei în 1947 în India și Pakistan „la fiecare oprire, el cobora din tren și înfrunta masele înarmate cu puști și cu săbii având în mâini doar steagul. Și, ca prin minune, curajul acestui om extraordinar a ținut trenul și pe ocupanții lui în siguranță până ce au traversat granița și au intrat în India. El salvase viața bunicii și pe cea a copiilor ei. Dacă n-ar fi existat Crucea Roșie, eu nu m-aș fi născut".

Pe fundalul povestirii din Sudan, se derulează povestea intimă a autorului: dr. Kapila este indian din casta brahmanilor („în *Bhagavad Gita* – echivalentul hindus al Bibliei creștine sau Coranului musulman –, Kapil Rishi este nepotul lui Brahma"), cu o descendență sacră care îi legitimează acțiunile în favoarea celor săraci și oprimați.

A luptat din greu pentru fiecare șansă ce i s-a oferit: pentru bursa în Anglia care îi va schimba viața, pentru postul de medic în comitatul Cambridgeshire, pentru tânăra doctoriță albă care făcea apostolat în comunitățile sărace din India și care avea să-l ceară în căsătorie, pentru cele trei fiice... Este un *outsider* al unei lumi coloniale apuse și care avea să ajungă în chiar miezul ei de putere, la Londra, în Ministerul de Externe și apoi la ONU.

De mic, contemplând un sac cu ajutoare primite de la americani, are revelația dramei poporului său: „Acum știam însă adevărul: trăiam pe seama ajutoarelor trimise de un popor aflat la jumătate de glob distanță de noi. Dacă a existat un moment în care mândria mea copilărească a încasat o lovitură, atunci a fost".

„Dumnezeu nu ne cere să reușim, ci doar să facem tot ce ne stă în putere", spunea Maica Tereza. O istorie a secolului XX și a începutului de secol XXI este o istorie a masacrelor, a unei umanități care luptă cu răul visceral. Kapila trece în revistă rapid politica Occidentului în toate zonele sensibile ale globului, iar concluziile sunt amare: „De multe ori în istoria recentă câștigasem războaie și pierdusem păci".

La Srebrenica, în 1995, circa 10 000 de bosniaci civili căutaseră protecție în „adăpostul sigur" al ONU, apărat de o garnizoană formată din 400 de olandezi din forțele de menținere a păcii. Armata sârbă încercuise adăpostul și ceruse să-i fie predați toți bosniacii musulmani, ceea ce s-a și întâmplat. Comandantul forței olandeze ceruse permisiunea de a riposta, însă ONU a refuzat. După evenimentele de la Srebrenica, sentimentul de rușine a luat asemenea proporții în Olanda, încât a dus la căderea guvernului, „însă eșecul principal aparținuse ONU, și totuși nimeni din

cadrul acelei auguste instituții nu fusese vreodată tras la răspundere. Mai-marii ONU – printre care și Kofi Annan – scăpaseră nepedepsiți".

În Sierra Leone, „rebelii din cadrul RUF se specializaseră în amputări – retezarea brațelor și picioarelor cu macetele – ca modalitate de a răspândi frica".

De data aceasta, în Sudan, victimele sunt africanii negri tratați ca niște cetățeni de mâna a doua de către arabii care au preluat puterea la Khartoum. Vizitele sale în Sudanul de Sud, unde îl cunoaște pe șeful Armatei Poporului pentru Eliberarea Sudanului, John Garang, îi arată amploarea crizei: „Malnutriția era endemică printre copii. Copiii se nășteau prematur și sub greutatea normală și sufereau de probleme de dezvoltare, iar bolile erau larg răspândite. Malaria domnea, apa și condițiile de igienă erau practic inexistente, la fel și îngrijirea sănătății și educația. [...]Nimic din ceea ce văzusem până atunci în călătoriile mele în cele mai sărace colțuri ale lumii nu se compara nici pe departe cu situația din sudul Sudanului, iar supărarea lui Garang pentru lipsa de implicare a ONU căpăta acum mai mult sens".

Urmează apoi relatările din Darfur, care devin tot mai numeroase: „«Dacă prind o femeie gravidă, îi taie burta», a adăugat Idris. «O taie și, dacă e băiețel, îl aruncă în foc. Îți dai seama – *în foc!* Iar dacă e fetiță, o lasă acolo să moară». Au pornit să-mi povestească despre femeile răpite. Fetițe nu mai mari de șase sau șapte ani care fuseseră violate. Unele din ele de față cu mamele lor. Soți obligați să se uite cum soțiile le erau bătute și violate în repetate rânduri. De multe ori femeile erau răpite de călăreți și duse în taberele lor. Unele se întorceau acasă după câteva zile, iar altele dispăreau pur și simplu".

Relatările din Darfur îi amintesc de Rwanda părăsită de ONU și de toate organizațiile umanitare chiar în timpul masacrelor. Singurele care rămăseseră pe loc erau măicuțele indiene din Misiunea Maicii Tereza. Cele văzute îl vor bântui toată viața: „Ne-am simțit atrași de bisericuță precum o molie de flacără. Cu cât ne apropiam, cu atât duhoarea devenea mai grea. În timp ce străbăteam poteca ce ducea spre ușă, am văzut câini costelivi care rodeau ceva – mădulare umane. Ne-am oprit în fața ușii deschise și am aruncat o privire peste prag. Primele lucruri pe care le-am remarcat au fost amvonul și numerele imnurilor notate pe o tablă lipită de perete. Sub ea se afla o grămadă de corpuri omenești contorsionate – bărbați, femei, bătrâni, copii, chiar și prunci. Am văzut femei dezgolite de la brâu în sus și cu sânii tăiați. Am văzut un bebeluș

atârnat la sânul mamei moarte; avea picioarele secerate. Bisericuța părea să poată adăposti circa 200 de oameni, dar cel puțin 1 000 de cadavre fuseseră îngrămădite înăuntru. Nici nu puteam intra din cauza mormanului de leșuri. Toate ferestrele bisericii fuseseră sparte de gloata hutu care își croise drum cu forța. Unele mâini retezate țineau în continuare Biblii, în postura în care oamenii fuseseră surprinși în timpul rugăciunii. Peter și cu mine ne-am întors și am plecat fără a schimba o vorbă. Nu aveam ce ne spune. Niciun cuvânt nu putea descrie grozăvia pe care o văzusem."

Gândindu-se la organizația pentru care lucrează, autorul îl citează pe Edmund Burke: „Pentru ca răul să triumfe, nu e nevoie decât de câțiva oameni de bine care să nu facă nimic". Kapila se confruntă cu indiferența șefilor săi din ONU, dar și cu propria conștiință, devenind „prizonierul propriei funcții". Masacrele la care a fost martor ocular, de la Srebrenica și Rwanda până la Sierra Leone și Irak, îl determină să își pună întrebări: „Am pus problema și în particular, la New York: «dacă nu eu, atunci cine avea să reacționeze?». Întrebarea mea s-a lovit de un zid de răspunsuri echivoce și de tăcere. Mi-am amintit că îmi jurasem că *dacă îmi va sta în putere nu voi lăsa niciodată răul să triumfe.* Dar dacă era să reacționez – sub ce formă, încă nu știam –, mai întâi de toate aveam nevoie de dovezi. Vorbele sunt una, dar pentru a lua poziție aveam neapărat nevoie de probe".

Kapila înțelege că este vorba de epurarea etnică, iar mijloacele folosite sunt bombardarea aeriană, urmată de atacurile la sol ale forțelor armate sudaneze și milițiilor. Și îi cunoaștem și pe făptași: „cei aflați la cârma regimului de la Khartoum, plus Muhabaratul [poliția secretă sudaneză], împreună cu Janjaweed [milițiile loiale Khartoumului]". Ce nu știa încă era amploarea distrugerii.

Statul sudanez este pentru Kapila unul polițienesc, iar orice încercare de a avea un dialog onest cu reprezentanții săi este inutilă. Pe măsură ce încearcă să se implice tot mai mult în Darfur, relațiile cu Guvernul sudanez devin tot mai aspre: „«Cine mama dracului te crezi? Asta e țara noastră! Noi controlăm aici lucrurile! E treaba noastră! Nu a nenorocitului de ONU! O să fii dat afară în șuturi din Sudan!» Nu obișnuiesc să înjur, și cu siguranță nu în discuții cu miniștrii țării-gazdă, însă de data asta am văzut roșu în fața ochilor. «Atunci faceți naibii ce vreți!» am țipat înainte de a închide telefonul".

Pentru a strânge informații, riscă totul într-o misiune secretă: „Un scandal uriaș avea să izbucnească dacă se afla că șeful coordonator plenipotențiar al ONU angajase pe cineva care să pătrundă în asemenea chip în Darfur".

Kapila începe apoi un turneu prin cancelariile europene cu două scopuri: de a strânge bani pentru asistența umanitară în Darfur și de a semnala atrocitățile comise.

Britanicii de la care aștepta soluții ferme și imediate îl dezamăgesc, aceștia „dând la schimb suferințele populației din Darfur pe semnarea acordului de pace". Nici la sediul ONU nimeni nu este dispus să se implice în ceea ce știau că se transformă în genocid. Kapila este dezamăgit: acest loc „încărcat de istorie, în care țările mici se presupunea că erau egalele statelor mari. Pentru cei care, ca și mine, credeau cu putere în aceste lucruri, era Mecca"; dar aici nimeni nu este dispus să ia vreo măsură: „Ne pregăteam să facem față unei crize umanitare de proporții gigantice, când ceea ce ar fi trebuit să facem era să oprim declanșarea furtunii".

Kapila înțelege că istoria se repetă și ONU putea să se facă iar vinovată de un eșec colectiv și incredibil prin păstrarea tăcerii asupra ororilor din Darfur și devine conștient de misiunea sa: „Singur în biroul meu din Khartoum, în seara aceea am trăit un moment de «evrika», o revelație electrizantă. Am înțeles cu absolută claritate ce aveam de făcut: «să acționez în orice mod posibil pentru a opri răspândirea răului». Odată cu realizarea răspunderii uriașe care îmi revenea, m-am simțit total eliberat. Indiferent de atitudinea, abuzivă sau nu, cu care aveam să fiu tratat de ONU, aveam datoria personală de a acționa, ghidat pur și simplul de propriul simț al binelui și răului".

Atunci când Guvernul începe operațiuni masive și sistematice de curățare a întregii regiuni și chiar și a taberelor de refugiați de lângă Khartoum, Kapila își dă seama că îi mai rămâne o singură soluție. Începe să adune date concrete, cifre, probe și mărturii: „În fiecare sat voiam să aflu câte violuri se întâmplaseră, câți morți erau, câte femei fuseseră răpite. Voiam numele satelor, ora atacului și componența exactă a bandelor de criminali. Nu mă mai interesau istoriile personale, oricât de înfiorătoare erau, ci date precise și specifice cu care să îi prind pe criminali și să-i arunc în spatele gratiilor. Am cerut să-mi fie trimise numai informații verificate și oamenii mei s-au pus imediat pe treabă. Piesa se apropia acum de actul final."

Kapila vrea să îi convingă pe șefii săi că vinovații trebuie aduși în fața Curții Penale Internaționale, dar britanicii și americanii sunt pur și simplu amuzați de intenția sa. În cele din urmă, însă, după aproape un an de la începutul mandatului său ca șef al misiunii ONU în Sudan și de la începutul atrocităților din Darfur, ONU se decide să îl concedieze, pentru că face „prea multe valuri".

Nu mai are timp și nici ce pierde, așa că, după ce intră în posesia informațiilor din Darfur, se decide: va ieși în presă, va spune lumii întregi ceea ce ONU voia să ascundă. Efectul e uriaș: toată presa internațională îi preia declarațiile. Primele pagini ale celor mai mari ziare din lume vorbesc acum de genocidul din Darfur. Iar la sediul central al ONU se produsese o „consternare adâncă [...]. Oameni aflați în posturi-cheie «fugeau de colo-colo ca niște găini cu capetele retezate»". Poliția secretă sudaneză nu rămâne, însă, indiferentă: „Dr. Kapila, ne-ai insultat țara! [...] Cât de curând vei fi găsit mort și meriți să ajungi în iad!".

Kapila notează succint urmarea demersului său: „Concluziile trase ca urmare a anchetei oficiale au fost aduse la cunoștința lui Kofi Annan. În document se arăta că existau probe *prima facie* că în Darfur se comiseseră «crime împotriva umanității și crime de război, inclusiv acte cu intenție de genocid». În consecință, Consiliul de Securitate a fost obligat să sesizeze Curtea Penală Internațională de la Haga. CPI și-a început propriile investigații în iunie 2005, inculpând mai mulți membri din vârful ierarhiei regimului de la Khartoum, inclusiv pe președintele sudanez, Omar al-Bashir. I-au fost aduse cinci capete de acuzare pentru crime împotriva umanității, două pentru crime de război și trei pentru genocid. Lista de infracțiuni pentru care a fost inculpat al-Bashir – primul șef de stat în funcție pus sub acuzare de către CPI – arăta ca scenariul unui film horror: crime, exterminare, tortură, viol și așa mai departe."

Dar ce s-a întâmplat, după 11 ani, cu personajele acestui thriller? „Arhitectul-șef al genocidului – Omar al-Bashir – rămăsese președintele Sudanului; mâna lui dreaptă – Ahmed Haroun, comandantul operațiunilor militare – fusese promovat într-o funcție politică de mare însemnătate. Milițiile Janjaweed scăpaseră în mare parte nepedepsite, iar șeful lor – Musa Hilal – dobândise și mai mare putere. Pe scurt, nu numai că cei responsabili nu fuseseră aduși în fața justiției, dar arhitecții soluției finale din Darfur fuseseră recompensați financiar, personal și

politic pentru crimele lor odioase. Cât despre justiție, reconciliere și revenirea la normal – acestea rămâneseră o himeră".

Sudul Sudanului a devenit independent în 2011, în urma unui referendum, și este măcinat acum de război civil. Banii, puterea și petrolul sunt din nou cauzele, iar politicienii locali, companiile internaționale și marile puteri ale lumii sunt, din nou, actorii. Iar în zona de frontieră dintre Sudan și Sudanul de Sud au loc din nou atrocități, la care Kapila, de data aceasta un simplu civil, asistă neputincios și aude același ordin ca în Darfur, în 2003: „Trebuie să curățați locul lună. Să-i măturați, să-i ștergeți de pe fața pământului, să-i zdrobiți. Să nu-i aduceți înapoi vii. Nu avem loc pentru ei în țara asta".

Cât despre Darfur, în 2015 încă nu este pace. Încă mai au loc lupte între milițiile locale. Încă mai sunt arse satele și masacrați civilii. Statisticile sunt vagi: peste 500 000 de victime, 3 000 000 de refugiați. Kofi Annan își va păstra funcția până în 2006, recunoscând abia spre finalul mandatului că „tragedia din Darfur a atins un punct critic. Este nevoie de întreaga atenție a Consiliului de Securitate și de măsuri urgente".

Această admirabilă confesiune este dovada că un singur om poate schimba soarta a milioane de vieți. Mărturia de credință a lui Mukesh Kapila este temelia morală pe care se poate zidi lumea liberă: *„acțiunile unei singure persoane pot schimba lucrurile.* Poți și trebuie să iei poziție în fața răului absolut, oricât de mare ar fi miza în termeni personali și oricât de înfricoșătoare ți s-ar părea consecințele. Și poți să o faci de unul singur și să nu te numeri printre oamenii de bine care stau cu mâinile în sân".

MARIAN VOICU
martie 2015

Pentru oamenii din Crucea Roșie și Semiluna Roșie,
cei care mi-au oferit darul originar al vieții.
Și care și-au deschis inimile față de mine
în timp ce toți ceilalți m-au alungat.
MUKESH KAPILA

Și pentru Roger Hammond,
frate și prieten adevărat, plecat dintre noi,
dar nu uitat de cei care l-au iubit – știți voi cine.
Semper fidelis.
DAMIEN LEWIS

Nota autorului

Mulți ani am rezistat tentației de a așterne pe hârtie această mărturie deoarece nu am avut puterea să retrăiesc amintirile și sentimentele dureroase pe care eram convins că avea să le răscolească. Numai insistențele prietenilor cu privire la datoria pe care o am de a-i ajuta pe cei confruntați cu dileme și probleme similare m-au determinat să împărtășesc lumii ceea ce am de zis.

Cartea aceasta nu s-ar fi născut fără sprijinul lui E.Z. și al lui R.H., supraviețuitori ai Holocaustului, oameni care m-au inspirat și care și-au păstrat încrederea în umanitate în ciuda a tot ce au trăit. Mulțumiri speciale lui Bayarmaa Luntan, care a stăruit permanent pe lângă mine pentru a duce la bun sfârșit sarcina pe care mi-am asumat-o.

Pe parcursul redactării volumului am fost – inevitabil – nevoit să mă autoevaluez, atât privitor la ceea ce las în urmă, cât și la formarea mea ca profesionist și ca om. Mulți dintre membrii familiei mele, dintre prieteni și colegi mi-au influențat concepțiile și sistemul de valori. Bunica dinspre partea mamei, Vidya Wati, m-a învățat să nu-mi uit niciodată rădăcinile. Profesorul J.C. Drew, preot din Congregația Fraților Creștini de la St. John's School din India, mi-a călăuzit primii pași.

Mentorii pe care i-am avut ulterior în Anglia, Peter Waghorn la Wellington College și Sir Alec Cairncross la Oxford, m-au încurajat și m-au făcut să cred în propriile forțe. Mai târziu, dr. David Nabarro m-a învățat să gândesc logic, iar Peter Penfold, fost înalt comisar britanic

pentru Sierra Leone, mi-a arătat ce preț trebuie plătit pentru curajul de a rosti adevărul. Nu în cele din urmă, șefa mea, doamna Clare Short, prima deținătoare a funcției de secretar de stat pentru Dezvoltare Internațională din cadrul guvernului britanic, mi-a demonstrat că autoritatea înseamnă mai mult a face bine decât a face ceea ce trebuie făcut.

Toată viața mea am avut norocul să fiu înconjurat de prieteni și colegi buni, care mi-au fost totodată și criticii cei mai aspri. Ei nu s-au ferit niciodată să-mi atragă atenția asupra numeroaselor mele limitări, rămânându-mi însă mereu alături. Le sunt recunoscător tuturor, și mai ales Nadiei El Maaroufi și lui Isabelle Balot, asistentele mele speciale la misiunea ONU din Sudan, pentru loialitatea lor neclintită în vremuri de mare dificultate pentru mine.

Cartea aceasta reflectă propriile amintiri, fiind documente compilate în perioada respectivă cu ajutorul unor colegi care au trecut împreună cu mine prin aceleași experiențe și au fost dispuși să mă asiste. Acolo unde am considerat necesar, am modificat numele unor persoane fie pentru a le proteja de posibile represalii, fie pentru a le permite să-și continue munca în domeniul umanitar și de clădire și menținere a păcii.

Orice erori apărute în cadrul relatării îmi aparțin în exclusivitate și voi fi mai mult decât fericit să le corectez în edițiile viitoare.

MUKESH KAPILA
Geneva, 2013

Prolog

Vechiul ceas de mână Favre-Leuba al tatei stă pe birou în timp ce scriu. În fața mea, fereastra se deschide spre Alpii elvețieni, maiestuoși și cu crestele acoperite de zăpadă. E iarnă și tocmai am trecut prin ceea ce s-ar putea numi un atentat la viața mea.

În dimineața aceasta am pornit devreme din Geneva spre o căsuță amenajată ca birou de lucru în creierii munților. Aici urma să mă întâlnesc cu Damien Lewis, un scriitor profesionist care intenționa să mă intervieveze timp de mai multe zile pentru a pune cumva în ordine evenimentele din anul petrecut de mine în Sudan.

Am lucrat împreună toată dimineața, după care eu am sugerat să facem o pauză și să luăm mașina pentru a vizita o frumoasă vale din apropiere. Era o zi de ianuarie rece și, deși cerul era senin și însorit, totul în jur era înghețat. Am pornit la drum în vechiul meu Renault și după scurt timp am încetinit pentru a putea admira peisajul. Am ajuns într-o vale, de unde drumul începea să urce, și pentru prima oară în ziua aceea soarele mi-a bătut drept în ochi.

Am orbit instantaneu și parbrizul s-a încețoșat în mii de raze strălucitoare. Incapabil să mai disting ceva, am apăsat pe frână și am încercat să virez înspre locul unde bănuiam că se

afla șoseaua. Mașina s-a oprit cu o smucitură, ieșind pe jumătate afară de pe drum. Am oprit motorul și timp de o secundă Damien și cu mine ne-am uitat tăcuți unul la celălalt.

— A fost... cât pe-aci, am remarcat eu cu o voce ușor tremurătoare. Am avut noroc că nu mergeam deloc cu viteză. Cred că ar trebui să curățăm parbrizul.

— Nu l-ai curățat azi dimineață? m-a întrebat Damien.

I-am răspuns că da, dar nu foarte bine, după câte se părea.

Am căutat în jur ceva cu care să râcâim geamul, apoi ne-am apucat de treabă. După câteva secunde, Damien s-a oprit. A ridicat racleta și mi-a arătat-o cu o privire perplexă.

— Ce Dumnezeu e asta? a întrebat indicând o mizerie maronie și cleioasă lipită de racletă și care lăsase urme pe parbriz.

Am clătinat din cap.

— N-am idee. E chiciură? Nu pare.

— Nu, nu e chiciură, a adulmecat el racleta. E rășină epoxidică, a adăugat cu o expresie întunecată întipărită pe față, un amestec de incredulitate și îngrijorare. Mukesh, ce caută rășina asta pe parbrizul tău?

Am ridicat din umeri. N-aveam habar ce este o rășină epoxidică.

Damien mi-a arătat urmele de spray care traversau parbrizul.

— Mukesh, uite, cineva ți-a stropit tot parbrizul cu rășină epoxidică.

— Dar ce e rășina epoxidică, mai exact? am întrebat eu.

— E ceva asemănător unor fibre de sticlă lichide. Se folosește la repararea bărcilor și altele de genul acesta. E incredibil de lipicioasă și imposibil de curățat. Când se usucă, se întărește ca plasticul.

A tăcut câteva clipe.

— Întrebarea e de ce ți-ar stropi cineva parbrizul cu așa ceva?

— Poate din greșeală, m-am aventurat eu. Sau o fi fost un act de vandalism.

— Mukesh, e imposibil ca să-ți fi stropit cineva accidental parbrizul cu o rășină. Iar dacă ar fi vrut să-ți vandalizeze mașina, ar fi spart geamurile cu o cărămidă, ar fi distrus farurile sau ar fi mânjit mașina cu vopsea. Nimeni nu folosește substanța asta pentru a vandaliza o mașină.

— Ce vrei să spui cu asta? l-am întrebat.

În loc să-mi răspundă, a dat ocol mașinii pentru a cerceta geamul dinspre scaunul pasagerului.

— Vezi, au dat cu spray și aici.

A ajuns în spatele mașinii.

— Și pe geamul din spate. Mukesh, ascultă, cineva a stropit cu rășină epoxidică toate geamurile mașinii.

A aruncat o privire la oglinzile laterale.

— Dumnezeule, până și oglinzile!

S-a apropiat de mine, în fața mașinii.

— Deci ce înseamnă toate astea?

— Nu știu, am răspuns eu.

Chiar n-aveam idee. Totul părea atât de ciudat.

— OK, hai să ne gândim. În dimineața asta a căzut chiciură. Spui că ai încercat să cureți parbrizul?

— Da. Cu ștergătoarele și cu apa din spălătorul de parbriz, dar mi s-a părut că nu s-a curățat prea bine. M-am gândit că geamul înghețase și că dacă pornesc radiatorul se va dezgheța.

— Bun, deci din Geneva ai pornit spre vest, nu-i așa? Soarele răsare la est. Întâmplător, nu te-ai îndreptat în direcția răsăritului. Dacă ai fi făcut așa, ai fi fost pe autostradă când soarele s-ar fi reflectat în parbriz și ai fi fost complet orbit. Deci ce s-ar fi întâmplat dacă, în loc să pornești înspre vest, ai fi pornit către est?

— Păi, presupun că cel mai probabil aș fi făcut un accident.

— Exact. Și asta mergând cu viteză mare pe autostradă. Numai că soarele s-a reflectat în parbrizul tău la amiază aici, când rulam cu puțin peste 30 de kilometri la oră, ca să admirăm peisajul.

A gesticulat spre zona aflată mai jos, în vale.

— Și ai reușit să oprești mașina chiar înainte de a ne prăbuși acolo. Ce concluzie tragi?

— Cred că am avut noroc.

— Așa e. Deci, pentru a reveni la întrebare: de ce ți-ar stropi cineva mașina cu rășină epoxidică?

— Probabil e un soi de avertisment...

— Asta în cel mai bun caz, dacă nu cumva a fost un atentat la viața ta ori a noastră, a amândurora. Bun, și acum spune-mi de ce ar vrea cineva să te ucidă, asta presupunând că tu ai fost ținta? Și să nu uităm toate amenințările cu moartea pe care le-ai primit în ultimii ani.

— Hm... Sudanul?

— Da. Sudanul. Sudanul și, mai precis, îmi închipui că e vorba de Darfur...

Cu ajutorul unei soluții antigel am reușit să curățăm parbrizul pe o porțiune cât să pot vedea. Odată întorși la căsuță, Damien m-a îndemnat să raportez cele întâmplate la poliția de pe lângă misiunile diplomatice din Geneva – statutul meu fiind acela de diplomat –, ca și la celelalte autorități abilitate să cerceteze astfel de cazuri. A urmat o anchetă în cadrul căreia o cetățeancă de naționalitate sudaneză, care mă urmărise comportându-se într-un mod suspect, a fost investigată cu atenție. De-a lungul anilor, am afirmat în nenumărate rânduri că nu am nimic împotriva poporului sudanez. Dimpotrivă: sudanezii îmi sunt foarte dragi și niciodată nu am refuzat să colaborez cu ei în cadrul activităților mele umanitare.

Aproape peste noapte, femeia investigată a dispărut din Geneva. Bănuiesc că fie s-a întors de bună voie, fie a fost rechemată în Sudan. Anchetatorii nu se mai loviseră de un caz similar, în care o rășină epoxidică să fi fost utilizată cu acest scop, însă au admis că pe vreme de iarnă și în condițiile unui soare foarte puternic, metoda se putea dovedi eficientă în uciderea, rănirea sau măcar înspăimântarea cuiva. Am fost sfătuit să iau măsuri de precauție suplimentare și cu asta cazul a fost închis.

Se împlineau aproape zece ani de când îmi ocupasem poziția de șef al misiunii ONU în Sudan și adevărul este că amenințările cu moartea nu se sfârșiseră. Se mai răriseră, dar când credeam că se terminaseră, primeam câte un apel pe telefonul mobil și o voce sinistră îmi spunea: „Dr. Kapila, nu am uitat ce ai făcut. Nu vom uita niciodată și, într-o zi, când te vei aștepta cel mai puțin, vom pune mâna pe tine..."

Oricât de des mi-am schimbat numărul de telefon, apelurile nu au încetat. Bănuiesc că nu e chiar atât de greu să iei urma cuiva și să-l ții în vizor, mai ales dacă miza este suficient de mare pentru a justifica timpul și efortul consumat.

Și, foarte probabil, așa și este: la circa zece ani de la declanșarea genocidului din Darfur, miza rămâne incredibil de mare. Sunt permanent supus amenințărilor pentru că genocidul acesta este fără de sfârșit. Într-un fel, este cel mai de succes genocid din lume, pentru că criminalii au obținut tot ce și-au propus: au exterminat sute de mii de oameni; au răspândit pe unde au trecut teroarea și au distrus sentimentul identității în victimele lor în asemenea măsură, încât acestea se tem în continuare să revină pe pământurile care le aparțin; mai mult, le-au distrus fizic mijloacele de supraviețuire, pentru a face întoarcerea acasă de două ori mai dificilă.

Așa că, la un deceniu după începutul ororii, Darfurul rămâne golit de populația băștinașă, circa trei milioane dintre

aceştia trăind în tabere de refugiaţi ori ca RI (refugiaţi intern). Mai mult decât atât, genocidul s-a soldat cu un imens succes în ochii celor care l-au orchestrat – oameni aflaţi sub protecţia guvernului sudanez –, deoarece niciunul dintre ei nu a fost adus în faţa justiţiei.

Aceasta nu înseamnă că evenimentele pe care le-am înfăţişat în această carte – când am încălcat toate regulile unanim acceptate şi am denunţat crimele comise la Darfur – nu au avut niciun impact. Chiar dimpotrivă. Acţiunile mele au stârnit o furtună în presa internaţională şi au declanşat o cotitură în evoluţia situaţiei din Darfur. La numai câteva zile după ce am părăsit pentru ultima oară Khartoumul, ONU şi câteva guverne ale unor ţări importante au fost obligate să ia măsuri.

Presupun, prin urmare, că *toate acestea* nu pot fi uitate de serviciile secrete ale regimului de la Khartoum şi că acesta este motivul pentru care mi-au transmis un avertisment atât de dur într-o zi de iarnă în Alpii elveţieni. Dar nu sunt genul de persoană uşor de adus la tăcere. N-am fost nici în primăvara lui 2004, când am denunţat pentru întâia oară ororile petrecute la Darfur, şi aşa am rămas şi acum, când m-am hotărât să aştern pe hârtie ceea ce am văzut şi ştiu.

După ce maşina mi-a fost stropită cu răşină epoxidică, Damien m-a întrebat dacă vreau să continui cu scrierea cărţii. Răspunsul meu a fost un „da" ferm. Nu am ales tăcerea în 2004 şi nu o voi alege nici acum.

Pentru cei dintre noi care vor să se asigure că „niciodată" va deveni o realitate, tăcerea nu va reprezenta nicicând o alegere, chiar dacă pentru asta am putea plăti cu propria viaţă.

Unu

Fiecare spinare trebuie să-şi poarte propria povară.
Înaintaşul meu, gânditorul Kapila (cca 500 î.e.n.)

Ceasul a sunat la ora două noaptea. Casa era cufundată în liniște și întuneric în timp ce mă pregăteam de plecare, încercând să nu o trezesc din somn pe soția mea, Helen. După două decenii în care mă aventurasem în punctele cele mai fierbinți de pe glob, mă obișnuisem să călătoresc cu bagaje puține și să părăsesc pe tăcute casa în toiul nopții. Nu-mi împachetasem decât o valiză pentru drumul către noua mea slujbă din Sudan.

Mi-am furișat capul pe după ușile camerelor unde dormeau fiicele mele și mi-am luat silențios rămas bun. Fetele noastre au câte un prenume englezesc, care reflectă cetățenia lor britanică, și unul indian, care reflectă moștenirea indiană.

Cea mai mare dintre ele este Rachel *Prakash*, care înseamnă „lumină" în limba mea maternă, hindi. Rachel este genul rațional și pragmatic. A judecat plecarea mea în Sudan prin prisma spiritului ei practic: „Face parte din îndatoririle de serviciu ale tatei". A doua fiică este Lois *Vidya*, care înseamnă „cunoaștere". Dintre fetele mele, Lois este cea care se bazează cel mai mult pe instinct. M-a sprijinit enorm când a aflat că plec în Sudan, cu

toate că știa că voi lipsi luni întregi de acasă. Era mândră că tatăl ei mergea „să salveze lumea", așa cum descriau fiicele mele misiunile pe care le îndeplineam la capătul pământului.

A treia fiică a noastră este micuța Ruth. Numele hindus pe care i l-am ales este *Maya* – „iluzie" –, căci a venit ca un fel de adaos târziu la clanul Kapila. Am tratat-o mereu ca pe mezina familiei, cu toate că este probabil cea mai înțeleaptă dintre noi toți și știe instinctiv că, ori de câte ori plec undeva departe, fac „un lucru bun".

Mi-am petrecut mulți ani din viață în serviciul Departamentului pentru Dezvoltare Internațională (DFID) al guvernului britanic, așa că fetele au crescut într-o ambianță în care „salvarea lumii" a fost o constantă. Deseori ajungeam acasă seara târziu de la biroul meu de la DFID și îmi găseam fetele în cămăși de noapte, mâncând bucăți de pâine unse cu pastă Marmite în fața televizorului. Mă cuibăream lângă ele pe canapea și una dintre fete mă întreba cât din lume salvasem în ziua aceea. Sau eu remarcam că avusesem o zi plină, iar soția spunea: „Ei bine, în timp ce tu salvai lumea, noi a trebuit să ducem câinele la veterinar". Toate schimburile acestea de replici se desfășurau într-o atmosferă de mândrie, tachinare și un pic de exasperare. „Tati își face mereu timp să salveze lumea, dar nu și să-l ducă pe cățel la veterinar." Asta era gluma noastră.

Lipsisem mult timp de acasă în primii lor ani de viață, iar copiii cresc atât de repede. Știam că le voi duce dorul, dar totodată abia așteptam să-mi încep treaba în Sudan. Eram extrem de emoționat la gândul noii mele misiuni, despre care simțeam că va fi cea mai importantă pe care o îndeplinisem vreodată.

Timp de două decenii fusesem martorul unora dintre cele mai îngrozitoare atrocități comise de oameni împotriva oamenilor – în Rwanda, Balcani, Sierra Leone, Afghanistan și în alte locuri. Adusesem ajutoare, medicamente, educație și speranță

în unele dintre cele mai întunecate colțuri ale lumii, pentru ca în final să văd cum, invariabil, criminalii în masă triumfaseră. Dacă aveam să mă aflu vreodată în poziția de a face realmente ceva, îmi jurasem să pun capăt masacrelor.

Mă îndreptam spre Sudan pentru a-mi lua în primire funcția cea mai înaltă pe care o deținusem vreodată în domeniul umanitar. La vârsta de 48 de ani fusesem numit coordonator plenipotențiar al ONU pentru Sudan – în esență, șeful operațiunilor ONU în această țară. De zeci de ani Sudanul era teatrul unui război civil care, la modul simplist, opunea sudul, în majoritate negru creștin și animist, nordului „arab" musulman extremist. Războiul dislocase milioane de oameni și hrănirea și apărarea acestora devenise operațiunea de cea mai mare anvergură efectuată sub egida ONU.

Dacă era ca să am vreodată șansa de a opri forțele răului, atunci cu siguranță asta se putea întâmpla în Sudan. Și mai incitantă era promisiunea păcii. După Acordul de la Naivasha, negocierile de pace demaraseră, iar semnarea încetării ostilităților părea iminentă. Perspectiva anunțării unui acord de pace de o asemenea importanță istorică (pe parcursul mandatului meu de doi ani ca șef al misiunii ONU) fusese unul dintre motivele principale pentru care acceptasem acest post.

Mi-am luat valiza de unde o lăsasem în seara dinainte și am coborât cu ea în mână. Ca de obicei, Megan, iubita noastră cățea maidaneză, dormea încolăcită pe canapeaua din camera de zi împreună cu Tuppy – așa cum o strigam pe scurt pe Tuppence, pisica noastră roșcată. Eram cu toții foarte îngăduitori cu ele și nu rareori se întâmpla ca seara să stăm toți membrii familiei înghesuiți pe scaune și în fotolii în timp ce Megan și cu Tuppy se lăfăiau pe canapea.

Trecuseră zece ani de când fetele aduseseră acasă un pui mic și negru și cu timpul Megan devenise cățelul meu.

Obișnuia să se încovrige sub biroul meu din camera de lucru și îmi plăcea foarte mult să o știu acolo. Căsuța noastră – o fostă fermă agricolă aflată în zona mlăștinoasă din comitatul Cambridgeshire – era uneori umedă și rece iarna și eu îmi încălzeam picioarele sprijinindu-le de burtica ei. Megan mă aștepta întotdeauna în fața ușii atunci când reveneam acasă după vreo misiune. Poseda un al șaselea simț absolut incredibil și știa de fiecare dată când mă întorceam.

M-am uitat de jur-împrejurul camerei de zi și am realizat ce dor îmi va fi de casă. Era spre sfârșitul lui martie și în grădină răsăriseră florile de primăvară. Casa noastră se află lângă un drum de țară în apropierea căruia curge un izvor. Vara obișnuim să servim ceaiul după-amiaza întinși pe o pătură pe pajiște sau facem plimbări de-a lungul malurilor șerpuitoare ale apei. Însă în vara aceea aveam să ratez aceste momente și să înfrunt în schimb arșița și praful din Sudan.

De afară a răzbătut un sunet înăbușit de claxon, ceea ce însemna că sosise șoferul de taxi pe care îl angajam de obicei. Înainte de a descuia ușa, mi-am verificat cele câteva bunuri personale din buzunarul exterior al valizei. Am scos fotografiile de familie, plus pe cea cu Megan. Am pipăit bucata de cărbune din mina pe care tata o condusese în statul indian Bihar. Acea rocă total obișnuită mă însoțise atunci când sosisem din India în Anglia și de atunci o purtasem cu mine peste tot, ca pe un talisman atotputernic. Dacă un băiat indian fără un ban în buzunar putuse câștiga încrederea unui filantrop englez pentru a ajunge să urmeze cursurile uneia dintre cele mai prestigioase școli din Marea Britanie, așa cum mi se întâmplase mie, atunci orice era posibil pe lumea aceasta.

În cele din urmă mi-am strecurat mâna în interiorul valizei și mi-am trecut degetele peste cele două lucrări pe care le luasem cu mine. Nu erau nici pe departe niște

lecturi plăcute ori vesele. Rapoartele care prezentau eşecul ONU în stoparea genocidului din Rwanda şi a celui din Srebrenica (Bosnia) erau nişte analize reci şi obiective. Ele explorau cauzele primordiale ale eşecurilor înregistrate de ONU în 1994 şi 1995, în încercarea de a preveni repetarea unor insuccese la fel de spectaculoase. Într-un fel, ele constituiau pentru mine nişte capitole neîncheiate, căci în ambele locuri mă aflasem foarte aproape de zona nenorocirii, cu sângele încă şiroind pe pereţi, şi resimţeam eşecul în mod personal.

În seara precedentă, târziu, le aruncasem în valiză aproape pe negândite. Preţ de o clipă m-am simţit tentat să le las acasă. La urma urmei, ce rost avea să le iau cu mine în Sudan? Doar mă duceam acolo pentru a prezida semnarea unui tratat de pace istoric. Însă materialele mi-au rămas lipite de mână cu o forţă de neînvins. În timp ce închideam încetişor uşa casei, nu aveam idee cât de importante aveau să devină pentru mine cele două rapoarte scrise într-un limbaj atât de sec. Aveau să fie piatra mea de încercare şi Biblia mea în timp ce mă luptam cu alternativele pe care le aveam în faţă şi care aveau să coste vieţile a mii – dacă nu chiar milioane – de oameni.

— Bună dimineaţa domnule, unde doriţi să vă duc astăzi? m-a întâmpinat şoferul în timp ce îmi sălta valiza şi o vâra în portbagaj.

Oricât de nerezonabilă era ora, Harry, taximetristul la care apelam de obicei, părea întotdeauna binedispus. I-am explicat că intenţionam să iau o cursă scurtă până la Frankfurt, iar de acolo să zbor cu Lufthansa în Africa de Nord. La 6 după-amiază, ora locală, aveam să pun piciorul pe aeroportul din Khartoum şi un nou capitol din viaţa mea avea să se deschidă.

La câteva ore după ce Harry mi-a urat succes în noua mea misiune, m-am instalat confortabil în lunga cursă spre Khartoum. Cum ocupam un post de oarece importanţă în cadrul

ONU, mi se rezervase un bilet la clasa business. Trebuia să ajung în Sudan odihnit și gata de treabă și gândul la ceea ce mă aștepta acolo mă emoționa și mă intimida totodată.

Sudanul este țara cea mai întinsă din Africa, de șase ori mai mare decât Franța. Aveam să mă aflu în mijlocul celui mai îndelungat război civil de pe continentul negru, care dăduse probabil naștere celui mai mare număr de refugiați și de persoane strămutate din locurile lor de baștină. Singurul mijloc de a distribui ajutoare într-o zonă atât de vastă și de săracă era pe calea aerului și în acest scop ONU deplasase în Sudan cea mai numeroasă flotă aeriană din Africa. Peste câteva ore aveam să preiau responsabilitatea acelei operațiuni de mare amploare, ca și a câtorva mii de lucrători.

Aveam să conduc, la modul cel mai efectiv, un stat în stat, iar șeful cel mai apropiat avea să se afle la mii de kilometri distanță, la sediul general al ONU din New York. Urma să dețin o autoritate enormă asupra operațiunilor ce aveau să se desfășoare în Sudan și, în ciuda acestui fapt, eram perfect conștient de lipsa mea de experiență în cadrul sistemului ONU. Fusesem ales pentru a ocupa acest post mai ales deoarece trecutul și acțiunile mele mă recomandau drept persoana cea mai acceptabilă ca pacificator pentru ambele tabere implicate în război. De la bun început aveam să fiu arbitrul ONU, poziție care cu timpul avea să devină atât cea mai mare slăbiciune, cât și cel mai de seamă avantaj al meu.

Reprezentam un risc pentru o funcție atât de înaltă, căci nu cunoșteam în amănunt procedurile ONU și nu petrecusem ani în șir familiarizându-mă cu jocurile de putere. Cu numai câteva luni înainte ocupasem poziția de șef al diviziei de probleme legate de conflicte și situații umanitare din cadrul DFID, fiind însărcinat cu gestionarea, în numele guvernului britanic, a aju-

toarelor pentru zonele lovite de război sau calamități naturale. De-a lungul timpului, ajunsesem la concluzia că majoritatea războaielor pot fi oprite doar dacă una din tabere iese victorioasă sau ambele părți își epuizează energia necesară continuării ostilităților. O criză trebuie mai întâi să se coacă pentru a fi rezolvată. Intensitatea conflictului crește și scade alternativ, iar intervenția trebuie făcută la momentul potrivit în cadrul acestui ciclu, altfel conflictul va îngheța, iar pe termen lung situația se va înrăutăți.

Sudanul părea pregătit pentru pace, ambele părți ajungând într-un impas după atâtea lupte. Cei care mă recrutaseră mă convinseseră că dețineam experiența și cunoștințele necesare pentru a pune capăt acestui război al războaielor. Lipsa mea de implicare de până atunci în operațiunile ONU fusese privită drept o dovadă a neutralității mele și a nealierii cu niciuna dintre agențiile ONU. Dobândisem cetățenia britanică de multă vreme, așa încât eram privit ca aparținând unei anumite tabere: făceam parte din blocul de putere occidental, care exercita o influență considerabilă la ONU. În același timp, fiind de origine indiană, și deci nu alb, mă puteam prezenta sudanezilor drept un tovarăș de suferință de-al lor din lumea țărilor în curs de dezvoltare. În plus, nu eram nici arab, nici african, și prin urmare acceptabil de către ambele tabere. Pe scurt, eram portretul-robot perfect pentru o asemenea misiune.

Avionul meu a aterizat la Khartoum într-o după-amiază târzie înăbușitoare. Ultima oară când vizitasem Sudanul fusese cu patru sau cinci ani înainte, în cadrul unei misiuni de ajutorare a DFID. De fiecare dată când reveneam aici, peisajul urban părea schimbat în mod vizibil, recentele descoperiri de zăcăminte de petrol alimentând avântul construcțiilor. Avionul s-a oprit cu o smucitură. Era 1 aprilie – ziua păcălelilor –,

iar până să ies din avion abia dacă auzisem de o regiune vestică îndepărtată din Sudan numită „Darfur".

Privind retrospectiv, îmi dau seama că sosirea mea a fost la fel de bizară și suprarealistă pe cât avea să fie plecarea. Am ieșit din răcoarea conferită de aerul condiționat din avion, iar căldura ca de cuptor de afară m-a izbit în plină față. Fiind crescut în India, sunt obișnuit cu climatul de seră, însă în timp ce parcurgeam scurta distanță până la terminal, arșița mi s-a părut de nesuportat, aerul fiind încărcat cu praf. Mi s-a părut ciudat că nu fusese nimeni trimis să mă întâmpine, însă mi-am zis că eram probabil așteptat dincolo de zona unde se efectuau formalitățile vamale.

M-am așezat la coada pentru controlul pașapoartelor, dar după puțină vreme mi-am auzit strigat numele:

— Dr. Kapila! Dr. Kapila! Unde sunteți, doctore Kapila?

M-am răsucit și am văzut un bărbat îmbrăcat într-un *dishdash* (o robă arabă lungă până la pământ) imaculat și purtând pe cap turban. Judecând după aspectul meu indian, a presupus că eu trebuia să fiu doctorul Kapila, căci s-a grăbit spre mine.

— Dr. Kapila? Domnule, dumneavoastră sunteți doctorul Kapila? Ce căutați aici? m-a întrebat. Sunteți așteptat la salonul VIP!

Mi-a venit să îl întreb: „Unde e placarda cu «Dr. Kapila, VIP, pe aici»?", dar m-am mulțumit cu:

— De unde era să știu că trebuia să mă prezint la salonul VIP?

Bărbatul n-a dat atenție întrebării mele, așa că i-am permis să mă ia de braț și să mă conducă înapoi pe pistă. Parcată cât de aproape era permis de avionul Lufthansa se afla o Toyota Land Cruiser de un alb strălucitor. Ne-am îndreptat spre ea și bărbatul mi-a deschis ușa din spate și m-a îndemnat să mă așez. A clătinat din cap, frustrat.

— Dr. Kapila... Aceasta este maşina dumneavoastră oficială. Cum de n-aţi observat-o?

Am ridicat din umeri. Toată povestea mi se părea nemaipomenit de comică. Maşina nu se aflase cu certitudine acolo atunci când coborâsem din avion. Poate că mă mişcasem prea repede şi astfel le zădărnicisem planurile de a mă scoate iute de pe pistă. Ori poate că ei se mişcau după „ora din Sudan", de care avusesem parte şi în vizitele mele anterioare. Toate întâlnirile – până şi evenimentele publice programate cu mult timp înainte – începeau cu o întârziere de peste o jumătate de oră şi nimeni nu părea să dea prea mare atenţie chestiunii punctualităţii.

M-am instalat confortabil în zumzetul plăcut al aerului condiţionat din vehicul şi după 30 de secunde ne-am oprit la mică distanţă de „intrarea VIP" a terminalului. Uşa maşinii s-a deschis larg şi în timp ce pătrundeam în clădire toată lumea aflată în salon s-a ridicat în picioare. Temperatura din salonul VIP era rece ca de frigider şi printre cei care mă întâmpinau se aflau şi funcţionari guvernamentali sudanezi, în robe albe apretate. Mi-am spus că indivizii albi cu aspect obosit şi în costume boţite erau probabil colegii mei de la misiunea ONU.

Şeful de protocol al guvernului sudanez m-a condus spre o măsuţă joasă înconjurată de canapele îndesate. Paşaportul mi-a fost luat pentru a fi procesat şi mi-am băut ceaiul şi am ciugulit o curmală sau două. Oficialii sudanezi s-au aliniat pentru a mă saluta formal, urmaţi de *khawajas*, aşa cum li se spune albilor în arabă, limba vorbită în nordul Sudanului. Am fost asaltat de întrebări politicoase: „Cum a decurs zborul?", „Aţi reuşit să vă odihniţi, măcar un pic?", „Cum era vremea în Anglia?", „Cum suportaţi căldura de aici, din Khartoum?".

Valiza mea şi-a făcut rapid apariţia şi, după epuizarea formulelor de politeţe şi a conversaţiei mărunte, am fost escortat afară. O altă Toyota Land Cruiser albă mă aştepta pe pistă, de

data aceasta cu un steag albastru al ONU arborat în partea din dreapta a capotei. Mă simţeam aidoma unui personaj dintr-un roman de John le Carré. Am părăsit aeroportul într-un convoi deschis de un vehicul al poliţiei sudaneze prevăzut cu girofar şi sirenă.

La ieşirea din clădirea terminalului nu am avut timp decât să adulmec mirosul Africii – acea aromă prăfoasă, condimentată, iute, pe care o cunoşteam atât de bine. Şi care mi-a readus în minte amintiri contradictorii – generozitatea incredibilă a unor oameni care nu posedau nimic, dar şi brutalitatea de nedescris a conflictelor tribale. N-am surprins decât o fărâmă din această ambianţă, ca şi din cacofonia zgomotoasă a vieţii ce pulsa în jur înainte de a fi încuiat în maşina cu aer condiţionat ce torcea silenţios. Începusem deja să înţeleg că acesta era un soi de zonă a privilegiilor în care se presupunea că aveam să mă adăpostesc de acum înainte şi din ale cărei constrângeri sufocante avea să trebuiască să depun eforturi pentru a mă elibera.

Prietenul meu sudanez însărcinat cu protocolul se aşezase umil lângă mine în vehicul, însă după cinci minute am epuizat toate temele de conversaţie politicoasă. Am rămas tăcuţi în timp ce traversam rapid oraşul pe ritmul sirenei maşinii de poliţiei. M-am uitat pe geam la miile de feţe ce se întorceau să se holbeze după noi. Nu-mi puteam scoate din cap ideea unei beri reci, cu toate că nu era de niciun fel cazul să îl întreb pe amicul de la protocol unde puteam găsi aşa ceva. În Khartoum funcţiona legea islamică – *şaria* – şi alcoolul era interzis. Până şi la unicul hotel bun din oraş, frecventat cu deosebire de către străini, Hiltonul, se aplica aceeaşi politică.

Hotelul Hilton din Khartoum este aşezat pe malurile Nilului. Aici urma să mă cazez temporar, până ce aveam să fiu primit oficial de către preşedintele Sudanului, după care îmi puteam căuta un spaţiu permanent de locuit. Camera mea se

afla la parter și veranda se deschidea spre grădina tropicală luxuriantă a hotelului. Totul era imaculat, cu toate că în ansamblu degaja un aer stătut și oarecum demodat, din anii 1970. Când am dat la o parte unul dintre tablourile cu scene cu cai arabi, am zărit o pată transversală în locul unde tapetul nu se decolorase atât de tare din cauza soarelui arzător. În rest, pereții căpătaseră nuanța unui ziar vechi și, într-un fel, mirosul din cameră era tot de hârtie prăfuită.

M-am îndreptat spre restaurant și am luat niște lipii cu humus, plus o bere fără alcool. Am revenit după o oră în cameră, întrebându-mă ce altceva puteam face. Eram conștient că ar fi trebuit să mă culc, căci șoferul urma să vină să mă ia a doua zi la 7.30 dimineața pentru a mă duce la biroul ONU. Dar după ora din Anglia nu era decât 8 seara și nu-mi era somn. Am aprins televizorul și am butonat o vreme în căutarea canalelor de știri.

Am adormit cuprins de sentimente contradictorii. O parte din mine se simțea cumva dislocat în timp și spațiu. Cealaltă parte era copleșită de anxietate: „Ce anume se presupune că ar trebui să facă un coordonator ONU?". Tot ce știam pe moment era că aveam la dispoziție o mașină cu însemnele ONU, dar nimic altceva. Așa că m-am agățat de ideea primordială a misiunii – aceea că sosise vremea să rezolv, o dată pentru totdeauna, problema conflictului sângeros din Sudan.

Totuși, o parte din mine – poate 10% din conștiința mea – îmi spunea că sarcina la care mă înhămasem nu avea să se dovedească la fel de ușoară pe cât speram eu. Sosirea mea fusese înfășurată în văluri de privilegii și protocol, ceea ce, din câte simțeam, nu părea a fi contextul cel mai prielnic pentru a profita de situația favorabilă din țară și a realiza lucruri măreț.

Fusesem numit aici pentru a juca rolul arbitrului venit pentru a instaura pacea. Dacă era să sparg tiparele pentru a-mi

duce misiunea la bun sfârșit, atunci așa aveam să fac. Încă din tinerețe fusesem un fel de nonconformist dispus să încalc regulile, lucru care era adânc înrădăcinat în mine.

Iar prima încălcare a regulilor avea să vină mult mai curând decât mă așteptasem.

Doi

Efectele preexistă ca potențialitate în cauzele lor.
Kapila (gânditor antic indian)

Ziua de lucru începe devreme în Khartoum, pentru a contracara efectele căldurii. M-am trezit și am luat micul dejun la 6.30, după care m-am îmbrăcat în ceea ce am presupus a fi o ținută potrivită pentru poziția mea – un costum crem-maroniu, în nuanța nisipului. Cu puțin timp înainte vizitasem New Yorkul, pentru a fi pus la curent cu îndatoririle mele în cadrul misiunii ONU, și profitasem de ocazie pentru a-mi comanda două costume identice din material subțire și răcoros.

La 7.30 fix, un Land Cruiser arborând steagul ONU a tras în fața scării hotelului; din câte se părea, ora Sudanului nu se aplica pentru oficialitățile ONU. Un bărbat înalt, cu înfățișare demnă, îmbrăcat în stil occidental, cu pantaloni și cămașă, a coborât din mașină. Părea să aibă în jur de 55 de ani și avea alura unei persoane cu experiență și cu o oarecare prestanță.

— Bună dimineața, domnule, m-a salutat el. Numele meu este Omer și voi fi șoferul dumneavoastră. Vă rog să intrați, a spus deschizând portiera.

M-am conformat și Omer a pornit spre vest, pe Nile Road, trecând pe lângă palatul prezidențial și principalele clădiri guvernamentale. Nu a încercat să mă atragă în vreo conversație măruntă și politicoasă și am presimțit că noi doi aveam să ne înțelegem bine. A oprit în fața unei clădiri dărăpănate și niște gărzi în uniforme ne-au deschis larg porțile. Am pătruns într-o parcare neîngrijită, plină deja de alte mașini Land Cruiser.

Am dat să deschid portiera, dar Omer s-a grăbit să mi-o ia înainte. Știam că nu are rost să obiectez, cu toate că gestul lui mă făcuse să nu mă simt în largul meu. Deschiderea portierei făcea parte din îndatoririle lui Omer și refuzul unui asemenea tratament ar fi fost interpretat drept un act de desconsiderare. Postul de șofer al șefului misiunii ONU în Sudan era unul prestigios și bine plătit, judecând după standardele sudaneze. Omer se mândrea, în mod clar, cu faptul că era capabil să facă totul ca la carte, iar eu trebuia să fiu atent să nu dau dovadă de lipsă de respect.

Am aruncat o privire în jur la mănunchiul de clădiri joase pe care steagurile ONU și ale Sudanului stăteau plecate, fără a flutura în aerul nemișcat. Prima mea impresie a fost că totul părea extrem de învechit. Atmosfera era una de nepăsare și neglijență și imediat mi-am propus să fac un tur ca să văd ce se putea face în această privință. Politica guvernamentală a Sudanului era să încerce minimalizarea prezenței ONU în țară, deoarece lucrătorii umanitari erau deseori martori ai unor situații pe care regimul prefera să le treacă sub tăcere. Pentru a contracara această tendință, noi trebuia să facem din locul de muncă un mediu cât mai plăcut, altfel moralul nostru avea să scadă rapid.

Am fost întâmpinat de un membru al personalului ONU și condus pe scări spre biroul pe care urma să îl ocup. Ne-am

oprit în anticameră și mi-a fost prezentată secretara mea, Mona. Mona era o doamnă arabă scundă, rotofeie, cu un aspect mămos, de vreo 45 de ani. Semăna un pic cu Regina Victoria, dar avea o expresie mai caldă și mai binevoitoare. Mi-a zâmbit cu timiditate și am simțit că în timp aveam să ajung să o cunosc bine și să o îndrăgesc.

Primul lucru care mi-a atras atenția în momentul în care am pășit în biroul meu a fost portretul oficial al lui Kofi Annan, secretarul-general al ONU, care domina peretele. În sistemul ONU, Kofi Annan era echivalentul unui șef de stat: nimic relevant nu se întâmpla în cadrul misiunilor noastre fără binecuvântarea lui. În fața portretului său fusese așezat un birou masiv din lemn de tec, iar de partea cealaltă două fotolii adânci din piele. Biroul fusese lustruit și strălucea de curățenie și pe el nu se zăreau niciun fel de hârtii. Aceasta era pânza goală pe care aveam să-mi las amprenta.

În lateral față de portretul lui Kofi Annan se afla o bibliotecă plină cu documente ONU. Mi-am scos din servietă cele câteva obiecte aduse, inclusiv rapoartele despre Rwanda și Srebrenica. Ușor stângaci, le-am aranjat pe rafturile bibliotecii, după care m-am așezat în spatele biroului, întrebându-mă ce Dumnezeu urma să fac.

Din fericire, Mona mi-a sărit în ajutor. Cu o voce la început nesigură, m-a informat cu privire la ceea ce se aștepta din partea mea în zilele următoare. Până ce președintele Sudanului nu îmi accepta formal scrisorile de acreditare, nu mi se permitea să mă deplasez nicăieri, cu excepția sediului ONU din Khartoum și a hotelului Hilton. Accesul în oricare alt loc îmi era cu desăvârșire interzis. Am întrebat-o pe Mona cât credea că va dura până ce aveam să-mi prezint scrisorile de acreditare. S-a ferit să facă vreun pronostic, mulțumindu-se să mă pună la curent cu ceea ce i se întâmplase predecesorului meu, Mike Sackett,

un australian. Mike supraviețuise în funcție timp de 100 de zile înainte de a fi alungat din țară, timp în care nu reușise să-și prezinte acreditările. Aparent, atunci când Mike Sackett decisese să evacueze personalul ONU dintr-un oraș din sud din motive de securitate, guvernul sudanez profitase de ocazie ca să scape de el. Informația nu era deloc încurajatoare.

După conversația cu Mona, următorul vizitator a fost Shafi, manager al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), una dintre numeroasele agenții ONU prezente în Sudan. Întrevederea noastră nu a debutat cu dreptul. După un schimb sumar de amabilități, Shafi m-a informat că Mercedesul meu era „aproape gata". Era un sedan cap de serie, m-a înștiințat el cu mândrie, și avea să îmi fie livrat direct din *showroom*.

— Dar ce e în neregulă cu Toyota? am întrebat. De ce aș avea nevoie de un Mercedes? Doar n-o să pot să circula simultan cu ambele mașini.

Încercarea mea de a glumi nu și-a atins ținta.

— Desigur, nu e nimic în neregulă cu Toyota, mi-a răspuns el pe un ton rece. Dar poate că v-ar trebui o mașină mai potrivită pentru statutul dumneavoastră, nu credeți, dr. Kapila?

— Probabil că mi-ar scoate mai bine în evidență statutul, dar nu în modul dorit de mine, am zâmbit eu. N-ar da deloc bine dacă noul coordonator plenipotențiar al ONU în Sudan și-ar comanda, de cum a sosit, un Mercedes nou. Sunt sigur că banii ar putea fi cheltuiți cu mai mult folos.

Shafi a subliniat că fiecare șef ONU de dinaintea mea își comandase un Mercedes nou-nouț. Mașina asta era, din câte se părea, un simbol al funcției. M-am împotrivit din răsputeri. Nu voiam mașina, și nici nu aveam nevoie de ea, i-am explicat eu. Într-un târziu l-am convins și a fost nevoit să anuleze comanda, așa încât am economisit 25 000 de dolari americani – prețul cu reducere, fără taxe, aplicat diplomaților.

Odată terminată această discuție, i-am spus Monei că vreau să fac un tur al reprezentanței. Dacă era să fiu închis aici până ce scrisorile de acreditare aveau să-mi fie acceptate, atunci puteam începe prin a mă familiariza cu locul. Turul era totodată un pretext pentru a cunoaște personalul ONU, de la nivelurile superioare până la cele de jos. Condus de Mona, am pornit să-mi vâr nasul în fiecare colțișor al clădirii și să adresez un „bună ziua" fiecărui membru al personalului, inclusiv îngrijitorilor și gărzilor.

Bucătăria și zona pentru servirea mesei au fost cele care m-au șocat cel mai tare. Aduceau în mare măsură cu Gaura Neagră din Calcutta. Existau mai multe încăperi soioase care serveau drept sufragerie, cu câteva mese și scaune vechi strânse grămadă. Pe o latură se delimitase un spațiu pentru o bucătărie improvizată, prevăzută cu un grătar antic și câteva ochiuri de aragaz. Aici era nevoit să mănânce personalul ONU, cu toate că locul părea mai degrabă o invitație de a consuma alimente alterate.

Din experiența mea, în bucătărie și zona de servit masa pulsează cel mai tare viața unei organizații. Este locul unde oamenii se întâlnesc și socializează, construindu-și un *esprit de corps*, și prin urmare am decis imediat că în renovarea acestui spațiu aveam să investesc cei 25 000 de dolari economisiți prin necumpărarea Mercedesului.

Următoarea mea mișcare a fost convocarea unei ședințe cu întreg personalul ONU. Alături de OCHA, Biroul de Coordonare a Afacerilor Umanitare al ONU, PNUD era principala agenție aflată direct sub controlul meu. Celelalte agenții ONU importante ce operau în Sudan erau Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) și Programul Alimentar Mondial (PAM), care se concentrau pe asigurarea cu hrană a milioanelor de persoane dislocate din locurile de baștină din cauza războiului.

Având în vedere situația existentă, cu regiunea nordică a țării aflată sub control guvernamental și în dispută sângeroasă cu Sudul rebel, coordonarea dintre Nord și Sud a operațiunilor ONU părea slabă. În realitate, misiunile erau gestionate ca aparținând unor fiefuri diferite. Agenda mea de lucru prevedea, printre altele, unificarea operațiunilor în pregătirea păcii iminente, astfel încât munca desfășurată de ONU să devină un tot unitar bine coordonat și capabil să ajute la reconstrucția întregului Sudan. Odată cu instaurarea păcii aveau să vină așteptări uriașe legate de dezvoltarea țării, dar și milioane de refugiați gata să se întoarcă la casele lor răvășite de război. Dacă ONU nu era în măsură să asigure condițiile necesare, pacea risca să nu fie una de durată.

Circa 40 de membri ai PNUD s-au adunat în jurul mesei de conferințe lungi de vizavi de camera mea de lucru. În încăpere predominau fețele arabe, la care se adăugau foarte puțini negri. PNUD nu avea reprezentanțe în zona de sud a țării, așa încât agenția opera de fapt exclusiv în nordul Sudanului, iar amestecul etnic din sala de conferințe reflecta acea realitate. Atmosfera era în mod cert una mohorâtă, dar eu eram hotărât să o dezmorțesc printr-un discurs motivațional pregătit dinainte.

După amabilitățile de rigoare, am trecut la treburi mai serioase.

— Mă bucur că voi avea ocazia să lucrez împreună cu dumneavoastră în această etapă din istoria zbuciumată a Sudanului, când țara va intra într-o eră nouă de pace și liniște. Rolul nostru este acela de a dezvolta țara în toate domeniile și indiferent de rasa, religia sau apartenența etnică a populațiilor, ca și de a promova pacea și armonia în toate regiunile. Sunt convins că mă pot baza pe fiecare dintre dumneavoastră pentru contribuția pe care o veți aduce la această misiune și sper ca în zilele ce vin să ajungem să ne cunoaștem cât mai bine. Aveți întrebări?

Discursul meu a fost salutat cu câteva aplauze anemice. În afară de acestea, niciun alt ecou, şi cu atât mai puţin vreun semn că spusele mele stârniseră interesul audienţei. Dacă nu aş fi ştiut că toţi erau vorbitori de engleză, m-aş fi îndoit că mă înţeleseseră.

M-am scuzat şi am ieşit pentru a parcurge distanţa scurtă până la biroul meu, întrebându-mă în tot acest răstimp dacă moralul personalului ONU din Sudan putea fi mai scăzut decât atât. Poate că erau plictisiţi şi ascultaseră discursurile asemănătoare ale şefilor ONU care se succedaseră aici în ritm rapid. Ori poate că suspiciunile lor erau mai adânc înrădăcinate şi se temeau ca slujbele atât de confortabile pe care le deţineau să nu fie date peste cap sau puse sub semnul întrebării.

Eram nou-venit în domeniu şi aveam, fără îndoială, multe de învăţat, însă un lucru îl ştiam cu certitudine, şi anume că fusesem trimis aici cu un mandat reformist pe care intenţionam să-l duc la bun sfârşit. Lucrurile aveau să se schimbe rapid imediat ce pacea avea să se instaureze în Sudan. Iar ONU trebuia să fie pregătit să facă faţă, ceea ce implica resuscitarea celor alături de care stătusem în sala de conferinţe. Milioane de vieţi depindeau de ei şi orice lucru făcut numai pe jumătate nu era de ajuns.

Ultima întâlnire din ziua aceea a fost cu Roger Arsenault, şeful securităţii misiunii ONU din Sudan. Roger era canadian de origine şi făcuse parte din poliţia călare regală, după care, din câte am înţeles, lucrase la un moment sau altul în mai toate zonele de conflict ale lumii. Am presupus că avea cu puţin peste 50 de ani, cu toate că, din cauza siluetei uscăţive şi a feţei zbârcite, cu trăsături aspre, părea mai în vârstă.

Cum eu nu am decât un metru şi 78 de centimetri înălţime şi sunt cam corpolent, Roger mă domina cu statura lui. Cu barba mea stufoasă şi faţa rotunjoară încununată de o claie de păr cenuşiu cârlionţat, oamenii mă descriu adesea ca

semănând cu un ursuleț de pluș. Nici că se putea așadar contrast mai mare ca cel dintre mine și Roger. Diferențele dintre noi erau ca de la cer la pământ.

Roger avea relații strânse cu aparatul de securitate al regimului sudanez, ale cărui tentacule ajungeau în toate domeniile vieții. În nordul Sudanului nici nu puteai să respiri fără ca guvernul să nu afle. Avea de asemenea contacte bune printre rebeli și miliții. Drept rezultat, dacă oriunde în țară izbucneau tulburări cu posibile consecințe asupra operațiunilor ONU, el se număra printre primii care prindeau de veste.

Titulatura mea oficială era aceea de „plenipotențiar ONU și coordonator umanitar" în Sudan. Teoretic vorbind, aceasta însemna că eram șef al misiunii ONU și totodată al lui Roger. Dar în curând aveam să descopăr că Roger nu se lăsa influențat de funcția mea.

— Domnule, secretul în Sudan este să nu te găsești în locul nepotrivit la momentul nepotrivit, mi-a explicat el. În calitatea mea de consilier ONU pe probleme de securitate, este de datoria mea să gestionez amenințările, în timp ce rolul dumneavoastră este să cântăriți consecințele sfaturilor pe care vi le voi da. Dacă vă voi sfătui să vă pregătiți pentru vremuri grele, să fiți convins că am motive întemeiate.

— Roger, ar fi total neînțelept ca un șef să nu urmeze sfaturile consilierului său pe probleme de securitate, l-am liniștit eu. În plus, sunt sigur că nu voi avea motive să-ți pun sfaturile la îndoială.

— Mă bucur să aud asta, domnule. Vă rog să aveți încredere deplină în mine, știu ce am de făcut. În fiecare dimineață vă voi pune la curent cu situația, astfel încât să preîntâmpinăm orice pericol.

Roger și-a încheiat discursul cu o glumă. Se mândrea cu o coadă de cal, despre care m-a asigurat că și-o lăsase ca măsură

de securitate. Permitea astfel tuturor părților implicate în conflict să-l recunoască pe teren, evitând, pe cât era cu putință, posibilitatea de a fi împușcat accidental.

Mai exista un punct asupra căruia Roger intenționa să mă informeze, însă a remarcat, destul de secretos, că prefera să o facă la mine la hotel. Era o solicitare ciudată, un fel de aluzie că nu puteam discuta liber în biroul meu, fapt care m-a făcut să mă întreb ce se ascundea în spatele acestei reticențe. Abia peste câteva zile Roger avea să mă viziteze la Hilton și să-mi aducă la cunoștință acele informații misterioase.

În afara șoferului meu, Omer, și a secretarei, Mona, Roger mi s-a părut primul membru al personalului ONU realmente devotat slujbei sale. În el am detectat un potențial aliat, poate chiar o persoană capabilă să îmi ofere un minimum de companie, căci presimțeam deja că poziția de șef al misiunii ONU avea să mă expună izolării.

Era trecut de ora șase când întrevederea mea cu Roger s-a încheiat. Mi-am strâns lucrurile și m-am pregătit de plecare. În acest timp, Mona a luat un aparat de emisie-recepție de pe biroul ei și a rostit câteva cuvinte. Până să cobor scările, Omer mă aștepta deja, cu portiera Toyotei deschisă. M-am strecurat în interiorul răcorit de instalația de aer condiționat și am pornit înapoi spre hotel.

Am observat că o luase pe un alt drum și l-am întrebat de ce.

— Niciodată nu mergem pe același drum de două ori în aceeași zi, domnule, a replicat el relativ criptic.

După care a adăugat, mândru de sine:

— Am învățat asta la cursul de șoferi pentru misiunile diplomatice.

Am trecut pe lângă o clădire pe care am recunoscut-o: aparținea Universității de Medicină. Prima mea vizită în Sudan mă

adusese în acest loc, la un centru pentru boli tropicale și îngrijire medicală primară de renume mondial, a cărui revedere m-a făcut să mă las purtat în trecut.

La vârsta de 18 ani câștigasem o bursă ca medicinist la Oxford. La vremea aceea credeam că vreau să devin medic, decizie inspirată de o carte pe care tata mi-o dăruise în copilărie. Se abonase la seria de cărți în rezumat publicată de Reader's Digest. Coletele sosite pe adresa noastră din India cuprindeau titluri de genul *Eu sunt inima lui John, Eu sunt plămânii lui John* sau *Eu sunt creierul lui John.* Citind despre funcționarea fiecărui organ din corpul lui John, mă simțisem de parcă o lumină mi se aprinsese în creier. Dintr-odată, am știut ce voiam să devin: medic.

După câțiva ani am obținut o bursă de studiu în Anglia și unul dintre profesorii mei de la Oxford, Bent Juel-Jensen, mi-a aranjat un stagiu la universitatea din Khartoum. Majoritatea celor care predau la vremea aceea în cadrul Catedrei de Boli Tropicale studiaseră la Oxford și între cele două facultăți aveau loc în mod regulat schimburi de studenți.

În primăvara anului 1979 am urcat în avion și am zburat spre Sudan pentru a-mi începe stagiul de trei luni. Profesorul Juel-Jensen mai avusese un motiv să mă aleagă. În Khartoum își avea atunci sediul Frontul Popular de Eliberare a Eritreei (EPLF), un fel de *cause célèbre* în Occident. EPFL lupta pentru independența Eritreei, iar Juel-Jensen se număra printre susținătorii acestei cauze. Când am plecat spre Khartoum, mi-a încredințat mai multe scrisori pe care urma să le predau rezistenței eritreene.

În calitatea mea de student de 24 de ani venit într-un schimb de experiență, am fost cazat într-unul din căminele Universității din Khartoum, însă a trebuit să țin secret rolul

de intermediar față de EPLF, lucru extrem de incitant pentru mine. Profesorul Juel-Jensen m-a instruit ca într-o zi anume să mă postez la intrarea Centrului Cultural American și să rămân acolo până ce omul de legătură din EPFL avea să-și facă apariția și să mă contacteze.

Am făcut așa cum mi se spusese și în cele din urmă o mașină cu geamuri fumurii s-a oprit în dreptul meu. S-a deschis o portieră și am fost invitat să urc. Am fost purtat prin tot felul de străzi dosnice, pentru a fi debarcat într-un final la sediul EPLF. Acolo am predat liderilor rebelilor scrisorile primite de la Juel-Jensen, i-am ascultat depănând povești despre lupta lor armată și am încercat totodată să mă fac util, oferindu-le sfaturi practice de tratare a victimelor războiului.

Toate acele povești de capă și spadă erau pe placul firii mele rebele, cu atât mai mult cu cât în familia Kapila exista o îndelungată tradiție a rezistenței. În anii 1960, tatăl meu plecase din India în Europa pentru a lucra pentru Krupp, o companie germană lider mondial în domeniul fabricării de armament în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Ulterior, firma se specializase în industria grea, iar tata fusese trimis acolo pentru a învăța despre echipamentele miniere și de excavație.

La întoarcerea în India, m-a desfătat cu povești despre activitățile lui clandestine în Europa postbelică. În anii 1960, U-bahn, adică metroul, încă lega Berlinul de Vest occidental cu cel de Est, comunist. Cum tata provenea din India, o țară neutră, avea dreptul să circule liber între cele două părți ale orașului. India își câștigase atunci de puțină vreme independența și manifesta puternice înclinații spre socialism, motiv pentru care paznicii de la granița Berlinului de Est nu îl controlau niciodată pe tata. Drept rezultat, putuse introduce pachete cu mâncare în Berlinul de Est și asigura schimburi de scrisori între membrii unor familii separate.

Tata se mândrea cu contribuția lui la ajutorarea unor rude despărțite de vicisitudinile războiului și cu mărunta sa participare la susținerea cauzei libertății. Poveștile lui despre orașul împărțit în două mi-au stimulat iluziile romantice copilărești despre legăturile primejdioase înfiripate pe tărâmuri îndepărtate, iar la un deceniu distanță m-am implicat și eu, într-o manieră similară, însă de data aceasta în decorul exotic al Khartoumului. Sfârșitul anilor 1970 fusese o epocă de relativă pace în Sudan și părăsisem țara nutrind o afecțiune adâncă față de poporul sudanez și de cultura sa.

La revenirea la Oxford am citit relatările generalului Gordon cu privire la perioada când Sudanul făcuse parte din Imperiul Britanic, ca și descrierea oferită de Winston Churchill asupra războaielor coloniale purtate în regiune. Am studiat și istoria antică milenară a Sudanului, începând cu marile civilizații nilotice. Am aflat astfel că piramidele, atât de puțin cunoscute, din Sudan rivalizează cu cele din Egipt ca număr și vechime. Sudanul este o țară misterioasă, cu un trecut bogat și populată de descendenții „faraonilor negri".

În cursul primei mele vizite îmi formasem o viziune romantică și plină de afecțiune asupra acestei vechi civilizații de pe malurile Nilului. Acum mă întorsesem în calitate de șef al misiunii ONU, cu speranța că voi putea ajuta la instaurarea păcii pe acest tărâm fascinant. Primele mele experiențe aveau însă să se dovedească a fi cu mult mai prozaice.

După ce Omer m-a lăsat la Hilton, m-am răcorit și m-am îndreptat spre cafeneaua hotelului. Doream să evaluez în liniște prima zi de lucru la Khartoum, dar imediat ce m-am așezat pentru a-mi savura cafeaua, telefonul mobil a sunat. M-am mirat, căci era telefonul de Sudan și puțină lume cunoștea numărul. Roger îl știa. La fel și Mona, și Omer. Și cam atât.

— Mukesh Kapila, am răspuns eu.

Am auzit o voce feminină suavă.

— Alo...

Au urmat câteva cuvinte pe care nu le-am înţeles.

— Alo, sunt Mukesh Kapila, am repetat eu. Mona, tu eşti?

— Oh, scuze, cred că am greşit numărul, a tors vocea.

Femeia misterioasă a închis. Părea să fie o localnică şi n-am dat prea mare atenţie incidentului, dar după numai câteva minute telefonul a sunat din nou. Acelaşi apelant, care s-a scuzat din nou. Când a sunat a treia oară, am început să mă îndoiesc că greşise numărul.

— Scuze, cred că am format din nou numărul greşit, nu-i aşa? a chicotit femeia. Dar dacă tot am dat iarăşi peste dumneavoastră, sunt curioasă, nu v-ar tenta puţină companie?

— Nu, mersi, nu am nevoie de companie. Am mulţi prieteni.

— Oh, atunci mi-a făcut plăcere să stăm de vorbă, a replicat vocea înainte de a închide.

„Cum de îmi aflase numărul această femeie misterioasă?", m-am întrebat. Telefonul a sunat pentru a patra oară.

— Mukesh Kapila, am răspuns exasperat.

— Tot eu sunt, a murmurat vocea. Sper să nu vă deranjez, dar am impresia că abia aţi sosit în ţara noastră. Probabil că vă simţiţi singur. Sunteţi sigur că...?

— Da, sunt sigur, am întrerupt-o. Şi vă rog să nu mă mai sunaţi. Nu am nevoie de companie, mersi frumos.

Am închis telefonul, meditând la ciudăţenia situaţiei. Cine îi dăduse femeii numărul meu de telefon şi o încurajase să mă sune? Pentru că, în mod cert, cineva o făcuse. Şi ce se ascundea în spatele acestor apeluri?

M-am cufundat în muncă şi următoarele zile le-am petrecut examinând operaţiunile efectuate de diversele agenţii

ONU pe care le coordonam. Descoperirile pe care le-am făcut nu erau deloc încurajatoare. Fiecare agenție avea la dispoziție mai multe mașini Land Cruiser, însă parcurile de vehicule nu erau comasate. Așa încât, dacă una din agenții traversa o perioadă foarte aglomerată, nu putea apela la mașinile și șoferii agențiilor surori. Costurile cu închirierea suplimentară de vehicule și șoferi erau exorbitante și am bănuit că cineva scotea bani frumoși din această afacere. Una dintre primele măsuri pe care le-am luat a fost renunțarea la acest sistem și unificarea parcurilor de mașini, lucru soldat cu un enorm scandal și care mi-a atras destule dușmănii.

Mai rău decât atât, am descoperit existența a zeci de „proiecte-fantomă" ale PNUD, proiecte de dezvoltare concepute *bona fide* și care nu fuseseră niciodată închise oficial. Drept urmare, vehiculele alocate acelor proiecte rămăseseră înregistrate cu aceeași destinație. În timpul săptămânii, zeci de mașini purtând însemnele „ONU" transportau copiii la școală. Am decis pe loc închiderea proiectelor-fantomă. Măsura a creat nemulțumiri uriașe în rândurile unui grup de funcționari guvernamentali sudanezi și de membri ai personalului PNUD care profitaseră de pe urma „generozității" ONU.

Însă cel mai neplăcut lucru cu care m-am confruntat a fost faptul că, de mai mulți ani, bilanțurile ONU din Sudan nu fuseseră închise. Auditorii externi refuzaseră, în mod repetat, să certifice rapoartele anuale. Contractele de furnizare de vehicule și alte echipamente fuseseră înregistrate ca fiind „treburi interne". Pe scurt, PNUD deborda de mici pungași și profitori. Ambianța care predomina era una de demoralizare, în care fiecare muncea cât mai puțin cu putință și încerca să tragă cât mai multe foloase. Am fost șocat și oripilat de cele aflate.

Arhivele ONU se prezentau ceva mai bine, judecând prin prisma *raison d'être* a organizației în Sudan – aceea de a oferi

țării ajutor și dezvoltare. Abordarea era însă haotică și unilaterală, fiecare agenție lucrând independent față de celelalte. Am alcătuit o hartă a operațiunilor și mi-am dat seama repede că zonele considerate a fi „prea dificile" erau ignorate. În preajma Khartoumului și în sud se desfășurau numeroase programe, însă estul și vestul țării fuseseră în mare parte abandonate.

În consecință, regiuni întinse fuseseră aproape complet neglijate, printre acestea numărându-se și una vestică îndepărtată, pe nume Darfur.

Trei

Marea majoritate dintre noi suntem nevoiți
să ducem în mod constant și sistematic o viață duplicitară.
Boris Pasternak

Am conceput un program de combatere a risipei și corupției și de motivare a personalului. Am trasat un plan adaptat situației reale din Sudan și am schițat modul în care fiecare agenție ONU se putea încadra în imaginea de ansamblu. La biroul din Khartoum am încurajat personalul să ia masa în comun la cantină – a cărei renovare începuse deja –, cu scopul de a aduce coeziune echipei. Am subliniat cât de vital era acest lucru în perspectiva păcii, moment după care rolul nostru avea să se schimbe radical.

Abia trecuse o săptămână de la preluarea postului, când am primit primul telefon îngrijorat de la sediul ONU din New York. După ce s-a interesat politicos de starea mea de sănătate, apelantul m-a sfătuit să mă gândesc bine înainte de a face schimbări majore. Am fost avertizat – deși în mod indirect – că riscam să calc pe bătături marile agenții ONU și că la New York începuseră să se adune plângeri împotriva mea. Manifestasem lipsă de respect față de privilegii și drepturi de mult timp dobândite și îmi făcusem mulți dușmani.

În replică, l-am informat pe interlocutorul meu că drepturile și privilegiile la care făcea aluzie erau de mult expirate și deveniseră nejustificabile. În Sudan, numele ONU era abuzat sau interpretat greșit. Am amintit că aveam o experiență de 20 de ani în conducerea unor programe importante de ajutorare și că nu fusesem angajat cu scopul de a mă face popular. Sarcina mea era să reformez misiunile ONU din Sudan pentru momentul declarării păcii și eram hotărât să o îndeplinesc întocmai.

În seara aceea, după terminarea programului de lucru, Roger, consilierul meu pe probleme de securitate, m-a vizitat, așa cum promisese, la hotelul Hilton. Ne-am luat kebaburile și berile reci (nealcoolice) în grădina hotelului, unde am considerat că puteam discuta în particular. Acolo mi-a oferit informațiile neoficiale pe care se ferise să mi le aducă la cunoștință în biroul misiunii ONU.

Mi-a spus că majoritatea personalului local – inclusiv Omer, șoferul meu – lucra pentru NISS, serviciile sudaneze de spionaj și informații, cunoscute mai mult sub numele de Muhabarat. Erau fie angajați cu normă întreagă ai Muhabarat, fie informatori. În plus, m-a sfătuit să plec de la premisa că în birourile noastre fuseseră instalate microfoane. Orice spuneam sau făceam era monitorizat, interceptat sau raportat de către oamenii din preajma mea.

Roger suspecta că și Hiltonul era înțesat de microfoane, motiv pentru care îmi propusese să discutăm în grădină. Mi-a spus că prea mare lucru nu se putea face în această privință. În Sudan, Muhabarat deținea de fapt puterea, președintele fiind mai mult de fațadă, și nimic important nu se petrecea în țară fără știința serviciilor secrete. I-am mulțumit lui Roger pentru sinceritate, după care ne-am cufundat amândoi într-o tăcere neplăcută, întreruptă doar de cântecul ritmic al greierilor.

După toate aceste dezvăluiri, Khartoumul a devenit pentru mine un loc mult mai sinistru. Din informațiile primite la New York atunci când fusesem pus la curent cu îndatoririle pe care urma să le îndeplinesc ca șef al misiunii ONU, știam că Sudanul era în mare măsură un stat polițienesc, însă nu mă așteptasem ca interceptările și spionajul să aibă asemenea amploare. Totul era parcă menit să creeze un sentiment ciudat de neliniște, mai ales pentru cineva venit dintr-o țară precum Marea Britanie, unde libertățile individuale sunt garantate.

În dimineața următoare am primit un telefon de la William Patey, ambasadorul britanic în Sudan. Cu vocea sa tunătoare mi-a urat bun venit, iar eu l-am întrebat cum trebuia să acționez înainte de a-mi prezenta oficial acreditările. Chiar nu aveam voie să mă deplasez decât de la birou la hotel și înapoi? William mi-a răspuns că puteam participa la evenimente sociale și m-a invitat la cină.

Omer m-a condus la reședința ambasadorului, unde fusese pregătită o cină cu delicatese. Ambasadorul Franței, ca și cei doi *chargées d'affaires* olandez și american fuseseră și ei invitați. S-au arătat cu toții extrem de receptivi la mesajul meu că, odată cu instaurarea păcii, ONU trebuia să se implice mult mai activ în Sudan. Ajutoarele constând în hrană și medicamente nu aveau să mai fie suficiente. Odată cu pacea avea să vină și necesitatea abordării cauzelor profunde ale sărăciei endemice din țară. Numai așa puteam contribui la refacerea demnității acelora care avuseseră atât de mult de suferit de pe urma războaielor și acesta trebuia să fie țelul suprem al muncii noastre umanitare – redarea încrederii în sine a oamenilor.

Nu ne puteam limita la a le oferi o bucată de pâine: trebuia să descoperim cauzele profunde ale foametei și să-i încurajăm pe sudanezi să le eradicheze. Toate acestea erau foarte importante pentru mine. Era o lecție pe care mi-o însușisem de-a

lungul anilor petrecuți ca activist umanitar și pe care o trăisem pe propria piele în copilărie.

Aveam șapte ani când am devenit pentru întâia oară conștient de existența sărăciei în India. Tata era directorul unei fabrici de echipament minier din statul Bihar, una dintre cele mai sărace regiuni indiene. În fiecare săptămână ne ducea pe mama și pe mine cu mașina în oraș pentru a face aprovizionarea casei. Coboram din jeepul nostru Mahindra îmbrăcat în șortul și cu bluza mea curate și călcate, iar în jur nu vedeam decât localnici pe jumătate morți de foame. Pruncii stăteau agățați la piepturile ofilite ale mamelor. Copiii slăbănogi și murdari se învârteau printre picioarele noastre.

Vânzătorul mă trata cu o înghețată și o Coca-Cola în timp ce mama făcea cumpărăturile. Hrana era încă raționalizată în India la acea epocă și din străinătate soseau ajutoare importante. Rația de făină de grâu era scoasă dintr-un sac imprimat cu un desen reprezentând stele și dungi prinse în căușul unei perechi de palme. Într-o zi am întrebat-o pe mama ce însemna acel simbol. Întotdeauna ei mă adresam cu astfel de întrebări, căci firea irascibilă a tatei mă intimida.

Mama mi-a explicat că acela era drapelul unei țări pe nume „America". De jur împrejurul steagului erau inscripționate cuvintele „Cadou din partea poporului american – hrană pentru pace", plus codul „PL-480". PL însemna *public law*, o referire la legea numărul 480 prin care administrația americană permisese trimiterea de ajutoare în alimente către India în anii 1960. Am întrebat-o pe mama de ce consumam noi alimente trimise din locuri îndepărtate. Mi-a răspuns că India nu producea suficient pentru a hrăni întreaga populație și că eram o „țară săracă". Îmi amintesc și acum cât de șocat fusesem. M-am întrebat atunci: „Cum de era posibil ca India să fie o țară săracă?".

Tocmai terminasem primul semestru la o școală departe de casă, în Chandigarh, un oraș din nordul Indiei, și începusem să devorez cărți despre bogata istorie și cultură a țării mele. Așa aflasem că în urmă cu circa două milenii, India asigura o treime din avuția lumii. Cu alte cuvinte, a treia parte din tot ce se producea în lume provenea din India. Citisem despre Așoka cel Mare, împăratul luminat care la vremea lui domnise peste aproape întreaga suprafață a Indiei moderne. Așoka fusese un adept al budismului, al nonviolenței, iubirii și toleranței și regatul său se întinsese în acea perioadă de aur a păcii peste India Mare.

Citisem și că India scuturase jugul colonialismului britanic, câștigându-și independența. Pentru ca, dintr-odată, să aflu că națiunea mea măreață și străveche supraviețuia acum numai datorită darurile trimise de o țară pe nume „America". Nu mai știam ce să cred. Pe de o parte, mă minunam de cât de generoasă era America aceea. Dar pe de alta mă simțeam rușinat și furios că aveam nevoie de ajutorul ei.

La sfârșitul vacanței școlare m-am întors la Chandigarh, după o călătorie cu trenul de 48 de ore de la Bihar la Punjab. Căile ferate indiene sunt locul unde poți întâlni tot felul de oameni. Trenul s-a oprit în nenumărate gări și acum, că priveam cu atenție, am realizat că India era, într-adevăr, o țară săracă. Copii slabi ca țârul, aproape morți de inaniție, păreau să fie pretutindeni. Stăteau în praf și se băteau între ei pe resturile de mâncare aruncate pe geamurile din tren.

Imaginile mi s-au întipărit adânc în minte. Aceasta era țara mea, un pământ străvechi pe care până atunci îl crezusem binecuvântat. Acum știam însă adevărul: trăiam pe seama ajutoarelor trimise de un popor aflat la jumătate de glob distanță de noi. Dacă a existat un moment în care mândria mea copilărească a încasat o lovitură, atunci a fost. Și cumva, în adâncul inimii, eram conștient că ajutorul alimentar de la americani nu

era singurul lucru de care aveam nevoie: aveam nevoie să ni se pună la dispoziție mijloacele, abilitățile și resursele necesare pentru a ne hrăni singuri. Ca națiune, aveam nevoie să ne fie redate demnitatea și respectul de sine.

Mă îndoiam că vreunul dintre diplomații strânși în acea seară în jurul mesei la cina oferită de William Patey trăise experiența sărăciei și umilinței la fel ca mine, însă păreau cu toții să îmi împărtășească entuziasmul legat de perspectiva păcii și a dezvoltării durabile în Sudan. Păream a fi uniți în acest spirit, un contrast binevenit față de ceea ce mă întâmpinase în cadrul misiunii ONU. Am încheiat seara însuflețit de vinul fin și de compania plăcută și totodată convins că William Patey, și alături de el și ceilalți diplomați, aveau să îmi devină aliați puternici în lungul drum care mă aștepta.

Era 19 aprilie și mă apropiam de sfârșitul celei de-a treia săptămâni a mandatului meu de șef al misiunii ONU în Sudan, când am primit, dimineața devreme, un telefon neașteptat. Eram invitat să îl cunosc pe președintele Sudanului și să-i prezint scrisorile de acreditare. Abia așteptam să termin cu această obligație. Omer a tras mașina în fața hotelului și i-am spus să mă ducă la palatul prezidențial. La sosire, am fost îndrumați spre un complex de clădiri mic și modest – apartamentele private.

Am fost invitat în sala de așteptare și poftit să mă așez pe una dintre canapelele confortabile. În mâini strângeam documentele de acreditare, constând dintr-o scrisoare așternută pe o hârtie de pergament frumoasă și purtând semnătura lui Kofi Annan prin care eram prezentat președintelui și se solicita acceptarea mea în poziția de coordonator al misiunii ONU în Sudan. Scrisoarea era legată în piele și arăta foarte impresionant și oficial.

O siluetă a apărut lângă mine cu surprinzător de puțină pompă și ceremonie. Știam puține lucruri despre președintele Omar al-Bashir, cu excepția faptului că fusese ofițer în armată și că preluase conducerea țării în urma unor „alegeri" în mare parte boicotate. Totuși, fusese recunoscut ca șef de stat și îi datoram tot respectul cuvenit acestui statut. Era un bărbat zvelt, cu o figură ascetică și trăsături fine, iar *jalibaya* albă imaculată și turbanul pe care le purta îl făceau să arate mai înalt decât era în realitate.

M-am simțit cu siguranță ciudat când i-am înmânat documentul legat în piele în loc să ne strângem mâinile, știind că așa cerea protocolul. A luat scrisoarea fără să o citească și i-a dat-o asistentului său. Ne-am așezat și am fost serviți cu ceai.

— Dr. Kapila, doresc să vă urez bun venit în Sudan, a început președintele discuția.

Vorbea surprinzător de încet și dacă nu îl ascultai cu atenție, puteai rata o parte din fraze.

— Sper ca șederea dumneavoastră în țara mea să fie îndelungată și lipsită de evenimente neplăcute. Din câte știu, ați mai fost aici, nu-i așa?

Am zâmbit.

— Domnule președinte, este o onoare pentru mine să revin în Sudan. Se zice că cei care au băut o dată apă din Nil se vor întoarce negreșit și, din câte am observat, este adevărat.

Am râs amândoi.

— Da, a dat el din cap aprobator. Așa se zice. Ne bucurăm să vă avem printre noi.

— Domnule președinte, secretarul general Kofi Annan m-a rugat să vă transmit salutările sale călduroase și să vă asigur că ONU se pune în serviciul Sudanului și este dispusă să ajute în toate domeniile sale de competență.

— Mulţumesc. La rândul meu, vă rog să transmiteţi recunoştinţa noastră pentru ajutoarele în hrană, apă curată şi medicamente oferite de ONU. Le apreciem în mod deosebit.

— Domnule preşedinte, aş dori să aflu părerea dumneavoastră referitoare la viitorul ţării, ca şi ce sfaturi importante aţi putea să-mi daţi privind mandatul meu în Sudan. În mod special, aş vrea să aflu cum vedeţi tratativele de pace derulate în prezent în lumina Acordului de la Naivasha şi măsurile pe care ONU le poate întreprinde pentru accelerarea procesului de pace.

Preşedintele a amestecat gânditor în ceaşca de ceai.

— Dr. Kapila, am mari speranţe privitoare la Naivasha. Sunt optimist că tratativele vor duce la semnarea unui acord de pace. Sunt convins că după semnarea acordului vom putea discuta despre dezvoltare reală – şi nu despre ajutoare de urgenţă –, despre îmbunătăţirea infrastructurii, a canalizării şi a sistemului de sănătate, despre îmbunătăţirea vieţii, în general, în Sudan. După cum sunt sigur că ştiţi, asta aşteaptă poporul sudanez de la noi.

— Domnule preşedinte, mă bucur foarte mult să aud aceasta, pentru că de aceea ne aflăm aici. Misiunea ONU vă stă la dispoziţie.

În acel moment, o siluetă şi-a făcut apariţia în spatele preşedintelui şi au fost schimbate câteva fraze în limba arabă. Am ştiut instinctiv că acela era semnalul că întrevederea luase sfârşit. Preşedintele s-a ridicat în picioare şi s-a scuzat: avea alte întâlniri care îl împiedicau să continue discuţia. Mi-a întins mâna şi a plecat. Nu simţisem că între noi s-ar fi creat o legătură puternică, ci doar că Bashir era un om cu care puteam trata.

În timp ce Omer mă ducea înapoi acasă am reflectat asupra norocului care dăduse peste mine. Douăzeci şi unu de zile – iată un record ca perioadă de acceptare a scrisorilor de

acreditare ale unui coordonator ONU de către președintele sudanez. Mai rămânea de văzut cât timp aveam să rezist în funcție, căci postul pe care îl ocupam era privit drept un soi de fruct otrăvit, fiind supus unor presiuni incredibile atât din interior, cât și din exterior. Deocamdată însă, obținusem acceptul președintelui și mă simțeam în al nouălea cer. De acum încolo puteam participa la conferințe și la evenimente publice, puteam călători prin țară și coordona nemijlocit operațiunile în teren. Și, nu în cele din urmă, mă puteam muta de la hotelul Hilton!

Mi-a fost găsită o casă într-o suburbie plină de verdeață a Khartoumului. Era o construcție monobloc din beton, cu o cameră de zi atât de mare încât avea ecou, din care se intra în zona de servit masa. Avea șase dormitoare, dispuse pe două niveluri, fiind mult prea mare pentru necesitățile unei singure persoane. Însă măcar din living se ieșea într-o grădină împrejmuită de un zid înalt și tocmai potrivită ca dimensiune pentru găzduirea de recepții în aer liber, o parte importantă a activității pe care urma să o desfășor.

Roger a verificat locul și a dispus luarea unor măsuri suplimentare de securitate. Grilaje de fier urmau să fie instalate la toate ușile exterioare și la ferestre, iar o ușă armată avea să fie plasată în capul scărilor ce duceau de la parter spre primul etaj. În acest fel puteam izola etajul de sus față de restul casei. Khartoumul mi se părea un oraș relativ sigur, iar dispozițiile oarecum exagerate, însă Roger a insistat că acestea erau măsurile de siguranță standard pentru o persoană aflată într-o funcție de importanța celei pe care o ocupam eu.

La subsol era o lume complet separată, ce cuprindea debarale, cămări și camere de dormit pentru personal. Pe post de menajeră am angajat-o pe Mary, o africană neagră originară din sudul țării. Mary avea cinci copii, deși după părerea mea nu arăta mai vârstnică de 25 de ani. Avea o

înfăţişare impresionantă, cu pielea ei de abanos şi trăsăturile fine, şi un mers drept şi plin de demnitate.

Cu câţiva ani înainte, Mary, soţul ei şi copiii fugiseră din calea războiului şi se refugiaseră la Khartoum. Soţul lui Mary plecase la muncă în Libia, dar ulterior îşi abandonase familia. Mary era creştină şi învăţase să vorbească bine engleză la şcoala din sudul ţării pe care o frecventase. I-am oferit, ei şi copiilor, un cămin în subsolul casei şi în scurtă vreme a preluat îndatoririle de menajeră.

Bucătarul meu, Ahmed, se născuse în nord şi era musulman. L-am angajat deoarece servise ca bucătar-şef şi pentru alte oficialităţi străine, care însă bănuiesc că aveau stomacurile căptuşite cu fier. Ahmed s-a dovedit un bucătar îngrozitor. Ştia să gătească trei feluri de mâncare: carne friptă, legume fripte şi salată de vinete – un amestec cremos de vinete şi ceapă, evident preparat tot prin prăjire.

Recunosc, salata de vinete făcută de Ahmed era aproape comestibilă, dar nu şi celelalte feluri. La început, am încercat să îl educ, însă Ahmed era de neclintit. După părerea lui, orice mâncare trebuia prăjită în ulei. Era genul musculos, culturist şi bănuiesc că ar fi făcut faţă cu succes ca gorilă la un club de noapte. Era căsătorit, însă mi-am dat repede seama că o plăcea pe Mary. Am sesizat că îşi încorda şi mai tare muşchii atunci când ea se afla prin preajmă. Am început să mă întreb dacă nu cumva dragostea mijise sub acoperişul meu şi să o tachinez cu blândeţe pe Mary pe această temă:

— Şi ce mai face astăzi Ahmed, dragă Mary? Sper că are grijă de tine, da? Dacă ai ocazia, te rog învaţă-l să gătească. Mă îneacă în ulei.

La fel ca mulţi alţi sudanezi din sud, după ce am convins-o că un şef ONU e şi el om, şi nu neapărat un adversar al glumelor, Mary a dovedit un remarcabil simţ al umorului. Masculinitatea

brută a lui Ahmed era prea exacerbată pentru a face subiectul unei doze cumsecade de umor englezesc fin. Cât despre pasiunea bucătarului pentru ea, Mary nici nu voia să audă. În ochii ei, Ahmed nu era decât un arab din nord, din tagma celor care îi uciseseră bunica și îi prigoniseră tribul decenii la rând.

După ce am rezolvat cu toate aranjamentele legate de casă, viața mea a intrat într-un soi de rutină. Mă sculam la ora șase dimineața, odată cu chemările muezinului ce răsunau din minaretul din apropiere, după care mă așezam în fața unei mese cu pâine albă, elastică precum o bucată de cauciuc, și niște ouă ce înotau în ulei, pe care le dădeam pe gât cu ceaiul nu foarte potabil preparat de Ahmed. Omer, șoferul și omul însărcinat cu spionarea mea, sosea la ora 7 fix, mă aștepta să-mi ocup locul în partea din dreapta a banchetei din spate și în 20 de minute mă aflam la muncă.

În zilele care au urmat prezentării scrisorilor de acreditare mi-am dublat eforturile de înnoire a operațiunilor ONU în Sudan. Pentru mine, urgența acestor schimbări era de maximă importanță. Cum semnarea acordului de pace era preconizată peste câteva luni, ONU trebuia să fie pregătită. De multe ori în istoria recentă câștigasem războaie și pierdusem păci – Afghanistanul de după 11 septembrie 2001 fiind cel mai bun exemplu în acest sens. Îi alungaserăm pe talibani, după care ne aruncaserăm într-o aventură prost gândită, invadând Irakul, eșuând astfel în asigurarea unei păci stabile în Afghanistan.

Plecând de la premisa iminenței păcii în Sudan, nu am pregetat să-mi urmăresc agenda de schimbări reformiste, făcându-mi pe parcurs numeroși dușmani și prea puțini prieteni. Din cauza poziției pe care o ocupam, nimeni nu îndrăznea să se comporte nerespectuos în fața mea, dar pe la spate fabrica de zvonuri lucra peste program. Am înțeles aceasta din bârfele care mi-au ajuns la ureche, lucru care nu m-a ferit însă de

surpriza constatării corupției și degradării din sânul sistemului ONU.

În cursul unuia din rondurile mele săptămânale obișnuite prin clădirea misiunii ONU am observat o femeie tânără așezată într-un colț întunecat al unui birou. Mi-a trezit curiozitatea faptul că nu se grăbise să mă salute, așa cum făceau cei mai mulți angajați. Stătea la masa ei, lucrând impasibilă pe un laptop. Am cerut să-mi fie prezentată și am întrebat-o cu ce anume se ocupa în cadrul misiunii. Oficial, avea responsabilitatea sistematizării rapoartelor de pe teren, însă am presimțit că abilitățile ei nu erau exploatate la maximum și că se plictisea.

Nadia El Maaroufi era pe jumătate neozeelandeză și pe jumătate marocană. Era o fire calmă și ochelarii cu rame metalice subțiri îi dădeau un aer sever de bibliotecară. Rapoartele pe care le primisem de la ea la preluarea postului erau atent sintetizate și dovedeau o bună cunoaștere a situației din Sudan. Instinctiv mi-am dat seama că ar fi fost o excelentă asistentă specială, un post de mare încredere și răspundere. De când sosisem căutam un asemenea om și i-am făcut propunerea pe loc.

— Dacă accepți, vei lucra intensiv cu mine timp de șase luni, am informat-o. Ca șef al misiunii ONU, trebuie să fiu pe baricade 24 de ore din 24, șapte zile pe săptămână. Sarcina ta va fi aceea de a-mi facilita îndeplinirea sarcinilor. Vei deschide, parcurge și prioritiza corespondența și îmi vei verifica corespondența. Dacă voi participa la conferințe, va trebui să mă însoțești. Când voi inspecta operațiunile noastre pe teren, vei merge cu mine. Îți garantez că în șase luni vei fi complet epuizată, după care îți voi oferi un alt post, ca să îți poți reveni.

Nadia a acceptat imediat propunerea. Curând aveam să aflu că instinctul nu mă înșelase și că făcusem o alegere bună.

Nadia avea să mă avertizeze prima asupra unei furtuni pe cale să se declanșeze într-o regiune semideșertică îndepărtată din Sudan, pe nume Darfur.

Pe 25 aprilie 2003 – la mai puțin de o săptămână după acceptarea scrisorilor mele de acreditare de către președinte –, Nadia și-a vârât capul pe ușa biroului meu. Avea o expresie destul de îngrijorată.

— Mukesh, am primit niște rapoarte parțiale referitoare la un atac al rebelilor în vestul țării. Pare ceva nesemnificativ, însă rebelii susțin că au doborât un număr de avioane militare sudaneze în regiunea Darfur.

— Care e sursa informațiilor? am întrebat. Rebelii? Sau alte surse independente?

— În presa de limbă arabă din Khartoum au apărut câteva articole foarte scurte pe această temă și ceva e-mailuri de la rebeli. E vorba de un grup de care, din câte se pare, nu a auzit nimeni, e autointitulat SLM.

— SLM? Ce înseamnă?

— Mișcarea de Eliberare din Sudan.

— Probabil că nu e nimic important, am spus eu. Avioane distruse? Mă îndoiesc că armata sudaneză este atât de vulnerabilă. Dar oricum, mersi că mi-ai spus. N-avem pe nimeni acolo, pe teren, care să verifice informațiile, nu-i așa?

— Avem câțiva membri ai personalului UNICEF staționați la El Fasher. Îi voi contacta ca să-i întreb dacă au auzit ceva.

— Da, așa să faci. Și ține-mă la curent. A, și te rog spune-i lui Roger că vreau să discut cu el pe tema asta când are timp.

Darfur era una dintre zonele cel mai puțin acoperite de operațiunile ONU. În esență, prezența noastră acolo era egală cu zero. M-am decis să studiez în cel fel ne puteam spori influența în regiune, în cazul în care tulburările aveau să devină

serioase, după care m-am întors la problemele mai presante, ca cele legate de încheierea negocierilor de pace. După câteva ore a apărut Roger și l-am întrebat dacă rapoartele din Darfur conțineau ceva adevăr.

— Sursele mele mi-au confirmat că a existat o ciocnire armată, a spus Roger. Am înțeles că forțele guvernamentale au fost luate prin surprindere de atacul rebelilor, așa că e posibil să se fi deschis un nou front. Întrebarea este dacă SPLM îi sprijină pe rebeli. Deocamdată nu știm. Ce este cert este că guvernul a pierdut mai multe elicoptere și avioane și asta înseamnă că rebelii dispun de armament.

SPLM era Mișcarea Populară de Eliberare din Sudan – rebelii din Sud a căror opoziție adusese forțele militare ale regimului în impas. Liderii politici ai SPLM și guvernul de la Khartoum erau cele două părți implicate în negocierile de pace aflate în plină desfășurare. Dacă grupul rebel din Darfur era sprijinit de SPLM, atunci reprezenta o forță demnă de luat în considerare. Deschiderea unui nou front de luptă nu avea să slujească negocierilor de pace și Roger și cu mine am decis să ținem situația sub observație.

Am luat harta și am cercetat cu atenție zona în cauză. Darfur este o întindere vastă de deșert semiarid și de teren muntos aproximativ de mărimea Franței. Evident, era inacceptabilă absența aproape completă a ONU din regiune, deși nu mă surprindea. Dacă Darfur reprezenta un cazan gata să dea în clocot, procesul de pace avea să fie încetinit, iar prezența noastră era absolut necesară în vederea dezamorsării situației. Mi-am spus că imediat ce voi obține informații mai clare, va trebui să iau măsuri pentru a ne spori vizibilitatea.

Dar nu am putut anticipa cât de repede aveau să evolueze lucrurile în Darfur.

Patru

Orice zi de mâine are două toarte. O putem apuca de toarta anxietății ori de cea a credinței.
Anonim

Nadia a început să primească tot mai multe rapoarte privitoare la populația civilă care fugea din Darfur și se refugia în marile centre urbane din apropiere – El Fasher, Nyala și El Geneina. Dacă civilii erau prinși în schimburile de focuri dintre rebeli și forțele guvernamentale, situația devenea îngrijorătoare. Ca principală agenție umanitară prezentă în Sudan, ONU avea îndatorirea de a apăra viețile civililor, iar sarcina a căzut pe umerii mei, în calitate de șef al misiunii.

Voiam din tot sufletul să mă ridic la înălțimea acestor așteptări. Deși studiasem pentru a deveni medic, adevărata mea vocație consideram că era munca umanitară. Această vocație era adânc înrădăcinată în dorința mea de a-i ajuta pe alții, mai ales pe cei din lumea a treia, care aveau un acces limitat la oportunitățile oferite de o viață normală. Eu însumi fusesem o astfel de persoană, căci la vârsta de 16 ani avusesem șansa de a beneficia de cea mai bună educație în Anglia.

Părinții mei își doreau să avem o viață mai bună și pentru ei lucrul cel mai important era să asigure copiilor o bună educație.

La vârsta de șapte ani, epuizasem oportunitățile de învățământ oferite de provincia Bihar. Părinții nu își permiteau să mă trimită la o școală internat particulară, așa că singura opțiune pe care au avut-o la dispoziție a fost o școală misionară. Deși hinduși practicanți, mi-au permis fără ezitare să frecventez St. John's School, o școală a Fraților Creștini Irlandezi din Chandigarh. Din fericire, bunicii mei locuiau în apropiere, așa încât în cursul anilor școlari am putut locui la ei.

Deși St. John's School era o instituție de învățământ catolică, educația religioasă oferită cuprindea toate credințele, inclusiv pe cele ale țării mele natale – în principal hinduismul, budismul și islamismul. Fiind puternic subvenționată, taxa lunară era de numai 45 de rupii, echivalentul a cinci dolari americani la acea vreme, o sumă pe care și-o putea permite o familie din clasa mijlocie, ca a mea, dar nu și marea majoritate a indienilor.

Frații Creștini Irlandezi purtau niște cămeșoaie albe scrobite care pe arșiță bănuiesc că erau un chin. Fratele Drew era preferatul meu. Mi se părea că avea pe puțin 30 de metri înălțime și 300 de ani și fuma ca un turc, însă era blând din fire, prietenos și binevoitor. Cum până atunci învățasem la Bihar, eram printre cei mai slabi elevi atunci când m-am înscris la St. John's School, însă sub îndrumarea Fratelui Drew am înregistrat progrese foarte rapid. După examenele finale, am absolvit primul din clasa mea.

Era 1971 și în vara aceea la Chandigarh căldura era înăbușitoare. Obișnuiam să mă refugiez în biblioteca orașului, care din fericire dispunea de instalație de aer condiționat. Mă duceam dimineața acolo cu bicicleta și-mi petreceam toată ziua printre cărți și reviste, și astfel am dat peste un mic anunț de la Biroul de Plasare a Elevilor Străini în Școlile Britanice (OPOS), un mic trust dintr-o localitate oarecare din Anglia, pe nume Pinner.

„Burse în Marea Britanie pentru elevii care au terminat școala secundară", spunea anunțul. „Scrieți la această adresă pentru a primi un formular de înscriere."

Revista era veche de șase luni și termenul-limită pentru trimiterea cererilor de înscriere expirase de mult. Am trimis totuși o scrisoare scurtă par avion în care imploram să-mi fie acordată o bursă. O concepusem din adâncul inimii și trimiterea ei nu m-a costat decât câțiva bănuți.

După ce am trimis-o, mi-a ieșit instantaneu din cap, dar după câteva zile a sosit o telegramă. În India, telegramele anunțau de obicei vești proaste. Dacă cineva din familie murea, telegrama era singura modalitate rapidă de informare a rudelor aflate la distanță. Însă când am deschis telegrama, s-a dovedit că era de la OPOS: „Încă mai puteți aplica pentru bursă. Stop. Rugăm trimiteți urgent răspuns".

Era spre sfârșitul lunii august și unul dintre bursierii OPOS tocmai se retrăsese. Spre norocul meu, scrisoarea mea ajunsese la momentul oportun. M-am grăbit să expediez o telegramă: „Bursă acceptată. Stop. Ce trebuie să fac în continuare?". După cinci zile am primit din Anglia un pachet cu toate instrucțiunile necesare.

În seara aceea ne-am așezat cu toții în fața casei, în timp ce vecinii ne copleșeau cu sfaturi. Ce trebuia să facem ca „Babloo" – numele meu de alint folosit de toată lumea – să meargă la școală în Anglia devenise o preocupare a întregii comunități. Tata a subliniat faptul că trebuia să ne mișcăm extrem de rapid. Nu aveam pașaport și viză, iar în India astfel de documente se obțineau de regulă după luni de așteptare.

Tata s-a grăbit să-l înștiințeze despre bursa mea pe funcționarul însărcinat cu pașapoartele, un sikh cu înfățișare impunătoare care s-a arătat în mod vizibil foarte impresionat.

— Nici nu încape discuție: băiatul trebuie să plece la școală! a anunțat el răsucindu-și mustața magnifică.

În 72 de ore aveam pașaportul. Între timp, proiectul „să-l ducem pe băiat la școală în Anglia" demarase în forță. Femeile erau ocupate până peste cap cu tricotatul unor pulovere groase de lână cu modele hidoase. Dezgropaseră reviste vechi, cu speranța de a găsi inspirație pentru ceea ce era în vogă în Anglia.

În cele din urmă, ne-am dus la agenția de călători și am cumpărat un bilet de 3 000 de rupii, adică 400 de dolari americani, pentru cursa Pan Am 001. Pe vremea aceea nu existau zboruri ieftine și suma plătită ar echivala în banii de azi cu circa 5 000 de dolari. Tata a fost nevoit să facă un împrumut pentru a plăti biletul.

Când completasem formularul de înscriere OPOS, mi se ceruse să aleg școala ale cărei cursuri doream să le urmez. Am recunoscut pe listă celebrul „Eton", dar auzisem și de „Harrow", pentru că prim-ministrul de atunci al Indiei, Nehru, îl frecventase. Mi-am spus că nu voiam să merg la o școală oarecare, de care auzise toată lumea, așa că la rubrica respectivă din formular am notat „orice școală în afară de Eton și Harrow". Așa se face că am fost repartizat la o instituție de învățământ denumită „Wellington College".

În 1959, tata călătorise spre Germania cu vaporul; plecase din Bombay și traversase Canalul de Suez, apoi ajunsese în Italia și de acolo cu trenul la Berlin. Bunica a pregătit vechiul lui cufăr din lemn, umplându-l până la refuz și lăsându-mi prea puțin loc pentru obiectele personale. Am luat bucata de cărbune din mina tatei și am înfășurat-o cu respect într-o batistă, apoi am așezat-o în cufăr. În ultima clipă, tata a decis că aveam nevoie de un ceas de mână. Și-a scos de la mână superbul ceas elvețian Favre-Leuba, pe care îl cumpărase din Germania, și mi l-a dăruit.

Ceasul avea să funcţioneze până în 1994, când aveam să mă număr printre primii funcţionari care vizitau Rwanda imediat după genocid. În acel moment de cotitură, când am dat ochii cu dovezile incontestabile ale unei uri şi orori de nedescris, ceasul tatei s-a oprit pentru totdeauna din ticăit. Totuşi l-am păstrat ca pe o amintire dragă, căci simboliza două lucruri preţioase pentru mine: iubirea părinţilor şi convingerea mea absolută în necesitatea luptei împotriva manifestările inumane.

Pe 2 septembrie 1971 am plecat spre Anglia, urmărind cum cufărul din lemn al tatei, cu vechile etichete încă lipite pe el, dispărea spre cala de bagaje. După care am păşit în faţă şi am prezentat paşaportul. Măsurile de securitate nu erau atât de drastice atunci şi am trecut rapid prin formalităţile de îmbarcare, simţindu-mă cu fiecare clipă din ce în ce mai pierdut.

Cursa Pan Am 001 dispunea de un Boeing 707 cu plecare din Hong Kong, după care urmau escale la Delhi, Karachi, Teheran, Istanbul, Frankfurt, pentru a ateriza, în final, la Londra. La circa 48 de ore după ce urcasem în avion am păşit prin porţile grandioase ale Wellington College cu inima bătându-mi nebuneşte în piept. Acesta era locul în care speram să îmi încep, în sfârşit, educaţia de vis.

La 16 ani avusesem şansa vieţii, aşa încât credeam cu toată forţa că şi alţi oameni din ţările în curs de dezvoltare meritau astfel de oportunităţi de aur. Iar ca şef al misiunii ONU în Sudan, consideram că mă aflam în postura unică de a-mi pune în practică această convingere.

La câteva zile după ce am aflat veştile îngrijorătoare din Darfur, Roger şi cu mine am decis să trimitem în zonă o echipă de investigatori. Pentru aceasta aveam nevoie de acordul guvernului sudanez, căci toate agenţiile umanitare trebuiau să obţină autorizaţii pentru călătoriile planificate de la

Comisia pentru Ajutor Umanitar (HAC) din cadrul Ministerul de Externe sudanez. Roger mă informase că HAC era infiltrată în mare măsură de agenți ai Muhabarat, astfel încât de fapt solicitam acceptul serviciilor secrete, lucru pe care nu-l puteam evita.

Sistemul de obținere a acestor autorizații era îngrozitor de complicat. Era nevoie să trimitem către HAC o declarație în care să fie precizate numele și datele de pe pașaport ale persoanelor care urmau să călătorească, precum și destinațiile și echipamentul de specialitate pe care intenționau să-l ia cu ele. Dacă aveam nevoie de un operator radio al ONU, ea sau el trebuia însoțit de un „omolog" din partea HAC. Omologul avea dreptul să asculte convorbirile noastre, fapt ce servea de minune scopurilor HAC.

Birourile HAC se aflau la mai bine de o oră de mers cu mașina de sediul nostru. Era o clădire dărăpănată și supraaglomerată, lipsită de aer condiționat și colcăind de intrigi. Principalul nostru om de legătură de aici era Sulaf Udeen, un individ înalt și impozant, cu puțin peste 40 de ani și cu un început de chelie. Se îmbrăca în stil occidental, asta în cazul în care nu trebuia să participe la cine știe ce întruniri oficiale, momente în care purtatul turbanului și *jalibayei* albe era *de rigueur.*

Mai avusesem de-a face cu Sulaf și de fiecare dată se dovedise a fi un interlocutor politicos, fermecător și chiar binevoitor câteodată. Vorbea o engleză excelentă și am presupus că în cadrul HAC el făcea figură de personaj ușor de acceptat de către străini – omul trimis la înaintare de Muhabarat. Prin contrast, nucleul dur al HAC era format din manipulatori notorii. Aceștia nu refuzau niciodată direct solicitările, căci asta ar fi echivalat cu un semnal frustrant pentru orice agenție umanitară. În schimb, nu procesau cererile sau foloseau „lipsa de securitate" ca scuză pentru a nu permite accesul.

Uneori așteptau ca o persoană anume mai recalcitrantă să plece într-o deplasare în străinătate pentru a nu-i înnoi viza de intrare – scăpând astfel pentru totdeauna de un membru indezirabil al personalului ONU.

Relația cu HAC era ca un joc de-a șoarecele cu pisica. Mă așteptam la un tratament de acest gen și la cererea noastră de a trimite o echipă în Darfur, așa încât am fost plăcut surprins atunci când Sulaf ne-a acordat autorizația fără a tergiversa prea mult. Se părea că guvernul fusese prins pe picior greșit de revolta rebelilor din vestul îndepărtat al țării și se spera probabil că trimiterea de personal ONU în regiune avea să arunce oarece lumină asupra celor întâmplate.

Echipa noastră a zburat spre Darfur și a descoperit că numărul civililor care se refugiau din zonă era în creștere. Mici tabere improvizate răsăreau în jurul marilor orașe, oamenii adunându-se pentru a se simți în mai mare siguranță. Regiunea ducea lipsă de apă și hrană, iar competiția pentru puținele resursele existente părea să se afle la originea luptelor. În esență, necesitatea ajutorului umanitar de urgență nu părea stringentă.

Am organizat întâlniri cu principalele agenții ONU pentru a vedea în ce fel puteam să ne intensificăm prezența în regiune, astfel încât să putem evalua necesitățile și să asigurăm un răspuns strategic. Reacția șefilor agențiilor mele a fost însă aceea că trimiterea de observatori în Darfur risca să ne compromită relațiile cu guvernul sudanez. Ceea ce voiau de fapt să spună era că preferau să păstreze raporturi amiabile cu Khartoumul, indiferent care ar fi fost nevoile umanitare din vestul îndepărtat al țării.

Atitudinea lor nu m-a surprins prea mult. Povestea se repeta. Oricărei încercări de a schimba statu-quo-ul (sau de a zgudui interese bine înrădăcinate în regiune) avea să i se opună o rezistență acerbă. Mi-am dat seama că aveam nevoie de un

soi de truc – o strategie pentru a ne deschide calea spre Darfur. Însă exact când mă aflam pe punctul de a lua în considerare alternativele, situația s-a schimbat radical, luând o turnură dramatică.

La periferiile Khartoumului se afla un număr de tabere instalate de mult timp pentru refugiați intern (RI). Deceniile de lupte din sudul țării forțaseră milioane de oameni să-și părăsească locurile natale. Unii se mutaseră în taberele de refugiați din Kenya și Uganda, însă mulți se îndreptaseră spre nord și sfârșiseră în aglomerația din jurul Khartoumului. Cu perspectiva păcii de acum iminentă, acești oameni puteau spera să se întoarcă în satele de baștină pentru a-și relua viața de zi cu zi abandonată de atâta amar de vreme, iar o parte din misiunea ONU consta din ajutorarea lor.

Dar în primele săptămâni din mai 2003 am început să primim rapoarte care semnalau un nou flux de refugiați în taberele din zona Khartoumului. Familii întregi se îndreptau spre capitală pe jos sau parcurgând parțial drumul lung de 1 000 de kilometri făcând autostopul ori în camioane pentru a scăpa de tulburările din Darfur. De cum am aflat de noua situație, am înțeles că în Darfur lucrurile se înrăutățiseră. Oamenii nu sunt dispuși să călătorească pe distanțe atât de lungi decât dacă sunt mânați de spaimă.

Spre sfârșitul lunii mai și începutul lui iunie, numărul de noi refugiați a sporit. În paralel, Roger a primit de la sursele sale tot mai multe rapoarte ce descriau adevărata natură a conflictului ce se desfășura în regiune. Existau zvonuri despre bombardarea unor sate ori despre călăreți înarmați ce se dedau la jafuri.

Am ridicat problema în fața ambasadorului britanic William Patey și a diplomaților francezi și americani acreditați la Khartoum. Acești dispuneau cu siguranță de surse de

informare excelente și am vrut să am confirmarea datelor pe care le aveam noi. O imagine de ansamblu mai coerentă a început treptat să se formeze. Conflictul nu mai părea să se limiteze la ciocniri ocazionale dictate de lipsa de hrană și de secetă; în Darfur lupta luase un aspect mai organizat și mai bine țintit.

Mai mult ca oricând aveam acum nevoie de o scuză care să ne asigure prezența în Darfur, căci numai așa puteam afla ce se petrecea cu adevărat acolo. În acest scop am decis să caut sprijin în afara sistemului ONU. Am cerut unui guvern donator prieten să-mi recomande o persoană potrivită, care s-a dovedit a fi Daniel Christensen, un tânăr danez inteligent și cu un instinct politic considerabil superior multora dintre lucrătorii umanitari. Daniel nu poseda prea multă experiență în domeniul umanitar, dar acest lucru era compensat de o minte ascuțită, capabilă să discearnă adevărul de ficțiune, adică exact calitățile de care aveam nevoie.

A zburat spre Khartoum, iar eu l-am instalat în fruntea noii „Unități de criză pentru Darfur". Pentru moment, nu știam ce urma să facă această unitate, însă simpla ei formare însemna că luaserăm o poziție. Prin intermediul lui Sulaf, omul meu de legătură din cadrul HAC, am primit permisiunea ca Daniel să viziteze trei orașe mari din Darfur. Instrucțiunile pe care i le-am dat au fost cât se poate de simple: i-am cerut să nu se lase influențat de jargonul ONU și de discursurile guvernamentale care invocau probleme de securitate și să caute adevărul la fața locului. Care era cauza primă a conflictului? Cine erau cei care atacau satele? Din ce motive mii de oameni părăseau zona? Și ce putea face ONU în această privință?

Daniel a revenit la Khartoum după o vizită de numai câteva zile în Darfur. Deja eram convins că pot avea încredere deplină în el. L-am invitat la mine în birou și am închis ușa. Singura persoană prezentă în încăpere în afara noastră era Nadia,

în calitatea sa de asistenta mea specială, pe care începusem să mă bazez tot mai mult, fiind pentru mine un soi de barometru. Foarte probabil Muhabarat ne asculta conversaţia, spionându-ne prin mijloace electronice, dar m-am gândit că nu strica să afle că deţineam nişte informaţii.

— Deci ce ai descoperit? l-am întrebat pe Daniel.

— În primul rând că există un mare număr de RI în jurul oraşelor mari, a replicat el. Acest lucru vi-l pot confirma cu certitudine, domnule.

— Mukesh, te rog, Daniel, l-am corectat. Bine, continuă.

— Primesc foarte puţin ajutor şi par să se teamă de un posibil atac în viitor. Am încercat să aflu cine anume îi atacase, însă, cum ştiţi, am fost permanent însoţit de omologi guvernamentali. Tot ce am reuşit să scot de la refugiaţi a fost că atacatorii veniseră noaptea călare. „Călăreţi arabi nomazi", aşa i-au descris, dar nimeni nu părea să ştie care sunt forţele din spatele acestor călăreţi.

— Mai e ceva? am insistat.

— Da. Am auzit în mod repetat veşti despre avioane care atacau satele, iar la Nyala şi El Fasher am observat avioane militare pe pistele de aterizare. Situaţia este haotică şi în permanentă schimbare, dar cred că nu e cazul să vă amintesc, domnule – pardon, Mukesh –, că doar forţele guvernamentale deţin avioane în Sudan.

Având în vedere circumstanţele, Daniel se descurcase foarte bine în descifrarea iţelor încâlcite ale situaţiei din Darfur şi nici nu aş fi putut spera la mai mult. L-am lăudat şi i-am cerut să îmi înainteze un raport detaliat al vizitei. Apoi am verificat cele aflate discutând separat cu Roger: era oare posibil ca guvernul sudanez să folosească avioane de luptă pentru a bombarda satele din Darfur? Uşor încurcat, Roger a fost în cele din urmă nevoit să admită că sursele sale confirmau acest lucru.

Am citit raportul întocmit de Daniel cu un sentiment tot mai acut de neliniște care friza aproape spaima. Daniel estima că circa 20 000 de oameni se refugiaseră din calea războiului și credea că refugiații începuseră deja să pătrundă în Ciadul învecinat, ceea ce însemna că ne aflam pe punctul declanșării unei crize internaționale.

Am decis să ridic problema într-o discuție cu Sulaf, omul de legătură de la HAC. Sulaf m-a primit în birouașul său înghesuit și, imediat ce ne-a fost servit ceaiul, am trecut la afaceri.

— Sulaf, prietene, vreau să îmi spui ce se petrece în vestul Sudanului, am atacat eu. Ce anume pun la cale băieții voștri la Darfur?

Acest stil de comunicare destul de ciudat dintre noi se datora faptului că engleza lui Sulaf era ușor demodată și formală, ca și cum o deprinsese în vremuri coloniale.

— Ei bine, dr. Kapila, mă bucur că ați adus în discuție această chestiune, a replicat el. Din câte am înțeles, niște tâlhari și proscriși atacă satele din regiune și le jefuiesc. Dar vă asigur că guvernul investighează problema și încearcă să restabilească ordinea și să îi țină pe banditi sub control.

— Întrebarea este, Sulaf, dacă ne confruntăm sau nu cu o criză umanitară serioasă. Mă tem că da. Toate rapoartele pe care le-am primit până acum sugerează acest lucru, și dacă așa este, va trebui să sporesc prezența ONU în regiune, căci crizele umanitare sunt principala noastră preocupare.

— Nu, nu, Mukesh, nici vorbă, a zâmbit Sulaf. Nu e cazul ca ONU să se repeadă acolo ca o cloșcă. Voi încerca să aflu mai multe și te voi ține la curent, însă, crede-mă, cu certitudine nu este vorba de nicio criză umanitară importantă. Nu-ți face griji, prietene, cât de curând vom avea situația sub control.

Mi-a promis solemn că va verifica și mă va contacta pentru a mă înștiința de cele aflate. Nu am avut de ales, așa că am fost nevoit să-l cred pe cuvânt, cu toate că discuția nu mă liniștise. Ultima oară când văzusem civili disperați care își părăsiseră locurile natale, ei fugiseră de spaima unor forțe agresive puternice, și mă temeam că aceeași situație era în Darfur.

Imediat după Războiul din Golf din 1990, președintele american de la acea vreme, Bush, ceruse poporului irakian să se ridice împotriva lui Saddam Hussein. Saddam răspunsese asmuțind câinii războiului asupra forțelor rezistenței irakiene, și în special asupra kurzilor. Când armata lui Saddam a început să-i masacreze pe kurzi, aceștia s-au refugiat tot mai adânc în munții din nordul țării. În iarna lui 1991, vremea a fost criminal de aspră pe culmile muntoase înalte.

După ce echipele de televiziune au ajuns în acea regiune îndepărtată și au filmat femei bătrâne și copii înghețând în zăpadă, s-au iscat masive proteste internaționale. Oamenii pe care noi îi îndemnaserăm să îl răstoarne pe Saddam Hussein de la putere erau prinși în capcană între pușțile armatei regimului irakian și munții nemiloși. Administrația pentru Dezvoltare Internațională (ODA), agenția de atunci de pe lângă guvernul britanic specializată în probleme umanitare, a fost cea care, alături de militarii britanici, a deschis drumul spre eforturile de salvare.

Mă aflam acasă, la Cambridgeshire, și îi citeam mezinei familiei, Ruth, *Lupul și cei șapte iezi*, când am fost sunat de șeful meu de la ODA. Dr. David Nabarro se afla undeva în teritoriile controlate de kurzi, și prin intermediul comunicațiilor cu ecou prin satelit a reușit să îmi spună:

— Situația e proastă aici, Mukesh. Foarte proastă. Adu-mi cât mai mulți oameni. Și vino și tu. *Acum.*

Mi-a cerut să adun medici, asistenți medicali și lucrători umanitari. Așa că am pornit într-o bizară cursă de recrutare, sunând la fiecare spital, la fiecare stație de pompieri și de poliție. În 48 de ore adunasem 80 de voluntari, uniți prin nimic altceva decât printr-o hotărâre fermă și extrem de multă bunăvoință. Ne-am întâlnit cu toții prima oară la hotelul aeroportului Stansted, unde le-am explicat, în sala de recepții, scopul misiunii noastre.

De acolo am zburat spre baza militară de la Incirlik, din Turcia, după care ne-am alăturat unui convoi de autobuze escortat de trupe din marina militară britanică. Aceștia înălțaseră o tabără de corturi la granița cu Irakul, însă abia în dimineața următoare ne-am dat seama de adevăratele dimensiuni ale problemei cu care ne confruntam: cea mai mare criză umanitară cu care avuseserăm vreodată de-a face. Ceo 80 de voluntari ecologiști deveniseră brusc „lucrători umanitari" din prima linie și mii de femei bătrâne, femei gravide și copii mici erau blocați pe pantele periculoase, acoperite de zăpadă ale munților.

Nu mai puțin de 50 000 de kurzi riscau să moară acolo înghețați, iar ninsoarea continua să cadă. Faptul în sine că escaladaseră piscurile munților în condiții climaterice atât de vitrege dovedea cruzimea cu care fuseseră atacați de forțele regimului lui Saddam. Nu aveam resursele necesare pentru a-i scoate pe toți de acolo pe calea aerului, așa că am instalat la fiecare cinci kilometri pe pantele munților „baze" de aprovizionare cu mâncare caldă și apă. Ne-am împărțit în echipe de câte patru oameni, formate dintr-o asistentă medicală, un pompier, un mecanic și un soldat.

Astfel am reușit ceea ce la prima vedere părea imposibil: să îi determinăm pe acei civili înspăimântați să coboare. În 48 de ore, toată lumea se afla la poalele muntelui, marina asigurând

un scut vital de securitate, iar avioanele de luptă ce survolau zona ţinând la distanţă orice alt aparat de zbor.

Ulterior, odată la câteva luni, m-am întors în nordul Irakului pentru a evalua nevoile umanitare ale kurzilor. Rebelii kurzi m-au luat cu ei să vizitez Halabja, scena unui atac oribil. Forţele lui Saddam folosiseră arme chimice asupra oraşului şi multe sute de oameni muriseră. Una din două persoane părea să fie afectată: ochii le ieşeau din orbite, pielea le era arsă, părul le cădea în smocuri. Cele mai tulburătoare erau malformaţiile infantile: copii născuţi cu membrele răsucite, cu capete diforme şi nedezvoltaţi mintal.

Rebelii kurzi care mă conduseseră la Halabja voiseră să-mi arate ororile care le împinseseră pe femeile bătrâne sau gravide să escaladeze un munte abrupt în toiul unei ierni cumplite. Am văzut cu ochii mei cum brutalitatea extremă îi forţase pe aceşti oameni să-şi părăsească locurile în care trăiau de generaţii. Astfel de oameni nu-şi abandonau casele decât dacă le erau puse în pericol vieţile. Aşa se întâmplase în anii 1990 în teritoriile ocupate de kurzi în Irak, iar la zece ani distanţă mă temeam că situaţia avea să se repete în Darfur.

În cursul vizitelor mele repetate, am ajuns să-i cunosc bine pe rebeli şi să dau mâna cu şefii lor ori de câte ori le aduceam ajutoare. Kurzii aveau propriile aparate de filmare şi vizitele mele erau difuzate la televiziune. În cele din urmă, Saddam s-a săturat probabil de mine. Mi-a intentat un proces la un tribunal irakian, unde am fost judecat *in absentia* pentru „pătrundere ilegală în ţară şi instigare la rebeliune împotriva statului irakian". Am fost condamnat la moarte şi a fost oferită o recompensă de 100 000 de dolari americani pentru mine, viu sau mort.

Prima mea reacţie la aflarea veştii a fost aceea de a mă simţi jignit că viaţa mea nu valora decât 100 000 de dolari. Pericolul

era însă cât se poate de real. Era prima ameninţare cu moartea pe care o primeam şi am realizat că binele făcut unor oameni aflaţi în suferinţă îţi poate crea probleme grave.

În cazul multor conflicte, revoltele populare sunt modalitatea prin care o naţiune este eliberată, deschizându-se astfel calea spre schimbări democratice. Irakul mi-a demonstrat că ajutorul acordat rebelilor atrage ura celor aflaţi la putere, care au voinţa şi mijloacele de a ucide.

Cinci

Speranța este pâinea sărmanului.
George Herbert

La începutul lunii iunie m-am hotărât să merg în sudul țării pentru a-l cunoaște pe președintele Mișcării Populare de Eliberare din Sudan (SPLM), liderul rebelilor din Sud, dr. John Garang. Pe negociatorii de pace din tabăra guvernamentală îi întâlnisem, acum era momentul să cunosc și poziția celeilalte părți. La fel de important pentru mine era și să descopăr ce credeau rebelii din Sud despre situația din Darfur. De la Sulaf nu reușeam să scot altceva decât repetarea obsesivă a convingerii că tulburările fuseseră create de „bande anarhice de tâlhari" pe care guvernul avea cât de curând să le anihileze.

Am zburat de la Khartoum spre capitala Kenyei, Nairobi, iar de acolo spre nord, către Lokichoggio, un avanpost umanitar important aflat la granița cu Sudanul. „Loki" era *de facto* sediul general al operațiunilor ONU în sudul Sudanului și de aici decolau avioanele noastre care parașutau înspre nord ajutoare în hrană.

Eu fusesem cel care inițiasem întâlnirea cu Garang și înainte de a pleca din Khartoum am fost nevoit să prezint

autorităţilor un plan al zborului. În calitate de şef al misiunii ONU, trebuia să mă asigur că întrevederea avea să se desfăşoare în modul cel mai deschis şi mai transparent cu putinţă. Guvernul sudanez nu-şi ascunsese nemulţumirea faţă de intenţia mea, dar nu avusese cum să mă împiedice făţiş s-o pun în practică.

Garang era considerat un vizionar şi un intelectual, dar şi un lider a cărui luptă înverşunată pentru libertate forţase forţele guvernamentale să intre în impas. Ajunsese să controleze practic tot sudul ţării, lucru deloc de neglijat pentru un conducător al rebelilor care la început nu avusese de partea sa decât o mână de luptători de gherilă. Abia aşteptam să-l cunosc.

Eram însoţit de şeful operaţiunilor noastre în sudul Sudanului, un norvegian pe nume Bernt Aasen. ONU desfăşura de ani de zile un program umanitar în sudul ţării, cunoscut drept „Operaţiunea Lifeline Sudan" sau, pe scurt OLS, iar OLS era creaţia lui Bernt. De cum l-am întâlnit pentru prima oară pe Bernt, mi-am dat seama că era genul de om cu care puteam colabora. Nu părea adeptul jocurilor machiavelice atât de comune operaţiunilor noastre din sudul Sudanului.

Întâlnirea cu Garang fusese programată să se desfăşoare la baza rebelilor de lângă Rumbek, o mică aşezare din mijlocul savanei. O luasem cu mine pe Nadia, a cărei sarcină era să primească, să cearnă şi să prioritizeze apelurile mele telefonice şi e-mailurile în timp ce eu eram ocupat cu liderul rebelilor. Zborul a durat câteva ore, mărturie în sine a imensităţii Sudanului. În tot acest timp m-am simţit surprinzător de relaxat şi convins totodată că întrevederea avea să se dovedească una istorică.

Am aterizat pe o pistă de pământ care fusese curăţată în întinderea nesfârşită de vegetaţie pitică. Spre deosebire de nordul arid, sudul Sudanului beneficiază de căderi semnificative

de ploaie, iar terenul înconjurător arăta în unele locuri aproape ca o junglă. Când am coborât din avion, am dat cu ochii pentru întâia oară de militarii lui Garang. Armata Populară de Eliberare din Sudan (SPLA) era aripa militară a SPLM. Soldaţii formaseră un cordon de securitate în jurul pistei, nu că s-ar fi temut prea tare că vor fi atacaţi de forţele guvernamentale.

Cele mai apropiate trupe „duşmane" se aflau la sute de kilometri distanţă, dincolo de graniţa invizibilă ce despărţea nordul de sudul ţării. Luptătorii rebeli erau îmbrăcaţi în tot felul de combinezoane de camuflaj şi majoritatea purtau în picioare şlapi în loc de bocanci. Totuşi am remarcat că păreau o forţă de luptă disciplinată, iar majoritatea erau înarmaţi cu pistoale mitralieră AK-47 moderne. Unii soldaţi erau foarte tineri, fapt care m-a făcut să reflectez asupra necesităţii ca, după încheierea păcii, ONU să includă pe lista de priorităţi dezarmarea şi reabilitarea unui mare număr de copii-soldaţi.

Imediat după ce am coborât din avionul nostru uşor, soldaţii l-au acoperit cu crengi pentru a-i ascunde albeaţa strălucitoare de eventualele aparate de zbor care ar fi putut survola zona. Bernt mi-a explicat că această măsură de securitate era aplicată în mod uzual pentru a împiedica descoperirea de către forţele guvernamentale a bazelor rebelilor lui Garang. Dacă liderul rebelilor era găsit, putea fi omorât, motiv pentru care Garang îşi schimba des sediul. În plus, era o idee bună să camuflăm avionul, în caz că un pilot iresponsabil ar fi încercat să ia în vizor o ţintă atât de vizibilă.

După o călătorie de zece minute cu maşina, am ajuns într-o tabără simplă din colibe de lemn.

La adăpostul unui pâlc de salcâmi se strânsese un grup de bărbaţi africani negri în combinezoane de luptă curate. Printre ei l-am recunoscut imediat după fotografii pe Garang. S-au sculat cu toţii în picioare şi ne-am strâns mâinile. Palma uriaşă

a lui Garang mi-a înfășurat mâna și nu m-am putut stăpâni să nu observ că arăta ca un urs mare. Pielea lui era de o nuanță incredibil de închisă, aproape neagră-albăstrie, iar ochii adânciți în orbite aveau o privire de o intensitate deosebită.

Strânsoarea mâinii lui s-a dovedit fermă și puternică, exact așa cum mă așteptasem, fapt care mi-a confirmat că aveam de-a face cu un individ dotat cu forță fizică și intelectuală veritabile – un adevărat lider. Privirile ni s-au încrucișat și în ochii lui am deslușit un amestec de curiozitate și suspiciune, ca și cum încerca să ghicească firea celui aflat la cârma misiunii ONU în Sudan. Prin contrast, pe Brent l-a salutat cu o căldură sinceră, strânsul mâinilor transformându-se rapid într-o îmbrățișare.

M-am așezat pe scaunul de grădină, verde, din plastic, oferit – Garang și anturajul său au luat și ei loc – și am fost serviți cu ceai sub bolta de frunze de copaci. Schimbul obișnuit de amabilități nu a durat mult, eu hotărându-mă să trec rapid la problemele serioase. Trebuia să ne întoarcem pe lumină la Khartoum și nu aveam la dispoziție decât câteva ore.

— Dr. Garang, dacă îmi permiteți, aș vrea să vă explic acum natura vizitei mele. După cum știți, întrevederea noastră nu poate dura prea mult și...

A ridicat o mână, făcându-mi semn să tac.

— Se spune că Khartoumul are urechi lungi, a spus el cu o voce incredibil de hârâită, ca un bubuit adânc de tunet.

A cerut tuturor însoțitorilor noștri să se retragă. Scaunele au fost îndepărtate spre capătului opus al pâlcului de salcâmi și am rămas singuri, față în față.

— Spuneți-mi, ce mai e nou la Khartoum? m-a întrebat el. N-am mai fost acolo de mult timp.

— Devine tot mai modern pe zi ce trece, i-am răspuns. E un oraș bogat și se dezvoltă rapid. Numai că deși are multe restaurante, nu poți bea nicăieri o bere!

Și-a aruncat capul pe spate și a scos un hohot de râs profund, bubuitor.

— Data viitoare când veți veni la noi, o să mă asigur să avem la îndemână câteva sticle de Tusker rece.

Tusker este o marcă populară de bere kenyană și, la fel ca majoritatea bunurilor de larg consum, era adusă prin contrabandă în sudul Sudanului.

— Atunci vom putea să toastăm în cinstea numirii dumneavoastră în noul post.

S-a uitat în gol. A tăcut preț de câteva clipe, pierdut în gânduri. Starea de spirit i se schimbase complet. Nu mai era vorbăreț și jovial și mi-am spus că asta era probabil figura pe care obișnuia să o afișeze în public. Părea adâncit în amintiri și melancolic.

Într-un târziu, și-a ridicat ochii spre mine.

— Știți, mi-ar plăcea să pot revedea cândva orașul.

— Iar mie nimic nu mi-ar face mai mare plăcere decât să vă întâmpin în Khartoum, am răspuns eu.

Știam că studiase la Universitatea din Khartoum înainte de a se alătura rebelilor în savană.

— Imediat după semnarea acordului de pace, sper să vă pot saluta ca vicepreședinte, la întoarcerea în Khartoum.

Acordul de pace aflat în negociere prevedea numirea lui Garang ca vicepreședinte și mâna dreaptă a lui Omar al-Bashir – cei doi foști dușmani urmau să lucreze cot la cot într-un guvern de uniune națională.

— Ar fi un moment istoric. Când credeți că se va întâmpla? am întrebat eu.

— Nu știu, a răspuns interlocutorul meu gânditor, însă în ceea ce ne privește, noi am dori ca totul să se finalizeze cât mai curând. Toată lumea își dorește pacea.

— Cum putem ajuta noi la aducerea celor două părți de aceeași parte a baricadei? „Noi", adică ONU.

— Noi, cei din sud, am vrea un program de dezvoltare după instaurarea păcii. Un program de dezvoltare a întregii ţări.

— Să înţeleg că nu doriţi împărţirea ţării în Nord şi Sud, aşa cum se pare?

A clătinat din cap zâmbind.

— Bănuiesc că îmi cunoaşteţi foarte bine poziţia. Cred în Noul Sudan, unic şi indivizibil, dar în care egalitatea în drepturi a tuturor să fie garantată, indiferent de rasă, culoarea pielii ori credinţă religioasă. Credeţi că dorinţa mea este realistă, dr. Kapila? Pentru asta lupt de ani întregi.

— Cred că este o doleanţă întemeiată şi realizabilă. Vom încerca să vedem în ce fel ONU poate lucra cu toate părţile implicate, în pregătirea unei păci pentru toţi. Şi ca parte a acestui proces, intenţionăm să identificăm modalităţile de a ajuta la dezvoltarea Sudului, pentru a-l aduce la standardele Nordului.

Dintr-odată, dispoziţia interlocutorului meu s-a schimbat din nou şi pentru o clipă am înţeles ce adversar de temut putea fi dr. Garang.

— Dr. Kapila, toate bune şi frumoase, dar ce garanţii mi-aţi putea oferi pentru a avea încredere în dumneavoastră? Ultimul dumneavoastră predecesor ne-a vizitat şi el şi ne-a promis că ne va ajuta la dezvoltarea sudului prin deschiderea unor birouri PNUD în zonă. După care, nimic. Primul lucru care trebuie făcut este să onoraţi angajamentul dintre ONU şi SPLM de acum câţiva ani.

— Nu am ştiut de acest angajament şi nici că nu a fost respectat, am replicat eu cu toată sinceritatea. O să verific. Şi desigur, vom avea nevoie de un birou PNUD aici, dacă dorim să ajutăm la dezvoltarea regiunii. Nu ocup această funcţie decât de câteva luni şi încă mai am multe de învăţat.

— Hmmm..., m-a privit Garang întrebător. În Africa, avem o vorbă: dacă vrei să discuți despre pace, ia un băț cu tine. Asta înseamnă că numai acela care discută de pe o poziție de forță va fi luat în serios. Dacă vreți ca ONU să fie luată în serios aici, în Sud, va trebui să dovediți ce puteți face.

— Fiți convins că vorbesc cât se poate de serios. Și vă voi dovedi asta în timp.

— Dr. Kapila, am impresia că sunteți genul de om cu care am putea colabora. Sper să nu mă înșel. Sunt dispus să vă acord tot timpul de care considerați că aveți nevoie, dar, vă rog, nu ne lăsați din nou de izbeliște, așa cum au făcut predecesorii dumneavoastră de la ONU.

L-am asigurat că nu o voi face.

Și-a fluturat mâna în direcția unei mese din apropiere pe care fuseseră așezate mai multe feluri de mâncare.

— Ar mai fi o chestiune pe care aș dori să o discutăm înainte de prânz. Ați auzit de tulburările din Darfur?

Am răspuns că da și că veștile mă îngrijoraseră.

— Mulți dintre oameni mei nu îmi împărtășesc convingerea că Sudanul ar trebui să rămână unit, a continuat Garang, dar eu voi face tot ce îmi stă în putință pentru a păstra unitatea țării. Nu am luptat zeci de ani în savană doar pentru oamenii noștri de aici, din sud. Am luptat în numele oamenilor oprimați și marginalizați din toată țara, iar Darfur este un exemplu elocvent în acest sens.

— Ce anume doresc rebelii din Darfur? am întrebat. Aceasta este chestiunea care ne neliniștește pe toți.

— Nu știu cu exactitate, dar cred că putem bănui, pe drept cuvânt, că s-au săturat de felul în care sunt priviți de guvern, care îi tratează pe africanii negri ca pe niște cetățeni de mâna a doua. Conducătorii noștri de la Khartoum nu au niciun plan

de dezvoltare ori de acordarea de drepturi și libertăți pentru populațiile cu pielea de aceeași culoare ca a mea.

— Ce relații aveți cu rebelii din Darfur? am întrebat. Ce fel de legături aveți cu ei?

— Nu e niciun secret că SPLM le acordă consultanță rebelilor. Mișcarea de revoltă demarată în Darfur are în mod clar nevoie de o filosofie politică pe care să se construiască. Filosofia noastră, a celor din Sud, este centrată pe ideea luptei de eliberare. Le-am împărtășit-o și lor, din dorința de a-i face să conștientizeze rolul pe care îl joacă. În plus, le-am acordat și sprijin material.

Garang a făcut o scurtă pauză, ca pentru a-și alege cu grijă cuvintele.

— Ceea ce vă pot spune însă cu certitudine, dr. Kapila, este că dacă lucrurile vor lua în Darfur o întorsătură foarte urâtă, nu voi putea semna pacea cu Nordul. Dacă aș face-o, ar fi ca și cum aș pactiza cu cei responsabili de distrugerea populației din Darfur, lucru contrar tuturor principiilor în numele cărora am luptat.

— Deci solidaritatea față de revoltele din Darfur reprezintă o prioritate pentru dumneavoastră?

A dat din cap aprobator.

— Da, solidaritatea este o prioritate.

În clipa aceea am fost întrerupți de unul din ajutoarele lui Garang, care ne-a anunțat că prânzul era gata. Sub un salcâm cu coroană bogată am servit în grabă un prânz simplu, din pui curry, legume și orez. Prelungiserăm șederea la sol mai mult decât ne permiseseră autoritățile de la Khartoum și pilotul dorea să plece cât mai repede pentru a ajunge la Loki pe lumină. Baza aeriană nu dispunea de pistă iluminată și orice aterizare pe timp de noapte se făcea numai după aprinderea unor torțe cu kerosen care să marcheze pista.

Ne-am luat rămas-bun în mare grabă și i-am promis că voi reveni curând. Pe drumul de întoarcere l-am pus la curent pe Bernt cu ceea ce aflasem. Mi-a spus că nimeni de la PNUD nu mai fusese în Sud de ani de zile. Cât despre Operațiunea Lifeline Sudan, aceasta se rezuma în mare măsură la ajutoare în hrană și la misiuni umanitare. În loc să încerce să descopere cauzele profunde ale foametei și să ofere oamenilor mijloacele de a o combate, OLS se străduise doar să-i țină în viață. Nu făcuse nimic sau aproape nimic pentru a le reda demnitatea și respectul de sine. Nu era deci de mirare că Garang se simțea frustrat, iar Bernt și cu mine am căzut de acord că trebuia neapărat să facem ceva pentru a activa misiunea PNUD în sudul țării.

Înainte de a părăsi regiunea, am vrut să văd cu ochii mei gradul de sărăcie în care trăia populația locală. În ziua următoare, Bernt și cu mine ne-am îmbarcat într-un avion ONU ce se îndrepta spre o pistă care nu era decât o parcelă de teren desțelenit în savană. Totuși pilotul a reușit aterizarea și de jur împrejurul nostru se înălța un zid de vegetație. La început, locul mi s-a părut complet pustiu. Dar după aceea unul sau doi copii în haine zdrențuite și-au ițit capetele pe după tufișuri, urmați de un cuplu de adulți – alaiul însărcinat cu primirea noastră.

Pilotul nostru – un excelent profesionist kenyan care purta o uniformă albă scrobită – s-a despărțit de noi, fără a uita să ne amintească ora la care urma să vină să ne ia. Urmărind avionul cum zbura jos și iute pe deasupra arbuștilor pentru a dispărea pe cer, m-a cuprins un sentiment ciudat de singurătate.

I-am urmat pe localnici de-a lungul unei poteci înguste și șerpuitoare ce înainta printre tufișuri. Nadia mergea în fața mea și mi-am dat seama că era emoționată de această aventură în necunoscut. Am continuat să mergem cam un kilometru sau poate mai mult, până ce am ajuns într-un sat. Nu era decât

o adunătură de colibe conice cu pereți din chirpici și acoperișuri din stuf. Fiecare din ele era înconjurată de câte un gard circular făcut din crengi țepoase de salcâm în interiorul căruia erau ținute cele câteva capre și vite din gospodărie.

Intenția noastră era să vizităm Medici fără frontiere (MFF), organizația caritabilă internațională care instalase în acel loc o clinică improvizată. Noi le asiguraserăm echipamentul medical, iar Bernt voia să verifice în ce mod putea ONU să îi ajute mai eficient în munca lor. Teoretic vorbind, eu nu mă aflam acolo decât în calitate de simplu observator, însă aflând ce funcție ocupam, lucrătorul MFF a luat asupra sa sarcina de a mă pune la curent cu nevoie lor.

În timp ce îl ascultam, mi-am putut forma o părere relativ corectă despre gradul abject de sărăcie în care trăia populația din Sud: 99,9% dintre ei trăiau de azi pe mâine, sub permanenta amenințare a războiului și distrugerii. Malnutriția era generalizată la copii. Copiii se nășteau prematur și sub greutatea normală și sufereau de probleme de dezvoltare, iar bolile erau larg răspândite. Malaria domnea, apa și condițiile de igienă erau practic inexistente, la fel și îngrijirea sănătății și educația.

Am fost condus să vizitez o casă obișnuită. Înăuntru era aproape gol: o podea de pământ, o oală de gătit amărâtă, o vatră la care se prepara mâncarea și câteva haine zdrențuite. Nu am putut rămâne decât două ore la sol, însă vizita aceasta scurtă mi-a deschis ochii. În drum spre pistă am reflectat la cele aflate. Nimic din ceea ce văzusem până atunci în călătoriile mele în cele mai sărace colțuri ale lumii nu se compara nici pe departe cu situația din sudul Sudanului, iar supărarea lui Garang pentru lipsa de implicare a ONU căpăta acum mai mult sens.

Am ajuns la pistă și l-am găsit pe pilot așteptându-ne la scara avionului, gata de decolare. Acești piloți de savană erau niște profesioniști incredibil de competenți, folosindu-se de

hărți și busole pentru a survola zone de sute de kilometri de teren aparent plat și monoton. Ne-am îmbarcat, turbinele au început să se rotească și pilotul a rulat spre capătul îndepărtat al pistei. A întors avionul, a turat motoarele și abia dacă ne așezaserăm, când a observat că cineva ne făcea semne disperate să oprim.

Am renunțat la decolare și am coborât din avion. Pe o latură a pistei, un grup de localnici se adunase în jurul unei siluete întinse la pământ. Era un bărbat de doi metri înălțime și îngrozitor de slab, și mi-am dat seama dintr-o singură privire că avea ambele picioare rupte. Oasele îi ieșeau prin piele în toate direcțiile, iar genunchii îi erau îndoiți într-un unghi imposibil. Părea să aibă cu puțin peste 20 de ani și probabil că avea dureri atroce, însă nu se văita deloc. Numai după grimasa de pe față am bănuit prin ce suferințe trecea.

Omul își dusese vitele la adăpat, mi-au explicat localnicii. O încăierare începuse cu un trib rival și în timpul luptei tânărul își rupsese picioarele. Avionul nostru se întorcea la Loki, unde Comitetul Internațional al Crucii Roșii (CICR) opera cel mai mare spital de campanie pentru cei răniți în războaie. Localnicii voiau să-l transportăm pe tânăr la spital.

În principiu, pentru evacuarea răniților de război trebuia solicitată permisiunea autorităților, iar pilotul m-a întrebat dacă eram dispus să îl transportăm pe tânăr fără a avea acest acord. Nu am ezitat nicio clipă, însă problema era cum să-l urcăm pe scările pliante înguste până în interiorul înghesuit. Am reușit să îl târâm până la trepte, însă nu exista suficient spațiu pentru a-l întinde pe podea. Am vrut să-i scoatem picioarele pe geam, dar pilotul nu putea zbura așa. Pe urmă am încercat să îl întindem între rânduri, însă coridorul era prea îngust. În cele din urmă am fost nevoiți să îl înghesuim pe bietul om cu picioarele rupte strânse sub el, în poziție fetală.

Zborul înapoi a durat mai bine de trei ore, timp în care rănitul, deși conștient, nu a scos o vorbă. Știam că fiecare zgâlțâitură a avionului, cauzată de turbulențe, îi provoca dureri înfiorătoare, însă s-a abținut să se plângă. Stoicismul incredibil al poporului acestei țări m-a impresionat definitiv.

L-am lăsat la spitalul CICR – o suprafață uriașă amenajată sub un cort pe o latură a bazei aeriene. După operație, când oasele picioarelor aveau să-i fie readuse în poziția normală, avea să aibă nevoie de mai multe săptămâni pentru odihnă și recuperare. Probabil că urmau să-l ducă înapoi în cârje în satul natal, după ce îl vor fi învățat cum să le folosească la centrul de reabilitare din cadrul spitalului. Dacă avionul nostru nu ar fi aterizat în ziua aceea pe pista de lângă satul lui, nici nu vreau să mă gândesc ce s-ar fi întâmplat cu tânărul rănit. Cu oasele rupte ieșind prin piele, infecția s-ar fi instalat rapid și cel mai probabil ar fi murit.

În spațiul îngust al aeronavei simțisem mirosul rănitului. Îl adulmecasem și pe pistă, însă în interiorul înăbușitor și înghesuit l-am simțit mai bine. În sudul Sudanului nu exista sistem de canalizare, așa că apa era adunată în oale de pământ și în ligheane și era în general rezervată pentru băut și gătit. Era o resursă prețioasă și economisită cu mare grijă, motiv pentru care oamenii nu se spălau cu zilele. Așa încât, cu timpul, dobândeau un miros înțepător și sărat de transpirație, amestecat cu duhoarea animalelor de casă și cu izul de fum de la vatra în care se prepara mâncarea.

Era un miros unic, specific, care nu mi s-a părut deloc deranjant. Și oricum, după două zile de călătorie în regiunile din sudul țării, devenisem conștient de propriul miros. Atunci când te deplasezi continuu, trebuie să te obișnuiești cu ideea că nu mai poți fi foarte scrupulos în privința igienei personale. Dacă aș fi fost nevoit să trăiesc precum băștinașii – în sărăcie

lucie și dispunând de prea puține oportunități de a mă spăla –, nici nu vreau să mă gândesc în ce stare aș fi ajuns. Probabil că aș fi mirosit precum cățeaua noastră Megan după o zi petrecută în șanțurile din ținutul mlăștinos de lângă Cambridge.

Greutățile și necazurile vieții nu-mi erau deloc străine. Din fragedă copilărie aflasem ce înseamnă sărăcia și nevoile.

Șase

Pentru ca răul să triumfe, nu e nevoie
decât de câțiva oameni de bine care să nu facă nimic.
Edmund Burke

În sistemul de organizare în caste din India, familia mea intră la categoria brahmanilor, respectiv casta privilegiată a preoților. Dacă nu ești hindus, nu faci parte din nicio castă; prin urmare, toți cei ce nu sunt indieni și hinduși nu aparțin unei caste. Dar mult mai rea este situația pentru paria, considerați în tradiția hindusă oamenii cei mai de jos pe scara ierarhică, cei „de neatins" cărora le sunt rezervate muncile cele mai disprețuite.

Numele familiei mele demonstrează și el că suntem descendenți direcți ai gânditorul Kapila sau Kapil Rishi. În Bhagavad Gita – echivalentul hindus al Bibliei creștine sau Coranului musulman –, Kapil Rishi este nepotul lui Brahma, zeul hindus al creației. Textele sacre hinduse spun că în urmă cu multă vreme, în cursul unei mari bătălii, 60 000 de oameni au fost făcuți cenușă. Pământul s-a uscat și, în lipsa apei, viața nu putea exista. Kapil Rishi a plecat spre Munții Himalaya, locul unde trăiau divinitățile hinduse. Acolo a implorat Trinitatea

sfântă – Brahma Creatorul, Shiva Distrugătorul și Vișnu Protectorul – să readucă apa dătătoare de viață pe pământ.

Zeii l-au primit cu aroganță, însă l-au ascultat cu atenție. I-au spus că i-au înțeles rugămințile și i-au făgăduit că vor trimite un fluviu mare pentru a potoli setea oamenilor. Însă l-au prevenit că fluviul avea să se reverse cu mare forță și că singurul mod prin care se putea evita înecarea oamenilor era trimiterea apei printr-un intermediar. Fluviul era Gangele cel sacru, iar zeii au decis să îl facă să curgă prin părul lui Shiva, pentru a domoli forța torentului.

Și într-adevăr, Gangele a curs și a salvat „lumea", care la vremea aceea se limita la India. Astfel încât Kapil Rishi a salvat omenirea. Iar până în ziua de astăzi, descendenții săi poartă numele Kapil ori Kapila. Deloc surprinzător așadar, părinții mei erau hinduși devotați, care ardeau tămâie și se rugau zilnic la altarul din casă la zeul familiei noastre – Shiva Distrugătorul.

Sistemul de organizare socială în caste a pătat într-un fel reputația hinduismului și, din fericire, între timp a evoluat mult. Gandhi a schimbat numele celor mai oropsiți dintre indieni din paria în *harijani* – „cei iubiți de Dumnezeu". Constituția modernă a Indiei îi consideră pe toți cetățenii egali în drepturi, indiferent de casta din care provin. Mai mult decât atât, există și un program prin care se urmărește asigurarea accesului la educație și pentru membrii din castele inferioare. Însă în copilăria mea, sistemul de organizare în caste era încă extrem de puternic.

Vecinii noștri cei mai apropiați din Bihar erau o familie de paria. În timp ce noi aveam o casă din ziduri de beton, cu acoperiș frumos din tablă, ei locuiau într-o colibă de chirpici. Cu toate acestea, pentru că părinții mei aveau concepții foarte liberale pentru acea epocă, mi-au dat voie să mă împrietenesc cu fata vecinilor, Arti. Eram de vârste apropiate și lui Arti cel

mai mult pe lume îi plăcea trenul meu de jucărie. Avea o locomotivă cu aburi și mai multe vagoane, plus șine în formă ovală și baterii.

Tata adusese trenul din Germania și majoritatea indienilor nu văzuseră în viața lor un lucru atât de minunat. Arti obișnuia să stea nemișcată ore în șir, privind la trenul care pufăia, mișcându-se în cerc. Pentru ea era o adevărată magie. Într-o zi am vrut să ies cu ea afară ca să ne jucăm și mama mi-a spus să-mi pun pe mine un pulover. Era iarnă și aerul era rece.

Am lăsat-o pe Arti uitându-se la tren și când m-am întors am găsit-o ghemuită la robinetul din curtea casei. Khadari, bucătăreasa noastră, spălase orezul pentru cină și câteva boabe se scurseseră din oală în canal. Am urmărit-o pe Arti cum culegea boabele crude de pe jos și le mânca. Am întrebat-o ce făcea acolo, ghemuită și mâncând boabe de orez tari și murdare. Mi-a răspuns că erau foarte bune.

Mirat, m-am dus să o întreb pe mama:

— De ce mănâncă Arti boabe de orez de pe jos?

Mama s-a foit stânjenită.

— Probabil că i s-a făcut foame după ce s-a jucat atât de mult. Ar trebui s-o invităm la un castron de linte *dhal*, nu crezi?

M-am dus și am chemat-o pe Arti și ne-am așezat la masă să mâncăm *dhal* și orez. Arti se purta de parcă ajunsese în rai, în timp ce pentru mine nu era nimic special – asta mâncam în fiecare zi de lucru din săptămână. Totuși, într-un colț al minții mele de copil a prins rădăcini o lecție importantă, aceea că trebuie să manifestăm compasiune pentru cei mai puțin norocoși decât noi.

Părinții și bunica mă învățaseră că a-i ajuta pe cei cu nevoi este unul dintre stâlpii hinduismului. Hinduismul este în multe privințe o filosofie luminată, nu numai o religie. El predică un cod de viață, cu reguli privind împărțirea averii,

drepturile văduvelor sau purtarea războaielor. În serile răcoroase din Chandigarh, după şcoală, bunica îmi citea din *Ramayana* şi *Mahabharata*, două dintre epopeile indiene cele mai cunoscute. Au fost scrise cu circa 2 000 de ani înaintea erei noastre şi descriu unele evenimente istorice reale dintr-un trecut încărcat de glorie în care binele triumfa întotdeauna împotriva răului şi în care oamenii, după ani de suferinţe, erau salvaţi în cele din urmă de conducătorii lor cei bravi.

În *Ramayana*, prinţul Rama se luptă pentru a-şi salva soţia, Sita, răpită de demonul Ravana. În această poveste ce opune binele răului, Ravana este întruchiparea răului care ucide, violează şi jefuieşte totul în cale, distrugând comunităţi întregi. Într-un sens, el este autorul primelor genocide, într-o perioadă a istoriei în care întunericul se abătuse peste pământ. Povestea se termină cu triumful binelui asupra răului, India fiind binecuvântată cu 1 000 de ani de pace, numai lapte şi miere.

În *Ramayana* sunt descrise regulile de comportament ale unei societăţi pe timp de pace şi război şi sunt trasate principiile unei vieţi bune. Cuprinde un set de norme sociale ce promovează toleranţa şi acceptarea oamenilor aşa cum sunt. Luate împreună, *Ramayana* şi *Mahabharata* constituie un tratat al regulilor de război – cum să te comporţi corect faţă de prizonieri, generos cu cei învinşi şi cum să tratezi cu grijă femeile şi copiii. Într-un fel, ele au fost precursoarele Convenţiilor de la Geneva.

Mulţumită bunicii, cele două epopei despre lupta dintre bine şi rău mi-au rămas adânc întipărite în suflet. Tot de acolo am rămas cu ideea că eu, un Kapila, ocupam o poziţie specială în toată întreaga urzeală a vieţii. Ca protector prin tradiţie al celor sărmani şi oprimaţi, era de datoria mea să mă ridic la înălţimea moştenirii familiei mele. Aşa se explică şi

îngrijorarea crescândă pe care o resimţeam faţă de deteriorarea situaţiei din Sudan – şi în special din Darfur.

După vizita în Sud m-am întors la Khartoum meditând asupra celor aflate. Avertismentele lui Garang referitoare la Darfur mă impresionaseră profund. Dacă situaţia în vestul îndepărtat al ţării se înrăutăţea, procesul de pace avea să treneze – Garang se exprimase cât se poate de clar în această privinţă. Prin urmare, pentru a stopa răspândirea răului în Darfur, trebuia să ne dublăm eforturile. ONU trebuia să intervină pentru a pune capăt conflictului, dacă nu din alte motive, atunci pentru a salva pacea în ansamblu.

Odată revenit la Khartoum, m-am apucat energic de treabă. Am constituit un Fond Comun pentru Sudan pentru finanţarea dezvoltării întregii ţări, atât a Nordului, cât şi a Sudului, fapt menit să răspundă uneia dintre cele mai arzătoare dorinţe ale lui Garang. Guvernele olandez şi american – care sprijineau de multă vreme Sudul – au răspuns pompând două milioane de dolari americani. Şefii principalelor agenţii ONU din Khartoum – în mod special cei de la PNUD şi UNICEF – au reacţionat cu furie. Le spărsesem monopolul strângerii de fonduri, destinate în cea mai mare măsură exclusiv Khartoumului. Am perseverat însă, fapt care a iritat la culme guvernul sudanez.

Am fost chemat la o întrevedere cu ministrul Cooperării Internaţionale. Mai avuseserăm ocazii să ne încrucişăm săbiile. Era un individ mic de statură, ofilit şi care mă întâmpinase de fiecare dată cu o expresie acră. Poate că avea motivele lui: ministerul pe care îl conducea era partenerul oficial al PNUD în multe proiecte-fantomă ce fuseseră închise din dispoziţia mea. Îl văduvisem pe el şi pe apropiaţii lui de mijloacele puse la dispoziţia Sudanului de către ONU şi pe care ei şi le însuşiseră de parcă le-ar fi aparţinut, şi îl făcusem astfel de ruşine.

N-a pierdut vremea şi a atacat fondul problemei.

— Dr. Kapila, am auzit de Fondul Comun pentru Sudan, dar ce vă închipuiți că faceți? Nu aveți dreptul să acționați astfel și, în mod cert, nu înainte de a vă consulta cu ministerul meu.

— Cu tot respectul, domnule ministru, nu sunt de acord cu dumneavoastră, am răspuns eu. Chestiunea aceasta nu privește decât ONU și, în calitate de șef al misiunii ONU în această țară, este de competența mea și numai a mea.

— Nici vorbă! a bătut omulețul furios cu pumnul în masă. Avem puterea de a opri inițiativa dumneavoastră și, credeți-mă, exact asta vom face.

— Îmi pare rău, domnule ministru, dar proiectul a demarat deja. Nu aș putea să revin asupra deciziei nici dacă aș dori să o fac, ceea ce nu este, oricum, cazul. Doi donatori foarte importanți au virat câteva milioane de dolari și programul a început să funcționeze.

— Ei bine, vom vedea, a fumegat el. Am auzit și că intenționați să deschideți un birou PNUD în sudul țării. Să fiți convins, dr. Kapila, că asta nu – repet, NU se va întâmpla. O să mă ocup personal!

Confruntarea s-a încheiat pe un ton nu tocmai politicos și am plecat cu sentimentul că ministrul nu-și spusese ultimul cuvânt. Deja alocasem o parte semnificativă din cele două milioane de dolari organizării biroului PNUD din sudul Sudanului și mi-am jurat că voi accelera luarea măsurilor necesare. Voiam să rezolv definitiv problema înainte ca ministrul să apuce să intervină.

Cum reușisem să-mi respect parțial promisiunea făcută lui Garang, mi-am îndreptat apoi atenția spre Darfur. Am decis să îmi exprim îngrijorarea față de escaladarea situației în regiune la cel mai înalt nivel al guvernului sudanez, alertându-i asupra posibilității întârzierii procesului de pace. Mi-am programat o

întâlnire cu Omar Al-Arabi, consilier superior al administrației prezidențiale. Omar era un funcționar plin de solicitudine și un vorbitor de limba engleză fluent și cultivat. Părea un tânăr promițător și talentat și mi-am zis că era omul cel mai în măsură să-mi faciliteze accesul la președinte.

După obișnuita conversație măruntă introductivă, am trecut la lucruri serioase.

— După cum știți, tocmai m-am întors din vizita făcută lui Garang, președintele SPLM și cealaltă parte implicată în negocierile de pace. Știu că guvernul dorește să semneze tratatul de pace cât mai curând posibil, însă se pare că în prezent există un obstacol major în calea îndeplinirii acestui deziderat, și anume situația din Darfur.

I-am redat exact cele aflate de la Garang. Mă așteptam la o reacție de oarecare îngrijorare sau surpriză din partea lui Omar. În schimb, și-a fluturat nepăsător mâna.

— Da, da, sigur, dr. Kapila, cunoaștem toate aceste lucruri.

Avea tonul unui tehnocrat hârșâit prin viață și civilizat căruia i se spunea ceva ce cunoștea deja. Nu m-am lăsat impresionat. Chestiunea era mult prea importantă pentru a mă limita la generalități ori a o trece cu vederea.

— Să înțeleg că sunteți deja în temă cu poziția președintelui SPLM referitoare la Darfur? am insistat eu. O cunoașteți?

— Da, dr. Kapila, o cunoaștem, a oftat el teatral, aproape plictisit. Și suntem conștienți că trebuie să facem ceva în această privință. De aceea suntem nerăbdători să implementăm soluția finală în Darfur. După implementarea soluției finale, vom putea continua negocierile de pace.

Am simțit un fior rece pe șira spinării. *Soluția finală*. O expresie cel puțin bizară. Pentru o persoană atât de bună cunoscătoare a limbii engleze, alegerea acestor cuvinte nu putea fi decât nechibzuită. Fără îndoială, Omar știa ce rezonanță

malefică aveau. Era de parcă îl citase deliberat pe Hitler. Dar poate că mă înşelam. Da, cu siguranţă. Dacă îi dădeam ocazia să-şi retragă vorbele, nu se putea să nu o facă.

— Scuzaţi-mă, dar presupun că aţi folosit expresia „soluţie finală" neintenţionat.

A oftat din nou.

— Nu, nici vorbă. E limpede, dr. Kapila, nelegiuiţii din Darfur trebuie ţinuţi sub control. Guvernul sudanez va lua toate măsurile necesare pentru a-i zdrobi pe rebeli şi a aduce pacea. Nu vom tolera niciun fel de rezistenţă. *Ergo*, vom găsi o soluţie finală.

De acum totul era clar. Omar alesese aceste cuvinte profund sinistre perfect conştient de ecoul pe care aveau să le deştepte în mintea mea. Conversaţia noastră fusese cea dintre doi oameni educaţi, buni cunoscători ai scenei internaţionale, iar consilierul prezidenţial superior mă informase că intenţia guvernului cu privire la Darfur era aceea de *a găsi o soluţie finală, fără acceptarea niciunui compromis.*

Am plecat total năucit. Au urmat întrevederi la Ministerul Afacerilor Externe şi cu vechii mei parteneri de antrenament de la HAC. Cu fiecare ocazie, am constatat o schimbare de limbaj în privinţa Darfurului. Declaraţiile deveniseră de-a dreptul războinice şi duşmănoase. Cu fiecare ocazie, interlocutorii mei menţionau că „aveau să ia toate măsurile necesare" pentru „a zdrobi elementele nelegiuite" înainte de a permite accesul ONU cu ajutoare.

Niciodată nu auzisem astfel de sentimente exprimate atât de deschis la un nivel guvernamental atât de înalt şi fără nicio referire la posibile negocieri ori la ascultarea necazurilor oamenilor. În situaţii similare – în Sierra Leone, Afghanistan, chiar şi în Bosnia –, întotdeauna se subînţelesese că cele două părţi lăsau deschisă posibilitatea de a se întâlni pentru a-şi

rezolva diferendele. Nu și aici. Aici nu era loc pentru compromisuri. În fapt, dimpotrivă: în cazul Darfur, nu era loc decât pentru *soluția finală*.

La simpla oroare de a auzi această expresie pronunțată fățiș și cu referire la prezent m-am cutremurat. În plus, oamenii vizați erau cei aflați sub jurisdicția mea ca șef al misiunii ONU și față de care aveam responsabilități enorme. Am fost cu atât mai zdruncinat, cu cât impactul resimțit era și unul de natură personală. Realitatea îngrozitoare a acelor cuvinte – *soluția finală* – rezonează puternic în sufletul meu deoarece provin dintr-o familie de supraviețuitori ai unui genocid.

În 1947, când India și-a câștigat independența față de Marea Britanie, țara a fost divizată în două, India și Pakistan. Aproape toți hindușii din Pakistan au fost forțați să se mute în India și mulți musulmani din India s-au văzut nevoiți să migreze în Pakistan. Însă ceea ce a ajuns cu timpul să fie cunoscut sub denumirea de „Împărțirea Indiei" s-a transformat într-un proces haotic și sângeros.

Violența a măturat întregul subcontinent. În India, musulmanii erau adunați laolaltă de gloate și omorâți, și la fel se întâmpla cu hindușii din Pakistan. La începutul lui august, bunica mea pe linie paternă a fost obligată să-și abandoneze căminul din Lahore pentru a se îndrepta spre sud, către Delhi. Era însoțită de toți cei zece copii, tatăl meu fiind unul dintre ei, dar nu și de bunicul, care plecase înainte pentru a amenaja casa din Delhi.

Bunica s-a urcat în trenul care spera să-i ducă familia într-un loc sigur împreună cu tata, la vremea aceea adolescent, și ceilalți nouă copii. Trenul se târa prin arșița zilei și totul în jur părea să dea în clocot. O locomotivă s-a apropiat din direcția opusă, dar trăgea după sine un tren-fantomă. În afara

mecanicului, toţi ceilalţi călători fuseseră măcelăriţi. Trenul a trecut, plin până la refuz de cadavre însângerate, şi odată cu el bunica şi-a văzut cu ochii moartea care o aştepta, pe ea şi pe copiii ei.

Metru cu metru s-au târât mai departe, iar atunci când rămâneau fără apă, bunica urina într-o oală pentru a nu-şi lăsa copiii să moară de sete. Dar nu de asta se temea ea cel mai mult, ci de gloate. Un bărbat aparent foarte tânăr fusese însărcinat de Comitetul Internaţional al Crucii Roşii să însoţească trenul, pentru a-i proteja pe călători. Omul, elveţian de origine, stătea lângă mecanic, în locomotivă, şi flutura un steag uriaş cu însemnele Crucii Roşii.

La fiecare oprire, el cobora din tren şi înfrunta masele înarmate cu puşti şi cu săbii, având în mâini doar steagul. Şi, ca prin minune, curajul acestui om extraordinar a ţinut trenul şi pe ocupanţii lui în siguranţă până ce au traversat graniţa şi au intrat în India. El salvase viaţa bunicii şi pe cea a copiilor ei. Dacă n-ar fi existat Crucea Roşie, eu nu m-aş fi născut.

Peste un milion de oameni şi-au pierdut viaţa în confruntările violente ce au urmat Împărţirii, primul genocid de după *soluţia finală* din al Doilea Război Mondial. În India nu au pierit „decât" un milion de oameni, spre deosebire de cele şase milioane de oameni ucişi în Holocaust – însă genocidul nostru s-a desfăşurat într-un răstimp mult mai scurt. Uciderea în masă se întinsese pe numai câteva zile.

Tata a avut mare noroc că a supravieţuit: majoritatea celor ucişi în perioada Împărţirii au fost tineri de vârsta lui. Familia mea şi-a refăcut viaţa în Delhi, dar nu a uitat niciodată că un om bun se interpusese între ei şi întunericul ce se abătuse asupra ţării noastre. Din punctul lor de vedere, un singur om se împotrivise *soluţiei finale* şi făcuse astfel încât ea să nu devină destinul neamului nostru. De aceea folosirea acelei expresii

macabre – *soluția finală* – de către un reprezentant al regimului sudanez mă zdruncinase atât de tare.

Ca șef al misiunii ONU, eram conștient că nu dețineam un mandat de natură politică. Rolul meu era în mare măsură unul umanitar. Însă în cadrul ONU erau oameni care puteau lua o inițiativă politică și aduce problema în atenția opiniei internaționale. I-am înștiințat în scris pe șefii marilor agenții de la New York, avertizându-i asupra celor ce aflasem. I-am prevenit că regimul de la Khartoum pregătea o *soluție finală* pentru Darfur și le-am cerut îndrumări cu privire la ceea ce trebuia să fac.

Mi-au răspuns că problema era de natură strict politică și că mandatul meu era unul umanitar. Că trebuia să mă concentrez exclusiv asupra trimiterii de ajutoare în Darfur. Teoretic vorbind, aveau – evident – dreptate. Practic însă, am luat-o drept un refuz. Poate că nu intra în atribuțiile mele, ca șef al unei misiuni umanitare, să reacționez, însă atunci cine de la ONU era îndreptățit să ia poziție? Totul era profund frustrant pentru mine.

Am pus problema și în particular, la New York: „Dacă nu eu, atunci cine să reacționeze?". Întrebarea mea s-a lovit de un zid de răspunsuri în doi peri și de tăcere. Mi-am amintit că îmi jurasem că *dacă îmi va sta în putere nu voi lăsa niciodată răul să triumfe.* Dar dacă era să reacționez – sub ce formă, încă nu știam –, mai întâi de toate aveam nevoie de dovezi. Vorbele sunt una, dar pentru a lua poziție aveam neapărat nevoie de probe.

Aveam nevoie de probe incontestabile că *soluția finală* era într-adevăr aplicată în Darfur. Aveam nevoie de fapte, de date neprelucrate și necosmetizate, de statistici. Și, probabil mai presus de orice, trebuia să merg la Darfur pentru vedea cu ochii mei cele petrecute și a putea vorbi din experiență proprie.

Trebuia să mă afund eu însumi în întuneric...

Șapte

Poți descoperi de ce anume se teme cel mai tare dușmanul tău cercetând mijloacele pe care le folosește pentru a te înspăimânta.
Eric Hoffer

În viață este bine să îți alegi cu grijă bătăliile pe care vrei să le duci. După ce câștigasem bursa de studii în Anglia, frecventasem cursurile uneia dintre școlile de top din țară: Wellington College. La puțină vreme după ce am devenit elev la această instituție de învățământ, am început să practic scrima. Nu muream de poftă să-mi demonstrez priceperea în mânuirea sabiei. Alegerea mea era generată exclusiv de necesitatea de a mă apăra de hărțuieli.

Pentru un indian destul de rotofei, studios și cu ochelari, m-am dovedit un scrimer remarcabil de priceput. Niciunul dintre colegii mei nu se așteptase să fiu capabil să mă bat, și cu atât mai puțin să fiu selectat în echipa de scrimă a școlii, care se bucura de un mare prestigiu. Au fost șocați să constate că aveam gheare și că eram dispus să le scot, fapt care a zădărnicit planurile celor mai răi bătăuși din școală.

În chip similar aveam să-mi arăt ghearele și în fața conducerii Sudanului, și eram mai mult decât încântat că înfățișarea

mea blajină masca un interior de oţel. Acest lucru mi-a fost de folos în repetate rânduri, printre care şi în momentul când am cerut autorizaţie de deplasare în Darfur.

La începutul lui iulie m-am întâlnit din nou cu Sulaf, persoana noastră de contact din cadrul HAC. I-am spus că doream să ajungem la Darfur din motive şi cu scopuri pur umanitare, fără nicio legătură cu cauzele profunde ale conflictului. Am subliniat că nu ar fi dat deloc bine dacă guvernul bloca accesul ONU, când tot ce doream era să transportăm ajutoare constând în hrană, apă şi medicamente celor aflaţi în suferinţă.

Sulaf m-a asigurat că va face tot posibilul pentru a obţine autorizaţia. După mai multe zile de negocieri dure am primit, în fine, acordul. Aveam să zbor spre Darfur împreună cu Roger, şeful securităţii misiunii ONU, plus câţiva supraveghetori din partea HAC. Nadia urma să rămână la Khartoum pentru a superviza operaţiunile desfăşurate de „Unitatea de criză pentru Darfur" împreună cu Daniel Christensen, şeful departamentului nostru de cercetări şi investigaţii.

Tom Vraalsen, emisarul special pe probleme umanitare al lui Kofi Annan în Sudan, şi-a exprimat dorinţa de a ne însoţi, iar eu am acceptat, în speranţa că prezenţa lui va face mai cunoscută situaţia din Darfur în ochii factorilor de decizie de la ONU. Cum Tom era norvegian şi lucra la Oslo – şi nu la Khartoum –, mai speram că va putea transmite un mesaj neechivoc guvernului sudanez, avertizându-i să renunţe la punerea în practică a *soluţiei finale* în Darfur.

Tom i-a invitat să ni se alăture pe Isabelle Balot, o franţuzoaică inteligentă şi elegantă, şi pe reprezentantul Sudanului la sediul central al OCHA din New York. Isabelle era o femeie înaltă, subţire şi cu ochi căprui, o bună cunoscătoare a Sudanului. Avea să joace un rol crucial în criza din Darfur, dar despre asta voi vorbi mai târziu.

În ziua de dinaintea plecării, mi-am verificat stocul de insulină. Sufăr de diabet, boală pe care o descoperisem cu foarte puţin timp înainte de a împlini 40 de ani. Când am călătorit în Rwanda, în inima genocidului, în numai câteva zile părul meu negru ca tăciunele a devenit sur, ca pudrat de zăpadă. În plus, pierdusem mult în greutate şi ajunsesem slab ca un ţâr.

Soţia mea, Hélène, care e doctor de meserie, a decis să-mi verifice nivelul de zahăr în sânge la întoarcerea în Marea Britanie, şi astfel a descoperit că am diabet. La aflarea veştii, cel mai mult m-am temut că boala mă va împiedica să lucrez pe teren. La spitalul local am învăţat cum să-mi fac injecţii în deget, să-mi determin nivelul glicemiei şi cum să-mi injectez cantitatea corectă de insulină. Doctor fiind, eram obişnuit să fac injecţii altora, dar nu şi mie însumi. Asistenta medicală m-a prevenit că dacă nu o făceam aşa cum trebuie, riscam să mor.

Când l-am cunoscut pe diabetologul meu, Jonathan Roland, l-am rugat să mă sfătuiască cum să-mi ţin boala sub control în zone de conflict, război ori dezastre naturale. Trebuia să am în vedere posibilitatea de a fi răpit şi ţinut ostatic, fără a avea acces la insulină. Ne-am gândit că soluţia ar fi să renunţ la anumite alimente – în special zaharuri – şi să trag cât mai mult de proviziile de insulină de care dispuneam. Combinând acestea cu exerciţiile fizice, puteam supravieţui circa trei luni. Ochii, picioarele şi degetele de la picioare aveau să mi se umfle, după care urma să am probleme cu rinichii. Dar trei luni erau o perioadă acceptabilă. Dacă situaţia se prelungea însă mai mult, aveam să mor.

După aceea m-am documentat masiv cu privire la diabet. Mă temeam ca oamenii să nu mă considere slab şi vulnerabil dacă aflau despre boala mea şi să fiu nevoit să renunţ la munca de teren. În Sudan mi-am făcut obiceiul de a mă injecta cu insulină unde nu puteam fi văzut – în biroul meu din clădirea

misiunii ONU sau acasă, în dormitor. Cea mai mare problemă era însă injectarea insulinei atunci când călătoream și păstrarea ei la rece când temperaturi exterioarele ajungeau la aproape 50 de grade. Dacă insulina este expusă la diferențe extreme de temperatură, se alterează iremediabil.

Am descoperit așa-numita „pungă frigorifică", un săculeț făcut din niște cristale speciale. Când săculețul este înmuiat în apă, cristalele se transformau într-o masă înghețată și acționează ca un soi de minifrigider. În punga frigorifică puteam păstra câteva fiole de insulină timp de 48 de ore, după care trebuia să înmoi din nou săculețul în apă. Până atunci, folosind punga frigorifică, putusem călători fără probleme.

La Khartoum nu aveam dificultăți cu insulina sau, cel puțin, nu ar fi trebuit să întâmpin. În frigider stocasem provizii cât să-mi ajungă timp de mai multe luni. Chiar dacă apărea o pană de curent, casa dispunea de un generator, așa încât proviziile mele erau în siguranță sau, în fine, așa credeam eu.

Era în toiul verii și temperaturile erau înăbușitoare când am început pregătirile de plecare spre Darfur. Am deschis frigiderul, cu gândul de a-mi lua proviziile de insulină, și am văzut că dispăruseră. Ahmed, așa-zisul meu bucătar, alesese exact acel moment pentru a dezgheța frigiderul. Și transferase tot conținutul, inclusiv insulina mea, în congelator.

Când am descoperit ce făcuse era prea târziu: toate fiolele cu insulină fuseseră înghețate și nu mai puteau fi folosite. Într-un fel, nu fusese greșeala lui Ahmed. Nu îi spusesem că sunt diabetic, și asta pentru că nu îmi trecuse prin minte că ar putea să-mi scoată insulina din frigider ca s-o înghețe!

Din fericire, păstram câteva fiole în frigiderul de la birou. În caz extrem, mă puteam baza pe ele cât să fac călătoria la Darfur, să verific situația pe teren și să mă întorc la Khartoum, după care trebuia să mă aprovizionez din străinătate. Nu

puteam obține rețeta decât din Marea Britanie, căci peste tot în lume se face trafic cu medicamente contrafăcute. Dacă mă injectez cu insulină contrafăcută, mor.

În ziua plecării spre Darfur, dimineața devreme, Omer m-a dus cu mașina la birou ca să-mi recuperez fiolele din frigider fără a fi văzut. Le-am înfășurat cu grijă în punga frigorifică și le-am ținut sub apa de la robinet. Probabil că nu aveau să îmi ajungă pentru toată călătoria, însă cu niciun chip nu voiam să las boala să mă împiedice să-mi duc misiunea la bun sfârșit.

După ce mi-am luat micile provizii de insulină, m-am alăturat restului echipei la salonul VIP al aeroportului din Khartoum. Din păcate, am lăsat să-mi cadă pe podea un pic cam tare unul din bagaje, în care aveam o sticlă de whisky. Stăpâneam deja arta comandării de vin, bere și alcool tare de la o companie specializată în aprovizionarea comunității diplomatice din Khartoum. Recepțiile constituiau o parte importantă a slujbei mele ca șef al misiunii ONU și pentru aceasta aveam neapărată nevoie să păstrez la reședința mea un stoc rezonabil de băutură.

Scotchul din valiză era un cadou pentru cei câțiva membri ai personalului ONU staționați în Darfur. Intenționasem să îi invit la mine în cameră și să le ofer, în spatele ușii încuiate, un pahar și un discurs de îmbărbătare, numai că acum sticla se spărsese și lichidul se scurgea la picioarele mele, formând o băltoacă. Funcționarilor internaționali din Sudan li se permitea să consume alcool numai acasă, în intimitate. Nu știam ce să fac, mai ales că doi funcționari cu un aer foarte oficial se îndreptau către mine.

— Ne ocupăm noi, domnule, m-a anunțat unul din ei.

Celălalt a înșfăcat valiza cu bucluc și amândoi au dispărut iute. După câteva clipe valiza mi-a fost returnată, minus sticla

spartă, și niciun alt cuvânt nu a mai fost rostit pe această temă. Eram destul de sigur că reușiseră să decanteze restul lichidului din sticlă și că în seara aceea aveau să toasteze în sănătatea șefului misiunii ONU în Sudan.

Am încărcat valizele în micul avion Beechcraft care avea să ne ducă la El Fasher, unul dintre principalele centre urbane din regiunea Darfur. După patru ore și o oprire pentru realimentare, ne-am apropiat de aeroport și imediat am remarcat siluetele inconfundabile a două elicoptere înarmate trase în lateral pe pistă. Erau de un verde strălucitor, ca de reptilă, și din aer arătau ca niște zmeie Meccano proaspăt scoase din cutie – ireale, aproape ca o jucărie.

Am atins solul, după care am rulat pe pistă, fapt ce mi-a dat ocazia să studiez mai îndeaproape elicopterele. Acum nu mi se mai păreau atât de inofensive. De sub fuselajul scurt se iţeau lăcașurile proiectilelor și rachetelor. Nu am niciun fel de pregătire militară, însă văzute de aproape păreau în mod cert niște arme letale. Lângă cele două elicoptere se înălța silueta masivă, vopsită în model de camuflaj, a unui Antonov, un aparat de transport aerian de fabricație rusă pe care Forțele Aeriene Sudaneze îl transformaseră în bombardier.

Aeroportul de la El Fasher era cel pe care rebelii din Darfur îl atacaseră în aprilie, alertându-ne astfel cu privire la situația din regiune. Nu puteam comenta supra prezenței acelor aparate de luptă, căci lângă mine îl aveam pe Sulaf și știam că nu ar fi trebuit să remarc astfel de lucruri. Cum însă citisem rapoartele lui Daniel Christensen în care localnicii susțineau că satele le fuseseră atacate de elicoptere, aeronavele înarmate de pe pistă erau, cu certitudine, un semn de rău augur.

Nu aveam la dispoziție decât extrem de puțin timp la El Fasher. Trebuia să părăsim orașul înainte de căderea nopții, pentru a ajunge la următoarea destinație planificată, un alt centru

urban important din Darfur. În cele câteva ore pe care aveam să le petrecem la sol, intenționam să vizitez taberele de RI, plus spitalul, și să discut cu un număr cât mai mare de răniți.

De la aeroport am fost îmbarcați în mașini și duși la sediul guvernatorului Darfurului de Nord. Un grup mare de oficialități se strânsese acolo pentru a ne întâmpina. Protocolul cerea să ne întreținem cu toți. Ceaiul, prăjiturelele și amabilitățile care au urmat și ceasul care ticăia nemilos mi-au ridicat până la cer nivelul frustrării.

Într-un târziu, am reușit să îndrept discuția spre situația curentă din zonă. Rapoartele noastre semnalau un număr tot mai mare de RI sosiți la El Fasher, am explicat eu, ca urmare a atacării satelor lor. I-am cerut guvernatorului să-mi spună ce se petrecea.

Guvernatorul era un bărbat scund, îmbrăcat în *jalibaya* și cu un turban enorm pe cap. Conversam prin intermediul unui interpret și răspunsul pe care mi l-a oferit îmi era deja familiar: din cauza secetei prelungite, recolta fusese extrem de slabă. Luptele care se dădeau aveau drept miză accesul la resursele de hrană, apă și furaje pentru animale. Autoritățile făceau tot ce le stătea în putință pentru a restabili ordinea, m-a asigurat el, pentru ca oamenii să se poată întoarce la casele lor.

Nu am dat prea mare crezare spuselor lui, însă știam că trebuia să mă arăt interesat de discuțiile cu oficialitățile locale, oricât de frustrant era acest lucru. Mult mai îngrijorător pentru mine era sentimentul că guvernatorul încerca să tragă de timp. L-am întrebat dacă puteam pleca pentru a vizita spitalul și taberele de refugiați. Mi-a răspuns că „totul la timpul său" și a cerut să fim serviți cu alte cești de ceai și cu dulciuri.

Aveam impresia că misiunea ne fusese deturnată. Într-un târziu, cum ora plecării se apropia, m-am ridicat în picioare și am anunțat că vom vizita totuși spitalul. Guvernatorul abia

dacă şi-a ascuns iritarea când ne-a văzut cum ne urcăm în maşini şi părăsim reşedinţa.

Şoferul înainta cu viteză mică, aproape târându-se, de parcă aveam tot timpul din lume, şi îmi venea să ţip la el să accelereze. Când am ajuns la spital, nu am mai avut timp decât pentru un tur rapid, fără opriri pentru a sta de vorbă cu pacienţii. Chiar şi aşa, mulţumită pregătirii mele medicale, am fost capabil să sesizez mai multe aspecte de maximă importanţă.

În primul rând, într-un spital de provincie normal ar fi fost să vedem un spectru larg de răni şi boli. În schimb, saloanele erau ticsite de oameni ce prezentau, aproape exclusiv, răni prin împuşcare. În al doilea rând, exista un număr neobişnuit de mare de copii răniţi. În al treilea rând, din câte îmi dădeam eu seama, personalul militar rănit lipsea cu desăvârşire, cu toate că, având în vedere amploarea daunelor, era evident că avusese loc o luptă armată importantă.

Spre sfârşitul acelui tur făcut în trombă mi-a fost cât se poate de clar că spitalul era plin de civili răniţi, majoritatea prea tineri pentru a fi combatanţi. I-am pus unuia dintre doctori întrebarea ce se impunea: „Unde erau părinţii copiilor răniţi?". Nervos şi iritat, mi-a răspuns – destul de evaziv – că micuţii „fuseseră găsiţi în savană" şi că părinţii lor „nu fuseseră găsiţi şi erau daţi dispăruţi".

Nu mai aveam timp să vizităm taberele de refugiaţi, căci eforturile guvernatorului de a ne întârzia dăduseră parţial roade. Pe drumul cu maşina înapoi spre aeroport, l-am întrebat cum de fuseseră obligaţi atâţia oameni să-şi părăsească satele din cauza războiului şi câţi răniţi prin împuşcare aveau în total la spital. Cifrele aveau să ne ajute să estimăm amploarea tulburărilor ce zguduiseră Darfurul.

Guvernatorul a ridicat din umeri.

— Nu foarte mulţi oameni au fost dislocaţi, a spus uitându-se pe geam. Şi de fapt avem foarte puţini răniţi grav.

Când maşina s-a oprit pe pistă, lângă avionul care ne aştepta, ştiam cu certitudine un lucru: dacă nu ne-am fi repezit în ultima clipă la spital, vizita noastră ar fi fost o pierdere de timp totală. O imensă frustrare. Mai era un lucru de care eram sigur: Tom Vraalsen nu se dovedea a fi nici pe departe un mare aliat, aşa cum sperasem. Mă aşteptasem să-l văd vârându-şi nasul peste tot şi insistând să ne fie acordat accesul, dar nu făcuse aşa ceva.

Am decolat spre noua destinaţie – Nyala – şi m-am abţinut să-l iau la întrebări pe Tom, aşa cum eram tentat. Nu ar fi dat deloc bine ca Sulaf şi ceilalţi omologi guvernamentali care ne însoţeau să vadă certându-se doi oficiali ONU de rang superior. Totuşi nu voiam să las totul să treacă de la mine.

— Hm, ce pierdere de vreme, nu-i aşa? am remarcat. Nu vom avea prea multe de raportat, cu excepţia faptului că autorităţile au încercat să ne împiedice să ne facem o imagine cuprinzătoare. Nu avem încotro – va trebui să trimitem mai mulţi oameni în zonă.

Tom s-a foit stânjenit.

— Ştii, Mukesh, noi trebuie să păstrăm relaţii bune cu autorităţile. Să arătăm încredere şi să avem răbdare. Aşa merg lucrurile.

Din anumite puncte de vedere, Tom avea dreptate. Aşa mergeau lucrurile în lumea afacerilor internaţionale. Aşa funcţiona diplomaţia şi aşa se construiau relaţiile interstatale. De acum eram şi eu parte a unui sistem bazat în mare măsură pe reguli şi norme tacite care prevedeau necesitatea de a te mişca încet şi cu băgare de seamă, de a pune temei pe buna-credinţă a celuilalt şi a-ţi câştiga, la rândul tău, încrederea partenerului, de a nu-l pune în situaţii penibile şi a nu face

valuri. Numai că în clipa aceea părerea mea era că asemenea politeţuri nu-şi aveau rostul.

La urma urmei, la ce fel de norme te puteai raporta atunci când ştiai că guvernul ţării tale gazdă se pregătea să aplice *soluţia finală* propriului popor? Părăsisem El Fasher, unde zeci de copii răniţi prin împuşcare zăceau în spital şi unde fuseserăm împiedicaţi să vizităm taberele de RI. Văzuserăm cu ochii noştri, pe pista aeroportului, maşini ultramoderne ale morţii. După ceea ce aflasem despre Darfur şi ceea ce văzuserăm noi înşine în scurta noastră vizită, nu trebuia să fii geniu ca să-ţi dai seama ce se întâmpla cu adevărat în Darfur. Şi totuşi trebuia să ne comportăm ca şi cum totul era normal şi vizita noastră decursese fără probleme.

În timp ce Beechcraftul lua altitudine, m-am simţit ca şi cum un elefant enorm se aşezase acolo, printre noi, un animal uriaş pe care se presupunea că aveam cu toţii să îl ignorăm. Dar nu şi eu. Dacă împăratul nu are haine, eu sunt genul de persoană care strigă asta în gura mare. Şi totuşi, în acele circumstanţe speciale, mă simţeam prizonierul propriei funcţii.

Avionul a continuat să zboare, iar senzaţia de eşec personal m-a copleşit. Ar fi trebuit să mă străduiesc mai mult. Să insist mai mult. Să linguşesc. Să cer explicaţii. Să protestez. În schimb, nu făcusem nimic.

Plecaserăm din El Fasher în ultima clipă şi am aterizat la Nyala cu câteva minute înainte să se întunece. Beechcraftul a făcut rapid o întoarcere în „U" şi s-a făcut nevăzut. Riscul înnoptării acolo fusese considerat prea mare, aşa că avea să zboare până la cel mai apropiat aeroport prevăzut cu pistă de aterizare iluminată.

Am fost primiţi de guvernatorul Darfurului de Sud şi am pornit în convoi spre reşedinţa lui. În cinstea noastră se organizase un banchet cu muzică şi dans şi nu am putut purta

discuții serioase. Spectacolul conținea dansuri marțiale, în care bărbații agitau bețe și săbii. Erau acompaniați de muzică orientală și am observat că toți dansatorii aveau trăsături arabe. Într-o regiune cu populație mixtă, alcătuită din triburi africane negre și arabe, mi s-a părut destul de sinistru. Unde erau celelalte grupuri etnice?

M-am simțit ușurat când „spectacolul" s-a terminat și am fost conduși la reședința guvernatorului, unde urma să fim cazați. Camera mea avea un aspect cavernos, țevile scoteau zgomote, becurile nu erau acoperite de abajururi, iar sistemul de canalizare puțea. Înainte de a mă culca, l-am chemat pe Roger să discutăm despre „măsurile de securitate". În realitate, eram disperat să-mi vărs năduful, iar Roger era singura persoană în care simțeam că pot avea încredere.

— Astăzi ne-am pierdut vremea de pomană, am spus imediat ce ne-am refugiat la mine în cameră.

— Da, domnule, a confirmat Roger pe un ton ușor obosit.

Nu reușisem să-l dezobișnuiesc să mi se adreseze cu formula „domnule". Presupun că din cauza anilor petrecuți în armată.

— Ai văzut elicopterele și Antonovul de pe pista aeroportului?

— Da, domnule.

— Ei bine, ce-ar fi dacă în loc să tot repeți „da, domnule", mi-ai spune ce crezi despre asta? Avem rapoarte despre elicoptere și avioane folosite la bombardarea satelor, iar acum le-am văzut cu ochii noștri...

— Domnule, după cum bine știți, nu este treaba mea să-mi pun asemenea probleme, decât în măsura în care afectează securitatea personalului ONU, m-a întrerupt Roger.

— Și pe urmă nu ne-au lăsat decât să facem un tur scurt prin spital, și nici măcar nu am avut timp să vedem taberele de RI, am continuat eu să mă plâng. Ore în șir irosite cu

ceaiul, cu prăjiturelele alea afurisite și cu tot felul de minciuni, după care am fost vârâți înapoi în Beechcraft și cu asta, basta. O pierdere totală de vreme, nu-i așa, Roger?

— Domnule, nu vă pot oferi decât opinia mea în calitate de ofițer însărcinat cu securitatea. Ca să comentez asupra altor chestiuni, ar trebui să bem câteva sticle de bere împreună și, dacă nu mă înșel, ați spart sticla de whisky la aeroport, așa că n-avem pic de băutură.

I-am urat noapte bună lui Roger și mi-am jurat că la Nyala, orice ar fi, aveam să-mi îndeplinesc misiunea și să vizitez tot ce îmi propusesem.

Opt

Lumea este un loc periculos nu din cauza oamenilor răi,
ci a celor care nu fac nimic în privința lor.
Albert Einstein

Nu știu de ce, însă în ziua următoare călătoria noastră a decurs mai lin – sau cel puțin așa a părut la început. După întâlnirea obligatorie cu oficialii, am fost conduși direct la tabăra de refugiați. Ridicată în zona deșertică și prăfuită din imediata apropiere a orașului, tabăra consta în mare parte din niște barăci improvizate făcute din foi de plastic albastru, acoperite cu crengi de salcâm și câteva cartoane.

Convoiul nostru s-a oprit în centrul taberei și un grup de curioși s-a apropiat. Un lucru m-a frapat imediat: comparativ cu trupa de dans marțial cu aspect arab din noaptea precedentă, aici toată lumea avea trăsături specifice Africii negre. Adulții purtau haine murdare și rupte, iar copiii zdrențe din resturi de materiale. Marea de chipuri ce ne-a înconjurat mașinile părea rătăcită, neliniștită, confuză și foarte, foarte înspăimântată.

Prin intermediul interpretului m-am prezentat oamenilor din imediata apropiere, anunțându-i că doream să aflu exact ce li se întâmplase și motivele pentru care se refugiaseră în acel

loc. I-am asigurat că pot vorbi liber, căci reprezentam ONU și comunitatea internațională. Pentru urechile omologilor noștri guvernamentali, le-am spus că misiunea noastră era de evaluare a necesităților lor umanitare – hrană, apă, adăpost, securitate – și că în acest scop aveam nevoie să înțeleg precis natura crizei.

Ceea ce a urmat a fost un fel de poveste comună în care bărbații și femeile din grup aruncau câte o frază sau două, foarte adesea concurând în a se face auziți. Din disperarea pe care am citit-o în vocile lor, din furia și frustrarea de pe fețe, am înțeles că oamenii aceia doreau din toată inima să fie ascultați și cineva să ia în considerare spusele lor.

— Într-o dimineață devreme, satul a fost atacat...

— Au sosit niște oameni călare care au dat foc satului...

— Purtau torțe și au ars colibele...

— Am fugit ca să ne salvăm viața și acoperișurile din stuf ale caselor s-au făcut scrum...

— Călăreții ne-au urmărit prin savană...

— Unii din noi n-au reușit să scape...

— Unii au căzut de oboseală și n-au mai putut să alerge...

— Mi-am pierdut unul din copii...

— Nu știu dacă a mai rămas cineva în viață la noi în sat...

Atunci mi-a fost dat să aud pentru prima oară referiri la violuri și m-am cutremurat.

— Le-au luat cu ei în savană pe femeile tinere; le-au ținut prizoniere acolo; au făcut tot ce au vrut cu ele...

Auzisem zvonuri, însă acum era pentru întâia dată când aveam de-a face cu mărturii directe despre violuri, chiar dacă în mod rezervat și incomplet. Oamenii care fuseseră atacați erau musulmani, la fel și atacatorii, iar în cultura sudaneză musulmană violul este o rușine îngrozitoare. Este considerat o pată pe obrazul victimei și al familiei sale, o pată ce nu se poate

șterge toată viața. Până și a discuta deschis despre viol era privit drept o rușine, ceea ce explica limbajul eliptic în care se exprimau oamenii.

Am fluturat mâna, cerând să se facă liniște.

— Vă mulțumesc că mi-ați povestit toate acestea, dar trebuie să aflu de ce a fost atacat satul vostru și cine anume erau atacatorii.

Unul dintre bărbații mai curajoși i-a aruncat o privire provocatoare lui Sulaf.

— Erau niște călăreți, niște călăreți arabi.

— Dar de unde veneau și cine i-a trimis? am insistat eu.

L-am simțit pe Sulaf foindu-se stingher lângă mine. Câteva vorbe au fost rostite scrâșnit în arabă. M-am uitat la interpret, așteptând să traducă cele spuse de Sulaf, însă omul și-a ținut gura închisă.

Același bărbat tânăr de mai înainte a azvârlit priviri temătoare în jur.

— Erau niște călăreți. Niște călăreți arabi. Atâta tot, a murmurat el. Oamenii aceia au venit pe cai, aveau puști și au ars satul.

A adăugat apoi pe un ton jos, de om învins:

— Ne-au atacat pentru că e secetă mare și ne-am luptat pentru hrană.

I-am văzut teama din ochi, ca și pe cea a celorlalți interlocutori. Era ca și cum un mesaj le fusese transmis tuturor: *o vorbă dacă mai scoateți, sunteți morți.* Mai mult de atât nu aveam să aflu de la ei.

Nici nu aveam nevoie. Limbajul corpului îmi spusese suficient. Pe fețele femeilor se citea o spaimă animalică. Iar în ochii bărbaților acea supunere posomorâtă, frustrată a unor soți, frați și războinici cândva mândri ale căror mijloacele de rezistență fuseseră distruse.

Le-am mulțumit că îmi vorbiseră cu atâta sinceritate și am renunțat să mai insist, ca să îi protejez. Mi-am îndreptat în schimb atenția asupra nevoilor lor umanitare, niciuna dintre ele nefiind pe deplin rezolvată. Toți localnicii îmi spuseseră același lucru, că se tem, chiar și acolo, în tabără, însă la fel de speriați păreau să fie și de ideea de a pleca. Nu se simțeau în siguranță nicăieri. *De ce și din cauza cui?* Aceasta era marea întrebare rămasă nerostită și pe care știam că nu pot să o pun. Era un lucru evident.

Am rămas în tabără circa 40 de minute, după care guvernatorul ne-a anunțat că era timpul să plecăm. În centrul Nyalei se organiza o întâlnire în cadrul căreia puteam discuta cu bătrânii comunității locale. Aceștia erau cei mai în măsură să răspundă la întrebările noastre, după cum ne-a spus guvernatorul. Am luat-o înapoi și ne-am oprit în fața unei clădiri ce părea primăria orașului. În interior ne așteptau vreo 70 de oameni, așezați pe șiruri de bănci din lemn.

Tom Vraalsen și cu mine am fost poftiți în față, împreună cu Sulaf. O vreme am stat și i-am ascultat pe vorbitori – majoritatea bărbați arabi trecuți de o anumită vârstă – povestind despre secetă, recoltele slabe și penuria de alimente și de apă. Era basmul guvernamental, bine repetat și pus la punct, și toată „întâlnirea" părea o piesă atent pusă în scenă. Tom și cu mine eram cei ce prezidam informal adunarea și tocmai cercetam din ochi mulțimea, în căutarea unei persoane dispuse să ne ofere informații cu adevărat relevante, când o femeie din fundul sălii s-a ridicat în picioare.

Faptul că o femeie dorea să se adreseze în public era în sine o surpriză, căci 90% dintre cei prezenți erau bărbați. Femeia în cauză era o negresă africană îmbrăcată într-o rochie lungă multicoloră, în nuanțe strălucitoare. Părea să aibă cu puțin

peste 30 de ani; o mamă cu mai mulţi copii. Am simţit-o arzând de nerăbdare să vorbească.

Am gesticulat spre ea.

— Vă rog, haideţi s-o ascultăm pe femeia din capătul sălii.

Interpretul a furişat o privire în direcţia guvernatorului, ca şi cum voia să primească asigurări suplimentare că totul era în regulă, însă omul ieşise din sală.

Asta însemna, într-un fel, că Vraalsen şi cu mine rămăseserăm la conducerea discuţiilor. Interpretul i-a spus ceva femeii în arabă, iar ea a început să vorbească.

— Toată lumea de aici vorbeşte despre secetă şi recolte slabe, a spus ea cu voce liniştită şi calmă, dar nu asta s-a întâmplat în satul meu, şi nici mie. Atacatorii au sosit în mijlocul nopţii. Oamenii au fost încercuiţi şi scoşi din colibe şi pe urmă au dat foc caselor. Atacatorii ne-au mânat cu bicele afară din case şi ne-au bătut cu beţe şi ne-au alungat din sat. Ne-am ascuns în savană şi ei au dat foc la tot – case, ţarcuri pentru animale, chiar şi provizii.

A tăcut o clipă ca să tragă aer în piept şi părea că toată sala îşi ţinea răsuflarea, aşteptând-o să continue.

— Am stat toată noaptea ascunşi în deşert, sub pâlcurile de tufişuri. Dimineaţa ne-am întors în sat. Totul fusese ars şi jefuit şi ne-a fost prea frică să rămânem acolo. Aşa că am venit aici, la Nyala, sperând să fim în siguranţă. Dar lucrul cel mai rău este că unele dintre femeile tinere din sat au dispărut...

Un bărbat a sărit în picioare. Furios, a agitat un băţ în direcţia femeii.

— Taci din gură şi stai jos! a ţipat el.

— Termină cu minciunile! a strigat un altul.

În toată sala se înălţau acum voci bărbăteşti care îi cereau femeii „să tacă" şi „să stea jos". Interpretul se străduia să ţină pasul, dar nu aveam nevoie de el ca să înţeleg ce se petrece.

Nuanța amenințătoare din vocile și gesturile bărbaților nu avea nevoie de traducere.

— Lăsați femeia să vorbească! am intervenit eu. Lăsați-o să termine ce are de spus. Suntem aici ca să ascultăm pe toată lumea.

— Le-am căutat peste tot, dar nu le-am găsit, a continuat femeia.

Ostilitatea din sală era de acum palpabilă și vocea ei tremura nesigură.

— N-au apărut și ne temem de ceea ce li s-a întâmplat femeilor și fetelor din satul nostru. Unele din ele sunt foarte tinere, niște copii. Ne temem că au fost răpite și vrem ca autoritățile să ne ajute să le găsim.

Toată lumea din sală părea să se fi ridicat în picioare, fluturând bețe și proferând amenințări. Femeia s-a oprit din vorbit și s-a așezat înapoi pe bancă. Imediat după aceea, întâlnirea a fost declarată închisă și oficialitățile s-au grăbit să ne scoată pe mine și pe Vraalsen din sală. Era mărturia directă cea mai convingătoare pe care o auzisem până atunci și curajul femeii m-a impresionat profund. Ne oferise o relatare tulburătoare despre tinere care fuseseră răpite pentru a fi violate și mă temeam pentru viața ei.

Preț de o clipă m-am simțit tentat să mă opun brațelor care ne împingeau pe Tom și pe mine afară pe ușă. Am întors capul, am aruncat o privire în spate și am văzut un grup de bărbați cu înfățișări sinistre, în haine uni și cu ochelari de soare, încercuind-o pe femeie. Asta a fost tot ce am apucat să zăresc înainte de a fi scos din clădire și împins în mașina ce ne aștepta afară.

După câteva clipe am pornit, îndreptându-ne spre aeroport, și l-am auzit pe guvernator vorbind cu șoferul și cerându-i să accelereze. Stăteam încremenit pe bancheta din spate. Cu siguranță, femeia ne văzuse circulând în mașina cu steagul ONU. Înțelesese că nu aparțineam de autoritățile statului,

dacă nu chiar că reprezentam Naţiunile Unite. Ni se adresase cu o claritate şi o demnitate deosebite şi o reţinere remarcabilă. Dacă ar fi lăsat furia să i se strecoare în voce ori şi-ar fi ridicat glasul, sunt convins că bărbaţii ar fi întrerupt-o cu mult mai devreme.

O astfel de atitudine dovedea un curaj extraordinar, şi ce făcuserăm noi pentru a o ajuta? O ascultaserăm rostind adevărul în faţa unor oameni cu putere de decizie, ascultaserăm cum era ameninţată şi, la sfârşit, ce făcuserăm pentru ea? O abandonaserăm. Nu mă îndoiam că bărbaţii din jurul ei erau nişte bătăuşi plătiţi de Muhabarat.

În timp ce înaintam în viteză spre pista de aeroport, m-am simţit copleşit de propria laşitate. Noi – *eu* – o lăsaserăm pe femeie de izbelişte şi un sentiment adânc de ruşine a pus stăpânire pe mine. Eram aproape în stare de şoc când am fost împins în grabă în Beechcraft. Pilotul a ridicat avionul de la sol şi în timp ce ne îndepărtam de oraş m-am uitat pe geam. Dar tot ce puteam vedea cu ochii minţii era grupul de bărbaţi în haine uni ce o încercuiseră pe femeia care ne vorbise şi a cărei viaţă mă temeam acum că era în pericol.

Nu aveam idee la ce fel de represalii se expusese, însă ceea ce ştiam cu certitudine era că regimul se pregătea să aplice *soluţia finală* asupra unei întregi populaţii. La ce indulgenţă se putea aştepta un individ curajos? Mi-am jurat să fac unicul lucru care îmi stătea în putere pentru a o proteja pe femeie. Să-l rog pe Roger să-şi contacteze oamenii de legătură ca să-i avertizeze că ONU intenţiona să stea cu ochii pe ea. Însă ce puteam face în realitate? Nici măcar nu ştiam cum o cheamă.

Am rămas tăcut tot drumul, mistuit de sentimentul propriului eşec. Dacă nu fusesem capabil să protejez o persoană, cum puteam spera să salvez un întreg popor?

Ultima destinație de pe agenda noastră era El Geneina, loc unde părea să nu se fi întâmplat nimic. Am aterizat pe o pistă de pământ de lângă un orășel constând cu precădere din case de chirpici. El Geneina este situat în vestul extrem al regiunii Darfur și tulburările nu ajunseseră încă acolo. Primiserăm puține rapoarte despre lupte desfășurate în zonă, ceea ce însemna că nu avea niciun rost să ne prelungim șederea acolo. Cum noaptea se apropia, ne-am grăbit să urcăm din nou în avion și am pornit înapoi spre Khartoum.

În timpul acelui zbor lung am avut timp să reflectez la cele aflate. Probabil că bărbat fiind și pentru că violul este o mârșăvie comisă de bărbați, cel mai mult mă impresionase povestea femeii, plus faptul că subliniase că fetele răpite erau foarte tinere. Orice viol este un lucru îngrozitor, însă violarea unui copil este o faptă abominabilă, dar cu care, din nefericire, avusesem de prea multe ori ocazia să mă întâlnesc în cele mai întunecate colțuri ale lumii.

În 1994, în timpul genocidului din Rwanda, zburasem în țara aceea pentru a organiza trimiterea de ajutoare din partea guvernului britanic. Auzisem de fuga în masă a populației hutu și mă îndreptasem către Goma, un oraș aflat la granița cu Rwanda, împreună cu colegul meu Peter Troy.

Când am ajuns la Goma, am descoperit o mare de oameni, un exod ca în vremurile biblice. Exodul populației hutu din Rwanda a fost cea mai rapidă strămutare a unei comunități de după Împărțirea Indiei, în cursul căreia bunica mea și tata, adolescent la acea vreme, părăsiseră Lahore cu trenul. Nu mai puțin de un milion de hutu sau poate și mai mulți – o bună parte dintre ei numărându-se printre cei care orchestraseră genocidul din Rwanda îndreptat împotriva populației tutsi – se adăpostiseră în statul vecin, Zair.

Când ştirile despre exod au ajuns în mass-media, ajutoarele au început să curgă spre Goma, numai că deja zeci de mii de oameni muriseră de holeră în corturile lor. Peter şi cu mine ne-am concentrat pe furnizarea de sisteme de purificare a apei, în încercarea de a opri răspândirea bolii, însă mulţi oameni continuau să cadă, seceraţi de acest flagel, pe marginea drumului. Ştiam că în mare parte erau aceiaşi care comiseseră genocidul, însă un dezastru umanitar e un dezastru umanitar, indiferent de cine e vinovat ori afectat, iar copiii cu siguranţă nu puteau fi făcuţi răspunzători.

În afara membrilor populaţiei hutu, în tabără se aflau şi refugiaţi tutsi care se adăpostiseră din calea crimelor în masă şi ajunseseră primii în tabăra din Zair. M-am dus să vizitez un spital instalat de Medici fără frontiere, pentru a vedea în ce fel puteam ajuta. O asistentă medicală zairiană m-a condus şi am remarcat că un colţ al spitalului era ţinut izolat de rest. Am întrebat-o de ce. Femeia mi-a spus că acolo erau îngrijite victimele violurilor şi s-a oferit să mă conducă.

Am intrat în cort. Pe fiecare latură se înşirau mai multe paturi. În fiecare pat stătea câte o femeie, multe din ele împreună cu copii sau bebeluşi. Cel mai mult m-a impresionat femeia cu copil aflată chiar în faţa mea. M-am oprit la căpătâiul patului ei. Era o femeie înaltă, cu o siluetă elegantă şi extraordinar de frumoasă şi, în ciuda locului în care ne găseam, mi-am dat pe loc seama că era tutsi, căci numai în acest trib femeile aveau o astfel de înfăţişare.

Fetiţa de lângă ea nu părea să aibă mai mult de patru sau cinci ani. Asistenta mi-a explicat că cele două fugiseră din Rwanda la începutul genocidului şi că fuseseră printre primele care ajunseseră la Goma. Nimeni nu ştia ce li se întâmplase, pentru că atât mama, cât şi fiica rămăseseră mute după şocul

suferit. Nu rostiseră nici măcar un cuvânt din ziua când sosiseră în tabără.

— Ceea ce știm este că femeia aceasta și fiica ei au fost violate, a continuat asistenta. Violate cu o violență și o brutalitate șocante. Dar, cum v-am spus, niciuna din ele nu a rostit o vorbă de când au venit aici...

— Atunci cum de știți că au fost violate? am întrebat eu.

— Le-am examinat, mi-a explicat asistenta. Și din examinare, a rezultat cu claritate că...

Mintea mea a refuzat să perceapă restul vorbelor ei, învăluindu-le în ceață. Creierul meu nu a putut face față ororii, mai ales după ce le văzusem cu ochii mei pe femeia aceea, atât de distinsă ca apariție, și pe fiica ei. Asistenta a terminat cu explicațiile și preț de o clipă femeia s-a uitat la mine. Avea niște ochi absolut fascinanți. Dar nu am putut să îi susțin privirea – nu după ce aflasem ce i se întâmplase și știind că oameni de același sex cu mine erau responsabili.

Femeia și-a coborât mâna și a mângâiat părul copilei așezate în poală. Purta un halat de spital larg, verde deschis, însă fetița era îmbrăcată într-un tricou de copil, cu un imprimeu dintr-un desen animat. Străfulgerarea unei imagini cu ceea ce pățiseră cele două m-a îngrețoșat dintr-odată. M-am gândit cum ar fi fost dacă așa ceva li s-ar fi întâmplat fetelor mele și nu mi-am putut închipui cum aș fi reacționat.

Am încercat să-mi păstrez cumpătul, măcar atâta timp cât mai rămâneam în spital, însă când am plecat eram în stare de șoc. Niciodată nu mai văzusem așa ceva – o femeie și fetița ei complet distruse de un gest traumatizant de o brutalitate de nedescris. Atunci am înțeles de ce violul putea fi o armă de război: puterea sa era atât de mare, încât o mamă și fiica ei fuseseră astfel reduse la tăcere, la modul cel mai propriu.

Am părăsit spitalul din Goma furios, umilit și revoltat că bărbații – din care și eu făceam parte – erau capabili de un asemenea rău. Iar acum, în timp ce avionul nostru ușor se îndepărta rapid de Darfur, cu destinația Khartoum, m-a cuprins același sentiment de mânie și de vinovăție față de femeia ce luase cuvântul la întâlnire.

Spre marea mea rușine, nu făcusem nimic pentru a o proteja pe acea femeie.

Nouă

Ţelul vieţii este dobândirea fericirii.
Dalai Lama

Era aproape miezul nopţii când am aterizat la Khartoum. Omer mă aştepta şi m-a dus cu maşina acasă. O invitasem pe Isabelle, franţuzoaica de la OCHA care îl însoţise pe Tom Vraalsen în călătorie, să doarmă într-una din camerele mele pentru oaspeţi. Pe masa din bucătărie era aşezat felul cel mai bun de mâncare pe care Ahmed ştia să îl prepare – o salată de vinete uleioasă. Isabelle s-a grăbit, în mod nechibzuit, să declare că asta era mâncarea ei preferată, aşa că am lăsat-o acolo, cu Ahmed radiind de fericire, şi m-am furişat spre dormitorul meu.

M-am trezit dimineaţa foarte devreme simţindu-mă rău. Eram lac de transpiraţie, aveam pulsul mărit şi ameţeli şi tremuram din toate încheieturile. Am presupus că făcusem o criză de hipoglicemie şi că nivelul de zahăr din sânge se prăbuşise. Deloc surprinzător, de altfel. Zburasem aproape fără întrerupere ore în şir şi sărisem peste mese, fără să-mi testez nivelul glicemiei şi să-mi injectez insulina la intervale regulate.

Îmi simţeam mintea amorţită şi înceţoşată, de parcă era înfăşurată în straturi de vată. Nu puteam gândi limpede, şi cu

atât mai puțin să mă mișc. Eram terminat și îngrozit. Automat, am întins mâna spre noptieră și am atins glucometrul. Am verificat nivelul de zahăr în sânge înțepându-mă în deget. Era 2. Valoarea normală este cuprinsă între 4,5 și 7. Nivelul era periculos de scăzut.

Mulțumită sistemului de securitate pus la punct de Roger, dormitorul era complet izolat de restul casei. Eram conștient că nu aveam energia necesară pentru a descuia ușa și a coborî la parter ca să înghit ceva dulce. Dar trebuia să încerc. Am pornit să mă deplasez înspre ușă, dar am căzut cu zgomot.

Următorul lucru de care îmi amintesc a fost o ciocănitură puternică în ușă.

— Mukesh! Mukesh! Ce se întâmplă acolo? Ești bine?

Isabelle auzise bufnitura și se grăbise să-mi sară în ajutor. M-am târât spre ușă și, cu chiu, cu vai, am tras zăvorul. Am reușit să-i șoptesc:

— Adu-mi ceva dulce... e o ciocolată în frigider.

Isabelle s-a împleticit în cămașa de noapte și a coborât în fugă scările, revenind pentru a-mi îndesa în gură o bucată sfărâmicioasă de KitKat. A urmat o cană de ceai dulce, după care m-am simțit revenind oarecum la normal. Deocamdată se părea că depășisem criza.

I-am aruncat un zâmbet slab.

— Presupun că dacă aș fi mâncat salata de vinete făcută de Ahmed, n-aș fi pățit asta. Cum a fost mâncarea? Oribilă, nu-i așa?

— Hm... așa și așa, a zâmbit Isabelle. Dar, Mukesh, ar trebui să fii mai atent pe viitor.

— Așa o să fac. Dar te rog, nu spune nimănui. Nu vreau ca lumea să se agite și să-și facă griji pentru mine.

M-am culcat la loc și m-am trezit destul de odihnit, având în vedere circumstanțele. Omer m-a dus cu mașina la birou,

unde am convocat o ședință cu șefii agențiilor ONU. Încă mai clocoteam în sinea mea după cele văzute în Darfur, dar m-am silit să fiu calm și măsurat și să îi pun la curent cu cele descoperite în cursul călătoriei. Am terminat cu informațiile și am încheiat cu următoarea concluzie:

— Răspunsul nostru la criza din Darfur trebuie îndreptat în două direcții principale. În primul rând, trebuie să atragem atenția asupra a ceea ce se întâmplă realmente în regiune într-o manieră mai extinsă în cadrul comunității diplomatice și umanitare și mai pregnant aici, la Khartoum. În al doilea rând, noi, ONU, trebuie să lansăm o operațiune umanitară de amploare pentru ajutorarea victimelor. Deocamdată, tot ce am reușit să aflăm este că atacatorii ar fi niște arabi călare și înarmați, sprijiniți uneori de avioane. Este clar că guvernul nu dorește să ia măsurile necesare pentru a-și salva și proteja poporul, adică pentru a-și îndeplini sarcina cea mai importantă.

Am sfârșit cerându-le să-mi adreseze orice eventuale întrebări ori propuneri specifice referitoare la modul în care noi, ONU, puteam reacționa. Solicitarea mea a fost întâmpinată cu tăcere sau reținere. Nimeni nu părea dispus să afirme cu voce tare ceea ce era de acum cât se poate de limpede – *guvernul sudanez era responsabil* –, și asta deoarece adevărul era prea neplăcut pentru toți. Cât despre sugestia mea de a ne intensifica prezența în Darfur, cu greu aș fi putut prevedea o rezistență mai acerbă.

— Hm, adevărul este că pur și simplu nu dispunem de suficienți oameni, a enunțat ritos unul dintre membrii personalului UNICEF. În plus, pentru a ne implica avem nevoie de autorizație. Este aceasta o prioritate pentru noi? Avem o mulțime de proiecte deja în derulare în diferite părți ale țării și nu

cred că ne dorim să fim blocaţi de guvern în regiunea aceea îndepărtată.

În esenţă, UNICEF ar fi trebuit să se ocupe de toată asistenţa necesară în Darfur, cu excepţia hranei – sănătate, apă, salubrizare. Fără ei, capacitatea mea de a organiza o misiune umanitară majoră era limitată. Ştiam că nu aveam dreptul să le ordon nimic, însă puteam crea circumstanţe prin care să îi forţez să reacţioneze. Am încheiat întrunirea convins că numai o bombă pusă sub fund îi putea urni din loc pe oamenii aceia.

Dar înainte de a amorsa bomba trebuia să discut cu Roger, şi asta cât mai urgent. Îi cerusem să-şi contacteze oamenii de legătură şi să afle ce se întâmplase cu femeia care luase cuvântul la întâlnirea de la Nyala. Îmi doream cu disperare ca veştile să fie bune, însă de cum a intrat în biroul meu, mi-am dat seama că se petrecuse ceva rău.

— Sursele mele mi-au confirmat că femeia a fost ridicată de poliţia secretă locală, m-a informat Roger. Au aruncat-o în închisoare şi, din câte se pare, au bătut-o sălbatic. Susţin că ulterior au eliberat-o, dar după aceea, din păcate, nu ştim ce s-a ales de ea.

Am înjurat în barbă.

— Ce coşmar, Roger. Am fi făcut mai mult pentru ea dacă rămâneam acolo. Poate c-am fi putut să-i prevenim: „Vă rugăm, nu-i faceţi niciun rău femeii acesteia – vom sta cu ochii pe voi". Ea a riscat totul ca să îşi spună păsul, iar noi nici măcar nu i-am spus „mulţumesc" şi nici nu ne-am luat de bătăuşii ăia.

— Domnule, noi trebuie să avem în primul rând grijă de noi înşine, a remarcat Roger. Pe primul loc vine siguranţa personalului.

Treaba lui Roger era să asigure paza și protecția personalului ONU. Era plătit pentru a ne apăra pe mine și pe colegii mei și era un tip realist. Răspunderile sale nu vizau siguranța celor care ni se adresau – adesea asumându-și riscuri – în afara ariei lui de competență. Dar faptul că știam acest lucru nu era deloc de natură să-mi domolească furia.

— Tot ce se poate, am replicat eu, dar tot mai cred că am fi putut și ar fi trebuit să facem mai mult pentru ea. Am fi putut să îi transmitem un mesaj guvernatorului, în care să îl atenționăm: „Am cunoscut-o pe femeia aceasta și ea ne-a comunicat lucruri de cea mai mare importanță, așa că vă rugăm să luați măsuri ca ea să fie în siguranță. ONU va urmări problema". În schimb, nu am făcut nimic.

M-am simțit cuprins de o furie rece. Într-un colț al minții păstrasem imaginea acelei femei africane demne și curajoase care se ridicase pentru a ne vorbi, înconjurată de bărbați arabi care strigau la ea și proferau amenințări. Avusese curajul să ni se adreseze, iar noi, reprezentanții ONU, o dezamăgiserăm, Mai rău, prin faptul că nu interveniserăm pentru a o ajuta, practic le transmiseserăm guvernatorului și șlehtei lui un mesaj: *vedeți-vă pe mai departe de treburile voastre murdare, băieți.*

L-am întrebat pe Roger ce puteam face pentru a încerca totuși să o ajutăm. Mi-a spus că dacă insista mai mult, nu făcea decât să înrăutățească situația femeii. Dacă persevera în a cere explicații, probabil că ar fi oferit autorităților pretexte pentru a o face „să dispară". M-a sfătuit să renunțăm.

Pe scurt, cuvintele curajoase ale acelei femei fuseseră întâmpinate de noi cu o abjectă lipsă de reacție. Privită în această lumină, poziția mea fusese cea a unui impostor.

Abuzul motivat de culoarea pielii are asupra mea o dublă semnificație, căci eu însumi m-am numărat în trecut printre

astfel de victime. Fusesem supus la astfel de abuz la școală, în Anglia, și știam în ce măsură îți poate distruge sufletul, cu toate că în cazul meu manifestările se limitaseră la abuz verbal și la hărțuieli.

La 16 ani, abia sosit în Anglia, primea mea impresie cu privire la Wellington College a fost excelentă. La clădirea din cărămidă de un roșu cald și de o simetrie elegantă se ajungea parcurgând o alee lungă mărginită de rododendroni cu flori de un roșu aprins. Însă când m-am alăturat în careul de lângă cabina portarului „băieților noi", nu am putut să nu observ că toți ceilalți, fără excepție, erau albi.

Înaintea venirii în Anglia, citisem o carte intitulată *Nigger at Eton*. Era povestea adevărată a unui băiat din Africa neagră care studiase la Eton în anii 1960. Deopotrivă amuzantă și șocantă, ea relata încercările personajului de a se adapta abuzurilor la care era supus. În fapt, la începutul anilor 1970, Wellington College nu evoluase decât foarte puțin față de perioada descrisă în carte și la finalului studiilor mă simțisem și eu tentat să-mi scriu memoriile de elev – „Un indian la Wellington".

În prima zi de după sosirea mea la Wellington, Peter Waghorn, directorul internatului, și soția sa Rosemary m-au invitat la masă. În atmosfera caldă a căminului lor am început să mă simt ceva mai binevenit, însă problema mea era că niciodată până atunci nu mai mâncasem cu cuțit și furculiță. În India, majoritatea oamenilor mănâncă folosindu-se de degete, lucru considerat politicos și corect de către toată lumea. Proiectul „cum să-l ducem pe băiat la școală în Anglia" nu prevăzuse instruirea mea în folosirea tacâmurilor.

Rosemary pregătise pui la cuptor, un preparat care necesită abilități serioase de dezosare, dacă vrei să nu înșfaci pur și simplu bucățile și să le rozi. M-am așezat lângă ea și am urmărit-o cum tăia, procedând și eu întocmai, și astfel am reușit, de bine,

de rău, să trec peste faza cu puiul. La desert am fost serviți cu o budincă delicioasă de ciocolată, însă felul principal fusese lipsit de gust și fad prin comparație cu mâncarea indiană. Familia Waghorn avea patru copii, toți sub zece ani, și am presimțit că puteau deveni a doua mea familie, departe de casă, lucru încurajator.

Dar după terminarea cinei a trebuit să mă retrag în dormitorul comun. În sala mare, care reverbera la fiecare șoaptă, fuseseră amenajate șiruri de separeuri din lemn, fiecare de mărimea unui șifonier, dar neînchis în partea superioară. Fiecărui băiat îi era rezervat un separeu care în interior era dotat cu un pat din fier, un birou din lemn și o ușă care nu se putea încuia. După ce petrecusem vara la Chandigarh, aerul mi s-a părut aici răcoros. În prima noapte la Wellington College, mai mulți băieți au dat buzna în separeul meu și au încercat să mă dezvelească, vrând să verifice dacă eram „maroniu peste tot". Eram îmbrăcat în pijama și am reușit să-mi trag înapoi pătura peste mine înainte ca ei să dispară, trântind ușa în urma lor și prăpădindu-se de râs.

În dimineața următoare m-am îndreptat spre baie. Era un spațiu mare, deschis, cu patru căzi de baie lipite de un perete, iar în partea cealaltă era un șir de chiuvete. Sistemul de spălare consta în aceea că elevii din ultimul an intrau primii, urmați de cei din anii mai mici, iar la final bobocii, așa ca mine. Cum proveneam dintr-o familie hindusă practicantă, fusesem învățat de mic copil că prin curățenie te apropiai de Dumnezeu. Acasă mă spălam în fiecare zi și n-am găsit deloc atrăgătoare ideea de a mă îmbăia în apa maronie murdară lăsată de cel de dinaintea mea.

O clipă m-am gândit dacă să folosesc chiuveta și să mă spăl în ea, stând în picioare, dar după aceea am observat un băiat care își spăla testiculele sub un robinet. Se spălase pe dinți și pe

față în chiuvetă, și acum aplica aceeași operațiune mădularului. Eram un băiat indian în a doua mea zi de școală în Anglia și am rămas locului, întrebându-mă dacă frecarea testiculelor nu era cumva vreo tradiție englezească bine încetățenită și respectabilă. Oare asta trebuia să fac și eu, iar dacă refuzam, nu aș fi ieșit și mai mult în evidență drept băiatul maroniu ciudat venit din India?

M-am hotărât ca în fiecare dimineață să mă trezesc foarte devreme ca să mă spăl înaintea celorlalți. Din câte îmi dădeam seama, școala nu dispunea de niciun fel de sistem de încălzire și am început să fac dușuri reci de unul singur în sala de baie mare și plină de ecou. În primele luni nu m-a deranjat, însă iarna anului 1971 s-a dovedit a fi neobișnuit de rece în Anglia. În noiembrie, apa îngheța deja, iar între cercevele se aduna chiciură.

În India, spălatul fusese un ritual zilnic. Te spălai pentru a te purifica înaintea rugăciunilor. De obicei, lăsam apa să curgă de la robinet într-o căldare, mă săpuneam bine și apoi mă clăteam turnându-mi apa din căldare cu o cană în cap. Apa era întotdeauna fierbinte. Familia mea, și în fapt mai toți indienii, credeau că occidentalii nu se spală regulat. Bunica mă prevenise:

— Presupun că știi că *vilayati* – străinii – sunt oameni murdari, care nu se spală așa cum se cuvine. Folosesc mult parfum ca să-și acopere mirosul.

La Wellington College am început să îmi fac griji că bunica avusese dreptate. Fusesem inițiat în ritualul abluțiunii testiculelor și îmbăiatului în comun și am concluzionat că ajunsesem într-o țară de filistini. Nu puteam înțelege cum de englezii, un popor atât de „murdar", mă tratau de parcă le eram inferior doar pentru că aveam pielea de culoare diferită de a lor. Nu avea niciun sens.

Wellington College fusese întemeiat în anul 1856 și numele îi era un semn de omagiu adus de națiunea recunoscătoare

Ducelui de Wellington, unul dintre cei mai mari comandanți militari britanici din toate timpurile. Scopul instituției era educarea orfanilor de război, motiv pentru care tradiția marțială era la loc de mare cinste. Mă înscrisesem la colegiul Lynedoch House, care purta numele unui alt celebru comandant de oști din timpul războaielor napoleoniene. Era o școală unde se punea mult accent pe pregătirea fizică, deși nici virtuțile intelectuale nu erau neglijate.

Destul de curând ceilalți elevi au înțeles că pielea mea maronie nu însemna că sunt prost. Puțini puteau rivaliza cu mine la materiile la care excelam – biologie, chimie și matematică. Colegii mei erau derutați: băiatul indian cu piele maronie și înfățișare ciudată părea să aibă ceva în cap. Au început să mă tachineze, numindu-mă „tocilar", „wog" (străin cu pielea închisă la culoare) sau „cioroi".

Marea mea provocare nu era de natură academică, ci legată de sport. La Wellington, cel mai apreciat era rugbiul. Am scăpat de corvoada acestui joc sub pretextul că fără ochelari nu vedeam. Eram cam molâu și grăsuț, dar știam că trebuia să practic un sport dacă voiam să nu mă expun hărțuielilor. Într-o zi am descoperit la avizier un anunț referitor la „scrimă" și, fără să am nici cea mai vagă idee ce însemna, m-am înscris la curs. Norocul a dat peste mine: eram un scrimer înnăscut.

Am învățat floreta, sabia și spada. Instrumentul folosit era altfel la fiecare disciplină și modul de a împunge, cresta sau tăia – altul. Era un sport individual, lucru care îmi convenea, și foarte, foarte rapid. Am devenit secretarul clubului de scrimă și mi-am câștigat dreptul de a reprezenta școala în întreceri. Mai important decât atât, nu mai eram tocilarul grăsuț cu pielea maronie, ci un soi de campion la scrimă, un sport extrem de respectat.

Hărțuielile au continuat însă. Cei mai vajnici torționari ai mei erau doi băieți pe nume Holden MacShane și Freddy DeWitt. Nu mă scăpau o clipă din ochi. La sfârșitul celui de-al doilea semestru m-am decis să-i înfrunt, altfel eram conștient că lucrurile aveau să se înrăutățească. L-am provocat pe Freddy DeWitt la „Big Kingsley" – un traseu de cross-country lung de peste 16 kilometri care înconjura incinta colegiului – pentru a dovedi că mă puteam măsura cu el.

Holden MacShane, celălalt as al hărțuielilor, a reacționat în cel mai straniu mod cu putință la provocarea mea. Mi-a devenit antrenor. Părea hotărât să mă aducă într-o formă fizică excelentă, care să îmi permită să îl învingă pe DeWitt. Mă punea să alerg zilnic.

— Haide odată, ticălosule, *wog* ce ești, cioroiule! țipa el la mine. Mai repede! Mai repede! O să scot eu untul din tine! O să te fac să câștigi orice ar fi!

Pariurile erau la loc de mare cinste la școală și, așa cum aveam să aflu, MacShane pariase o sumă mare că aveam să-l învingă pe DeWitt. Cum DeWitt era un bun jucător de rugbi, în timp ce eu eram un fătălău de indian cu pretenții de scrimer, nu e greu de ghicit pe cine mizaseră cei mai mulți dintre colegi. DeWitt nu s-a obosit să se antreneze, ferm convins că avea să câștige. Spre deosebire de el, MacShane mă scotea afară la antrenament fără să-i pese de cum era vremea și mă punea să alerg prin noroi, înjurându-mă tot timpul.

În India eram obișnuit cu clima caldă și uscată. Mergeam cu bicicleta la biblioteca din Chandigarh, unde mă relaxam cât era ziua de lungă citind. Aici, în Anglia, m-am pomenit înotând în pădurea întunecată, umedă și înnoroiată, cu strigătele de „wog" și „cioroi" ale lui MacShane zgâriindu-mi urechile. Pe de o parte, asta mă înfuria teribil, însă pe de alta mă simțeam aproape flatat că MacShane își asumase un asemenea rol.

Însă cel mai mult mă stimula perspectiva de a câștiga și a le da tuturor peste nas.

Ziua cea mare a sosit. Punctul de start era la Grubbies, în fața patiseriei. Toți colegii din an se adunaseră ca să ne urmărească. Mulți veniseră cu scopul de a râde și a-și bate joc de mine sau pentru a paria. MacShane urma să alerge în fața mea pentru a-mi impune ritmul și a mă ajuta să nu mă rătăcesc. Am pornit și DeWitt a luat startul în forță. Am rămas tot mai în urmă și pe la jumătatea cursei DeWitt se afla cu vreo doi kilometri în fața mea.

Când am intrat însă pe ultimul tur, DeWitt a început să încetinească. Cu alergarea mea molatică, greoaie, ca de țestoasă, am recuperat treptat diferența. După care am continuat umăr la umăr. În apropiere de Grubbies, i-am luat-o înainte. Am trecut linia cu o jumătate de teren de fotbal înaintea lui. Reușisem. Îl învinsesem pe DeWitt de față cu întreaga școală.

MacShane țopăia, în culmea fericirii.

— Ticălosule! Ticălosule! L-ai bătut! L-ai bătut!

Fără îndoială, se gândea deja la câștigurile din pariuri.

Freddy și cu mine ne-am strâns mâna, ca niște adevărați gentlemeni englezi, dar și el, la fel ca majoritatea celorlalți, era uluit. Contrar tuturor așteptărilor, tocilarul indian îl învinsese pe DeWitt, rugbistul englez alb. Din clipa aceea, hărțuielile au încetat. Nu am devenit popular, însă am fost lăsat în pace să îmi văd în liniște de studiu.

În viața mea nu am mai participat după aceea la o cursă de cross-country, dar din experiența de atunci am tras învățăminte prețioase. Atunci când ai de-a face cu huligani și cu rasiști, trebuie să reacționezi. Altfel, vor veni după tine atunci când te aștepți mai puțin și îți vor face viața un iad. Am învățat lecția

aceasta la modul dur atunci când aveam 17 ani și nu am uitat-o niciodată.

Iar acum revedeam toate acestea în minte, în timp ce îmi planificam următorul pas pe care aveam să îl fac pentru a opri grozăvia care pusese stăpânire pe deșerturile îndepărtate din vestul Sudanului.

Zece

Orice adevăr parcurge trei etape. Mai întâi este ridiculizat.
Apoi este respins cu violență. Iar în final
este acceptat, ca fiind de la sine înțeles.
Arthur Schopenhauer

Primul lucru pe care l-am făcut a fost să convoc comunitatea diplomatică pentru a-i pune pe toți la curent. Ne-am strâns în biroul meu, iar ambasadorii și *chargées d'affaires* ai statelor importante păreau interesați să afle ce descoperisem în Darfur. Tom Vraalsen era și el prezent și, în calitatea sa de emisar special al lui Kofi Annan, îmi era superior în rang, fapt care însemna că era îndrituit să conducă discuțiile.

A prezentat o informare scurtă și în termeni foarte rezervați. Nu a făcut nicio referire la amploarea violențelor, la cauza acestora ori la femeia care ne vorbise despre răpiri și violuri. Spre finalul discursului, clocoteam de furie. Imediat după întâlnire, Vraalsen urma să plece spre aeroport pentru a reveni la Oslo, însă am reușit să-l prind înaintea plecării și să-l înfrunt.

— De ce n-ai fost mai sincer? l-am apostrofat. După câte am văzut și am auzit amândoi, n-ai fi putut să te adresezi într-un mod mai direct ambasadorilor?

A ezitat înainte de a-mi răspunde.

— Am considerat că trebuie mai întâi să discut chestiunea la New York.

Cu alte cuvinte, voia să se consulte cu Kofi Annan, șeful ONU, înainte de a face declarații mai tranșante cu privire la Darfur. O perspectivă deloc încurajatoare. Din experiența mea, New Yorkul era o gaură neagră uriașă în care totul dispărea și nimic nu venea înapoi. Mai mult, la sediul general ONU se părea că nimeni nu dorea să afle și cu atât mai puțin să se implice în ceea ce se petrecea în Darfur. Atenția tuturor era concentrată ca un laser pe convorbirile de pace dintre Nord și Sud și orice altceva era lăsat la voia întâmplării.

În seara aceea i-am făcut o vizită ambasadorului britanic, William Patey, la reședința acestuia. Era un om bun, un bărbat căruia îi plăcea să vorbească pe șleau și a intrat rapid în miezul problemei.

— Ce Dumnezeu a fost chestia aia de mai devreme, Mukesh? De ce vrea ONU să treacă sub tăcere toată nenorocirea asta?

Cu toate că Patey și ceilalți colegi diplomați ai săi nu vizitaseră Darfurul, aveau acces la surse de informare proprii și erau la curent cu ceea ce se petrecea în vestul țării. Se așteptaseră din partea noastră, a ONU, la dezvăluiri complete, de natură să le întărească deciziile politice. Din păcate, nu le oferiserăm nici pe departe așa ceva.

— N-am idee, i-am răspuns, cu atât mai mult cu cât imaginea de ansamblu pe care mi-am format-o este extrem de îngrijorătoare. Satele sunt atacate violent și oamenii sunt nevoiți să se refugieze în tabere. Majoritatea satelor atacate sunt locuite de triburi de africani negri, iar atacatorii sunt arabi călare. Guvernul sudanez este extrem de implicat în sprijinirea, dacă nu chiar în declanșarea actelor de violență. Nu am avut ocazia să vedem decât o părticică din ceea ce se întâmplă acolo, dar

presupun că situaţia este în fapt cu mult mai gravă şi pe cale să se înrăutăţească şi mai mult.

Patey a clătinat posomorât din cap.

— Deci e la fel de rău pe cât ne-am imaginat noi. Am bănuit că se întâmplă lucruri oribile. Nu ştiam exact ce, dar aveam suspiciuni. Se pare că ONU a ratat şansa de a prelua frâiele.

— Întrebarea e ce vom face mai departe, am spus eu.

Eram enorm de dezamăgit că Vraalsen nu pusese punctul pe i. Ambasadorul a ridicat din umeri.

— Voi raporta la Londra tot ce mi-ai spus şi pe urmă vom vedea ce se mai întâmplă. Deocamdată asta e tot ce putem face, Mukesh.

— Poate c-ar fi totuşi ceva, m-am aventurat eu.

Dacă puteam conta pe un confident în Sudan, atunci cu siguranţă acela era Patey. Mai important însă, dacă era ca ideea care mi se conturase în minte să se concretizeze, aveam nevoie de sprijinul său necondiţionat, ca şi pe cel al colegilor săi diplomaţi.

— Despre ce este vorba? a întrebat Patey.

— Conflictul din Darfur generează nevoi umanitare uriaşe. Asta e limpede. Trebuie să ne intensificăm masiv prezenţa în regiune şi asta presupune cheltuieli. Doresc să iniţiez un Fond Special pentru Darfur. După estimările noastre, vom avea nevoie de 22,8 milioane de dolari americani pentru a acoperi costurile pentru hrană, apă, asistenţă medicală şi logistică. Voi apela pentru contribuţii la toate guvernele ţărilor importante. De cum vom avea acces, vom aduce personal internaţional care să investigheze, să analizeze şi să raporteze tot ce se întâmplă cu adevărat acolo, adică să mă ajute să-mi îndeplinesc realmente misiunea în Sudan.

William a zâmbit înţelegător.

— Un fel de „cal troian", cum s-ar zice.

— Exact. Calul meu troian. Cu cât vor fi mai mulți străini care să viziteze locurile, să vadă cu ochii lor, să ne ofere mărturii directe, cu atât vom putea ridica mai puternic glasul pentru a trage semnalul de alarmă.

Am părăsit reședința ambasadorului târziu în noapte ceva mai încrezător. Patey m-a asigurat că avea să-mi susțină demersul în fața comunității diplomatice internaționale, lucru esențial în strângerea de fonduri. Fără fonduri, proiectul meu nu avea șanse de reușită.

În dimineața următoare am început să-mi pun în aplicare planul abia schițat. Dacă voiam ca ajutoare de milioane de dolari să curgă spre Darfur, aveam nevoie de un cadru solid. Am început prin a da planului o identitate: „Inițiativa Specială pentru Darfur" (GDSI).

L-am numit pe Daniel Christensen la cârma GDSI, însărcinându-l să petreacă două săptămâni pe lună în Darfur. Am trimis și după Rob Holden, un vechi coleg de la DFID, ca să mă secondeze la Khartoum.

Rob și cu mine ne cunoșteam de mult. Era un englezoi din nord cam necioplit, dar energic, pe care o dată aproape că îl concediasem din DFID pentru că nu se deprinsese să scrie rapoartele cerute de la un funcționar public. Rob mă implorase să îi acord o a doua șansă, ca să îmi dovedească ce lucrător umanitar dedicat și loial era. Sub comanda mea, fusese promovat ca șef al operațiunilor în timpul crizelor din Kosovo, Timorul de Est și Sierra Leone. Știam că mă puteam baza pe el în coordonarea preconizatelor ajutoare masive pentru Darfur.

Daniel era vârful meu de lance, însărcinat cu prioritizarea acțiunilor pe teren, urmând ca Rob să se ocupe cu organizarea echipelor, iar eu să supervizez totul de la Khartoum. Mai aveam nevoie de încă ceva pentru a da definitiv formă funcționării GDSI: trebuia să înțelegem exact componența etnică a

triburilor ce populau Darfurul. Toate dovezile indicau că aveam de-a face cu un conflict de natură rasială, însă trebuia să putem diferenția între ciocnirile regulate, sezoniere pe tema resurselor și ceea ce se întâmpla la acel moment.

Drept urmare, am recrutat-o pe Marianne Nolte, o olandeză care lucra pentru PNUD. Marianne era de profesie sociolog și specialistă în istorie politică și trăia în Sudan de ani de zile. Cunoștea în amănunt ceea ce se întâmpla an de an în mod „normal" în Darfur. De obicei, triburile arabe nomade migrau spre sud în timpul sezonului secetos, în căutare de pășuni pentru vite. Astfel intrau în conflict cu fermierii africani negri din triburile sedentare. Aveau loc încăierări, după care bătrânii celor două triburi se strângeau la sfat și stabileau unde și când să-și ducă nomazii cirezile la pășunat.

Atât arabii, cât și negrii africani erau musulmani și între ei aveau loc căsătorii mixte și se construiau alianțe, fapt de natură să aplaneze eventualele conflicte. Mai mult decât atât, asemenea ciocniri sezoniere nu puteau duce la crimele în masă ori la exodul masiv al populației pe care le văzuserăm în Darfur.

Marianne presupunea că sistemul tradițional de rezolvare a conflictelor nu mai funcționa și că identitățile rasiale erau manipulate pentru a alimenta animozitățile dintre triburi. Primise rapoarte care indicau că arabii foloseau de acum în mod curent termenul *zurka* – corespunzând aproximativ ideii de „nenorocit de negru" – pentru a-și descrie vecinii negri africani din Darfur. I-am cerut să cerceteze și să se documenteze exhaustiv pe această problemă, pentru a avea imaginea exactă a ceea ce se petrecea.

Următorul punct pe ordinea mea de zi era chestiunea strângerii de fonduri. Nu exista decât o singură cale care îmi garanta obținerea sumei de 22,8 milioane de dolari: să călătoresc

în capitalele principalelor state donatoare și să cer personal asistență factorilor de decizie. Asta m-am și hotărât să fac. În plus, aveam astfel ocazia să îmi revăd familia și să fac rost de insulină pe rețetă, pentru că aveam mare nevoie.

Dar înainte de a porni în lume, mai aveam de îndeplinit o misiune în Sudan: să mă întâlnesc din nou cu John Garang, liderul rebelilor din Sud. Aveam nevoie din partea lui de un mesaj categoric și neechivoc cu privire la Darfur. Un mesaj în care să afirme răspicat că, din cauza evenimentelor din vestul țării, nu mai dorea să semneze acordul de pace cu Khartoumul. Iar eu urma să transmit acest mesaj comunității internaționale, acesta fiind asul din mânecă pe care mizam pentru a-i convinge pe guvernanți să acționeze.

M-am dus la întâlnirea cu Garang înarmat cu un acord între ONU și SPLM privind deschiderea unui birou PNUD în sudul țării. Asta era ceea ce Garang îmi ceruse în cursul primei noastre întrevederi: „Onorează înțelegerea făcut inițial de ONU cu noi". Gestul era în mare măsură unul simbolic, având în vedere că urma să trimit un singur om din Khartoum la acest birou din sud, însă era vorba de un simbolism grăitor.

Garang m-a invitat să rămân peste noapte, gest pe care l-am interpretat ca fiind unul prietenesc. În ciuda faptului că reprezentam o organizație – ONU – care îl dezamăgise profund în trecut, se pare că între noi se formase un fel de legătură. Poate că auzise ce măsuri de reorganizare luasem la Khartoum și trăsese concluzia că nu eram genul de persoană care să se lase influențată de alții.

Liderul rebelilor m-a întâmpinat pe pistă cu un zâmbet strălucitor. A urmat o strângere de mână fermă, zdrobitoare și o tentativă timidă de îmbrățișare. M-a dus direct să văd locul amenajat pentru biroul PNUD, iar de acolo ne-am îndreptat spre baza lui, adăpostită sub copaci, pentru semnarea

documentului. Era un gest de mare însemnătate și în timp ce îi întindeam actele spre semnare, mi-am dat seama că importanța acestuia nu îi scăpase nici lui.

Am servit ceaiul și între timp am discutat despre evoluția situației după prima noastră întâlnire. Procesul de pace desfășurat în lumina acordului de la Naivasha părea să înainteze cu viteza melcului spre un deznodământ, și am comentat împreună modalitățile prin care se putea construit o națiune nouă, unificată prin pace. Am identificat drept câteva priorități construirea de drumuri, sănătatea, educația, agricultura, asanarea minelor, plus demilitarizarea copiilor soldați.

După care Garang a dat glas unor îngrijorări care într-un final au îndreptat discuția spre Darfur.

— Cred că un acord de pace solid este șansa ca Sudanul să rămână o națiune unită. Însă echipa de negociatori din Nord este formată în mare parte din extremiști din guvernul lui Omar al-Bashir, opoziția și grupările minore fiind excluse. Așa încât sunt îngrijorat că cei cu care negociem nu reprezintă în totalitate interesele Nordului.

A făcut o pauză, iar eu am păstrat tăcerea.

— Dacă e ca eu, John Garang de Mabior, să cad la înțelegere cu al-Bashir, nu vreau să o fac pe seama altor grupări din Nord. Dacă îi lăsăm de izbeliște pe rebelii de pe frontul de est ori pe cei din Darfur, ar fi un act de trădare și un adevărat dezastru pentru toată țara. Și țineți cont că în echipa de la Khartoum nu există niciun reprezentant din Darfur.

— Să înțeleg că fără rezolvarea situației din Darfur nu veți semna acordul? am tatonat eu terenul.

S-a uitat în gol, apoi și-a întors privirea spre mine.

— Nu sunt dispus să semnez acordul de pace până ce nu voi avea o imagine clară a ceea ce se întâmplă în Darfur. Prin semnarea acordului, voi deveni vicepreședintele Sudanului, și din

acel moment voi avea responsabilități în ceea ce privește Darfurul. Nu sunt idiot. Indiferent de cum va fi format guvernul de uniune națională, puterea va rămâne în fapt tot în mâinile militarilor și, mai precis, ale Muhabaratului. Noul guvern va fi legat de mâini și de picioare și nu va putea schimba nimic în Darfur.

A sorbit din ceai, lăsându-mă să meditez în liniște la spusele lui.

— Lupt de mult timp și cu mare înverșunare pentru a pune capăt încălcărilor drepturilor omului împotriva poporului meu aici, în sud, dar cum aș putea să controlez acțiunile armatei și Muhabaratului în Darfur? În privința aceasta nu am nicio putere. Dacă aș accepta să semnez acordul de pace și să intru în guvern, aș fi învinovățit pentru că nu am făcut nimic pentru a opri nebunia din Darfur și mi-aș pierde reputația de apărător al drepturilor omului.

— Și atunci? am insistat. Ce veți face și cum aș putea să vă ajut?

M-a străpuns cu privirea.

— Dr. Kapila, voi amâna semnarea acordului până la soluționarea situației din Darfur.

— Pot să vă ajut cu ceva? am repetat eu.

A izbucnit în râs. Era un hohot puternic, ca și cum întrebarea mea i se păruse cu adevărat amuzantă. Mi-am dat seama că Garang îndreptase deliberat conversația către acest moment. Era ca și cum intenționase de la bun început să îmi solicite sprijinul, dar tatonase o vreme, nesigur de cum trebuia să procedeze.

— Mergeți și transmiteți mesajul meu prietenilor dumneavoastră. Faceți-i să înțeleagă că nu voi semna acordul de pace atâta timp cât Darfurul se va afla în flăcări. Spuneți-le ceea ce eu nu le pot spune personal, blocat cum sunt aici, în savană. Convingeți-i.

Nu a specificat cine erau „prietenii" la care făcuse aluzie, dar nici nu era cazul. Deja îi povestisem că intenționam să mă îmbarc într-un tur al capitalelor, pentru strângere de fonduri. Dorea ca mesajul său să fie transmis direct deținătorilor puterii, iar eu să fiu purtătorul lui de cuvânt. L-am asigurat că am înțeles perfect ce voia și că mă bucur că purtaserăm acea conversație.

Garang avea toate motivele să vrea să își păstreze autoritatea morală. Decenii la rând luptase pentru demnitatea și drepturile poporului său din Sud și voia ca acțiunile sale să fie percepute în contextul mai larg al asigurării egalității în drepturi pentru toți sudanezii. Era o dorință legitimă. Mișcarea de revoltă din Sud nu fusese nicicând mai unită ca sub conducerea sa. Și realizase aceasta câștigând treptat încrederea oamenilor și construindu-și o imagine de mare integritate morală – un fel de Nelson Mandela al Sudanului.

Înainte de a ajunge la închisoare, Mandela fusese un adept al luptei armate, după care ideologia lui evoluase. Garang fusese și el prizonier, un prizonier al savanei. Singura lui opțiune pentru a rămâne la putere pe termen lung era aceea de a fi văzut drept un susținător al tuturor sudanezilor oprimați. Dacă reputația lui era mânjită cu sângele curs în Darfur, era un om terminat, lucru pe care îl știa prea bine.

Logica lui era clară și coerentă. Garang era un om inteligent și dispus să aștepte. Dar ceea ce m-a impresionat cel mai tare a fost convingerea lui fermă că poziția pe care o adoptase față de situația din Darfur era cea corectă. Și în clipa aceea m-a străfulgerat o idee: *desigur, un om ca el nu ar putea semna niciodată acordul de pace, atâta timp cât Darfurul avea să fie în flăcări.*

În seara aceea au fost desfăcute câteva doze de bere etiopiană aduse prin contrabandă de peste graniță. Am rămas

aşezaţi în umbra focului, în aerul fremătând de ţârâitul greierilor. La un moment dat s-a format un fel de trupă de dansatoare care au pornit să se rotească pe ritmul trepidant al tobelor ce răsunau în bezna nopţii. Era un spectacol autentic de artă neagră africană, spre deosebire de dansul marţial pus în scenă de guvernatorul de la Nyala în cursul vizitei mele în Darfur.

I-am urat lui Garang noapte bună cu un sentiment cald de mulţumire. Îmi fusese repartizată o colibă simplă din chirpici, cu un pat din cadru din lemn legat cu sfoară. Patul fusese tras sub o fereastră. Din unghiul în care stăteam întins în pat se vedea cerul strălucind de stele. Aproape toată partea de sud a ţării era neelectrificată şi nu beneficia nonstop de lumină, aşa că cerul nu era voalat de luminile urbane. Priveliştea pe care o vedeam era unică, poate doar cu excepţia nopţilor magice din copilăria petrecută în India.

În serile de vară, bunica urca paturile joase – sau *charpoy* –, foarte asemănătoare cu cel în care stăteam acum întins, pe acoperişul plat al casei din Chandigarh. Acolo, sus, era mai răcoare, şi verii mei şi cu mine ne adunam în jurul ei ca să îi ascultăm poveştile. De cele mai multe ori, ne istorisea câte o poveste cu puternică încărcătură morală despre lupta binelui şi răului, preluată din *Bhagavad Gita*. O urmăream cu ochii căscaţi de uimire şi când termina o rugam să ne spună alta, pe la mijlocul căreia invariabil adormeam.

Uneori bunica ne spunea câte o poveste adevărată, de obicei din istoria familiei noastre. Cel mai mult ne plăcea cea despre bunicul Narsing Lal Kapila – bunicul nostru rebel. Bunicul din partea tatălui Narsing Lal Kapila era întemeietorul Şcolii Secundare Sanatan Dharam din Lahore, o excelentă instituţie de învăţământ din inima Punjabului musulman.

La vremea aceea, Lahore era un centru renumit de cultură, regii Moguli încurajând poezia, literatura și arhitectura de cea mai bună calitate. Educația era respectată în societate și bunicul meu era considerat un pedagog sever și exigent și un stâlp al comunității. Nutrea convingerea fermă că orice om se poate perfecționa prin educație, deși nu îi accepta cu ușurință pe cei pe care îi considera proști.

După o vreme, bunicul a răspuns chemării lui Mahatma Gandhi de eliberare a națiunii de sub dominația britanică. Nu era propriu-zis un luptător pentru libertate, însă a devenit unul dintre intelectualii care au format mișcarea nonviolentă de nesupunere civică ce sprijinea ideea că o țară educată și străveche precum India nu putea evolua decât scuturând jugul britanic.

Tata a fost la rândul său influențat de viața și realizările bunicului Narsing Lal. A moștenit de la el credința nestrămutată în capacitatea educației de a conferi putere unui individ, ca și în cea a puterii individului de a transforma o întreagă națiune.

Am aținut cu gândul la toate acestea și la afinitatea puternică pe care o simțeam față de acel lider rebel african, Garang, și față de misiunea pe care și-o asumase. În dimineața următoare m-am trezit în zori și am servit un mic dejun frugal, căci trebuia să mă grăbesc pentru a prinde zborul înapoi spre Khartoum. După aceea, Garang m-a tras deoparte pentru o ultimă discuție particulară sub coroana bogată a salcâmilor. Soarele nu se ridicase încă și în savană domneau răcoarea și liniștea.

— Mai e un lucru pe care aș vrea să îl știți, mi-a spus el cu hotărâre în glas. Regimul de la Khartoum a făcut o alianță cu o miliție arabă lipsită de scrupule, pe nume Janjaweed – asta însemnând „călăreții Diavolului". Au organizat și înarmat aceste forțe cu scopul de a le asmuți împotriva

rebelilor din Darfur. Când refugiaţii v-au vorbit despre „călăreţii arabi", se refereau la Janjaweed. Credeţi-mă, atâta timp cât Janjaweed va rămâne înarmată şi i se va da mână liberă să acţioneze în Darfur, nu există nicio şansă ca violenţa şi vărsările de sânge să înceteze.

I-am mulţumit pentru această ultimă informaţie şi ne-am luat un rămas bun călduros. Îmbrăţişarea lui de urs a fost de data aceasta una liniştitoare, iar eu l-am asigurat pe liderul rebelilor că îi voi duce mesajul în atenţia lumii. În timp ce avionul lua înălţime, mi-am dat seama că vizita aceea fusese pentru mine un punct de cotitură. Acum ştiam că negocierile de pace de la Naivasha nu aveau să ducă nicăieri dacă chestiunea Darfurului nu avea să fie inclusă pe agenda convorbirilor.

Aflasem totodată şi identitatea misterioşilor „călăreţi arabi" despre care îmi vorbiseră atât de multe victime. *Călăreţii Diavolului*. Un nume terifiant, prevestitor de rele pentru oamenii din Darfur. Garang fusese foarte clar într-o această privinţă: atâta timp cât Janjaweed devasta totul în regiune, posibilitatea semnării unui acord de pace între el şi regimul de la Khartoum era exclusă.

Atunci când acceptasem postul de şef al misiunii ONU în Sudan, o făcusem cu credinţa că ne aflam pe punctul încheierii unui acord de pace de importanţă istorică. Acum, la începutul lui august, la circa cinci luni după preluarea postului, ajunsesem în final să aflu adevărul. Pacea nu avea nicio şansă dacă nu se punea capăt ororilor din Darfur. Realitatea era foarte diferită de cea pe care o anticipasem şi, dintre cei implicaţi în negocierile de pace, puţini – asta în cazul în care existau vreunii – o cunoşteau.

Avusesem de câteva ori ocazia să urmăresc convorbirile de pace. Se desfăşurau la Naivasha, un oraş situat pe malul unui lac din Valea Marelui Rift din Kenya. În declaraţiile publice,

ambele părți se arătau optimiste în privința ajungerii la un acord, la fel și generalul kenyan Sumbeiywo, cel care prezida negocierile. Majoritatea șefilor agențiilor mele ONU păreau să le împărtășească încrederea. Însă în particular generalul Sumbeiywo recunoscuse că progresele erau timide și deseori întrerupte de certuri aprinse pe temele considerate esențiale de către majoritatea participanților – bani, petrol și putere.

După această întâlnire de suflet cu Garang, aflasem însă că în calea păcii mai exista un obstacol major. Discuțiile mele cu liderul rebelilor din Sud fuseseră cuprinzătoare și relevante și nutream un respect profund față de el. În plus, și element de cea mai mare importanță, Garang îmi furnizase muniția de care aveam nevoie pentru a face lobby pe lângă guverne pe tema care mă preocupa în cel mai înalt grad – aplicarea de către regimul de la Khartoum a *soluției finale* în Darfur.

Cât despre relațiile mele cu factorii de putere din nordul țării, ele deveneau pe zi ce trece tot mai lipsite de consistență. Era ca și cum Khartoumul ar fi fost învăluit într-un soi de balon de săpun. La suprafață erau diverse persoane din cercurile puterii, însă în fapt nu întreținem niciun fel de legături sociale cu acestea. Cel mai bine ajunsesem să îl cunosc pe Sulaf – omul nostru de contact din cadrul HAC –, însă relațiile noastre elegante, bazate pe un comportament „de gentleman", erau în mare măsură doar de fațadă.

Atmosfera era total diferită de cea în care trăisem la Khartoum ca student la medicină, când îmi făcusem prieteni buni, cu care stabilisem legături puternice. Acum, peste tot plana umbra întunecată a Muhabaratului, adevărata forță din nordul țării. Ei ne ascultau și ne urmăreau fără încetare, la fel cum monitorizau, mai mult sau mai puțin, orice aspect al vieții oamenilor.

A încerca să conlucrezi cu regimul din Nord era ca și cum ai fi bătut cu ciocanul într-un zid de beton prin care nu puteai trece și nici nu puteai vedea. Puteai ajunge la ușa de ieșire – oamenii guvernului –, dar ceea ce se întâmpla cu adevărat dincolo de ea, în inima puterii, îți era total inaccesibil.

Dar chiar și în privința oamenilor guvernului, simțeam că nu înțeleg prea bine ce îi preocupa cu adevărat. Nu exista nici măcar o retorică islamistă extremistă de care să te poți agăța. Păreau să fie total lipsiți de inimă și de suflet. Găunoși. În Nord exista un fel de stat în stat, un stat secret care rămânea complet ascuns privirilor.

Însă se apropia vremea când acest stat avea să mi se înfățișeze așa cum era – atotputernic și brutal.

Unsprezece

Negările reciproce nu rezolvă nimic.
Kapila (gânditor antic indian)

Eram acasă și îmi făceam bagajele, pregătindu-mă de călătorie, când am primit un apel pe telefonul mobil.

M-am dus pe verandă ca să răspund.

— Alo, aici Mukesh.

— Sunt Nadia. Ai auzit?

Mi-am dat imediat seama că se întâmplase ceva rău.

— Ce să aud?

— De Sergio. În Bagdad au căzut bombe și Sergio e fie rănit grav, fie mort.

Sergio Vieira de Mello era șeful misiunii ONU în Irak și un prieten apropiat de-al meu. Am fost atât de șocat, încât am rămas mut. M-am repezit înapoi în cameră, am înșfăcat radioul și l-am deschis pe postul BBC World Service. Din transmisia de la fața locului am înțeles ce se petrecuse. Gruparea Al Qaeda irakiană bombardase sediul ONU și se părea că Segio și alți câțiva membri ai personalului își pierduseră viața.

Am urmărit toată noapte transmisia radio care prezenta desfășurarea operațiunilor de salvare. Am aflat că Sergio

într-adevăr murise, după care au fost anunțate, rând pe rând, numele celorlalți oameni din echipa ONU care pieriseră și ei împreună cu Sergio, doi dintre ei fiindu-mi, de asemenea, prieteni apropiați.

Treceam printr-un moment întunecat și sumbru. Capul îmi vuia de amintiri cu mine și cu Segio în Kosovo, Timorul de Est și în alte părți ale lumii. Fusese o adevărată sursă de inspirație pentru mine și un prieten foarte bun. Bărbat chipeș în stil clasic și plin de *joie de vivre*, așa cum numai brazilienii știu să fie, îi stimula pe cei din jur și era întotdeauna o prezență plăcută. Fusese un luptător autentic pentru cauza umanitară și un om cu inima mare.

Întâmplător, în același timp când mi se oferise postul din Sudan, Sergio mă invitase să mă alătur echipei ONU din Irak. Optasem pentru Sudan și, dacă aș fi ales Irakul, probabil că aș fi zăcut și eu acum, printre dărâmături, lângă el.

Primul lucru pe care l-am făcut a doua zi când am ajuns la birou a fost să deschid o carte de condoleanțe. „Flacăra care ne-a încălzit și ne-a arătat calea s-a stins", am scris. „Am învățat atât de multe de la tine și îți vom simți cu toții lipsa."

Am lăsat cartea în sala de conferințe și am anunțat pe toată lumea de existența ei. În următoarele zile, zeci de oameni de la ONU, misiunile diplomatice și agențiile umanitare au semnat în carte, însă niciun reprezentant al guvernului sudanez nu și-a făcut apariția. Mass-media de la Khartoum, masiv cenzurată, nu a prezentat nicio știre referitoare la moartea lui Sergio și nu și-a exprimat nici cea mai vagă compasiune față de ONU, în general.

Tăcerea autorităților m-a șocat. Chiar dacă Sergio lucra în Irak – intervenție pe care guvernul sudanez nu o aproba –, o făcuse în numele păcii și în beneficiul tuturor statelor lumii afiliate la ONU. Pentru mine, tăcerea regimului de la Khartoum

însemna că moartea lui nu avea nicio importanţă pentru ei. Am fost întristat de acest comportament, dacă nu oripilat.

La sediul nostru arboram steagul albastru deschis al ONU şi pe cel al Sudanului. Am vrut să le cobor pe ambele la jumătatea catargului, în semn de compasiune şi respect faţă de Sergio şi ceilalţi decedaţi în timpul bombardamentului. Totuşi, cum guvernul nu-şi exprimase condoleanţele, am considerat că nu puteam să cobor steagul sudanez la jumătate. Pe de altă parte, nu puteam coborî numai steagul ONU. Aşa încât până la urmă am decis să cobor complet ambele steaguri şi pe sediul nostru nu au fost arborate steaguri timp de o săptămână de la tragedie.

M-am pregătit pentru o reacţie dură din partea regimului de la Khartoum, însă, surprinzător, nu a venit niciuna. Ceea ce s-a întâmplat însă a fost o întărire în forţă a măsurilor de securitate, atât la sediul misiunii ONU, cât şi la reşedinţa mea. Roger a subliniat că Sergio fusese omologul meu în Irak şi că, dacă el putuse fi bombardat acolo, atunci şi eu puteam fi bombardat în Khartoum. A cerut să fie luate măsuri suplimentare de securitate la intrarea şi ieşirea din clădiri, a montat geamuri antiglonţ şi a instalat camere de supraveghere video în toate punctele strategice. A profitat apoi de plecarea mea în străinătate pentru a-l înscrie pe Omer, şoferul meu, la un curs de conducere a automobilului în mod defensiv.

Am zburat mai întâi de la Khartoum la Oslo, pentru a mă întâlni cu Hilde Johnson, ministrul norvegian pentru Dezvoltare Internaţională. Hilde era un copil al Africii. Se născuse pe continentul negru, vorbea swahili – limba băştinaşilor din Africa de Est – şi o cunoscusem bine în perioada când lucrasem la DFID. Îi admiram abnegaţia faţă de cei nevoiaşi, ca şi felul de-a fi direct şi fără ascunzişuri. Alături de SUA şi Regatul Unit, Norvegia făcea parte din troica ce supraveghea negocierile de pace de la Naivasha. Din toate aceste motive,

Hilde era categoric un bun punct de plecare în misiunea mea de strângere de fonduri.

Redactasem un raport în care enumeram câteva puncte-cheie ce explicau raţiunile pentru care solicitam sprijin pentru iniţiativa mea. Deja se conturase o imagine înfricoşătoare a ceea ce se petrecea în Darfur, deşi pentru moment nu dispuneam decât de informaţii parţiale şi date incomplete. Chiar şi aşa, din lecţiile din Rwanda şi Srebrenica învăţaserăm că dacă acţionam devreme, puteam împiedica genocidul, spre deosebire de a aştepta pentru a aduna cioburile atunci când era prea târziu. M-am gândit că atunci ne aflam exact în acel moment, în care o intervenţie timpurie putea bloca transformarea *soluţiei finale* într-o realitate abominabilă în Darfur. În plus, trebuia să îi avertizez pe jucătorii-cheie că acordul de pace în Sudan nu avea să fie semnat până ce ucigaşii din Darfur nu aveau să fie anihilaţi, aşa după cum mă anunţase Garang.

Hilde m-a primit călduros în clădirea modernă din sticlă şi oţel care adăpostea ministerul. A ascultat cu atenţie tot ce i-am povestit despre situaţia din Darfur. A părut şocată de spusele mele şi dornică să se angajeze că va vărsa fonduri pentru Iniţiativa Specială pentru Darfur. În schimb, nu voia să ia niciun fel de măsuri de natură să pună în pericol procesul de pace de la Naivasha.

— Cunoaştem situaţia din Darfur şi suntem îngrijoraţi, m-a asigurat ea, dar credem că un acord de pace solid între Nord şi Sud va rezolva problema aceasta, ca de altfel toate celelalte probleme din Sudan.

— Cât credeţi că va mai dura până se va ajunge la semnarea acordului? am întrebat eu.

— E iminent, a răspuns ea. Cred că în două sau trei luni vom avea un acord istoric care va crea un cadru complet nou pentru Sudan.

Atunci i-am transmis mesajul de la Garang – că nu va semna acordul dacă situaţia din Darfur nu va fi rezolvată. Hilde a părut puţin prinsă pe picior greşit, însă m-a sfătuit să pledez pentru semnarea acordului. A subliniat şi că Norvegia era un jucător mărunt pe scena internaţională şi că dacă doream să se întreprindă acţiuni serioase, atunci acestea nu se puteau desfăşura decât sub conducerea partenerilor mai importanţi ai Norvegiei din cadrul troicii, respectiv Regatul Unit şi SUA.

De la Oslo am zburat spre Stockholm, Copenhaga, Amsterdam, Roma, Paris şi, din capitala Franţei, către Londra. În periplul meu am adunat mai multe milioane de dolari şi mă îndreptam cu oarece speranţă spre ţinta de 22,8 milioane pe care mi-o propusesem, însă la fiecare întâlnire eram sfătuit să-mi prezint îngrijorările cu privire la Darfur acelora care deţineau realmente puterea – britanicii şi americanii. Prevedeam aşadar că întâlnirile de la Londra aveau să se dovedească cruciale.

M-am îndreptat mai întâi spre DFID, pentru a susţine cauza strângerii de fonduri, după care către Biroul pentru Afaceri Externe şi Commonwealth (FCO) – Ministerul Afacerilor Externe britanic. Deşi serveam ca şef al misiunii ONU în Sudan, în fapt fusesem transferat temporar de la DFID, ceea ce însemna că eram considerat în continuare funcţionar al guvernului britanic. Datorită posturilor de rang înalt pe care le ocupasem în cadrul DFID de-a lungul anilor, aveam acces la informaţii la cel mai înalt nivel – mai presus de strict secret – şi cerusem să-mi fie prezentate date cât mai cuprinzătoare despre Darfur din cele culese de serviciile externe de informaţii.

Pe parcursul carierei mele petrecusem mult timp în clădirea grandioasă a FCO din Whitehall. Mă simţeam, surprinzător poate, ca acasă în mijlocului acelei splendori cu coloane albe, podele marmorate răcoroase şi tablouri imense, în rame aurite, înfăţişând personaje ilustre din trecutului colonial al

Marii Britanii privindu-mă de pe pereți cu priviri severe. În atmosfera calmă a uneia dintre frumoasele săli de conferințe din clădirea FCO m-am întâlnit în taină cu oamenii de la minister și de la serviciile secrete care se ocupau de Sudan.

O serie de fotografii luate din satelit fuseseră întinse pe masa de conferințe, împrăștiate printre o jumătate de duzină de dosare cu coperte galben închis, fiecare din ele codificat cu nivelul respectiv de clasificare. Raportorul m-a informat că acelea erau datele cele mai noi obținute de serviciile noastre de supraveghere și spionaj referitoare la Darfur. Fiecare imagine demonstra înrăutățirea progresivă a politicii de „pârjolire a pământului" aplicată în regiune.

Pe măsură ce omul îmi arăta pozele și îmi oferea explicații legate de fiecare în parte, o imagine a distrugerii a început să se formeze, o distrugere cu mult mai amplă decât mi-aș fi putut închipui vreodată și țintită în mod clar spre anumite sate, în timp ce altele fuseseră lăsate neatinse. Cu timpul, dezastrul se răspândise pornind din cele trei capitale statale – El Fasher, Nyala și El Geneina –, ca o apă ce se învolburează atunci când arunci o piatră în ea.

— Avem motive să credem că guvernul sudanez este responsabil de toate acestea, a spus raportorul. Singurele aparate de zbor prezente în conflict îi aparțin și deținem suficient de multe date privitoare la avioanele Antonov care bombardează satele. Mai știm și că au achiziționat din Ucraina o flotilă de elicoptere de luptă nou-nouțe, precum și piloți străini și personal de întreținere. Este ceea ce noi numim „operațiune la cheie" – întorci cheia și totul începe, pur și simplu, să funcționeze.

Mi-am amintit de aparatul de zbor Antonov și de cele două elicoptere de luptă strălucitoare pe care le văzusem pe pista aeroportului din El Fasher. Am comentat că văzusem astfel de echipament militar în vizita mea la Darfur și că ceea ce mi se

arăta acum nu făcea decât să îmi confirme cele mai negre suspiciuni.

— Există o asemănare remarcabilă între tactica folosită în prezent în Darfur și politica pământului pârjolit pe care au aplicat-o în sudul Sudanului, a continuat să îmi explice specialistul. Bombe cu gazolină, grosolan manufacturate, dar eficiente, sunt aruncate din aparatele Antonov peste sate, fiind sprijinite de trupe de miliție care atacă la sol. Operațiunile se desfășoară după un tipar clar: avioanele Antonov bombardează țintele identificate de serviciile militare secrete; după ce satul este cuprins de flăcări, intervine Janjaweed. Ei omoară bărbații, jefuiesc casele și dispar apoi în savană, a adăugat raportorul, după care a făcut o pauză. Este cât se poate de evident cine dispune de capacitatea organizatorică pentru asemenea operațiuni. Ceea ce nu știm încă foarte limpede este dacă milițiile Janjaweed acționează la ordinele guvernului ori peste capul autorităților. Dar într-un fel, chiar dacă acest aspect rămâne în discuție, nu prea contează, căci guvernul și-a lăsat peste tot amprenta.

Auzisem zvonurile care circulau în Khartoum; citisem rapoartele incomplete care îmi parveniseră; îi ascultasem pe refugiați, ca și pe femeia care ne povestise ce grozăvenii se petreceau în Darfur. Dar acum aveam pentru prima oară acces la fapte concrete și dovezi irefutabile. Întâlnirea era prezidată de șeful biroului ce se ocupa de Sudan din cadrul FCO. Când raportorul a terminat cu informarea, m-am întors spre el și i-am adresat întrebarea care se impunea de la sine.

— Bun, acum că știm cu exactitate ce se întâmplă în regiune și cine este răspunzător, ce intenționăm să facem în această privință?

— Mukesh, bătrâne, cheia este, fără îndoială, Naivasha, a replicat el. Este vital ca nimic să nu împiedice continuarea

negocierilor dintre Nord și Sud, care vor ajuta la calmarea situației din Darfur. Dacă noi, sau tu, vom pune prea multă presiune pe regimul de la Khartoum, nu vom face decât să înrăutățim lucrurile. Dacă vom încerca să-i punem la zid, s-ar putea să recurgă la metode și mai extremiste, căci știm prea bine că nu le place să li se spună ce au de făcut. Așa încât va trebui să ne mișcăm cu mare băgare de seamă. Între timp, spune-mi de câți bani ai nevoie pentru fondul Darfur?

I-am explicat că îmi propusesem să strâng 22,8 milioane de dolari americani și că DFID îmi garantase o bună parte din această sumă. Dar după aceea am revenit la chestiunea care mă preocupa în cel mai înalt grad.

— În urmă cu câteva zile m-am întâlnit cu John Garang. A afirmat la modul cel mai categoric cu putință că nu va semna acordul de pace atâta timp cât nu se pune capăt suferințelor populației din Darfur. A insistat că nu vrea să își mânjească mâinile cu sângele lor. Mi-a zis așa: „Spune-le oamenilor tăi că doresc din toată inima să semnez acordul dintre Nord și Sud, dar nu o voi face atâta timp cât Darfurul va fi în flăcări".

Mandarinul de la FCO a ridicat din umeri aproape imperceptibil.

— Sigur, e foarte interesant ce mi-ai spus, dar nu de natură să ne facă să ne schimbăm poziția. Jocurile se fac la Naivasha și nu ne permitem o distragere a atenției de la negocierile de pace. Trebuie să avem răbdare. E mai bine să nu clătinăm barca, Mukesh, bătrâne, sau să punem pe careva la colț, căci astfel am înrăutăți și mai mult situația.

L-am văzut uitându-se ostentativ la ceas.

— Bun, am o întâlnire la prânz, așa că dacă asta a fost tot...

Întâlnirea s-a terminat și omul m-a condus pe coridoarele cu podele lustruite, pălăvrăgind în tot acest timp pe un ton amabil despre cunoștințe comune și întrebându-mă cât de

bine suportam eu căldura din Khartoum. Abia dacă îl ascultam și îi răspundeam mecanic. Eram șocat și profund neliniștit de ceea ce văzusem și auzisem în cursul întrevederii, și asta din mai multe motive.

Venisem la Londra pentru a preveni guvernul britanic asupra ororilor ce se extindeau în Darfur. În schimb, aflasem că erau la curent cu situația din regiune, și chiar mult mai bine informați decât mine. După ce examinasem imaginile surprinse de sateliți, un alt lucru îmi era acum limpede precum cristalul. O campanie de distrugere fusese organizată în cele trei provincii, o campanie care necesita efort enorm, planificare atentă și resurse considerabile.

Am părăsit clădirea cuprins de gânduri contradictorii care mi se învălmășeau prin minte. Mă așteptasem ca autoritățile britanice să afle din gura mea ceea ce se întâmpla în Darfur și sperasem că vor schimba câte ceva în privința politicii față de autoritățile de la Khartoum. Descoperisem însă că știau deja tot, și mai în amănunt decât mine. Mai mult, bănuiam că erau la curent și cu poziția lui Garang, însă preferaseră jocul pe marginea prăpastiei, dând la schimb suferințele populației din Darfur pe semnarea acordului de pace.

Pe de altă parte, mă simțeam totuși oarecum ușurat că guvernul meu era în cunoștință de cauză. La urma urmei, ei erau marii maeștri ai politicii internaționale și ai jocurilor de putere. Poate că trebuia să mă las condus de experți – de cei ce dispuneau de expertiza politică, de securitate și informațională care mie îmi lipsea. Nu eram decât un lucrător pe probleme umanitare și poate că pe asta trebuia să mă concentrez – pe alinarea suferințelor umane.

În zborul lung către New York am avut timp suficient la dispoziție pentru a medita la toate aceste chestiuni. Dar cu cât încercam să mă autoconving să las problemele care mă

preocupau pe seama celor mai pricepuți decât mine, cu atât mă simțeam ca un impostor. Fusesem sfătuit „să nu clatin barca pentru a nu pune regimul de la Khartoum la colț și a înrăutăți lucrurile". Dar dacă un regim și-a propus să aplice *soluția finală*, ce putea fi mai rău? Cum aș fi putut eu, prin acțiunile mele, să împing guvernul sudanez într-un colț și mai întunecat?

Dacă *soluția finală* însemna zdrobirea rebelilor din Darfur, situația era deja gravă. Mă temeam însă că expresia se referea nu doar la zdrobirea rebelilor, ci a întregii populații sau – pentru a-l parafraza pe Mao – la secarea apei în care înotau peștii (rebelii). În fapt, nu vedeam cum ar guvernul fi putut pune în practică *soluția finală* fără a ucide nenumărați civili, căci armata rebelilor era formată din persoane provenind din toate satele provinciei Darfur.

Pentru ca regimul de la Khartoum să aplice *soluția finală*, trebuia mai întâi să-și identifice și să își izoleze dușmanul. O făcuse transformându-i în „ceilalți" – rebelii africani negri, inamicii naturali ai nordului eminamente arab. După care organizase o miliție „arabă" – Janjaweed –, însărcinată cu răspândirea terorii și cu lovirea rebelilor acolo unde îi durea cel mai tare, în satele natale. Rasa devenise un element distinct al ororii și, deși *soluția finală* se afla într-un stadiu incipient, lua treptat avânt.

Dacă doreau să își atingă scopul, aveau să își îndrepte acțiunile barbare împotriva civililor. Atunci Occidentul avea să fie nevoit să transmită Khartoumului un mesaj puternic, cerându-i să renunțe. Fusesem prezent în Rwanda și la Srebrenica imediat după masacrele în masă, însă nu mă aflasem în mijlocul evenimentelor și nici în preajma factorilor de putere. Acum, în Sudan, simțeam că sunt într-o asemenea poziție. Eram șeful misiunii ONU, post care îmi conferea o autoritate reală, plus responsabilitatea de a acționa.

Mi-am reamintit ceea ce îmi jurasem de atâtea ori: *dacă îmi va sta în putință, nu voi permite...* Trebuia să rămân consecvent. Să mă asigur că nu voi deveni – *că nu voi deveni nicio dată* – unul dintre acei oameni de bine care stau cu mâinile în sân, nefăcând nimic. Niciodată până atunci nu văzusem lucrurile atât de limpede, iar asta se datora în parte informațiilor împărtășite de oamenii din FCO.

Reflectând, mi-am dat seama că nu mă puteam conforma sugestiilor făcute de mandarinul de la FCO. Dacă nu altceva, măcar puteam insista pe lângă factorii de decizie de la ONU să ia poziție. În cursul acelui zbor lung, în care nu am reușit o clipă să adorm, mi-am redescoperit misiunea și am decis să impulsionez luarea de măsuri la nivel internațional pentru a împiedica aplicarea *soluției finale* în Darfur.

Prima mea sarcină la sosirea în New York a fost o vizită la PNUD. Fusesem numit în postul de șef al misiunii ONU în Sudan de către PNUD, astfel încât șeful meu era în fapt Mark Malloch Brown, administratorul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Malloch Brown, britanic, ca și mine, făcuse o carieră remarcabilă la Banca Mondială și ONU și era un om pe care îl admiram mult și de la care mă așteptam la lucruri mari.

La început am discutat amândoi despre metodele pe care le folosisem pentru a combate corupția și venalitatea în sânul sistemului ONU din Sudan. Am fost surprins când a remarcat că eforturile mele creaseră „o agitație considerabilă". Știam acest lucru și nu aveam nevoie ca el să mi-l confirme. Ideea era că, indiferent de agitația produsă, măsurile mele fuseseră necesare. Am continuat cu comentarii privind întâlnirea mea cu Garang și deschiderea biroului PNUD din sud. Această inițiativă, m-a informat Malloch Brown, „compromisese" relațiile dintre PNUD și regimul de la Khartoum.

A continuat prin a mă avertiza că dacă aveam să insist cu acest spirit „dizident", mă așteptau necazuri mari. După o discuție încordată și dezamăgitoare, am părăsit biroul lui fără a fi rezolvat nimic din ce îmi propusesem. Simțeam că nu obținusem niciun sprijin sau prea puțin, oricum, din partea șefului meu din New York. Era o concluzie demoralizatoare și Malloch Brown, omul pe care până atunci îl prețuisem cu adevărat, mă decepționase.

M-am îndreptat spre sediul general al ONU, o clădire masivă cu 38 de etaje din beton și sticlă situată lângă East River. De fiecare dată când intram în ea, eram pătruns de respect. Se înălța maiestuoasă, încadrată de steagurile tuturor națiunilor, făcându-mă să mă simt mic. În același timp însă, acesta era locul unde, pentru a cita Carta ONU, „noi, popoarele" lumii, ne adunam și reușeam, într-un fel sau altul, să ajungem la un numitor comun.

Aici se afla sediul Adunării Generale a ONU, al Consiliului de Securitate și al Consiliului de Tutelă, unde atât de multe state – inclusiv India mea natală – și-au câștigat formal independența. Era un loc încărcat de istorie, în care țările mici se presupunea că erau egalele statelor mari. Pentru cei care, ca și mine, credeau cu putere în aceste lucruri, era Mecca.

Mă aflam aici pentru o întâlnire cu Jan Egeland, șeful norvegian al OCHA și totodată și al meu, în calitatea pe care o aveam de coordonator al misiunii umanitare a ONU în Sudan. Bănuiam că Jan era la fel de îngrijorat ca și mine pentru situația din Darfur. I-am prezentat în amănunt datele furnizate de serviciile de informații de la Londra, ca și pe cele primite de la Garang.

— Jan, să știi că ceea ce vedem noi este numai vârful aisbergului, l-am atenționat eu. O operațiune foarte bine organizată se desfășoară în secret și bine ar fi să fim pregătiți pentru un mare număr de refugiați în săptămânile ce urmează.

Jan m-a privit tulburat.

— Toate astea sunt extrem de neliniștitoare. La nivel regional, Republica Centrafricană și Ciadul pot primi mai mulți refugiați. Va trebui ca șefii misiunilor ONU din aceste țări să prevină guvernele-gazdă asupra fluxului de refugiați, iar noi va trebui să alcătuim un plan bine pus la punct de coordonare a operațiunilor.

În timp ce discutam despre coordonarea acțiunilor noastre în perspectiva crizei iminente, mi-am dat seama că ceea ce făceam noi doi era cât se poate de bizar. Știam – *știam* – că furtuna se apropie, și totuși nimeni nu părea dispus să facă nimic pentru a o stopa. Ne pregăteam să facem față unei crize umanitare de proporții gigantice, când ceea ce ar fi trebuit să facem era să oprim declanșarea furtunii.

— Uite ce e, Jan, problema e că marile puteri sunt la curent, am spus. Știu ce dezastru se va întâmpla; știu și cine e responsabil. Așa că cineva trebuie să facă ceva, să denunțe public atrocitățile. Nu am putea noi, ONU, să ne adresăm Consiliului de Securitate și să ridicăm în fața lor problema?

— Sunt de acord cu tine – trebuie să luăm poziție, a răspuns Jan. Eu mi-am exprimat îngrijorarea la cel mai înalt nivel care îmi este accesibil și într-o întâlnire cu Kofi Annan însuși. Dar va trebui să discuți cu Kieran Prendergast. Va trebui să îl atragem de partea noastră, căci pentru a-și nuanța reacția față de situația din Darfur, Kofi Annan va cere părerea consilierului său pe probleme politice, adică părerea lui Prendergast. Prendergast este britanic, așa că are aceleași interese și afilieri ca și tine. Du-te și vorbește cu el. Poate că se va lăsa influențat de omul de pe teren. Oferă-i toate informațiile și încearcă să-l câștigi de partea ta.

Pe măsură ce urci la etajele superioare din clădirea ONU din New York, ai de-a face cu funcționari de rang tot mai înalt

în ierarhia organizației. *Ergo*, birourile lui Kofi Annan ocupau etajul cel mai de sus, al treizeci și optulea. Sir Kieran Prendergast lucra la etajul 36 și, în calitatea sa de șef al Departamentul pentru Afaceri Politice (DPA), îl consilia pe Annan pe orice problemă de natură politică. Intervenția în Darfur ar fi fost un gest politic, chiar dacă unul impulsionat de imperative umanitare, și din acest motiv aveam nevoie de susținerea lui.

Așteptam cu nerăbdare să îl reîntâlnesc pe Prendergast, pe care îl cunoscusem bine în perioada când lucrasem la DFID. Ocupase funcția de înalt comisar britanic pentru Kenya și avea reputația de a fi un specialist în problemele africane. Strânsesem dovezi cu privire la forțele întunericului care se abătuseră asupra Darfurului, iar acum încercam să trezesc voința politică pentru a face lumină în acest întuneric. Întâlnirea era una crucială și aveam un respect enorm pentru omul cu care urma să mă văd.

Prendergast era un bărbat solid și prietenos, cu cioc și chelie, fălcos și puțin aplecat de spate. Domina orice încăpere și așa a făcut și acum, când m-a întâmpinat cu un aer afabil.

— Mukesh, mă bucur să te revăd, bătrâne. Care mai e treaba prin Sudan?

Mi-a oferit cafea și am început o conversație măruntă. Stătea cu spatele la fereastra din care se deschidea o priveliște fantastică asupra New Yorkului. Din locul acela simțeai cu adevărat că stăpânești lumea. Ciudat, dar mi-a fost dificil să ajung la tema care mă interesa. De fiecare dată când încercam să aduc vorba despre Darfur, el părea să îndrepte discuția în altă direcție.

Într-un târziu, mi-am luat inima în dinți și am pus punctul pe i.

— Uite ce e, Kieran, trebuie neapărat să discutăm serios despre Darfur. Negocierile de pace dintre Nord și Sud înaintează cu

greu şi părerile despre viitorul lor sunt foarte împărţite. Norvegienii şi britanicii m-au asigurat că se va ajunge curând la un acord, însă judecând după ceea ce am aflat de la Garang, mă tem că va dura mult mai mult. Garang mi-a confirmat la modul cel mai categoric că nu va semna acordul până ce problema tulburărilor din Darfur – care escaladează cu rapiditate – nu va fi rezolvată. Presupun că ai văzut rapoartele mele privind situaţia din Darfur? Mă aflu aici ca să îţi cer sfatul.

— Sincer să fiu, Mukesh, nu ştiu dacă sunt în poziţia de a-şi oferi consiliere, a ridicat el din umeri. La urma urmei, tu eşti omul nostru de pe teren.

— Bun, lăsând deoparte procesul de pace, ce putem face pentru populaţia din Darfur? am insistat. Nu vreau să subestimăm gravitatea situaţiei. Tot mai multe persoane strămutate se refugiază din zonele afectate, ajungând până la Khartoum, şi în plus există deja un flux de refugiaţi spre Ciadul învecinat. Rapoartele fac referire la acte îngrozitoare de violenţă, sate incendiate şi chiar violuri în masă, şi toate par atent orchestrate. Iar raidurile sunt sprijinite de aparate de zbor, aşa că fără îndoială este implicat regimul de la Khartoum.

Prendergast şi-a azvârlit braţele în lături.

— Mukesh, omenii ăştia se luptă unii cu alţii de foarte mult timp. Nu e nimic nou aici. Conflictul escaladează, se aplanează şi ai să vezi, în cele din urmă se va ajunge la un compromis.

Nu îmi venea să-mi cred urechilor. Am încercat o altă tactică.

— Sudanul nu a mai fost adus de multă vreme în atenţia Consiliului de Securitate. Sunt convins că o discuţie poate avea loc între statele interesate, care să reacţioneze politic pentru aplanarea conflictului, protejarea celor nevinovaţi şi alinarea suferinţelor. Locul cel mai potrivit pentru astfel de discuţii este aici, în cadrul Consiliului de Securitate.

A clătinat uşor din cap.

— După cum știi, am stat mulți ani în zona aceea a lumii și cunosc situația. Crede-mă, nu putem face mare lucru. Ai să te convingi singur. Și oricum, ONU are alte priorități acum – Irakul și restul – și nu ne putem permite să pierdem capital politic intervenind în Darfur.

S-a ridicat în picioare, semnalând încheierea convorbirii.

— Mă bucur oricum că te-am revăzut, bătrâne. Nu uita să-mi faci o vizită și data viitoare când vii la New York.

Am rămas mut. Mă simțeam de parcă aș fi fost concediat pe nedrept. Orice speranță de a pune capăt ororilor din Darfur era condiționată de acțiunea politică, nu de cine știe ce ajutor umanitar de tipul plasturilor. Însă de acum era clar: ONU nu dorea să se implice. Asta era, și nu aveam ce face. Am părăsit clădirea profund dezamăgit de cei pe care până atunci îi respectasem atât de mult.

Și fără să am nici cea mai vagă idee la cine mai puteam apela.

Doisprezece

A fi corect în lucrurile mărunte este un lucru mare.
Sfântul Augustin

În lipsa alternativelor, i-am făcut o vizită lui Isabelle Balot, franțuzoaica ce îl întovărășise pe Vraalsen în vizita noastră în Darfur și a cărei reacție rapidă în timpul crizei mele diabetice îmi salvase viața. Simțisem că îmi împărtășea îngrijorarea cu privire la situația din Darfur și știam că în multe situații îi raportase direct lui Kofi Annan, așa că m-am gândit că îmi putea oferi un oarecare sprijin.

În timpul discuției, Isabelle a menționat că era interesată să capete mai multă experiență la prima mână în Sudan. Cum termenul de șase luni pe care îl stabilisem pentru munca Nadiei ca asistenta mea specială se apropia de final, trebuia să îi găsesc un înlocuitor. Mi-am spus că Isabelle reprezenta soluția perfectă. Nu numai că avea cunoștințe vaste despre Sudan, dar știa și cum să navigheze prin labirintul coridoarelor puterii aici, la New York.

M-am întâlnit cu șeful lui Isabelle și am obținut acordul său pentru o detașare pe șase luni. Chiar și așa, în timp ce părăseam New Yorkul cu o cursă regulată spre Washington DC,

sentimentul care mă domina era cel al eşecului. În afara sprijinului moral acordat de Jan Egeland şi de recrutarea lui Isabelle, nu realizasem nimic.

Mă simţeam profund decepţionat de colegii cu funcţii de conducere din cadrul ONU, care păreau dornici să îmi blocheze iniţiativa privind Darfurul. Începusem de asemenea să-mi pierd respectul faţă de Kofi Annan. Aflasem că problema Darfurului fusese ridicată în repetate rânduri în faţa lui. Eu însumi o făcusem în numeroasele rapoarte de pe teren, iar Jan Egeland discutase direct cu Annan la New York, însă pentru moment el părea să fi ales, din diverse motive, să nu întreprindă nimic.

Există două căi principale de a aduce o problemă în atenţia Consiliului de Securitate al ONU. Unul din statele componente ale Consiliului de Securitate poate solicita cercetarea chestiunii. La Londra, încercasem să determin Marea Britanie să ridice problema Darfurului, dar fără succes. A doua cale este prin intermediul ONU. Secretarul general al ONU are dreptul de a prezenta Consiliului de Securitate orice problemă pe care o consideră de o importanţă deosebită. Asta sperasem eu să obţin la New York. În schimb, mi se spusese: „Mersi frumos, dar nu, asta e o porcărie în care nu dorim să fie târâtă ONU".

În timp ce avionul meu ateriza pe Aeroportul Naţional Ronald Reagan din Washington DC, am realizat tulburat că în ultimele zile avusesem contacte cu mai mulţi britanici aflaţi în apropierea nucleului puterii din cadrul ONU care păreau să dezavueze ideea oricărei acţiuni în Darfur. La fel, Londra nu se arătase nici ea dornică să ia poziţie. Pentru o clipă, m-am simţit jenat că sunt britanic, iar timpul pe care aveam să îl petrec la Washington urma să-mi accentueze sentimentul de ruşine faţă de propria naţiune.

Am avut întrevederi prelungite, atât la Departamentul de Stat al SUA, cât și la Consiliul de Securitate Națională, și foarte curând am descoperit că guvernul american cunoștea situația din Darfur la fel de bine ca britanicii. Imaginile surprinse de sateliții lor și datele obținute de serviciile lor secrete erau de calitate la fel de bună ca cele ale britanicilor, iar oamenii de la Departamentul de Stat păreau cu adevărat îngrijorați. Am decis să ridic în fața lor problema vitală: nu ar putea SUA să pună problema Darfurului la Consiliul de Securitate al ONU?

— Știți, am vrea să o facem, mi-a răspuns cu o sinceritate dezarmantă un asistent de secretar de stat. Numai că nu putem face nimic fără a fi susținuți de britanici. În momentul acest depindem de suportul lor în Irak. Britanicii sunt recunoscuți ca fiind experți în Sudan așa că ei ar trebui să preia inițiativa.

— Hm, britanicii dețin informații cuprinzătoare despre situația din Darfur, am spus eu, și sunt la fel de îngrijorați ca și dumneavoastră. Însă în clipa asta se pare că nu doresc să ridice problema în cadrul Consiliului de Securitate.

Oficialul a ridicat din umeri.

— Îmi pare rău. Asta înseamnă că nici noi nu o vom face. Dar fiți convins să suntem profund indignați de ceea ce se întâmplă în Darfur.

Mi-a explicat că indignarea provenea în mare măsură din puternicul *lobby* al societății civile americane și al grupărilor religioase ce activau în Sudan. Guvernul se afla permanent sub presiunea organizațiilor caritabile și bisericilor.

— Marea Britanie este țara dumneavoastră, dr. Kapila, a remarcat funcționarul privindu-mă fix. De ce nu încercați să-i convingeți pe ei?

Am clătinat din cap frustrat:

— Din păcate, tocmai am fost la Londra și nu cred că vom obține prea mare sprijin de acolo.

Impresia mea a fost aceea că guvernul american îmi împărtășea temerile cu privire la Darfur și dorea să acționeze. Cum însă războiul din Irak era în plină desfășurare, considerau că sprijinul britanic în Orient era mai important pentru ei în acel moment decât luarea unei poziții în Sudan. Era o chestiune de *Realpolitik*. În concluzie, aparent nu exista nicio cale simplă de a impulsiona luarea unor măsuri, nu cu ONU blocată din interior și cu SUA blocate de Marea Britanie.

Am părăsit America sfâșiat de sentimente contradictorii. Pe de o parte, reușisem să adun (sau fusesem mituit pentru a-mi ține gura?) câteva milioane de dolari în contul Inițiativei Speciale pentru Darfur. Dispuneam acum de un fond cu care să pun lucrurile în mișcare. Dar la nivel politic mai larg, nu obținusem nimic.

Se spune că în vreme de război – iar eu mă simțeam de parcă mă pregăteam de luptă – e bine să-ți alegi cu grijă bătăliile pe care vrei să le duci. Eram ferm decis să port bătălia pentru Darfur, sub orice formă. Se mai spune că e bine să îți cunoști din timp adversarii; acum căpătasem o viziune mai clară asupra identității dușmanilor mei.

Am zburat înapoi spre Khartoum cu o senzație crescândă de izolare. În afara lui Jan Egeland, nu primisem niciun sprijin din partea organizației pe care o slujeam. Dimpotrivă: cu cât insistam și mă agitam mai tare, cu atât riscam să îmi deteriorez relațiile în mod inexorabil. Era ca și cum oameni aflați în poziții-cheie încercau să se distanțeze de mine, simțind că nu eram dispus să particip la jocurile lor. În mintea mea, eu nu făceam decât să fiu credincios idealurilor nobile ale ONU și să fac ceea ce consideram a fi de cuviință în privința Darfurului, însă în ochii lor eram un irresponsabil și un rebel.

Darfur se anunța a fi un caz de dilemă tipică „oul sau găina". Cum nimeni – și aici includeam și ONU – nu dorea să

preia inițiativa, însemna că nimeni nu avea să o facă vreodată. M-am întors la Khartoum cu o senzație apăsătoare de izolare. Nu aveam pe nimeni cu care să discut, niciun confident ori un suflet înțelegător căruia să îi împărtășesc gândurile și planurile mele. Presimțeam că deciziile pe care aveam să le iau începând din acel moment aveau să-mi aparțină, în cea mai mare parte, numai mie.

Principala mea preocupare era de acum strângerea de date – fapte dovedite și mărturii la prima mână. Gravitatea războiului pe care urma să îl port implica prezentarea de probe irefutabile. Înainte de a acționa, aveam nevoie de informații. Nu știam cu exactitate ce formă va lua acțiunea mea, dar eram conștient că dacă nu se baza pe dovezi suficiente, adversarii mei se vor prevala de asta pentru a mă discredita și învinge.

În biroul meu de acasă, din Cambridgeshire, am atârnate pe perete două documente. Primul este o copie a Legii britanice a secretului de stat, pe care a trebuit să o semnez pentru a avea acces la informații secrete (o atârnasem mai mult în glumă, *ca nu cumva să uit*, însă în fapt tratasem întotdeauna chestiunea cu maximă seriozitate). Celălalt document este un afiș decolorat de vreme, dar foarte reprezentativ pentru mine. Este poza unei fetițe care ajută un pui de pisică să iasă prin ușiță, iar dedesubt este un citat din Sfântul Augustin: „A fi corect în lucrurile mărunte este un lucru mare."

Dacă ar fi să îmi aleg un motto după care să mă conduc în viață, probabil că acesta ar fi. Dintotdeauna m-am străduit să fiu coerent, consecvent și corect și să vorbesc în numele celor necăjiți și bătuți de soartă. De fiecare dată când m-am aflat în situația de a lua decizii capitale, acest motto mi-a revenit în minte. Acesta este filtrul pe care îl folosesc mereu – mă întreb „sunt corect în lucrurile mărunte?" – și atunci nu mă mai simt tentat să mă gândesc la consecințe.

Dacă ești corect în ceea ce faci zilnic, în lucrurile mărunte, atunci vei fi corect și în deciziile importante. Prin urmare, *nu puteam* să nu iau poziție în privința Darfurului. Trebuia să strâng dovezi și, din păcate, presimțeam că voi fi nevoit să o fac de unul singur, atrăgându-mi necazuri. Dar dacă voiam să urmez întocmai învățăturile Sfântului Augustin, nu aveam de ales.

Situația se schimbase între timp la Khartoum. După uciderea lui Sergio de Mello, atmosfera devenise și mai sinistră. Omer m-a întâmpinat la aeroport cu o expresie neobișnuită, de om hăituit, întipărită pe față. Pe urmă, în loc să străbată încet străzile orașului, așa cum o făcea de obicei, a condus ca un nebun. A traversat un labirint de străzi lăturalnice cu o viteză demență. Din câte se părea, așa fusese învățat la cursurile de șofat defensiv.

La puțină vreme după întoarcerea mea la Khartoum, Isabelle Balot a venit de la New York ca să se alăture echipei. Nadia s-a opus înlocuirii ei, dar eu am considerat că dacă îmi mai rămânea aproape – și având în vedere că Darfurul necesita din partea mea acțiuni tot mai riguroase și energice –, relația noastră profesională o va distruge. Avea să fie privită drept aliatul și complicele meu și aveam să o târăsc în jos după mine. Am încercat să îi explic toate acestea, însă situația din Darfur o îngrijora și pe ea peste măsură.

Și-a reluat vechiul post în cadrul ONU – o măsură necesară căreia i s-a conformat totuși cu reticență. Înlocuitoarea ei, Isabelle, a adus cu sine un suflu nou și un cu totul alt set de abilități. Nadia era, mai presus de orice, un lucrător pe probleme umanitare. Isabelle avea în schimb experiență în domeniul politic și era familiarizată cu intrigile din New York. Era o *parisienne* cosmopolită, cu un puternic simț al modei, dar (mai important ca orice) avea acces la birourile lui Kofi Annan.

Speram ca împreună să putem suna alarma cu privire la situaţia din Darfur la sediul central al ONU.

De la bun început presimţisem că Isabelle era o raritate în structura ONU – genul de persoană care ştia cum stau lucrurile în sistem, dar putea în acelaşi timp să facă distincţia între bine şi rău. Şi nu m-am înşelat: dincolo de aparenţele de funcţionar versat, ascundea o inimă plină de căldură şi sensibilitate. În timpul liber scria poezii şi avea o fire independentă şi voluntară.

Şefii ei de la New York o considerau însă, în primul rând, un birocrat ONU. Se aşteptau din partea ei, ca şi a mea, de altfel, să apere interesele organizaţiei. Dar cu timpul aveam să constat că Isabelle era capabilă să adopte atitudini importante, fără să se teamă de consecinţe. Nu îi păsa dacă a face lucrurile aşa cum trebuie din punct de vedere etic însemna după părerea superiorilor ei „a greşi". Isabelle a fost cea care mi-a dat curaj atunci când a venit vremea să denunţ conspiraţia tăcerii.

Avizat de acum pe probleme de securitate, Omer a decis să schimbe locul unde stăteam în maşină. Nu-mi mai ţinea deschisă portiera din dreapta. Acela era locul, mi-a explicat el, unde orice asasin cu oarece ştate de plată se aştepta să se aşeze „şeful" – după cum începuse să mi se adreseze. Acum stăteam în stânga şi Omer a convins-o pe Isabelle să se aşeze, ca un fel de momeală, în dreapta.

— *C'est la place du mort*[1], a glumit ea.

Oricât de obsedat mi s-a părut a fi Omer de chestiunile legate de siguranţa mea, din când în când scăpa unele comentarii cu privire la Darfur. Într-o dimineaţă, când mă ducea cu maşina la o întâlnire, a făcut în trecere câteva remarci despre nişte lucruri îngrozitoare care se petreceau în diverse locuri din ţară. Am înţeles că încerca să mă avertizeze cu privire la

[1] „E locul mortului" (în limba fr. în original).

Darfur. Mi s-a părut ciudat, având în vedere că era un spion în slujba Muhabaratului. Dar așa era el și, în ciuda rolului de agent dublu pe care îl juca, nu puteam să nu-l plac și să-i acord oarecare încredere.

Exista în Sudan o zonă răvășită de război în care ONU dispunea de o forță internațională de menținere a păcii – de genul celei de care am fi avut nevoie și în Darfur. Forța aceea reușise în mare măsură să pună capăt luptelor din Munții Nuba, o regiune îndepărtată situată în centrul țării. Situația de acolo prezenta numeroase similarități cu cea din Darfur. Populația din Nuba, formată din triburi de africani negri, avea propria armată rebelă. Forțele guvernamentale și milițiile aliate purtau împotriva lor un război de exterminare. În plus, la fel ca Darfurul, Munții Nuba erau o zonă izolată și inaccesibilă: singura modalitate de a ajunge acolo era printr-un zbor lung cu un avion ușor.

La câteva zile după revenirea mea din turul lumii, am plecat împreună cu Isabelle în regiunea Nuba pentru a vedea cum operează pe teren forțele de menținere a păcii și în ce mod puteam lua sistemul lor de organizare drept model pentru ceea ce voiam să facem în Darfur. Am aterizat și am zărit pentru întâia oară vârfurile ascuțite ale Munților Nuba, profilându-se din deșertul cuprins de arșiță precum dinții unui dragon din alte vremuri transformați în piatră. Aeroportul se afla la Kadugli, capitala regiunii, și acolo am fost întâmpinați de personalul din trupele de menținere a păcii.

Primul lucru care m-a frapat a fost peisajul distinct. Pantele erau aici verzi și acoperite de vegetație, iar populația locală diferea de sudanezii din nord ori din sud. M-a frapat și cât de rudimentar părea totul. Drumurile de pământ nu puteau fi străbătute decât de mașini 4×4 și peste tot pe unde am fost am văzut sate din colibe din chirpici, cu acoperișuri din paie. Agricultura se practica aici cu mijloace primitive. Se

foloseau beţe ascuţite, aşa încât până şi sapa din fier ar fi fost o revoluţie.

Trupele de menţinere a păcii – Forţa de Monitorizare din Munţii Nuba – făcuseră, din câte să părea, o treabă excelentă. Se aflau sub mandat ONU şi erau conduse de oficiali din diverse părţi ale lumii, majoritatea foşti militari de carieră, ochii şi urechile comunităţii internaţionale. De aşa ceva era nevoie şi în Darfur. Am vizitat câteva avanposturi şi de la cei staţionaţi acolo am aflat cum operau.

Am descoperit însă şi ceva nou şi neaşteptat despre conflictul din Darfur. Nuba era un important punct de acces spre sudul Darfurului. I-am întrebat, aparent nepăsător, pe cei din trupele de menţinere a păcii dacă văzuseră ceva semnificativ legat de tulburările din Darfur. Mi-au răspuns afirmativ. Controlau orice vehicul care traversa Munţii Nuba, ca parte a procesului de monitorizare a încetării focului.

În ultima vreme opriseră multe camioane care transportau arme, însă cum destinaţia armelor nu era Nuba, fuseseră nevoiţi să le permită să plece mai departe. Problema era că *transporturile aveau ca destinaţie Darfurul.* Nu erau vehicule militare sudaneze, iar convoaiele nu erau conduse de soldaţi. Camioanele nu purtau însemne militare, iar şoferii erau în mod evident civili, dar în acelaşi timp deţineau autorizaţii de deplasare emise la nivel înalt de guvernul sudanez.

Convoaiele începuseră să treacă în urmă cu o săptămână şi frecvenţa lor crescuse între timp. În concluzie, se părea că era vorba de o operaţiune sub acoperire sau secretă desfăşurată de regimul de la Khartoum. Personalul din forţele de menţinere a păcii era de părere că transporturile nu puteau servi decât unui singur scop: înarmarea miliţiilor din Darfur – Janjaweed.

Venisem pentru a căuta un posibil model de urmat pentru a aduce pacea în Darfur şi cu această ocazie descoperisem o altă

piesă a implementării *soluției finale.* Era o descoperire cutremurătoare. Faptul că transporturile de arme începuseră deja sugera că guvernul își punea în aplicare în forță planul odios. Vestea nu a făcut decât să-mi întărească și mai mult hotărârea de a-i opri.

La revenirea la Khartoum am decis să ridic miza organizând deplasarea la Darfur a unei delegații alcătuite din personal ONU și al agențiilor umanitare. Medici fără frontiere era una dintre cele mai importante organizații ce încerca să pătrundă în regiune, motiv pentru care aveam un respect enorm pentru echipele lor. Dacă reușeam să îi aduc acolo în număr mare, ei puteau acționa mult mai decisiv decât ONU și cu mai multă libertate de exprimare.

Așa am început un nou joc de-a șoarecele și pisica, de data aceasta cu Comisia sudaneză pentru Ajutor Umanitar (HAC). HAC susținea public că dorea cu disperare să aducă lucrători umanitari în Darfur, însă când se ajungea la obținerea autorizației de intrare în zonă, eram blocat de fiecare dată și la fiecare nivel. Am ignorat toate acestea și am continuat să adun echipa pe care intenționam să o trimit în Darfur, și atât am insistat pe lângă Sulaf, încât în cele din urmă am obținut acceptul HAC.

Echipa era formată din Isabelle, Daniel Christensen, Roger și mai mulți oameni-cheie din MFF și alte agenții. Tom Vraalsen era în Sudan și s-a oferit să ne însoțească. Am pornit într-un Beechcraft spre Nyala, cel mai mare oraș din regiune și totodată locul de unde Daniel primise cele mai multe rapoarte ce semnalau lupte și strămutări ale populației.

Am ales să mă așez în față, lângă pilot. Era un ucrainian îmbrăcat în uniforma albă elegantă a serviciilor de zbor ONU, completată de o șapcă de pilot cu cozoroc strălucitor și șiret auriu împletit. În timp ce zburam spre Darfur, am strigat la el pentru a acoperi zgomotul motoarelor:

— Poți să descrii în zbor un cerc când ne apropiem de Nyala? Vreau să survolăm zonele rurale.

— Sigur că da, domnule, a răspuns el.

M-am întors să vorbesc cu Daniel și Isabelle, care stăteau așezați în spatele meu.

— I-am cerut să facă o recunoaștere aeriană când ne apropiem de Nyala. Căscați bine ochii!

Am simțit cum avionul se înclină în clipa în care pilotul a luat o nouă direcție. M-am uitat pe geamul din față și pe cele laterale la întinderea maronie complet plată ce se deschidea sub noi. Au trecut câteva minute în care nu am observat nimic. Apoi, în depărtare, la orizont, am surprins o imagine ca de fum de grătar ridicându-se în aerul fierbinte. Însă de la asemenea distanță, acel nor de fum ar fi trebuit să aibă cel puțin o jumătate de kilometru la bază pentru a fi vizibil.

Avionul s-a apropiat și am distins văpaia portocalie a unui foc care alimenta coloana de fum. Ne-am apropiat și mai mult și în clipa următoare am zărit un cerc de foc aflat aproape direct sub noi din care se înălța spre micul nostru aparat de zbor un nor de fum, ca un zid întunecat și impenetrabil. Rotocoale de cenușă aprinsă țâșneau în aer, luminându-l, și când am privit în jos am văzut că fiecare nor de fum ieșea dintr-o colibă cuprinsă de flăcări. Zburam la 3 000 de metri înălțime, dar chiar și de la această altitudine aproape că simțeam cum focul îmi pârjolește fața.

Am trecut pe deasupra acestui prim sat și după câțiva kilometri am ajuns la un altul, care părea complet neatins. După alte cinci minute, am survolat un sat mistuit de foc, ca în infern. Tiparul s-a repetat: am zburat peste vreo șase sate în flăcări și un număr similar de localități rămase intacte.

Mi-am spus: „Iată, aici și acum avem dovada: sate arzând chiar în timp ce le survolăm; acestea nu sunt alese la întâmplare".

Ucigaşii fuseseră în unele locuri văzuţi, iar în altele se mulţumiseră să dea târcoale. Din cercetările noastre aflaserăm că satele din zonă erau locuite fie de arabi, fie de africani negri. Nu existau aşezări cu populaţii mixte. Acum vedeam, în toată oroarea lor, distrugerile atent ţintite despre care mi se povestise.

— Ar trebui să începem coborârea spre Nyala, domnule, m-a anunţat pilotul ucrainian. Planul de zbor pe care l-am înaintat prevede ruta de aterizare... Mai mult de atât nu mă pot îndepărta de la traseu.

L-am asigurat că înţeleg. Deja văzusem suficient pentru ca sângele să îmi îngheţe în vine. L-am urmărit cum întoarce avionul şi după circa 20 de minute am aterizat pe aeroportul din Nyala. Nyala era oraşul în care femeia ne povestise despre violurile în masă în cursul primei noastre vizite la Darfur şi cel puţin în mintea mea imaginea acelei femei avea să rămână pentru totdeauna.

Principala noastră prioritate la sol era vizitarea Taberei Intifada – o tabără de refugiaţi aflată în împrejurimile oraşului. Nu aveam la dispoziţie decât două ore la sol şi de data aceasta eram hotărât să nu mă las atras în capcanele guvernatorului. Vehicule ONU ne aşteptau pe pistă şi după un tur rapid de strângeri de mână cu oficialităţile, ne-am îndreptat direct spre tabără.

Pe drum, am fost puşi la curent cu situaţia din zonă de unul dintre lucrătorii noştri ONU: distrugerea satelor continua cu şi mai multă forţă şi mare parte din zona rurală era în flăcări. Nenumăraţi RI se îndreptau către Nyala, dar şi aici se făceau încercări de a-i alunga înapoi. Puţinele agenţii umanitare prezente în regiune nu reuşeau să facă faţă.

Tabăra Intifada era o întindere mare de pământ acoperită cu adăposturi improvizate şi corturi şi instalată în savana bătută de arşiţă. Trecuseră trei luni de la prima noastră vizită la Nyala şi numărul sărmanilor ce îşi pierduseră casele

crescuse simţitor. Mii – sau poate zeci de mii – de oameni fuseseră nevoiţi să-şi părăsească satele natale şi toţi erau, în mod cert, negri africani. Triburile negre din Darfur sunt Zaghawa, Fur, Masalit, plus încă alte câteva. Toţi cei prezenţi în tabără aparţineau acestor grupuri etnice.

Autorităţile locale nu permiteau numărarea refugiaţilor şi încercau permanent să îi determine să plece. Drept urmare, exista un flux continuu de populaţie. Mi-am dat seama că refugiaţii erau cei ce scăpaseră din prima etapă a implementării *soluţiei finale* de către regimul de la Khartoum, aşa că nu era deloc de mirare că nu îşi puteau găsi adăpost acolo – într-unul din locurile de unde fusese orchestrată *soluţia finală.*

Mai rău era că guvernatorul Nyalei plănuia să şteargă Tabăra Intifada de pe faţa pământului cu ajutorul buldozerelor şi să o mute la vreo 30 de kilometri, în plin deşert. Mi-am dat uşor seama ce se ascundea în spatele acestui proiect. Nu era deloc convenabil ca tabără să fie instalată, în chip atât de vizibil, la periferia oraşului, căci ea constituia o dovadă incontestabilă a brutalităţii cu care erau trataţi africanii negri în Darfur.

Alertat fiind de planurile de mutare a taberei, am obiectat pe loc. I-am explicat guvernatorului că ONU avea şi aşa probleme serioase în a răspunde necesităţilor refugiaţilor. Dacă oamenii erau împinşi mai departe în inima savanei, dificultăţile aveau să devină insurmontabile. Fără îndoială, acesta şi era în fapt scopul mutării taberei: să o scoată de sub supravegherea şi accesul organizaţiilor internaţionale. Am insistat că ideea era pur şi simplu inacceptabilă, mai ales că ocupanţii taberei nu doreau să părăsească locul.

După ce mi-am exprimat cu fermitate obiecţiile, cum timpul alocat vizitei la Nyala se terminase, am pornit spre El Fasher, următoarea noastră oprire. De cum am urcat în aer şi am pornit să zburăm spre nord, îndepărtându-ne de ochii iscoditori, i-am

cerut pilotului să coboare la cea mai joasă altitudine posibilă. Nu peste mult timp am zărit primul sat incendiat.

De data aceasta pilotul a izbutit să survoleze zona la câteva sute de metri înălţime. Astfel am putut vedea toate detaliile înfiorătoare: într-un loc, un hambar arzând cu mare forţă şi câmpul de sorg cuprins de flăcări precum un cuptor; într-un altul, capete de oameni şi animale atârnate de un gard rupt şi gata să fie mistuite de foc; şi ici-colo scheletul arzând al câte unui pat din lemn, lângă peretele unei colibe. Niciun suflet de om în toate acele aşezări care fumegau. Erau nişte sate-fantomă complet lipsite de viaţă.

La o oră de la decolare o furtună de praf s-a înălţat în faţa noastră. I-am arătat-o pilotului şi l-am întrebat dacă ne puteam apropia pentru a privi mai bine. Am coborât şi mai jos şi am văzut o trupă compactă de călăreţi în galop ce străbăteau deşertul. De cum şi-a dat seama cu ce fel de călăreţi avea de-a face, pilotul a îndreptat maneta, ridicând în aer avionul.

Ne-am încrucişat privirile.

— Dacă zburăm prea jos, riscăm să fim împuşcaţi, a strigat el.

A gesticulat, arătând spre interiorul Beechcraftului.

— Nu e nevoie de arme de calibru mare pentru a distruge un asemenea avion.

Am survolat ceata de călăreţi la o altitudine prea mare pentru a le distinge chipurile ori armele pe care ştiam că le poartă. Însă dintr-o privire în depărtare îţi puteai da bine seama de forţa lor macabră: tot orizontul, de jur împrejurul nostru, era punctat de coloane de fum.

Unele erau mai negre şi mai dense, dovadă a unui atac recent. Altele arătau ca nişte pete mai decolorate ce licăreau în arşiţă, focul fiind pe cale să se stingă.

Era opera înspăimântătoarei miliţii Janjaweed.

Treisprezece

Durerea nu poate duce decât la durere, nu la alinarea ei.
Kapila (gânditor antic indian)

Am continuat să zburăm într-o atmosferă de tăcere împietrită și șocată. Auziserăm de incendierea satelor, dar niciunul dintre noi nu prevăzuse amploarea dezastrului. În spatele avionului se afla supraveghetorul HAC, un individ mărunțel pe nume Abdul Karim. Sulaf nu putuse face călătoria, Abdul fiind adjunctul și acum înlocuitorul său. În practică, Abdul era un aparatcic cu normă întreagă al Muhabaratului, iar Sulaf, omul lui de fațadă.

Abdul Karim nu poseda bonomia civilizată și farmecul lui Sulaf. Era un tip tăcut și închis în sine, pe care l-am simțit însă mereu în alertă. Pretindea că vorbește prea puțin engleza sau chiar deloc, dar bănuiesc că știa mai mult decât lăsa să se înțeleagă. Stătea nemișcat, cu ochii ațintiți în față, ca și cum prin ignorarea dezastrului ar fi vrut să ne convingă că ceea ce vedeam nu era real. Prezența lui în sine ne împiedica să dăm glas îngrijorării.

Am aterizat la El Fasher și am fost duși cu mașinile direct la reședința guvernatorului. La aeroport observasem o

puternică prezență militară și un număr mare de oameni îmbrăcați în uniforme. Am ajuns la reședința guvernatorului și am trecut repede peste politețurile diplomatice. I-am descris guvernatorului tot ceea ce văzusem pe parcursul zborului și i-am cerut explicații.

Guvernatorul mi-a răspuns că de vină erau „elementele nelegiuite" care făceau prăpăd. Ne-a asigurat că luase toate măsurile pentru a-i aduce pe „bandiți și tâlhari" sub control. Am insistat să-mi spună exact cine erau cei care incendiau satele, însă guvernatorul s-a cramponat cu încăpățânare de povestea cu „elementele nelegiuite". Nu a lăsat nicio clipă să se înțeleagă că guvernul ar fi orchestrat acțiunile acelea violente.

Abia după terminarea întrevederii au început să apară crăpături în armura oficială. Unul dintre asistenții guvernatorului ne-a însoțit la aeroport. Pe drum mi-am dat seama că omul era extrem de tulburat. Mi-a mărturisit că era îngrozit de ceea ce se petrecea sub aripa ocrotitoare a guvernului său. Era înspăimântat de Janjaweed, la fel ca mulți alți funcționari locali.

— Dumnezeule, ce am făcut? Janjaweed e un adevărat monstru și noi suntem cei care l-a creat...

Am urcat în avion și eu am propus să anulăm vizita planificată la El Geneina. Văzusem și auzisem destul. Înțelesesem amploarea dezastrului și puteam folosi timpul cu mai mult folos redactând de urgență un raport – unul prin care să alertăm comunitatea ONU și guvernele țărilor-cheie. Faptul că șeful misiunii ONU în Sudan, ca și Tom Vraalsen, trimisul special al lui Kofi Annan în regiune, fuseseră martori ai dezastrului avea să dea cu siguranță greutate spuselor noastre.

În cursul zborului înapoi spre Khartoum, atmosfera în rândurile personalului MFF și al celorlalte agenții era clară. Erau cu toții conștienți de necesitatea trimiterii de urgență de echipe în Darfur. Accesul acestora constituia însă o problemă, și

aici aveam eu să joc un dublu rol. Pe de o parte, urma să mă agit pe lângă HAC pentru a le asigura pătrunderea în regiune. Pe de alta, trebuia să accelerez luarea unei poziții de către ONU, insistând pe lângă șefii agențiilor mele să grăbească trimiterea de ajutoare în hrană, provizii de apă și echipament medical.

Dar chiar dacă eforturile mele aveau să dea roade, nu puteam să nu mă întreb cum aș fi putut acționa mai devreme și cu mai multă eficiență. Deocamdată nu reușiserăm să punem capăt distrugerilor, dar poate că mai era timp. Sigur, văzusem crâmpeie din ceea ce părea a fi o operațiune de devastare, însă trebuia să plec de la premisa că suprafețe mari încă nu fuseseră afectate. Cum puteam preveni răspândirea dezastrului în acele zone?

Am ajuns seara târziu la Khartoum și a doua zi dimineață m-am sculat devreme, preocupat și îngrijorat. Am petrecut toată ziua redactând raportul împreună cu Isabelle. O parte din mine încă se îndoia că analiza noastră era corectă: oare lucrurile stăteau chiar atât de rău pe cât credeam noi? Dar când am dat glas acestor îndoieli în fața lui Isabelle, am rămas surprins de fermitatea și claritatea cu care mi-a răspuns.

Isabelle văzuse și auzise exact aceleași lucruri ca și mine. Nu exista niciun alt mod de a interpreta dovezile. Asistenta mea era un funcționar ONU de rang mediu cu o carieră strălucitoare în față. Mă așteptasem să fie mai diplomată și mai circumspectă, însă mă înșelasem. Am fost șocat de forța furiei și indignării ei. Știa perfect ce trebuia spus și era ferm hotărâtă să rostească adevărul, indiferent cu ce preț.

Era seara târziu când, după mai multe ciorne, am definitivat în fine raportul. La New York, aflat cu șapte ore în urma Khartoumului, programul de lucru nu se terminase. Am trimis raportul prin e-mail tuturor personajelor importante: Jan Egeland la OCHA, Mark Malloch Brown la PNUD, Kieran

Prendergast la DPA și direct la biroul lui Kofi Annan. Am trimis un e-mail și comunității diplomatice, alertându-i în prealabil într-o notă asupra „raportului urgent privind Darfurul" din atașament.

Când am isprăvit, m-am simțit puțin ușurat de povara sentimentului de eșec care pusese stăpânire pe mine. Îmi făcusem datoria: semnalul meu de alarmă ajunsese la toți factorii de putere și decizie. Totuși mă simțeam agitat și neliniștit. Undeva, într-un colț al minții mele, persista teama că acțiunile noastre nu aveau să ducă la nimic și că începând de a doua zi totul avea să reintre în rutină pe scena internațională, în timp ce Darfurul ardea.

Am rămas până târziu la birou, cu veioza aprinsă. M-am dus la biblioteca cu geam și mi-am trecut degetele peste tomurile așezate pe rafturi. Mintea mea căuta ceva – în mod lenos, neconcentrat, chiar inconștient. Mâna mi s-a oprit pe rapoartele despre Rwanda și Srebrenica pe care, din motive imposibil de descifrat, le luasem cu mine atunci când zburasem la Khartoum pentru a-mi lua în primire postul.

În timp ce Isabelle lucra la computer în biroul învecinat, m-am apucat să recitesc documentele. Textele subliniau în termeni neechivoci eșecul ONU de a alerta statele membre și a le permite astfel să acționeze. Conducerea ONU nu-și folosise dreptul la inițiativă pentru a preveni masacrele în masă prin informarea și avertizarea comunității internaționale. Abordase problema cu o timiditate tipică, fapt ce permisese ulterior statelor membre să se ascundă în spatele tăcerii ONU.

Kofi Annan însuși ceruse rapoartele. După publicarea lor, își ceruse scuze într-o declarație oficială pentru lipsa de reacție a factorilor de decizie ai ONU. Dar ce importanță avusese acest gest? La ce foloseau scuzele, atâta timp cât se păstra acest *modus operandi*? Vorbele zboară. Acțiunile sunt cele care contează. Și

în clipa aceea m-am gândit că istoria se putea repeta și că ONU putea să se facă iar vinovată de un eșec colectiv și de neiertat prin păstrarea tăcerii asupra ororilor din Darfur.

ONU cunoștea foarte bine situația. Nimeni din New York nu se putea ascunde sub mantia ignoranței. În repetate rânduri alerte fuseseră trimise de la biroul meu către persoanele-cheie, ultima fiind chiar în acea zi. Mai mult decât atât, mă deplasasem personal la New York pentru a avertiza și a cere ONU să acționeze, deși aparent fără rezultat. Prin urmare, ce învățăminte trăsese ONU din genocidele din Rwanda și de la Srebrenica?

În timp ce frunzăream rapoartele, m-am gândit cu spaimă cât de mult semănau evenimentele din Darfur cu cele din Rwanda. Frazele pe care le citeam puteau la fel de bine să fi fost scrise acum, cu referire la Darfur. Le-am citit și recitit. Simplul fapt că țineam în mână rapoartele și repetam frazele acelea în minte avea un fel de valoare simbolică: era pentru mine ca o piatră de încercare din care îmi puteam extrage puterea de care aveam atâta nevoie.

Pe măsură ce continuam să citesc și recitesc rapoartele, totul devenea din ce în ce mai clar. Prima revelație m-a izbit cu puterea unui trăsnet: rapoartele concluzionau că crimele împotriva umanității erau generate de o voință și o intenție specifică. Ele implicau prezența unei minți diabolice, capabile să conceapă asemenea atrocități, ca și a unui centru de comandă și control pentru a fi puse în practică. Prin urmare, nici vorbă de „oameni răi care își fac unii altora necazuri în cine știe ce colțuri uitate de lume", așa cum se părea că voiau să creadă cinicii de la nivelele superioare ale comunității internaționale. Crimele împotriva umanității erau un act specific și deliberat care avea forța de a schimba regulile jocului, și așa fusese dintotdeauna.

A doua revelație a fost și mai puternică: atunci când cineva bănuia că aveau loc crime împotriva umanității, atunci

responsabilitatea de a preveni și apăra erau de natură strict personală. Cu alte cuvinte, dacă eram implicat, era răspunderea mea personală să acționez pe baza a ceea ce știam. Responsabilitatea creștea odată cu poziția ocupată de individul care cunoștea situația. Astfel, dacă omul de serviciu găsea în coșul de gunoi o hârtie care dezvăluia existența unor asemenea crime de război, el se elibera de sarcina de a face cunoscută situația raportând-o șefului. Dar dacă cel ce aflase despre crime ocupa o funcție mai înaltă, responsabilitatea sa de a acționa creștea însutit.

Am fost prin urmare șocat de ceea ce descoperisem, și anume că nu mă achitasem de sarcinile mele trimițând un raport cu privire la ororile din Darfur. Din cauză că evenimentele erau de o atrocitate de nedescris, era responsabilitatea mea personală de a face tot ce îmi stătea în putință pentru a preveni și apăra. Pe scurt, aveam datoria inalienabilă de a face tot ce era necesar pentru a opri forțele răului. Nu eram absolvit de această răspundere prin trimiterea unui raport la cartierul central al ONU din New York.

Singur în biroul meu din Khartoum, în seara aceea am trăit un moment de „evrika", o revelație electrizantă. Am înțeles cu absolută claritate ce aveam de făcut: „să acționez în orice mod posibil pentru a opri răspândirea răului". Odată cu realizarea răspunderii uriașe care îmi revenea, m-am simțit total eliberat. Indiferent de atitudinea, abuzivă sau nu, cu care aveam să fiu tratat de ONU, aveam datoria personală de a acționa, ghidat pur și simplul de propriul simț al binelui și răului.

Trebuia să fiu consecvent. Era de datoria mea să fiu așa. Nimic altceva nu conta.

Având în vederea moștenirea mea genetică și culturală, ca și experiența personală din Rwanda, această libertate de

acțiune era de importanță primordială pentru mine. În 1994, când știrile despre genocidul din Rwanda începuseră să apară în mass-media, agenția de ajutor umanitar de la acea vreme de pe lângă guvernul britanic solicitase sprijinul unor voluntari care să preia conducerea operațiunilor de ajutorare a populației în suferință. Așa se face că eu și Peter Troy, funcționarul nostru pentru Rwanda, porniserăm spre acea țară sfâșiată de războaie pentru a vedea ce se putea face.

Am zburat până la Kampala, în Uganda învecinată, unde Înaltul Comisariat britanic ne-a împrumutat două mașini Land Rover cu șoferi ugandezi. Într-unul din vehicule am luat eu loc împreună cu Peter, în timp ce celălalt a fost încărcat până la refuz de corturi, hrană, apă și carburant. Știam că armata rebelă, dominată de tutsi – Frontul Patriotic din Rwanda (RPF) –, lupta pentru alungarea regimului extremist hutu, cel care orchestrase grozăviile ce se petreceau în țară.

Am mers în urma trupelor RPF, parcurgând în două zile circa 60 de kilometri. Am ajuns la baza RPF din Byumba, unde comandantul rebelilor ne-a sfătuit în termeni categorici să nu depășim acea linie a frontului. Soldații lui păreau disciplinați și bine înarmați, și cel puțin în ochii mei arătau mai degrabă aidoma unor trupe militare africane în toată puterea cuvântului, iar nu ca niște „rebeli" obișnuiți.

Am continuat să înaintăm încet, sub protecția RPF, și într-un târziu am dat de o pădure. Cum soarele cobora rapid, peisajul a prins să capete un aer mai sinistru. Am trecut de culmea unui deal și dintr-odată am zărit orașul Kigali întinzându-se în fața ochilor noștri. Tot ce puteam vedea erau niște slabe scânteieri de lumină acolo unde fuseseră aprinse focuri de tabără sau lămpi cu ulei, dar altfel orașul era total cufundat în beznă. Ne-am sfătuit dacă să rămânem să înnoptăm în locul

în care ne aflam ori să coborâm, iar în final am decis să mergem mai departe.

Am intrat în Kigali și, neavând hărți și nici cea mai vagă idee încotro ne îndreptam, am continuat să rulăm pe șosea spre centrul orașului. Cel mai mult m-a frapat nemișcarea absolută: liniștea misterioasă și sumbră nu era întreruptă decât de câte un urlet de câine care devora un cadavru. Absența oricărui zgomot uman – voci care să strige, claxoane de mașini, motoare turate, pe scurt, pulsul unui oraș – trimitea cu gândul la un pericol sinistru. Era o noapte fără lună, și până și greierii își încetaseră târâitul ritmic.

Am ajuns într-un cartier cu clădiri relativ frumoase și am observat un grup de vehicule purtând însemnele organizației Salvați Copiii. Am intrat și am cerut permisiunea de a înnopta la ei, după care toți 12 sau cam așa ceva, câți eram, ne-am întins sacii de dormit pe podea. Echipele de la Salvați Copiii sosiseră cu puțin înaintea noastră și niciunul dintre noi nu știa ce se petrecuse sau ce urma să se petreacă.

În dimineața următoare, Peter și cu mine am pornit să inspectăm zona. Orașul părea complet lipsit de viață. La un moment dat am ajuns în dreptul unui indicator care anunța „Orfelinatul Misionarelor Carității". Știam că acesta era ordinul întemeiat de Maica Tereza din Calcutta, venerata călugăriță și lucrătoare umanitară de origine albanezo-indiană, din nefericire decedată la acel moment, și fără un motiv anume m-am simțit dintr-odată împins să intru.

Orfelinatul s-a dovedit a fi o mică tabără de colibe cu acoperiș din tablă la marginea drumului. Am părăsit șoseaua și am pătruns în mica sală de primire, dincolo de care se întindea un spațiu de vreo 2 000 de metri pătrați, plin-ochi cu copii. Puțini păreau să aibă peste opt ani sau nouă ani, unii erau bebeluși și cu greu îmi puteam închipui un loc mai înțesat.

Surorile micuțe de statură purtau haine albe cu albastru. Le-am întrebat ce se întâmplase. Mi-au răspuns că părinții tutsi dăduseră năvală la orfelinat și le imploraseră să aibă grijă de copiii lor, convinși fiind că gloatele de hutu aveau să îi ucidă. Surorile primiseră toți copiii. Niciun copil nu fusese refuzat.

Pe măsură de uciderile în masă se întețiseră, lucrătorii umanitari străini părăsiseră țara, care fusese abandonată până și de forțele ONU de menținere a păcii. Mâna aceea de măicuțe indiene rămăsese însă pe loc pentru a asigura oropsiților un refugiu, în timp ce în jur masacrele continuau.

— Când soldații și milițiile hutu au prins de veste, au venit aici, mi-a povestit sora-șefă, o femeie nu mai înaltă de un metru și jumătate. Ne-am așezat în ușă și le-am blocat intrarea. Le-am spus: „Nu puteți intra – aici este locul sfânt al lui Dumnezeu". Și știți ce? Soldații și milițiile s-au întors și au plecat.

Niciodată nu auzisem cuvinte mai mișcătoare. Surorile reușiseră ceea ce părea a fi imposibil, cu o modestie și un curaj dincolo de orice înțelegere.

— Povestea dumneavoastră arată un curaj formidabil, am spus.

Aveam ochii în lacrimi.

— M-ați făcut să cred iarăși că Dumnezeu chiar există, chiar și în mijlocul celor mai atroce barbarii și vărsări de sânge.

Le-am întrebat pe surori de ce fel de ajutor aveau nevoie. Mai aveau niște provizii de lapte praf și de mălai, dar numai atât cât să le ajungă câteva zile. În timp ce făceam turul orfelinatului, notând lucrurile de care aveau nevoie urgentă, am remarcat liniștea și serenitatea locului. Peste tot domnea un sentiment de calm și pace, de blândețe și de umilință.

Unu sau doi copilași s-au apropiat în fugă de mine și m-au privit cu ochi plini de neastâmpăr. I-am prins de mânuțe,

încercând să-mi închipui prin ce trecuseră, în timp ce măicuțele alergau dintr-o parte în alta, îngrijindu-se de fiecare copil în parte. Îi săltau de jos pe cei care căzuseră, îi sărutau pe cei ce își juliseră genunchii, aplanau conflictele dintre puștii care se jucau și îi fereau pe cei mai mici dintre ei, pentru a nu fi călcați în picioare.

Peter și cu mine am alcătuit o listă cu cele trebuincioase măicuțelor. Am părăsit orfelinatul minunându-ne de ceea ce le fusese dat să îndure acelor femei indiene – aflate la mii de kilometri distanță de casele lor din Calcutta și cu nimic altceva cu care să înfrunte milițiile turbate și sângeroase decât convingerile lor puternice și trupurile firave. Peter și cu mine am reușit să le asigurăm proviziile necesare și am convins marina regală să instaleze un generator de electricitate de care orfelinatul avea nevoie disperată pentru a pompa apă dintr-o fântână aflată în apropiere.

În zilele cele mai nefaste, în Kigali nu existase aproape nicio prezență internațională, cu excepția unor membri foarte hărțuiți ai Comitetului Internațional al Crucii Roșii. În momentul pe care aș putea, cu îndreptățire, să îl consider probabil cel mai rușinos din întreaga sa existență, ONU își retrăsese forțele de menținere a păcii chiar în toiul genocidului. Forțele ONU erau comandate de un general canadian foarte competent, Roméo Dallaire. Dallaire își dăduse seama ce puneau la cale milițiile hutu și ceruse de la ONU autorizația de a le dezarma. Cererea lui fusese respinsă de Kofi Annan, la vremea aceea șef al misiunilor ONU de menținere a păcii.

Milițiile hutu întorseseră armele împotriva forțelor de menținere a păcii. Atacaseră un contingent belgian izolat, îi legaseră pe oameni cu mâinile la spate și îi uciseseră. După aceste atrocități, Dellaire refuzase în repetate rânduri să se conformeze ordinelor de retragere și cu câteva sute de oameni

salvase mii de vieţi. Fiind însă militar de carieră, în cele din urmă a fost nevoit să se supună ordinelor primite de la cartierul general al ONU şi să plece – decizie care avea să-l bântuie toată viaţa.

După ce am asigurat aprovizionarea orfelinatului, Peter şi cu mine am purces la evaluarea necesităţilor populaţiei din zonele rurale. Am părăsit oraşul şi am pătruns imediat într-o regiune împădurită, însoţiţi de ciripitul păsărelelor. Am rulat spre sud preţ de 45 de minute, până într-un sat numit Ntarama. Când am ajuns, ciripitul a încetat brusc. În jurul nostru totul era nemişcat, de parcă drumul se înfunda acolo într-un loc total lipsit de viaţă.

Am oprit în centrul satului şi atunci am auzit urletul sinistru al câinilor, care ne-a ridicat părul de pe ceafă. În mijlocul unui luminiş scăldat de soare se înălţa o bisericuţă din cărămidă roşie. Ne aflam la vreo sută de metri de ea, însă chiar şi de la această distanţă duhoarea era insuportabilă. Era mirosul dulceag-bolnăvicios al morţii, care ne devenise din păcate îngrozitor de familiar din zilele petrecute la Kigali.

Ne-am simţit atraşi de bisericuţă precum o molie de flacără. Cu cât ne apropiam, cu atât duhoarea devenea mai grea. În timp ce străbăteam poteca ce ducea spre uşă, am văzut câini costelivi care rodeau ceva – leşuri umane. Ne-am oprit în faţa uşii deschise şi am aruncat o privire peste prag. Primele lucruri pe care le-am remarcat au fost amvonul şi numerele imnurilor notate pe o tablă lipită de perete. Sub ea se afla o grămadă de corpuri omeneşti contorsionate – bărbaţi, femei, bătrâni, copii, chiar şi prunci.

Am văzut femei dezgolite de la brâu în sus şi cu sânii tăiaţi. Am văzut un bebeluş atârnat la sânul mamei moarte; avea picioarele secerate. Bisericuţa părea să poată adăposti circa 200 de oameni, dar cel puţin 1 000 de cadavre fuseseră

îngrămădite înăuntru. Nici nu puteam intra din cauza mormanului de cadavre.

Toate ferestrele bisericii fuseseră sparte de gloata hutu care își croise drum cu forța. Unele mâini retezate țineau în continuare Biblii, în postura în care oamenii fuseseră surprinși în timpul rugăciunii. Peter și cu mine ne-am întors și am plecat fără a schimba o vorbă. Nu aveam ce ne spune. Niciun cuvânt nu putea descrie grozăvia pe care o văzusem.

Ne-am înapoiat direct la Kigali și pe drum am lăsat tăcerea să se aștearnă grea peste noi. Era ca și cum amuțiserăm, oripilați de ceea ce ne fusese dat să vedem. Un gând mi s-a cristalizat însă în minte în acest răstimp, și cu o claritate nemaiîntâlnită. Decizia abjectă a ONU de a nu trimite sprijin generalului Dallaire și forțelor sale de menținere a păcii fusese la originea dezastrului. Și totuși măicuțele indiene se păstraseră pe poziție la orfelinatul lor de la Kigali, fără a avea drept mijloc de protecție decât propria credință.

Speram că aș fi știut ce să fac dacă aș m-aș fi aflat acolo în timp ce norii se adunau pe deasupra Rwandei. Speram din tot sufletul că aș fi stat alături de măicuțele indiene, și nu de oamenii din cartierul general al ONU și din capitalele marilor puteri, care abandonaseră poporul din Rwanda, lăsându-l pradă unei sorți îngrozitoare.

Mi-am spus atunci: „Mukesh, dacă te vei afla vreodată în poziția de a ajuta la oprirea carnagiului, nu te vei comporta aidoma acelor oameni, chipurile buni, dar care nu fac nimic și care permit astfel răului să triumfe". Pe drumul de întoarcere de la biserica aceea din Ntarama mi-am jurat pentru întâia oară – „dacă îmi va sta în putere, nu voi permite așa ceva".

*

La miezul nopții am închis ușa biroului meu din Khartoum și mi-am repetat jurământul – „dacă îmi va sta în putere, nu voi permite răului să triumfe". Cu orice preț aveam să mă opun acelora ce permiteau perpetuarea crimelor în masă în Darfur. Aveam să mă opun cu orice risc acelora ce puseseră la cale *soluția finală*. Era de datoria mea și nu intenționam să mă sustrag.

Am părăsit biroul cu decizia luată. Aveam să fac ceea ce trebuia făcut. Să nu precupețesc niciun efort și să-i dau naibii pe cei care nu aveau să îmi stea alături.

Paisprezece

Dumnezeu nu ne cere să reușim,
ci doar să facem tot ce ne stă în putere.
Maica Tereza

A doua zi am ajuns târziu la serviciu, dar toată lumea a remarcat pasul meu vesel.

— Mă bucur să te văd că te simți atât de bine astăzi, Mukesh, m-a întâmpinat Mona, secretara mea.

Fusese nevoie de eforturi îndelungate și susținute pentru a o convinge pe Mona să renunțe la apelativul „domnule", însă în cele din urmă reușisem. Avea dreptate – mă simțeam cu mult mai vioi decât în ultimele zile. Aveam senzația că o povară îmi fusese ridicată de pe umeri, ca și sentimentul unui țel bine definit. În același timp, o parte din mine se simțea intimidată. Calea pe care o alesesem nu avea, cu siguranță, să fie una ușoară, și prevedeam că urma să mă coste. Dar nu despre mine era acum vorba, ci despre a face orice îmi stătea în putință pentru a opri răul.

Cel mai mult mă temeam că nu aveam să rezist, căci presimțeam că efortul va fi de durată. Desigur, aveam în același timp de îndeplinit în continuare sarcinile obișnuite de șef al misiunii

ONU în Sudan, sarcini care nu aveau nimic de-a face cu Darfurul: impulsionarea negocierilor de pace de la Naivasha, înfruntările cu HAC pentru asigurarea accesului ONU și al altor agenții, ca și politeturile diplomatice și guvernamentale normale pentru un om aflat în funcția mea. Dar nimic din toate acestea nu mai contau acum pentru mine. Toată atenția mea era îndreptată spre prioritatea numărul unu: Darfurul.

Prima mea măsură a fost să agit comunitatea diplomatică de la Khartoum. Am trimis copii ale rapoartelor ONU cu privire la Rwanda și Srebrenica tuturor misiunilor diplomatice, însoțite de o notă ce explica modul în care eu interpretam legea și cum se aplica aceasta la situația din Darfur. La suprafață, inițiativa mea se citea ca o invitație politicoasă la dialog pe această temă. Mai în profunzime însă, mă comportam ca un agent subversiv. În fapt, ceea ce le spuneam diplomaților era „aveți grijă, este și responsabilitatea voastră".

A doua măsură viza intensificarea campaniei de aducere de personal umanitar în regiune. Intenția mea era să potopesc Darfurul cu oameni din agențiile internaționale. În acest scop, aveam nevoie să recrutez încă vreo șase ofițeri de securitate de calibrul lui Roger. În loc să supravegheze situația din Khartoum, voiam să îi trimit direct pe teren. Oamenii noștri aveau să se confrunte cu pericole reale și aveam nevoie de personal capabil să evalueze riscurile și să stabilească dacă era sau nu cazul să ne retragem la un moment dat personalul.

Însă a treia măsură pe care am luat-o a fost de departe cea mai discutabilă și mai riscantă. Dacă era să spun lucrurilor pe nume, trebuia să obțin cât mai multe dovezi că evenimentele din Darfur prezentau caracteristicile unei „epurări etnice" și a unui „genocid". În calitate de coordonator plenipotențiar șef în cadrul ONU, mă aflam în poziția de a mă face ascultat, numai că nimeni nu avea să mă creadă dacă mă lansam în acuzații pe

care nu le puteam susține. Aveam nevoie de cineva din afara sistemului ONU care să investigheze în profunzime și să afle adevărul în legătură cu ceea ce se petrecea în Darfur – în zonele inaccesibile nouă – și deja aveam pe cineva în minte.

Tim Mansfield era un tip foarte inteligent și cu o vastă experiență în operațiuni umanitare în zone delicate din punct de vedere politic. Lucra pentru un grup specializat în misiuni extrem de dificile de rezolvare a conflictelor, organizație pe care o cunoșteam bine. La Aceh, reușiseră stabilirea de contacte între rebeli și guvernul indonezian, deschizând astfel calea negocierilor de pace. Mai recent, când talibanii se pregăteau să dinamiteze statuile lui Buddha de la Bamian, le cerusem în numele guvernului britanic să ne sprijine în încercarea de a ajunge la o înțelegere (din păcate a fost prea târziu și nu putuseră opri acel act necugetat de vandalism cultural).

L-am convins pe Tim să-și părăsească biroul din Europa pentru a veni în Sudan ca să discutăm față în față. Știam că trebuia să fiu atent și să procedez cu mare băgare de seamă. Deși îmi acordasem deplină libertate de acțiune pentru orice măsuri aveam să întreprind cu referire la Darfur, eram perfect conștient de miză. Angajând personal un detectiv, mă situasem deliberat în afara sistemului ONU, încercând să fac ceea ce organizația mea nu putea să facă. În plus, mă aventuram pe un teritoriu foarte sensibil din punctul de vedere al guvernului sudanez.

Cum presupuneam că atât biroul, cât și reședința mea erau înțesate de microfoane, l-am invitat pe Tim la un local unde speram să putem discuta în liniște. În Khartoum exista un restaurant indian care oferea ceva deosebit – „ceai special", cum preferau ei să-l numească. Intrai și comandai niște feluri condimentate, plus „ceaiuri speciale", și ți se aduceau pahare înfășurate în hârtie maronie. După care scoteai berea sau vinul ascuns în geantă și te serveai, ținând sticlele de alcool sub

masă. Consumul alcoolului în public era cu desăvârșire interzis în Khartoum, iar „ceaiul special" reprezenta o bună alternativă.

La o bere băută din pahare înfășurate în hârtie maronie i-am explicat lui Tim că voiam să se ducă în zonele din apropierea Darfurului pentru a intra în contact cu rebelii. Odată ajuns acolo, voiam să facă două lucruri: unu, să adune dovezi despre violențele și ororile care aveau loc în regiunile cele mai afectate, și doi, să afle pentru ce cauză luptau liderii rebelilor, astfel încât să fim în măsură să examinăm variantele atunci când convorbirile de pace aveau să înceapă.

— Trebuie să aflăm cu maximă exactitate pentru ce anume luptă rebelii și cine este comandantul lor, am spus. Știm pentru ce luptă rebelii din Sud și care este poziția lui Garang, însă rebelii din Darfur sunt deocamdată un mister. Deci vreau să te duci acolo, să iei legătura cu ei și să afli ce doresc.

— Cred că voi încerca să pătrund pe la granița cu Ciadul, a spus Tim. Cât timp am la dispoziție?

— Nu mai putem pierde nicio clipă. Trebuie să pleci cât mai curând cu putință.

I-am explicat că trimițându-l în Darfur mă poziționam deliberat într-o zonă gri unde nimeni nu dispunea de autoritatea necesară pentru a mă determina să mă opresc. Cum Khartoumul nu avea să îi elibereze permisul de călătorie în vestul țării, avea să se aventureze într-o misiune secretă și ilegală. Un scandal uriaș avea să izbucnească dacă se afla că șeful coordonator plenipotențiar al ONU angajase pe cineva care să pătrundă în asemenea chip în Darfur, așa încât era imperios necesar ca numele meu să nu fie menționat sub nicio formă.

Tim a pornit în misiunea lui secretă în septembrie 2003. Nici el și nici eu nu aveam idee cât avea să dureze, dacă avea să reușească să se întoarcă viu și nevătămat și cu ce rezultate. Era un demers enorm de riscant, despre care am decis că

putea fi adus numai la cunoștința celor care trebuiau să știe de el cu necesitate, adică numai eu și cu Isabelle. Isabelle a fost de părere că era o idee fantastică și exact ceea ce se impunea, dată fiind situația.

Furtuna are o zonă calmă în centru și exact așa mă simțeam eu. Știam că furtuna se apropie și că dacă voiam să o traversez cu bine, trebuia să îmi păstrez mintea limpede și inima liniștită. În ciuda riscurilor pe care mi le asumasem, nu regretam de niciun fel că îi dădusem lui Tim acea misiune. Din experiența mea învățasem să acționez ieșind din tipare și să nu desconsider ideile radicale propuse de ceilalți.

În 1999, în Sierra Leone, forțele de menținere a păcii în Vestul Africii (ECOMOG) erau pe cale de a fi atacate și anihilate de către criminalii din Frontul Unit Revoluționar (RUF). Dacă ECOMOG era alungat din țară, un război civil de o oroare și o brutalitate nemaiîntâlnite avea să izbucnească. Forțele de menținere a păcii aveau nevoie disperată de camioane cu care să se deplaseze pentru a dejuca planurile rebelilor. Nimeni nu părea capabil ori dornic să le furnizeze vehiculele, însă eu mi-am amintit brusc că angajatorii mei de la DFID întrețineau o hală plină de camioane rămase de pe vremea conflictului din Balcani.

Erau vechi, dar încă puteau fi folosite și guvernul britanic cheltuia o jumătate de milion de lire sterline pe an din banii contribuabililor fără a face nimic cu ele, doar pentru a le păstra în stare de funcționare. DFID nu era mandatat să intervină în chestiuni de securitate, ca aceea a asigurării mijloacelor de transport pentru forțele de menținere a păcii. Acesta era apanajul Ministerului Apărării (MOD), însă ei nu aveau un capitol în buget alocat pentru așa ceva. Soluția cu care am venit a fost aceea ca DFID să vândă camioanele Ministerului Apărării contra sumei de o liră, după care MOD să le transporte pe calea aerului până în Sierra Leone.

Exact așa s-a întâmplat și operațiunea ECOMOG a fost salvată. Abia atunci colegii mei birocrați s-au trezit și și-au dat seama ce făcusem. S-au enervat și mi-au cerut explicații. Am subliniat că economisisem 500 000 de lire sterline pe an din bugetul DFID și că în același timp apărasem interesele păcii, securității și dezvoltării în Sierra Leone, unul dintre aliații-cheie ai Marii Britanii în Africa.

Sir John Vereker, șeful meu suprem la DFID, care avea ulterior să fie numit guvernator în Bermude, s-a văzut nevoit să mă mustruluiască, însă îndrăzneala mea i-a adus o licărire în ochi. Mi-a luat apărarea cu multă înverșunare atunci când am fost chemați să dăm socoteală în fața atotputernicului Comitet pentru Afaceri Publice al Parlamentului britanic.

Din experiența mea în Sierra Leone am învățat că, dacă ești sigur că ceea ce faci este un lucru bun, este mai bine să îți asumi mai întâi riscurile și apoi să te gândești la consecințe – și așa era cazul și acum, cu misiunea secretă a lui Tim Mansfield în Darfur.

La puțină vreme după plecarea lui Tim, am primit de la șoferul meu un mesaj foarte ciudat pe telefon. Omer îmi trimitea frecvent mesaje pentru a stabili detaliile privind ora la care trebuia să vină să mă ia: „Domnule, am sosit și vă aștept afară". Însă de data aceasta mesajul său era: „Domnule, să nu spuneți: «Dumnezeule, ce necaz mare am». Spuneți: «Necazule, ce Dumnezeu mare am»".

Era foarte bizar. Nu m-am putut gândi decât că Omer încerca să mă prevină asupra unui comentariu pe care îl făcusem fără a lua în seamă posibilitatea de a fi ascultat.

Indiferent ce relații avea el cu Muhabaratul, din punctul meu de vedere Omer își făcea bine treaba de șofer și gardă de corp. Totuși, faptul că cei ce orchestraseră *soluția finală* erau capabil să-i monitorizeze atât de îndeaproape pe opozanți era înfricoșător.

La câteva zile după plecarea lui Tim, am fost sunat pe telefonul mobil în mijlocul nopții. Țineam telefonul permanent deschis, căci dacă apărea vreo urgență cu unul dintre oamenii noștri, era obligația mea să iau măsuri. M-am răsucit pe o parte, am înșfăcat telefonul și am verificat identitatea apelantului: *număr necunoscut*. M-am uitat la ceasul de pe noptieră: ora două dimineața.

Am apăsat pe tasta de răspuns:

— Alo, sunt dr. Kapila.

O voce a răspuns:

— Aici Hassan.

— Hassan și mai cum? am întrebat eu.

— Hassan din Darfur. Vorbesc în numele SLA.

M-am așezat în fund în pat, dintr-odată perfect treaz. SLA era Armata de Eliberare din Sudan, una dintre principalele grupări rebele din Darfur.

— Oh, Hassan. Foarte frumos din partea ta...

Chiar n-aveam idee ce să-i spun. Iar într-un colțișor al minții păstram gândul că discuția noastră era interceptată de Muhabarat.

— Ce mai faci, frate? a întrebat Hassan.

— Sunt bine, mulțumesc. Dar mai bine spune-mi ce faci tu și ce mai face SLA?

— Suntem bine. Dar știi, frate, guvernul ne ucide oamenii peste tot în Darfur. Noi, cei din SLA, încercăm să ripostăm și să-i învingem, dar întâmpinăm multe greutăți. Și am vrea ca Națiunile Unite să ne ajute cu adevărat.

— În ce fel să vă ajutăm?

— Să spuneți liderilor lumii ce se întâmplă în Darfur. Să le spuneți ce lucruri îngrozitoare face guvernul. Și ne puteți sprijini aducând ajutoare în zonă.

— Da, e adevărat, suntem o organizație umanitară și acordăm ajutor tuturor părților implicate.

Îmi cântăream cu grijă replicile, conștient că eram ascultați.

— Problema e că nu putem pătrunde în mare parte din Darfur. Cum am putea traversa liniile frontului ca să ajungem la voi și să vă aducem ajutoare? Poți să îmi dai vreo sugestie?

În acel moment, conexiunea s-a întrerupt sau poate că a fost tăiată. Din cauza ecourilor metalice, avusesem impresia că Hassan folosea o legătură prin satelit. Nu aveam ce face, trebuia să aștept să mă sune din nou. M-am întins sub cearșaful subțire din bumbac pentru a digera cele întâmplate. M-am întrebat dacă asta însemna că Tim reușise să pătrundă în Darfur și că-i dăduse numărul meu de telefon liderului rebelilor, căci de la cine ar fi putut să îl obțină altfel?

Oricum, mi s-a părut un succes important. Rebelii stabiliseră, în sfârșit, o comunicare directă cu mine, singura, din câte știam eu, cu comunitatea internațională. Am rămas întins în pat, gândindu-mă cum să o folosesc mai bine. Dacă reușeam să aduc cele două părți la masa negocierilor și într-un spațiu suficient de vizibil pentru a atrage atenția opiniei publice internaționale, atunci Khartoumul avea să fie nevoit, fără îndoială, să abandoneze planurile cu *soluția finală* și să încheie un târg cu rebelii.

M-am întrebat dacă era cazul să informez șefii de la ONU că Hassan intrase în contact cu mine. Instinctul îmi spunea că nu. Deocamdată aveam să țin discuția noastră secretă – sigur, asta dacă nu luam în considerare Muhabaratul, care știa tot.

În noaptea următoare, Hassan m-a sunat din nou. Era tot ora două dimineața și am făcut iarăși schimb de amabilități, întrebându-ne reciproc: „Ce mai faci, frate?".

— Vreau să îți mulțumesc pentru tot ce faci pentru mine și pentru poporul meu, a continuat Hassan. Dar, frate, noi respectăm ONU și ne bazăm pe ONU și avem impresia că ne-a uitat pe toți cei din Darfur, așa că avem nevoie de ajutorul vostru.

— Hassan, vreau foarte mult să vă ajut, l-am asigurat eu. Dar pentru a o face, am nevoie de informații. Ce anume se întâmplă acolo în clipa de față în privința atacurilor împotriva voastră și a poporului tău?

— Ei bine, frate, suntem nevoiți să ne deplasăm continuu.

Pentru prima oară am sesizat în vocea lui o urmă de vulnerabilitate.

— Avioanele guvernului ne bombardează tot timpul, așa că trebuie să ne mișcăm mereu. Cât despre sate, sunt atacate de Janjaweed și bombardate din aer. Noi, rebelii, ne ascundem în savană, dar pentru săteni nu e la fel de ușor... Suntem totuși foarte încrezători că vom învinge și vom alunga forțele guvernamentale din Darfur.

— Aș vrea să intermediez o încetare a focului, am propus eu. Între voi și Khartoum. Ați fi dispuși să purtați discuții cu ei? Vă puteți lupta unii cu alții până ce vă veți epuiza resursele de ambele părți, așa cum s-a întâmplat în Sud, sau puteți negocia. Dacă prelungiți luptele, vor muri și mai mulți civili nevinovați.

— Da, frate, știm toate acestea, numai că nu avem încredere în guvern. Spune-mi, șarpele își schimbă petele? Nu, frate. Nu avem încredere că își va ține promisiunile, așa că trebuie să ne continuăm lupta.

— Dar o încetare a focului ar putea fi monitorizată de comunitatea internațională. De ONU. Care ar putea trimite în Darfur trupe de menținere a păcii, ca în Munții Nuba. În felul ăsta, ambele părți ar fi nevoite să se supună regulilor.

— Un șarpe nu-și schimbă niciodată petele, a repetat Hassan. Nu ne interesează încetarea focului, cel puțin nu pe moment. Trebuie ca mai întâi să preluăm controlul asupra Darfurului și abia pe urmă vom discuta și despre pace.

— OK, dar atunci când veți fi pregătiți pentru discuții, ce anume veți spune? Ce doriți? Ce veți cere de la Khartoum?

Ce revendicări aveți? Doar trebuie să știți ce pretenții aveți înainte de a începe negocierile, nu?

Hassan s-a lansat într-o lungă diatribă despre cât de neglijat era Darfurul, despre lipsa dezvoltării și despre nealocarea unei părți corecte din venitul național. Însă în spatele acelei furii și frustrări, am simțit că nu aveau un set coerent de revendicări. Am înțeles că rebelii nu avea conturată o filosofie clară, exact așa cum bănuia Garang.

Spre finalul discursului său dezlânat, convorbirea a fost întreruptă. Nu avusesem timp să-i cer numărul de telefon lui Hassan. Brusc, mi-am dat seama că Muhabaratul dispunea de mijloacele de a-i bloca apelurile. Mai mult decât atât, m-am gândit eu neliniștit, îi puteau intercepta convorbirile și afla locul de unde fusese făcut apelul prin satelit. Am meditat la riscurile la care se expunea Hassan sunându-mă.

Simțisem o urmă de vulnerabilitate în vocea lui Hassan, fapt care mă mirase. La fel ca Garang, și eu mă așteptasem ca liderul rebelilor să fie încrezător în victorie în ținuturile ocupate de oamenii lui. M-am gândit cât de greu era să lupți la sol când inamicul deținea controlul în aer. Asta însemna că un atac putea veni în orice clipă, fără ca rebelii – și cu atât mai puțin sătenii din Darfur – să poată face ceva ca să-l împiedice.

Cum e să fii vânat ca un animal? Cum e să te simți ca un șoarece în fața unei păsări de pradă? Să te ascunzi printre tufișuri în timp ce bombele se prăvălesc din cer? Aveam să aflu răspunsul foarte curând, căci victimele fugeau chiar în clipa aceea din calea atacurilor și se revărsau înspre Khartoum aidoma resturilor unei epave.

Taberele de refugiați atrăgeau ca un magnet pe cei fugiți din Darfur – pe cei ce se retrăgeau, disperați să scape de atacurile pe care mi le descrisese Hassan. Numai cei mai rezistenți dintre ei puteau străbate cei circa 1 000 de kilometri sau mai

mult ce despărțeau Darfurul de Khartoum și înțelegeam de ce guvernul voia cu atâta ardoare să-i facă „să dispară". Prezența atâtor refugiați furioși și înverșunați în pragul centrului lor de putere ar fi reprezentat o amenințare serioasă. Oamenii aceia fuseseră martori oculari ai ororilor regimului, iar relatările lor puteau atrage mult mai ușor atenția la Khartoum decât în Darfur.

Auzisem despre dispariții în masă și m-am gândit că o vizită într-una din taberele de refugiați ar fi fost vitală. Eram hotărât să fac această vizită fără a fi însoțit de omologi din partea HAC, căci numai astfel aveam garanția că oamenii urmau să mi se adreseze în mod deschis și liber. Așadar, nu aveam să cer acordul Khartoumului, convins că urmau să tergiverseze cu acordarea autorizației, dacă nu să mi-o refuze.

Am discutat cu Roger despre eventualele implicații de securitate. Dacă urma să pătrundem în tabără fără a avea permisiunea regimului, trebuia să nu rămânem prea mult timp acolo, a insistat el. Era posibil ca guvernul de la Khartoum să fi infiltrat agenți în rândurile refugiaților și aceștia puteau aranja să fim atacați sau chiar luați ostatici. I-am spus lui Roger că va trebui să avem în vedere atât grija pentru securitatea noastră, cât și necesitatea de a-i asculta pe oameni și că vizita noastră se va desfășura în acest spirit.

Mai întâi aveam să acționăm, iar pe urmă să vedem consecințele.

Cincisprezece

Există trei feluri de dovezi: percepţia,
recunoaşterea semnelor şi mărturia.
Kapila (gânditor antic indian)

Omer m-a dus cu maşina spre periferiile Khartoumului. Eram însoţit de Naqib, unul din oamenii lui Roger din personalul de protecţie şi pază. Tabăra de RI s-a dovedit a fi doar o mare de corturi zdrenţuite instalate pe un câmp prăfuit. Ne-am oprit în mijlocul peisajului semideşertic pârjolit de soare. În imediata apropiere, oraşul se înălţa dominând tabăra ca un fundal sclipitor pentru sărăcia lucie şi lipsa totală de speranţă.

Am coborât din maşină şi pentru întâia oară am putut să mă amestec liber printre victimele evenimentelor din Darfur. Nu se zărea niciun supraveghetor, fapt foarte încurajator. O mare mulţime de oameni s-a apropiat, atrasă de aerul nostru de străini şi de steagul ONU arborat pe vehicul.

Nu aveam cu mine un translator, aşa că primul lucru pe care l-am întrebat a fost dacă era cineva printre ei care vorbea engleză. Un tânăr îmbrăcat într-o *jalibaya* pătată şi zdrenţuită a făcut un pas în faţă. Avea un ochi pe jumătate închis, ca şi cum fusese rănit recent. S-a prezentat drept Idris, unul dintre

„conducătorii" taberei. M-a frapat faptul că părea extrem de tânăr pentru un lider al comunității. De obicei, comunitățile își alegeau liderii dintre cei bătrâni. Dar, aruncând o privire în jur, am constatat că toți ceilalți păreau la fel de tineri. Bărbați tineri, femei tinere și o droaie de copii; vârstnicii lipseau cu desăvârșire.

I-am explicat lui Idris că eram de la ONU și i-am pus prima întrebare care mi-a venit în minte:

— Unde sunt bătrânii?

— Mulți au fost uciși – cei prea bătrâni pentru a putea fugi, mi-a răspuns Idris. A trebuit să îi lăsăm în urmă pe aceia care au reușit totuși să scape. Noi suntem din cei sănătoși și am putut să mergem pe jos ori am făcut autostopul cu camionul. Ne-a luat trei luni ca să ajungem aici.

— Te rog, ia-o de la capăt, i-am cerut eu. Povestește-mi cum ați fost atacați și de către cine, și ce s-a întâmplat după aceea.

— Când au atacat satul, primul lucru pe care l-au făcut a fost să îl incendieze aruncând bombe din aer, s-a oferit să îmi explice o femeie. Când bombele au lovit pământul, au explodat și au aruncat foc peste tot.

Femeia purta o rochie de un portocaliu aprins și o eșarfă în toate culorile curcubeului drapată în jurul capului și umerilor, însă ceea ce m-a frapat cel mai mult a fost furia arzătoare din ochii ei.

— Dacă fugi din colibă afară ca să scapi de foc, te împușcă; dacă nu, arzi de viu în casă.

— Așa fac ei întotdeauna, a intervenit o a doua femeie. Dau foc la case și când ieși afară te împușcă.

— Uneori atacă noaptea și atunci n-ai de ales, trebuie să fugi, a spus altă femeie. Dar dacă ai mai mulți copii nu poți să-i iei pe toți și să fugi cu ei, și din cauza asta multe dintre noi și-au pierdut copiii...

— Bătrânii nu pot să alerge, așa că pur și simplu sunt uciși, a adăugat femeia cu eșarfa în toate culorile curcubeului. Nu pot să fugă suficient de repede și atunci sunt împușcați. N-au destulă energie ca să fugă și să se ascundă.

— Niciunul dintre noi nu și-a salvat toată familia, a spus Idris. Fiecare a pierdut pe câte cineva.

S-a răsucit spre femeia de lângă el.

— Doamna aceasta a pierdut trei băieți, iar mama și tatăl i-au fost uciși în față.

Am simțit tensiunea din rândurile mulțimii. Nimeni nu plângea, în ciuda poveștilor îngrozitoare pe care mi le relatau. Am înțeles cât de ușor se puteau isca tulburări în tabără, căci victimele tânjeau să-și dea frâu liber furiei și să se răzbune.

— Călăreții îi leagă pe copii cu o sfoară de cai și îi trag după ei, a continuat femeia cu eșarfa multicoloră. Și când îi trag, îi bat cu bețele pe spinare.

— Unde îi duc pe copii? am întrebat.

Mai multe voci furioase mi-au răspuns:

— Nimeni nu știe!

— N-avem cum să aflăm!

— Nimeni nu știe unde îi duc!

— Uneori îi iau cu ei ca să le păzească vitele, a adăugat Idris.

— Ne fură vitele și oile și după aia și copiii, pe care-i pun să le păzească. Îi fac cowboy...

— Dar unii îi iau pe copii acasă la ei și-i fac – cum se zice? – a, da, sclavi. Iar pe alții poate că îi ucid, numai că familiile lor n-au cum să afle, pentru că le-au fost răpiți, așa că suferă și mai tare.

— Vin cu avioanele și mai vine și Janjaweedul cu caii, a explicat femeia cu eșarfa, aruncă bombe peste sate, ne alungă și ne fură animalele. Vin câte doi pe un cal, unul mână calul și celălalt trage cu pușca. Noi nu avem arme ca să ne apărăm...

— Dacă prind o femeie gravidă, îi taie burta, a adăugat Idris. O taie și, dacă e băiețel, îl aruncă în foc. Îți dai seama – *în foc*! Iar dacă e fetiță, o lasă acolo să moară.

Au pornit să-mi povestească despre femeile răpite. Fetițe nu mai mari de șase sau șapte ani care fuseseră violate. Unele din ele de față cu mamele lor. Soți obligați să se uite cum soțiile le erau bătute și violate în repetate rânduri. De multe ori femeile erau răpite de călăreți și duse în taberele lor. Unele se întorceau acasă după câteva zile, iar altele dispăreau pur și simplu.

Ascultând acele povești, mi s-a făcut fizic greață. Circa 90% dintre femeile din Darfur fuseseră supuse practicilor de mutilare genitală feminină (MGF). Fetelor aflate în perioada de preadolescență li se tăiau organele genitale, iar ceea ce rămânea era cusut, parțial pentru a dovedi la măritiș că erau virgine. Practicasem eu însumi ginecologia și îmi puteam închipui cu ușurință cum organele lor genitale erau sfâșiate în timpul violului, lăsând în urmă răni ce nu aveau să se vindece niciodată.

Cele petrecute în Rwanda demonstraseră că violența sexuală este un mod ușor și accesibil de a purta război împotriva civililor și a răspândi teroarea. Este și o modalitate la îndemână de a șterge de pe fața pământului culturi și societăți întregi prin distrugerea demnității umane, a respectului de sine și încrederii în sine. Dacă bărbații din Darfur nu erau capabili să-și apere soțiile și fiicele, ce fel de bărbați erau? Cu obsesia asta rămâneau.

Am simțit o mână pe umăr.

— Domnule, cred că ar fi cazul să plecăm.

Era Naqib, garda mea de corp, și avea o expresie încordată pe față.

— Mulțimea a început să se agite.

— Mai stau câteva minute, am spus uitându-mă la ceas. Suntem aici de o jumătate de oră și guvernul va afla oricum de vizita noastră. Încă 15 minute și pe urmă plecăm.

— Bine, domnule – 15 minute. Dar nu mai mult.

M-am întors spre Idris.

— E o problemă rasială? am întrebat eu. Văd că toți sunteți africani negri – din triburile Zaghawa, Masalit, Fur, sau așa presupun...

— Sigur că e o problemă rasială, mi-a răspuns el furios. Călăreții arabi își bat joc de noi și ne numesc *zurka* și *abeed*. Adică „negrotei" și „sclavi". Ne insultă.

— Iar femeilor le spun: „Sclavelor, o să vă facem copii arabi!", a adăugat femeia cu eșarfa. „O să curățăm pământul ăsta de negrotei!"

— Ce putem face noi, cei de la ONU, pentru voi? am întrebat.

— Sunteți un om puternic, a răspuns Idris. Sunteți omul de la ONU. Dar noi nu am văzut pe nimeni de la ONU în Darfur și nici pe drum încoace. Ar trebui să ne ajutați mai mult. Dar cel mai mult am vrea să ne fie asigurate resursele necesare ca să ne rezolvăm singuri treburile și să reparăm ceea ce s-a făcut.

Am simțit din nou aceeași mână pe umăr.

— Domnule, trebuie să plecăm. Am depășit cu mult cele 15 minute.

Naqib avea dreptate. Dar înainte de a pleca, i-am promis lui Idris două lucruri. Primul, că voi susține în fața guvernului plângerile lor, în special cea referitoare la amenințările la care erau supuși pentru a părăsi tabăra. Și al doilea rând, că voi lua toate măsurile pentru ca noi, ONU, să aducem mai mult personal în tabere pentru a supraveghea mai îndeaproape situația.

Omer a pornit în trombă și ne-am îndepărtat de tabără. „Câți alți refugiați se aflau în taberele din jurul Khartoumului?", m-am întrebat. După orice estimare, trebuiau să fie cu

zecile de mii. Dacă guvernul încerca să îi strămute cu forţa, oamenii aceia nu aveau să plece în liniște, motiv pentru care am părăsit tabăra lui Idris îngrijorat şi cu o senzaţie apăsătoare.

Revenit la birou, am luat imediat câteva măsuri. Am dislocat personalul ONU, eliberând funcţionarii de sarcinile curente pentru a-i trimite în principalele tabere de refugiaţi. Aveau să supravegheze împărţirea ajutoarelor şi intenţionam ca ei să fie totodată ochii şi urechile noastre. După aceea mi-am expus temerile în faţa guvernului. Le-am explicat că monitorizam cu maximă atenţie taberele de RI din împrejurimile Khartoumului şi că autorităţile trebuiau să ia act de prezenţa refugiaţilor şi să ia măsuri pentru a-i proteja. I-am avertizat că ONU stătea cu ochii pe ei.

Dar, iarăşi, Khartoumul nu mi-a luat ameninţările în serios şi mi-a râs în faţă. Reacţia guvernului a fost rapidă şi brutală. La numai câteva ore după ce îmi exprimasem temerile, au trimis un convoi cu oameni de-ai Muhabaratului pentru a investiga vizita mea „neautorizată". I-au identificat pe cei cu care discutasem – printre care şi Idris, liderul taberei – şi i-au săltat pentru a fi „anchetaţi". Dar ceea ce era mai rău abia avea să urmeze.

În noaptea aceea, întreaga tabără a dispărut pur şi simplu, circa 10 000 de oameni făcându-se nevăzuţi ca prin minune. În ziua anterioară avuseserăm acolo personal ce supraveghea împărţirea ajutoarelor. Pentru ca a doua zi dimineaţa, când se întorseseră, să găsească tabăra pustie. Imediat ce am fost pus la curent, am telefonat la HAC. Am explicat că ONU asigura asistenţă şi ajutoare în tabără şi că trebuia urgent să aflu ce se întâmplase cu refugiaţii.

Răspunsul pe care l-am primit a fost şocant. Am fost chemat la o întâlnire la sediul HAC, însă nu cu Sulaf, omul nostru de legătură. Am fost condus la un funcţionar cu care avusesem prea puţin de-a face până atunci. Era, am presupus eu, unul

dintre oamenii din vârful ierarhiei Muhabaratului care lucrau în cadrul HAC. Individul mi-a explicat că guvernul nu dorea ca oamenii din Darfur „să se plimbe de capul lor prin jurul Khartoumului". Așa încât HAC mutase tabăra într-un loc unde să le poată asigura „ajutorul și protecția" de care aveau nevoie.

I-am cerut să-mi spună unde anume se afla acel loc, pentru ca noi, ONU, să putem să oferim refugiaților asistență.

M-a străpuns cu o privire de gheață.

— Dr. Kapila, noi, guvernul Sudanului, ne descurcăm foarte bine și singuri. Nu avem nevoie de ajutorul vostru. Dacă am fi avut, vi l-am fi cerut. Oamenii aceștia nu sunt problema voastră.

Întors la birou, am recurs la singura alternativă pe care o mai aveam. I-am cerut lui Roger să investigheze și să afle unde fusese mutată tabăra, iar lui Isabelle să redacteze un raport urgent în atenția șefilor de la ONU, în care să îi alertăm asupra „dispariției" a 10 000 de refugiați. Am trimis în scris obiecții energice guvernului sudanez. Nu am primit niciun răspuns. Din partea Khartoumului nici nu mă așteptam la altceva, însă tăcerea de la sediul nostru central din New York era asurzitoare.

Roger a fost cel care mi-a oferit primele informații serioase despre cele petrecute cu tabăra de refugiați. A intrat la mine în birou și a închis ușa cu oarecare forță, aproape trântind-o.

— Domnule, am confirmarea unor fapte, a oftat el. Așa cum ați bănuit, refugiații au fost luați pe sus în toiul nopții. Au fost urcați în autobuze și duși în deșert, unde anume nu știu deocamdată. Se pare că bărbații ar fi fost transportați spre niște centre de detenție secrete – așa-numitele „case-fantomă" – pentru a fi interogați sau poate și mai rău. Pentru moment, asta e tot ce am putut afla.

Am clătinat din cap, deznădăjduit. Bănuiserm că așa se petrecuseră lucrurile. Numai că acum venise confirmarea.

— Dumnezeule, dar e îngrozitor..., am murmurat eu. Roger, exact așa s-a întâmplat și cu femeia aceea care ni s-a adresat la întrunirea de la Nyala. Numai că atunci a fost vorba de o singură persoană. Acum, de 10 000 de oameni care au dispărut fără urmă. E un adevărat coșmar.

— Domnule, sunt de acord cu dumneavoastră, lucrurile nu arată deloc bine, mi-a servit Roger unul din eufemismele lui obișnuite. Dar până nu aflăm mai multe, nu putem fi siguri...

— Dar putem extrapola, nu-i așa, Roger? l-am întrerupt eu. Regimul este acum atât de pornit pe ideea represiunii, încât a putut face să dispară peste noapte nu mai puțin de 10 000 de oameni. Ăsta e un fapt. Au fost urcați în camioane și duși într-un loc unde noi, ONU, nu avem acces. Alt fapt. Uite ce e, Roger, în mintea mea apare acum imaginea unei tabere a morții în plin deșert, completată cu celule de tortură și mai știu eu ce. Și îmi mai imaginez cum mii de morminte sunt călcate cu buldozerul în câteva ore. Avem motive întemeiate să presupunem că toate acestea nu ar fi adevărate?

Roger a scos un oftat.

— Nu, domnule, nu dispunem de niciun fel de informații de natură să confirme ori să infirme un asemenea scenariu. Voi face tot ce îmi stă în putință pentru a aduna mai multe date, de asta pot să vă asigur.

— Sunt convins că așa vei face, Roger, și-ți mulțumesc. Însă și eu pot să te asigur, la rândul meu, de un lucru: indiferent unde au fost duși oamenii aceia, sute din ei nu se vor mai întoarce.

Roger și-a împins scaunul în spate și s-a ridicat în picioare.

— Ar fi mai bine să mă retrag acum, domnule. Voi încerca să aflu cât mai multe.

M-a lăsat singur, pradă celor mai sumbre gânduri. Oare vizita mea în tabără fusese cea care declanșase mânia autorităților,

astfel încât 10 000 de oameni să fie făcuți dispăruți? Adusesem cu mine blestemul Khartoumului, cu toate acele consecințe îngrozitoare? Sau vizita mea nu făcuse decât să accelereze procesul dispariției lor, mai mult sau mai puțin inevitabil? N-aveam cum să știu. Dar oricum, povara grea a eșecului mă apăsa din nou pe umeri.

Preț de o clipă m-am întrebat ce se alesese de nobila și venerabila cultură arabă sudaneză de care mă îndrăgostisem în timpul studenției la medicină, în cursul primei mele vizite la Khartoum. Cum de se ajunsese aici – la mașinațiunile cumplite ale unui regim de tip fascist care își punea în aplicare propria versiune a *soluției finale*?

În adâncul sufletului meu eram convins că sentimentele și acțiunile regimului nu erau împărtășite de întregul popor sudanez. Un mic grup de criminali în masă era pornit cu tot dinadinsul să le trădeze marea cultură și istorie și să degradeze un stil de viață frumos și onorabil. Fapt care nu făcea decât să îmi confirme necesitatea de a aduce sub control acea minoritate înnebunită după putere.

A doua zi după dispariția taberei de RI, Hassan, liderul rebelilor, m-a sunat noaptea târziu. Am discutat o vreme despre atacurile ce se desfășurau asupra satelor din Darfur, după care el s-a referit la refugiații care treceau granița cu Ciadul. L-am informat că ONU acționa deja pentru instalarea unor tabere de refugiați în Ciad, omologii mei din acea țară făcând o treabă foarte bună.

— Ai auzit de *Cartea neagră*, frate? a spus Hassan. Este o lucrare foarte importantă, un adevărat strigăt de deznădejde al nostru, al tuturor.

— Da, am auzit de ea, am răspuns.

Exemplare din așa-numita *Carte neagră* circulau prin Khartoum. Era un fel de manual al activismului social, o trecere în

revistă, din punctul de vedere al societății civile, a unora dintre cele mai mârșave abuzuri comise de regim și care oferea totodată o viziune a unui Sudan nou, eliberat de prejudecăți privind rasa, culoarea pielii ori credința religioasă. Fără a fi semnată, lucrarea era, cu certitudine, opera mișcării clandestine și chema oamenii la revoluție democratică pentru răsturnarea guvernului de la Khartoum.

— În *Cartea neagră* sunt enunțate multe dintre deziderateleleoastre, frate, a continuat Hassan. Dacă vom ajunge la tratative de pace, atunci *Cartea Neagră* va trebui să se afle în mieZul propunerilor noastre. Gata cu femeile violate pentru că au pielea neagră. Gata cu băieții răpiți și transformați în cowboy pentru că sunt negri...

Pe linie s-au auzit păcănituri și convorbirea s-a întrerupt exact când Hassan începuse să se înfierbânte mai tare. Mi-am spus că trebuie să pun și eu mâna pe o traducere în engleză a *Cărții negre* – dacă așa ceva exista – pentru a-mi face o idee despre baza de la care aveau să pornească negocierile de pace, asta în cazul în care cele două tabere aveau să convină să se așeze la aceeași masă.

A doua zi dimineață i-am mărturisit lui Isabelle că fusesem contactat de SLA și că Hassan mă sunase.

— O, Doamne, ce tare! a exclamat ea. Ce ți-a spus?

I-am relatat pe scurt conversația și Isabelle a fost și ea de părere că menținerea liniilor de comunicare deschise era un lucru vital, însă în același timp mi-a sugerat că ar trebuit să informez New Yorkul. I-am cerut să redacteze un raport succint în care să menționeze legătura mea cu liderul rebelilor din Darfur, în speranța că aceasta ar putea conduce spre demararea unor negocieri de pace. Raportul a fost trimis și din nou am fost tratați de oamenii de la sediul central al ONU cu o mutenie asurzitoare.

În faţa acestui zid al tăcerii, m-am simţit de parcă aş fi fost excomunicat, de parcă aş fi fost o sursă de necazuri de care nu se putea scăpa. Mă transformasem într-un fel de pacoste supărătoare cu care nimeni de la New York nu voia să aibă de-a face.

L-am informat şi pe Roger de contactul meu cu Hassan. M-am gândit că ar fi bine să îl pun la curent, în caz că păţeam ceva. Dacă 10 000 de oameni fuseseră făcuţi să „dispară" peste noapte din Khartoum, totul era, practic, posibil.

— De când comunicaţi cu el domnule? m-a întrebat el.

— Oh, doar de câteva săptămâni. Nu am numărul lui de telefon, înţelegi, aşa că numai el mă sună, şi asta întotdeauna în jur de ora două noaptea. Foarte neplăcut – să fii trezit în toiul nopţii.

— Da, domnule, îmi închipui. Ar putea fi însă foarte neplăcut şi în privinţa relaţiilor dumneavoastră cu guvernul. La urma urmei, de unde ştiţi că acest individ, Hassan sau cum îl cheamă, există cu adevărat? Ar putea fi un agent guvernamental care se dă drept lider al rebelilor şi încearcă să vă prindă în capcană. Dacă v-au înregistrat spunând lucruri nepotrivite sau în afara sferei dumneavoastră de competenţă... ei bine, domnule, ar putea să se prevaleze de asta ca să vă discrediteze.

— Da, aşa e, am recunoscut eu, dar nu-ţi face griji. Sunt foarte atent.

— Nu vreţi să mă interesez de Hassan ăsta? Să pun întrebări în stânga şi în dreapta?

— Roger, ascultă-mă, nu mi-a scăpat nicio prostie. Nimic care să mă bage în bucluc mai mult decât sunt deja. Aici eu sunt simbolul ONU şi prin urmare trebuie să fiu disponibil pentru cei care vor să discute cu mine. Mă aştept să fiu abordat de oameni – doar pentru asta mă aflu aici. Aşa că nu, Roger, nu are niciun rost să porneşti vreo anchetă.

Roger m-a avertizat să fiu de două ori mai atent în convorbirile cu Hassan, și în general, dar a fost de acord să renunțe la ideea investigării liderului rebelilor. M-am simțit ușurat, căci ultimul lucru de pe lume pe care mi-l doream era ca Roger să demareze o anchetă cu privire la Hassan. Pentru că dacă o făcea, ar fi aflat probabil de misiunea secretă a lui Tim Mansfield în Darfur.

Și era esențial ca ea să fie trecută sub tăcere, cel puțin până ce Tim se întorcea de pe teren pentru a-mi face cunoscute descoperirile sale.

Șaisprezece

Acesta este un război al soldaților necunoscuți,
dar cu toții trebuie să acționăm fără a uita vreodată
de credința și de datoria noastră.
Winston Churchill

La birou se creaseră filtre de securitate și plecările și sosirile la serviciu se desfășurau de acum conform unei rutine stricte. Într-o dimineață, Omer a ieșit pe poarta clădirii, după care am trecut pe sub bariera ridicată, manevrată de un cordon de gărzi aflate în afara incintei. Însă în clipa când dădea să se înscrie pe drumul principal, mi-am adus aminte că uitasem ceva la birou. Lăsasem pe masă dosarul cu zborurile pentru care ceream autorizație.

— Oprește-te, Omer, am spus. Am uitat ceva. Mă întorc într-un minut.

Înainte să apuce să mă oprească, am deschis portiera și am pășit afară. Cu coada ochiului am sesizat o mișcare și m-am întors spre o siluetă ce se îndrepta rapid în direcția mea. În aceeași clipă, gărzile au intrat în acțiune. Unul din oamenii de pază a sărit pe persoana apărută pe neașteptate și a trântit-o la pământ, în timp ce un al doilea m-a tras cu forță deoparte.

M-am prăvălit pe jos, în praf și, fără o vorbă, am fost împins în mașină.

Omer a demarat în trombă și în scrâșnet de cauciucuri. Stătea aplecat peste volan, absorbit complet de condus. Eu ședeam, șocat și zdruncinat, pe bancheta din spate a vehiculului care prinsese viteză. Nu exista decât o singură interpretare a celor întâmplate. Cineva mă atacase. Întrebarea era cine și de ce.

Am considerat că nu era cazul să ridic problema de față cu Omer în timpul cursei noastre nebunești. Mă simțeam și așa destul de vinovat că încălcasem regula numărul unu a rutinei noastre: *niciodată să nu cobor din vehicul într-o zonă nesecurizată.* M-am dus așadar la întâlnirea planificată la HAC, cu toate că, în lipsa dosarului, întrunirea s-a dovedit, evident, inutilă.

Pe drumul de întoarcere la birou l-am întrebat pe Omer dacă avea idee ce se petrecuse.

— Nu, nu tocmai, domnule, a răspuns el aruncându-mi o privire prin oglinda retrovizoare. Dar trebuie să respectăm întocmai procedurile de securitate, nu-i așa, domnule?

L-am aprobat.

De cum m-am întors la birou, Roger a venit să mă vadă.

— Înțeleg că ai auzit deja de incidentul acela stupid de la poartă, m-am aventurat eu. A fost ceva foarte ciudat.

— Nu găsesc nimic stupid în toată povestea asta, domnule, a replicat Roger. Cel puțin nu din punctul de vedere al unui ofițer de pază și securitate al ONU.

A tăcut câteva clipe.

— Oamenii mei mi-au raportat că a fost un atentat la viața dumneavoastră.

— Un *ce*? Dar, pentru numele lui Dumnezeu, de ce...?

— Sursele mele mi-au spus că atacatorul a fost o femeie. O femeie nebună, așa au încercat să mă facă să cred. Dar

informaţia asta mi-a parvenit numai din anumite surse, cărora nu le dau niciodată crezare pe deplin.

— Atunci despre ce sau despre cine crezi că a fost vorba?

— Nu pot să vă ofer decât răspunsul standard, domnule. Voi apela la surse şi voi încerca să aflu mai multe. Între timp, voi dubla măsurile de securitate. Şi, domnule, vă rog, nu vă mai abateţi de la procedurile de securitate.

Eram de şapte luni la post şi, indiferent ce se întâmplase cu adevărat, situaţia era îngrijorătoare. Atacul fusese posibil doar pentru că eu decisesem, dintr-un capriciu, să opresc maşina şi să cobor, aşa încât mai mult ca probabil totul fusese rodul întâmplării. Asta, desigur, dacă nu cumva cineva primise ordinul de a aştepta în faţa porţilor atâta timp cât va fi nevoie pentru a prinde ocazia şi a lovi.

Deocamdată nu aveam cum să ştim. Şi oricum, îngrijorările cu privire la siguranţa mea aveau curând să fie puse în umbră de ameninţările la adresa securităţii întregii noastre operaţiuni din Darfur.

La sfârşitul primei săptămâni din decembrie, în cursul şedinţei noastre matinale zilnice pe probleme de securitate, Roger a ridicat o chestiune de maximă urgenţă.

— Domnule, sursele mele m-au informat că SLA va lansa un atac major la El Geneina, cel mai vulnerabil avanpost urban din Darfur. Nu ştiu exact când va avea loc, dar mi s-a spus că foarte curând.

— Şi cum ar trebui noi să reacţionăm? am întrebat eu.

— Domnule, trebuie să tratăm problema cu toată seriozitatea. V-aş sugera să evacuaţi personalul ONU din El Geneina, cel puţin până trec tulburările.

— Dar, Roger, eşti sigur de informaţie? Ar fi o măsură cu consecinţe grave. Eu încerc cu disperare să trimit cât mai mulţi oameni în Darfur pentru a împărţi ajutoare şi a fi ochii şi

urechile noastre în regiune. Şi mă zbat practic zilnic să obţin autorizaţii de acces de la HAC. Dacă ne retragem din El Geneina, am transmite un mesaj complet greşit, nu crezi?

— Domnule, aş vrea să vă reamintesc că principala dumneavoastră îndatorire este siguranţa personalului ONU. Dacă apare o ameninţare iminentă, atunci trebuie luate măsuri.

— Va trebui să mă gândesc la asta. Şi pe urmă vom relua discuţia. Între timp, adună mai multe informaţii, dacă vrei să mă convingi să ne retragem.

Roger a căzut de acord, deşi fără tragere de inimă.

Două lucruri mă iritau cel mai tare în privinţa sugestiei lui Roger că ar trebui să ne retragem din El Geneina. În primul rând, eram conştient că predecesorul meu, Mike Sackett, acţionase în mod similar, fapt care fusese folosit drept pretext pentru a-l alunga din ţară. Primise rapoarte despre iminenţa unor atacuri în Juba, capitala Sudanului de Sud, şi decisese evacuarea personalului ONU. Regimului de la Khartoum nu îi plăcuse iniţiativa lui deoarece transmitea mesajul că forţele sale nu erau capabile să garanteze securitatea personalului ONU.

Mike nu cedase şi o lună mai târziu i se ceruse să părăsească ţara. Dacă eu retrăgeam personalul ONU din El Geneina – una din cele trei capitale din Darfur –, mă expuneam unor consecinţe asemănătoare. Pentru că măsura ar fi fost interpretată drept dovadă a neîncrederii pe care o aveam că guvernul ne putea apăra de atacurile rebelilor din Darfur.

Eram reticent la ideea evacuării şi din cauză că ne-ar fi subminat poziţia de lucrători umanitari. De-a lungul anilor, ONU dobândise o reputaţie internaţională ca fiind întotdeauna prima organizaţie care se retrăgea dintr-o regiune la cel mai mic semn de tulburări sociale. Drept urmare, mulţi ne acuzau de lipsă de curaj. Dacă doream să fim luaţi în serios şi să ne demonstrăm angajamentul faţă de cauza păcii în

Sudan, trebuia să ne întărim prezența în Darfur, s-o facem mai puternică.

La El Geneina aveam patru oficiali internaționali, plus 70 de oameni din personalul ONU local. Mai erau prezente alte câteva agenții dinafara ONU cărora le asigurasem, prin intervenția mea, accesul în regiune și de a căror securitate eram, de asemenea, responsabil. Le cerusem să ni se alăture în Darfur, și dacă se punea problema retragerii, trebuia să le consiliez să ne urmeze exemplul.

În următoarele zile, Roger a devenit și mai insistent în privința retragerii.

— Domnule, primim rapoarte serioase care semnalează masări ale forțelor rebelilor în zona El Geneina, la care guvernul a răspuns întărind garnizoana. Mai devreme sau mai târziu va izbucni conflictul, iar noi vom fi prinși în schimbul de focuri. Trebuie să scoatem oamenii de acolo cât mai avem timp.

M-am dus să discut cu Sulaf, căci dacă hotăram să ne retragem, aveam nevoie de autorizație de zbor.

— Sulaf, consilierul meu pe probleme de securitate m-a sfătuit să retragem personalul ONU din El Geneina, i-am spus. Realitatea e că face presiuni asupra mea să iau această măsură.

— Dar de ce? m-a întrebat el.

Părea realmente surprins.

— Am aflat de un atac iminent al rebelilor asupra orașului, și atunci oamenii noștri se vor afla în pericol. Ne puteți garanta siguranța în caz că izbucnesc lupte?

— Da, da, sigur că da. La urma urmei, noi suntem acolo ca să vă protejăm. Iar dacă ar fi cazul să vă retrageți, eu aș fi primul care v-ar sfătui să o faceți.

I-am povestit lui Roger cele aflate de la Sulaf. Știam că postul lui Sulaf era unul de fațadă și că în spatele lui se afla

Muhabaratul, dar, una peste alta, se număra printre puținii oameni din rândurile HAC în care aproape că aveam încredere.

Roger nu a luat în serios asigurările date de Sulaf.

— Domnule, aste e nevoit el să declare public, dar în particular știe că nu ne poate garanta siguranța. Rețeaua mea de informatori provine în mare parte de la HAC și, credeți-mă, ei sunt extrem, extrem de îngrijorați. Așa că avem de-a face cu o creatură cu două fețe, una publică și cealaltă privată.

— Deci sfatul tău rămâne că ar trebui să ne retragem?

— Da. Și cât mai curând posibil.

— Ce se întâmplă dacă nu-ți urmez sfatul? l-am întrebat.

Drept răspuns, Roger s-a îndreptat de spate, înălțându-se cât era de lung.

— Ei, bine, domnule, dumneavoastră sunteți șeful... Dar ar fi o greșeală dacă nu m-ați asculta.

— Deci ce se va întâmpla dacă nu te voi asculta? am insistat eu zâmbind.

— În cele din urmă aș fi nevoit să informez New Yorkul, domnule.

Am izbucnit în râs.

— Mda, așa mi-am închipuit și eu. Nu-ți face griji, Roger, îți voi urma sfatul. Dar mai acordă-mi câteva zile.

Roger a acceptat să nu mai insiste deocamdată cu retragerea oamenilor noștri de la El Geneina. Dar știam că mai devreme sau mai târziu avea să fie obligat să îmi transmită un ultimatum: fie luam măsurile necesare, fie nu va avea altă opțiune decât să informeze șefii de la departamentul de securitate al ONU despre faptul că nu îi luasem recomandarea în considerare. Îmi convenea, căci ceea ce urmăream de fapt era să câștig timp.

Tocmai primisem un mesaj de la Tim Mansfield, care își terminase călătoria în Darfur și voia să ne întâlnim la Nairobi. De la el speram să aflu ce se întâmpla în zonele în care

accesul ne fusese restricționat, în acele regiuni în care străinii nu puteau pătrunde – și asta includea cea mai mare parte a provinciei Darfur. Iar informațiile acelea aveau să atârne probabil greu în luarea deciziei de retragere din El Geneina, unul dintre centrele-cheie pentru operațiunile noastre în vestul Sudanului.

Am zburat în sud, spre Nairobi, și m-am cazat la Hotel Serena. Așa după cum o sugerează și numele, Serena este o oază de liniște în zgomotul și haosul capitalei kenyene. Era unul dintre puținele locuri unde amândoi consideram că ne puteam întâlni în liniște, fără grija de a fi urmăriți ori ascultați.

Sosirea lui Tim la hotel mi-a fost anunțată prin telefon de la recepție. M-am foit prin cameră și imediat ce am auzit un ciocănit ușor, am deschis ușa. Spre marea mea ușurare, era într-adevăr el. Îl convinsesem să își asume riscuri uriașe și pericolele cu care se confruntase mă apăsaseră greu pe umeri. Arbora un zâmbet destul de obosit, dar altfel părea în regulă.

Preț de o clipă am fost tentat să îl îmbrățișez, însă educația mea englezească m-a determinat să mă abțin. În schimb, ne-am strâns mâinile și l-am poftit înăuntru. Am aruncat iute o privire în sus și în jos pe coridor, dar n-am zărit pe nimeni. Mi-am spus să nu mai fiu așa de paranoic. Numai un James Bond ar fi putut să îl urmărească pe Tim din adâncul Darfurului măcinat de războaie până la camera mea din Hotel Serena.

— Tim, ce mult mă bucur să te văd! am exclamat eu după ce am închis bine ușa. Și arăți foarte bine. Să înțeleg că nu ești stors de forțe după călătoria asta?

A ridicat din umeri.

— A fost o poveste întreagă, dar sunt bine. Crede-mă, Mukesh, sunt realmente bine. Și, lucrul cel mai important, am obținut informațiile pe care mi le-ai cerut.

A scos un laptop din rucsac și a arătat spre el.

— Bun, unde vrei să discutăm? Aici?

— Cred că ar fi tocmai bine, e un loc plăcut şi retras, ce zici? Pot să-ţi ofer ceva de băut din minibar. Probabil că ai trecut printr-atâtea încât ţi-ar prinde bine ceva tare.

— Nu, doar nişte apă minerală.

Am servit băuturile şi Tim şi-a deschis laptopul. Mi-a arătat prima imagine. Înfăţişa un grup de soldaţi rebeli strânşi în jurul unui „vehicul tehnic" – o Toyota Land Cruiser veche având montată în partea din spate o puşcă-mitralieră grea. Era una din primele fotografii cu rebeli ai SLA pe care le vedeam şi imediat am sesizat că păreau mult mai slab echipaţi şi înarmaţi decât luptătorii lui Garang.

— Am petrecut ceva timp împreună cu tipii ăştia, a spus Tim.

A arătat spre una din figuri.

— Uite, cel de aici este Hassan, individul cu care ai vorbit la telefon.

— Aha, am zâmbit eu. Măcar acum ştiu cum arată. Dar spune-mi, de ce mă sună de fiecare dată la ora două noaptea?

— Crede că serviciile de la Khartoum sunt mai puţin vigilente la ore târzii şi deci are mai mult timp la dispoziţie să discute. În plus, în savană întunericul este foarte pătrunzător, aşa că şansele de a fi zărit din aer sunt mici. Îi ia ceva vreme să instaleze telefonul şi să găsească sateliţii, aşa că nu vrea să facă toate astea pe timp de zi, când ar putea fi detectat de avioanele de război.

— Spune-mi, ce risc există să fie văzut sau convorbirile lui să fie interceptate? am întrebat eu. Lucrul ăsta mă îngrijorează. Înţelegi, vreau să continue să mă sune, ca să menţinem legătura şi să explorăm împreună opţiunile pentru convorbirile de pace, dar...

— Hassan crede că regimul de la Khartoum nu dispune de o tehnologie aşa de sofisticată. Nu ştiu ce să zic despre asta. Însă oricum, ca lider al rebelilor, îşi asumă riscuri uriaşe. Sau cel

puțin așa bănuiesc. De pildă, a continuat el apăsând pe o tas tă pentru a-mi arăta următoarea fotografie, au fost bombardați din aer de mai multe ori în perioada cât am stat cu ei.

Fotografia înfățișa un crater fumegând în mijlocul unor tu fișuri înnegrite de foc.

— Trebuie să te corectez, am spus eu, *tu* și cu ei ați fost bom bardați de mai multe ori.

— Mda, și eu, împreună cu ei, dar mult mai important este că am văzut avioanele de luptă care bombardau satele, a spus Tim arătându-mi următoarea poză. Am văzut cu ochii mei cum aruncau din partea din spate a avioanelor bombe incen diare improvizate. Nu sunt decât niște bidoane cu combustibil de care este prinsă o încărcătură de explozibil, însă când sunt lansate de la mică altitudine, sunt foarte eficiente și incendia ză sate întregi.

Imaginea de pe ecran s-a schimbat, trecând la o colibă cir culară din chirpici cu acoperișul din stuf cuprins de o flacără portocalie. Au urmat fotografii după fotografii, un amestec de colibe arzând și de terenuri înnegrite din care se înălțau co loane de fum – tot ce mai rămăsese din case după ce fuseseră mistuite de flăcări. În timp ce Tim îmi arăta pozele, mi-am re amintit zborul cu avionul Beechcraft pe deasupra Darfurului, când văzusem zeci de sate arzând. Deci asta era realitatea sum bră de pe teren.

— Am văzut avioane atacând, urmate de elicoptere echipate cu puști-mitraliere, a continuat Tim. Iar de la sol sunt susținute de vehicule înarmate, care sprijină trupele de șoc – Janjawee dul. Așa că nu e vorba numai de călăreți și atât, ci de operațiuni combinate, la care participă Janjaweedul și armata sudaneză, plus forțele aeriene.

A făcut o pauză și și-a ridicat ochii de pe laptop. Avea o pri vire de om hăituit.

— Mukesh, ceea ce am văzut este cât se poate de clar: o campanie militară de exterminare bine orchestrată, organizată și țintită, a spus trecându-și o mână obosită peste față. Mi-ai spus că ai auzit vehiculându-se expresia „soluția finală". Ei bine, după părerea mea exact asta se întâmplă acum în Darfur.

Desigur, amândoi ne așteptam la așa ceva. Amândoi bănuiserăm. Și acum, mulțumită lui Tim, aveam mărturii directe care să dovedească că nu ne înșelaserăm.

— Mai e ceva, Mukesh, un lucru încă și mai rău.

Tim s-a întors cu fața spre laptop și a deschis un nou fișier.

— În fapt, este mai rău decât tot ce mi-ai povestit atunci când mi-ai cerut să merg în Darfur pentru a investiga.

A deschis o altă imagine. Păreau ruinele unui perete din chirpici.

— E o fântână dinamitată, m-a anunțat Tim cu o voce joasă. Aruncată deliberat în aer pentru a nu mai putea fi folosită, lipsindu-i astfel pe oameni de resursele de apă. Asta în caz că sătenii ar încerca să se întoarcă.

A urmat o altă fotografie. Tim mi-a arătat ceva ținându-și degetul pe ecran.

— Leșuri aruncate în fântână.

Glasul lui era acum tăios, trădând o furie rece, dar izvorâtă din adâncul inimii.

— Presupun că rămăseseră fără dinamită când au ajuns în satul ăsta. Dar aruncând cadavrele în fântână au stricat apa, care nu mai poate fi băută.

Clic. O nouă imagine.

— Șanț de irigație dinamitat. Darfur este, așa cum știi, o regiune semideșertică. Dacă le dai apă, terenurile devin fertile – chiar foarte fertile. Fără apă, nu crește nimic. Mukesh, le distrug mijloacele de supraviețuire – sistemul de irigații.

A apăsat iarăși pe tastă, arătându-mi noi imagini cu canale de irigații aruncate în aer și distruse.

— Vezi și tu. Uită-te la poza asta. Și la asta, a continuat el. Iată dovezi ale naturii exacte a conflictului. Distrugerea mijloacelor de trai înseamnă că satele nu vor mai putea fi locuite și că oamenii nu se vor mai putea întoarce niciodată la casele lor...

— Iar asta înseamnă epurare etnică, am continuat eu. Acestea sunt dovezi ale unei strategii deliberate, planificate de ștergere de pe fața pământului a unei populații prin distrugerea mijloacelor sale de supraviețuire. Aplică tactica pământului pârjolit.

Tim m-a privit intens.

— Da, nu există niciun alt mod de a interpreta cele văzute, iar imaginile o demonstrează.

A mutat la altă fotografie oripilantă. Aceasta înfățișa un maldăr de corpuri contorsionate, multe din ele, dacă nu toate, având semne de arsuri.

— Victimele, a anunțat Tim. Unele foarte tinere. Unul din cele mai oribile aspecte ale acestui conflict este modul în care îi răpesc pe copii, chiar și pe prunci, și îi ard de vii...

A dat să deschidă o altă imagine, dar am întins mâna și l-am oprit.

— Tim, cred că am văzut de ajuns. Am înțeles exact ce ai vrut să îmi spui. Chiar crezi că este cazul să văd toate fotografiile?

M-a fixat din priviri.

— Da, Mukesh, cred că trebuie să le vezi pe toate. Pe absolut toate.

Mi-am întors privirea spre ecran. I-am spus să continue. Acum îl înțelegeam: *simțea nevoia să-mi arate*. Trebuia să se descarce în fața cuiva, și cine era mai potrivit decât persoana care îl angajase să pătrundă în inima întunericului?

Îl trimisesem în flăcările iadului; măcar atâta puteam face pentru el – să fiu martorul descoperirilor sale.

Șaptesprezece

A percepe înseamnă a suferi.
Aristotel

În timp ce alte și alte instantanee cu corpuri zdrobite, colibe în flăcări și fântâni distruse se succedau pe ecranul laptopului lui Tim, am reflectat la cele descoperite de el. Pentru triburile din Darfur, pământurile unde trăiau erau esențiale. Erau patria lor și ocupau un loc central în identitatea comunității. Generații întregi de predecesori erau îngropați acolo, stând mărturie unei moșteniri bogate. Dacă le îndepărtezi de ținuturile natale și le distrugi mijloacele de a reveni acolo, le termini.

Însă impactul acelor fotografii macabre nu se oprea aici. Imaginile mă impresionaseră profund – fiecare ca o lovitură drept în inimă – și din cauza a ceea ce eram și a rolului pe care îl jucasem în toată această istorie. Dintre toți, eu aveam cea mai mare responsabilitate de a preveni și a apăra populația din Darfur, și iată-mă acum confruntat cu dovada irefutabilă a unor orori secrete ce se perpetuau în zone din apropierea noastră. Situația mă scârbea de moarte.

Un alt lucru m-a frapat. Linia dintre viață și moarte era extrem de subțire în Darfur, unde oamenii duceau o viață aspră,

în condiții semideșertice. Capacitatea lor de a face față vicisitudinilor vieții era cu atât mai limitată, comparativ, să zicem, cu cea a populației din Rwanda, o țară tropicală relativ fertilă. În consecință, și puterea de a le fi distruse mijloacele de supraviețuire era cu mult mai mare. Aruncarea de bombe artizanale din avion era o modalitate ieftină și simplă, la fel ca și dinamitarea fântânilor și a canalelor de irigație.

Cât despre violurile în masă – asupra cărora Tim s-a concentrat în ultimul set de imagini –, ele constituiau mijlocul cel mai la îndemână de a răspândi teroarea. Într-una din ultimele fotografii pe care mi le-a arătat era înfățișată o fetiță, nu mai mare de opt sau nouă ani. Era îmbrăcată într-o rochiță lungă roz-deschis și avea un ochi umflat și înconjurat de vânătăi.

Își ținea privirea ațintită în jos, șocată și rușinată. Niciodată nu am să uit acea privire. Era goală, hăituită – privirea unui copil a cărui viață nu mai merita să fie trăită.

— Una dintre victimele-copii, a anunțat Tim cu voce calmă. În general, le lasă să trăiască, ca să distrugă orice sentiment de respect de sine în familie și în comunitatea rurală.

A apăsat pe o tastă și ecranul s-a înnegrit. O clipă am lăsat tăcerea să se aștearnă. În fundal, aparatul de aer condiționat bâzâia zgomotos, dar pe deasupra sunetului lui ne-am auzit respirațiile hârâite și grele. Amândoi încercam să ne înghițim lacrimile.

— Mulțumesc, Tim, pentru tot ce ai făcut, am reușit eu într-un final să îngaim.

Mi-am șters colțurile ochilor cu dosul palmei.

— Tim, vreau să știi că apreciez enorm efortul pe care l-ai făcut și riscul la care te-ai expus pentru a surprinde aceste imagini. Și acum spune-mi, ce crezi că ar trebui să fac în continuare? Ce m-ai sfătui?

— Mukesh, trebuie făcut ceva urgent pentru a opri violențele. De acum știm cât de îngrozitoare este situația și care este obiectivul lor final, așa că trebuie să încercăm să oprim luptele și să le asigurăm civililor un răgaz de pace.

— Și cum să procedăm? Crezi că se pot organiza convorbiri de pace?

— Cred că da. Am ajuns să îi cunosc destul de bine pe liderii SLA. Dacă vom propune o încetare a focului și reușim să pătrundem în zonă pentru a împărți ajutoare, poate că vom putea să punem capăt celor mai necruțătoare violențe. Presupun că sarcina asta va trebui să ne-o asumăm noi, și nu ONU, căci ar fi o situație prea explozibilă pentru ei, nu-i așa?

— Da, organizația ta este cea care va trebui să se implice, am confirmat eu. Chiar dacă New Yorkul mi-ar da undă verde – lucru ce pare aproape imposibil –, până să ajung eu în Darfur, toată populația locală va fi exterminată.

— OK, atunci ne vom asuma noi această misiune. Vom propune o întâlnire în Ciad între SLA și regimul de la Khartoum, și să sperăm că se va ajunge la un acord de încetare a focului. Dacă guvernul va refuza să negocieze, îți va furniza motivul care să-ți permită să îl acuzi de obstrucționarea tratativelor de pace și încercarea de prelungire a conflictului.

Pentru prima oară în ceea ce mi se părea a fi o eternitate, am zâmbit.

— Tim, mi se pare un plan bun. Dar spune-mi – ce anume *nu* cunoaștem în momentul de față? Ce dovezi ne lipsesc?

Mă străduiam să gândesc ca un adevărat detectiv care strânge probe pentru a preda procuraturii un caz cât mai solid. Diferența era că eu nu încercam să pun la zid o singură persoană – sau un criminal, ci pe arhitecții unui sistem conceput pentru a extermina în masă și a rade de pe fața pământului o întreagă populație.

— Cu toate dovezile pe care le-ai adunat, crezi că ne lipsește totuși ceva? am întrebat eu. Ce alte probe crezi că ar mai fi necesare?

Tim a căzut pe gânduri.

— Ei bine, știm motivația acțiunilor: epurarea etnică pe criterii de rasă. Cunoaștem și mijloacele folosite: bombardarea aeriană, urmată de atacurile la sol ale forțelor armate sudaneze și miliției. Și îi cunoaștem pe făptași: cei aflați la cârma regimului de la Khartoum, plus Muhabaratul, împreună cu Janjaweed. Dar știi ceva, Mukesh, există totuși un element pe care deocamdată nu-l cunoaștem – amploarea distrugerii.

— Dar dacă nu dispunem de dovezi complete, putem extrapola, nu? Nu asta vrei să spui?

— Mai mult sau mai puțin. Uite ce e, Mukesh, eu nu am petrecut decât câteva zile în teritoriu și doar într-o zonă restrânsă ca întindere. Mi s-a spus de către cei cu care am discutat că aceleași tactici sunt aplicate peste tot în Darfur, dar nu avem dovezi sau mărturii în acest sens. Așa că bănuiesc că este la fel de posibil ca tactica pământului pârjolit pe care am văzut-o pusă în practică acolo să fi fost un fenomen izolat.

— De acord cu tine. Mă îndoiesc profund, dar recunosc, este posibil. Întrebarea e: ce putem face în această privință?

— Vrei să zici cum putem să ne documentăm și să adunăm probe despre amploarea fenomenului?

— Da, Tim. Cred că va trebui să continuăm ceea ce am început – trimiterea a cât mai mulți lucrători de la ONU și alte agenții în zonă. Dacă vom putea fi prezenți pe arii mai largi, vom reuși să alinăm în oarecare măsură suferințele oamenilor și totodată să strângem probe care să ne permită să definim cu exactitatea amploarea dezastrului.

— Da, nu cred să existe o cale mai bună, mi-a dat dreptate Tim. Probabil că e singura opțiune pe care o avem. Asta dacă

nu cumva te gândești să mă trimiți înapoi ca să rezolv problema de unul singur!

Am clătinat din cap și am râs ușor.

— Nu, nu. Am nevoie de tine pentru demararea negocierilor de pace. Va trebui să testăm urgent terenul pentru a vedea în ce măsură este posibilă o încetare a focului. Intenționezi să vii la Khartoum pentru a prezenta direct propunerea guvernului?

Tim m-a asigurat că se va deplasa în capitala Sudanului imediat ce vor fi aranjate câteva întâlniri importante. Așa că, după ce i-am mulțumit din nou din inimă pentru tot ceea ce făcuse, am părăsit Hotelul Serena și m-am întors la Khartoum.

În 48 de ore am reușit să-i aranjez lui Tim întâlnirile promise. Tim a intrat în vizuina leului și a reușit cumva să convingă Khartoumul să trimită reprezentanți la N'Djamena, capitala Ciadului, pentru discuții față în față cu SLA. În numai câteva zile s-a ajuns la semnarea unui acord de încetare a focului, iar Tim și cu mine am purces la redactarea rapoartelor care să ne asigure accesul în toate zonele de conflict. Făcusem, în fine, un progres important, unul la care nici nu aș fi îndrăznit să sper cu numai câteva zile înainte.

În paralel, am trimis la New York un raport urgent în atenția lui Jan Egeland și Kieran Prendergast. I-am alertat asupra situației cumplite din Darfur și am solicitat ca ONU să „insiste pentru o încetare a focului completă și monitorizată internațional". Dacă ne puteam prevala de acordul de pace dintre SLA și Khartoum, poate că reușeam să punem capăt pentru totdeauna conflictului. Și să aducem în regiune forțele de menținere a păcii, ceea ce pentru mine ar fi reprezentat împlinirea unui vis imposibil.

Nu am primit niciun răspuns de la New York, dar deja mă așteptam la asta. ONU era ca un zid de oțel și beton, masiv și imobil, prin care comunicarea se făcea foarte greu, dacă nu

deloc. Nu avea niciun rost să mă izbesc cu capul de el. Tot ce puteam face era să încerc să-i înțeleg limitările și să găsesc căi de a mă strecura printre ele. Mă simțeam totuși decepționat. Dar lucru și mai important, prin ignorarea situației din Darfur simțeam că ONU îi dezamăgise pe cei mai vulnerabili oameni din Darfur, acea mulțime anonimă, fără glas.

Din nefericire, bucuria noastră pentru realizarea acordului de pace s-a dovedit a fi de foarte scurtă durată. În lipsa unui sprijin internațional semnificativ, pacea nu a rezistat. Înainte ca înțelegerea să aibă șansa de a fi pusă în practică, luptele au reizbucnit și în numai câteva ore au escaladat, ieșind de sub control. Rapoartele semnalau atacuri aeriene cu bombe chiar în timp ce acordul de pace era semnat. Hassan îmi repetase că șarpele nu-și schimbă niciodată petele. Într-adevăr, Khartoumul folosise încetarea focului drept perdea de fum, în spatele căreia continuase să-și urmărească obiectivele.

Tim s-a întors în Europa, însă nici el și nici eu nu am renunțat la ideea explorării opțiunilor de pace. Ușile aveau să rămână deschise, miza fiind atât de uriașă. În același timp, niciunul din noi nu se putea păcăli că perspectivele erau încurajatoare. Aveam să continuăm să discutăm cu liderii rebelilor și să păstrăm legătura cu Khartoumul. Dar fără intervenția ONU, orice pace am fi intermediat noi ar fi fost lipsită de sprijin și suport internațional.

Aveam prea puține motive de speranță, și poate că tocmai de aceea mi-am dublat eforturile de agent subversiv. În zilele ce au urmat nerespectării acordului de încetare a focului, am cerut să se acționeze. Într-un raport transmis lui Jan Egeland – ultimul meu aliat din New York –, am scris următoarele:

> Criza din Darfur, Sudan: Tulburările continuă la o scară fără precedent; suntem probabil confruntați cu cea mai gravă

criză umanitară din Africa... Peste 600 000 de oameni sunt refugiați intern, iar alți 70 000 au ajuns în Ciad. Violența este cauzată în principal de milițiile aliate cu guvernul. Orice strategie de rezolvare a problemei ar trebui să implice o presiune internațională puternică asupra guvernului sudanez (GOS) pentru aducerea sub control a milițiilor, ca prim pas în calea dezarmării...

Am încheiat raportul solicitând „o inițiativă politică la nivel înalt din partea secretarului general al ONU" – cu alte cuvinte, un apel către Kofi Annan pentru a interveni direct în Darfur. Am cerut totodată ca ONU să studieze posibilitatea demarării paraşutării de ajutoare în Darfur şi a folosirii teritoriului Ciadului învecinat ca bază de decolare.

Am trimis raportul prin e-mail la New York pe data de 1 decembrie 2003. Jan Egeland mi-a răspuns rapid, asigurându-mă de sprijinul său, însă nu am avut parte de nicio reacție semnificativă din partea restului organizației mele – deținătorii puterii, cei îndrituiți să ia măsuri. Desigur, una dintre cele mai eficiente strategii atunci când ești confruntat cu adevăruri imposibil de digerat este să nu faci nimic. *Pentru ca răul să triumfe nu e nevoie decât de câțiva oameni de bine care să nu facă nimic.*

Zidul tăcerii nu m-a împiedicat să mă agit: mi-am schimbat pur şi simplu țintele. M-am decis să apelez direct la cei câțiva indivizi din cadrul sistemului ONU despre care presimțeam că au ceva sânge în vine şi principii. L-am rugat pe Ruud Lubbers, șeful olandez al Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiați (UNHCR), să ridice chestiunea Darfurului în fața guvernanților de la Khartoum. L-am convins pe Mohamed Sahnoun, un algerian extrem de respectat şi trimis special al lui Kofi Annan,

să vină în Sudan. L-am informat despre amploarea crimelor de război din Darfur și despre culpabilitatea guvernului sudanez.

Sahnoun era un susținător înfocat al edificării păcii post-conflict și de-a lungul anilor învățasem multe de la el. Speram că autoritățile de la Khartoum să plece urechea la spusele unui confrate musulman și să-i respecte opiniile. Sahnoun și-a făcut datoria: și-a expus părerile în termeni categorici în fața guvernului. Însă în ciuda intervenției sale și a lui Ruud Lubbers, pentru mine era limpede că ONU rămânea în mod inexorabil divizată. În fapt, jucătorii cei mai puternici aleseseră să minimalizeze întreaga chestiune a Darfurului.

Cât despre mine, mă simțeam aproape emasculat de lipsa de acțiune decisă la nivelul cartierului general al ONU, cu toate că reușisem să aduc problema la nivel internațional. În Sudan eram însă în continuare șef al misiunii ONU, fapt care mă mandata să acționez așa cum consideram eu de cuviință. Însă exact când mă pregăteam să îmi îndrept atenția spre strângerea de date de natură să confirme amploarea dezastrului, soarta mi-a devenit din nou potrivnică.

Roger a început să emită avertismente tot mai insistente referitoare la necesitatea evacuării de urgență a personalului nostru din El Geneina. A susținut că un atac al rebelilor era iminent și că oamenii noștri se aflau într-un pericol mortal. După opinia lui, nu mai puteam pierde vremea: ONU trebuia să se retragă. Eu voiam să rămânem în zonă până în ultima clipă, însă între timp m-am simțit obligat să sfătuiesc celelalte agenții prezente în regiune să se retragă.

S-au conformat și și-au scos oamenii din El Geneina cu un avion pus la dispoziție de noi, așa încât în zonă nu a rămas decât personalul ONU. După două zile, am acceptat, în fine, ceea ce Roger considera a fi inevitabil. Am făcut-o cu mari rezerve. Era exact opusul a ceea ce ar fi trebuit să facem. Dar nu mai

puteam ignora recomandările lui Roger, care era pe punctul de a raporta refuzul meu de a lua măsuri la centrala din New York, fapt care ar fi dus la schimbarea mea din funcție.

Aveam nevoie de autorizație din partea HAC pentru a trimite avioanele de evacuare și am transmis cererea către Sulaf pe căile obișnuite. Însă răspunsul pe care l-am primit a fost total neașteptat. Am fost sunat de Ibrahim Mohamed Hamid, ministrul sudanez pentru Afaceri Umanitare. El și cu mine avuseserăm o confruntare, iar după prima întâlnire amândoi ne străduiserăm din răsputeri să ne evităm.

La puțină vreme după ce îmi preluasem postul, ne întâlniserăm pentru a discuta cauzele profunde ale conflictului din Darfur. Hamid mă informase că populația din Darfur era alcătuită din „negri sălbatici și nedisciplinați pe care trebuie să îi aducem sub control". La început am crezut că se exprimase greșit într-o limbă pe care nu o stăpânea suficient de bine și că nu asta voise să-mi comunice de fapt, cu atât mai mult cu cât rostise acele vorbe ca și cum se aștepta să-i dau dreptate.

I-am răspuns că, din punctul meu de vedere, nu exista nicio diferență între un african negru și un arab din Darfur.

— O, nu, replicase el, e foarte ușor să îi deosebești. Negrii au obiceiuri foarte murdare și sunt necivilizați. În timp ce noi, nu.

În clipa aceea mi-am dat seama că vorbise cât se poate de serios. Atitudinea lui friza ura și omul presupunea că eu, un anglo-indian cu pielea relativ deschisă la culoare, îi împărtășeam opiniile. Reacția mea a fost să evit orice alt contact cu antipaticul domn Hamid.

Acum însă voia să mi se adreseze direct, iar motivul apelului era intenția noastră de retragere din El Geneina. Mi-a comunicat că retragerea ONU din regiune avea să transmită semnale eronate, lucru inacceptabil pentru HAC. I-am răspuns că, în calitate de șef coordonator plenipotențiar al ONU

în Sudan, era alegerea mea să retrag sau nu personalul nostru dintr-o regiune din motive de securitate.

— Dr. Kapila, doresc să vă reamintesc ce s-a întâmplat cu predecesorul dumneavoastră, m-a avertizat ministrul. După ce a retras ONU din Juba, Mike Sackett nu a mai rezistat în funcție. De ce sunteți atât de dornic să îi călcați pe urme? Retragerea personalului ONU ar fi un act ostil la adresa intereselor guvernului meu. Și, încă o dată, nu uitați precedentul cu Sackett.

— Domnule Hamid, în repetate rânduri am solicitat din partea guvernului sudanez facilitarea trimiterii de ajutoare umanitare și stoparea violențelor din Darfur, însă se pare că guvernul dumneavoastră este reticent sau incapabil să acționeze. Cum am putea avea încredere în promisiunile de securitate în El Geneina, atâta timp cât nu sunteți capabili să controlați violențele ori să ne autorizați accesul? E clar, nu ne putem baza pe asigurările date de dumneavoastră.

A urmat un moment de tăcere. Apoi a urmat replica:

— Nu cred că este cazul să vă atrag atenția, dr. Kapila, că Muhabarat vă poate crea dificultăți serioase în cazul în care decideți să vă evacuați personalul.

În glasul său tăios se simțea acum, fără îndoială, o umbră de amenințare.

— Avem această putere, să știți.

Am remarcat folosirea pluralului. Individul mă anunța, destul de ostentativ, că HAC nu era în fapt decât o fațadă pentru Muhabarat. Era cea mai directă amenințare pe care o primisem vreodată și m-am indignat peste măsură. M-am ridicat în picioare și am început să mă plimb de colo-colo prin încăpere.

— Domnule Hamid, dumneavoastră ar trebui să ne facilitați misiunea, nu să o obstrucționați. Voi face cunoscută poziția dumneavoastră oficialilor de rang superior de aici, din Khartoum, și omologilor din comunitatea internațională.

— Vă reamintesc din nou de predecesorul dumneavoastră, Mike Sackett...

— Domnule ministru, avionul nostru va fi gata de decolare mâine dimineaţă în zori, l-am întrerupt eu. Dacă nu vom obţine autorizaţia de zbor, voi anunţa personal mass-media internaţională că guvernul sudanez ţine ostatic personalul ONU...

Omul a explodat brusc.

— Cine mama dracului te crezi? Asta e ţara noastră! Noi controlăm aici lucrurile! E treaba noastră! Nu a nenorocitului de ONU! O să fii dat afară în şuturi din Sudan!

Nu obişnuiesc să înjur, şi cu siguranţă nu în discuţii cu miniştrii ţării-gazdă, însă de data asta am văzut roşu în faţa ochilor.

— Atunci faceţi naibii ce vreţi! am ţipat înainte de a închide telefonul.

După o clipă am înşfăcat iarăşi receptorul şi l-am sunat pe Roger pe mobil, pe apelare rapidă. În timp ce aşteptam să-mi răspundă, îmi simţeam capul zvâcnind de nervi. Cum Hamid mă ameninţase făţiş, zilele mele în Sudan erau numărate. Asta era. Relaţiile mele cu autorităţile se degradaseră rapid. Şi în final, indivizii depăşiseră orice limită: trecuseră la ameninţări directe.

Nu-mi place să fiu ameninţat ori hărţuit. Orice gest de acest gen are asupra mea efectul unei mantii roşii vânturate în faţa unui taur şi preţ de o clipă m-am simţit transportat înapoi în timp la Wellington College, provocându-l pe Freddy DeWitt la Big Kingsley.

Răspunsul laconic al lui Roger („Domnule, aici şeful serviciului dumneavoastră de protecţie şi pază") m-a readus cu picioarele pe pământ.

Am început să-i dau instrucţiuni.

— Roger, mobilizează avioanele şi echipajele să evacueze personalul din El Geneina începând de mâine dimineaţă în

zori. Și Roger, vezi să fie adusă toată lumea – personalul internațional și local, cu tot cu familiile lor.

— Da, domnule, a răspuns Roger. Era și cazul...

Presupun că se întreba ce Dumnezeu se întâmplase. Săptă mâni în șir mă opusesem ideii evacuării și acum, dintr-odată, mă răzgândisem.

A doua zi în zori aveam toate avioanele ONU disponibile înșirate pe pistă și pe piloți așteptând autorizația de zbor pentru a decola. Era o situație pe muchie de cuțit, iar autorizația ne-a fost acordată abia în ultima clipă – când avioanele începuseră să-și tureze motoarele.

Se părea că pentru moment câștigasem o bătălie, însă nu m-am lăsat nici pentru o clipă legănat de iluzia că și întregul război.

Optsprezece

Eram disperată. Deși aș zice că disperarea este de două feluri:
primul fel e cel care îl determină pe om să cedeze;
al doilea – cel pe care îl resimțeam eu – e cel care te face
să-ți asumi riscuri și să-ți faci planuri.
Erica Eisdorfer

Contraatacul nu a întârziat. Pentru evacuarea întregului personal, format din circa 80 de oameni, plus familiile lor, aveam nevoie de câteva zile. În a doua zi, Roger m-a întâmpinat la birou prost dispus. Mi-a arătat niște tăieturi din ziare apărute la Khartoum. În unele fuseseră publicate caricaturi înfățișând „ONU" fugind din Darfur.

Caricaturile erau însoțite de titluri ce deplângeau insulta pe care ONU o adusese întregii națiuni sudaneze. ONU „trebuia învățată minte" – acesta era tonul general al articolelor. Roger și cu mine înțelegeam foarte bine cum mergeau lucrurile la Khartoum. Dacă guvernul avea un mesaj indigest de transmis detractorilor săi, o făcea adesea prin intermediul mass-media controlată de guvern. Alegerea prezenta multiple avantaje.

În primul rând, autoritățile puteau nega astfel că inițiativa le aparținuse. Puteau susține că mass-media avea propriile

opinii, care nu le reflectau, desigur, pe cele oficiale. În al doi lea rând, ne punea în poziţia de a nu putea acuza guvernul de hărţuiri şi intimidări. Şi în al treilea rând, era un mijloc foarte ticălos de a transmite un mesaj. În Khartoum exista un număr mare de extremişti. Oricare din ei, după ce citea articolul, pu tea să decidă să ia problema în propriile mâini.

Dacă mai avusesem cumva îndoieli în legătură cu mânia pe care avea să o stârnească retragerea noastră din El Genei na, acum dispăruseră. Furia regimului era canalizată pe ideea că prin retragerea noastră acordaserăm credibilitate rebelilor, în sensul că dăduserăm de înţeles că îi consideram capabili din punct de vedere militar să ameninţe un centru urban major din Darfur. Cu cât rebelii câştigau mai multă credibilitate, cu atât îşi puteau atrage mai mulţi adepţi, pentru a ameninţa cu adevărat centrul puterii – regimul de la Khartoum.

Sulaf a fost cel care m-a înştiinţat primul de contraatacul autorităţilor. Cu o expresie vizibil încurcată, m-a informat ce „reacţie lua în considerare" HAC faţă de retragerea noastră. Din moment ce securitatea noastră nu putea fi garantată la El Geneina, atunci nu exista niciun motiv pentru ca în alte zone din Darfur lucrurile să stea diferit. *Ergo*, nu ne puteau garanta securitatea în nicio zonă din Darfur. *Ergo*, trebuia să ne retragem personalul din întreg Darfurul.

Să renunţăm la toate operaţiunile noastre din Darfur.

Sulaf a recunoscut că guvernul său nu ne putea ordona să părăsim regiunea. Însă dacă nu acceptam să plecăm, aveau să ne retragă autorizaţiile de zbor către şi dinspre Darfur. În realitate, o făcuseră deja. Toate zborurile planificate fuseseră anulate. Drept urmare nu mai puteam trimite ori retrage oameni, echipamente şi ajutoare în hrană. Transmisesem cereri urgente pentru aprovizionarea cu pături balistice antimină, necesare protecţiei vehiculelor noastre, şi până şi acestea îmi fuseseră refuzate.

Cu asemenea interdicție asupra tuturor zborurilor, misiunea noastră risca să devină total nefuncțională. Nu aveam cum să mențin personalul la sol. Nici măcar nu îi puteam asigura hrana. Am înțeles că fusesem tras pe sfoară. Acceptând solicitarea lui Roger de retragere dintr-o anumită zonă, periclitasem întreaga noastră misiune în Darfur.

M-am întrebat dacă Roger fusese atras într-o cursă. Poate că i se furnizaseră deliberat informații false pentru a ne forța să părăsim o zonă ca pretext pentru a alunga ONU din tot Darfurul. Oricare era adevărul, mă simțeam un naiv fără speranță, manipulat și folosit. Confruntat cu mașinațiunile Muhabaratului, eram ca un miel aruncat în ghearele leilor.

Spre sfârșitul celei de-a treia săptămâni din decembrie, fuseserăm nevoiți să ne retragem tot personalul. Celelalte agenții nu avuseseră de ales și ne urmaseră exemplul, aflându-se și ele sub presiunea Khartoumului. În lipsa agențiilor umanitare și cu apropiata vacanță de Crăciun, care însemna încetarea oricărei activități, mai puțin a noastră, Darfurul era complet rupt de lume. Nici că se putea situație mai proastă. La toate capitolele fusesem întrecut în istețime de autorii *soluției finale* din Darfur.

În noaptea în care ultimul membru al personalului nostru a fost retras, am rămas singur în casa mea de beton, simțindu-mă inutil și gol pe dinăuntru. Cum de lăsasem lucrurile să ajungă atât de departe? Cu toate protestele mele, cu toate vorbele mele meșteșugite, cei porniți să șteargă un întreg popor de pe fața pământului se dovediseră mai abili decât mine.

În ciuda experienței pe care o dobândisem cu crimele în masă în diverse părți ale lumii, se părea că trăsesem prea puține învățăminte. Prezidasem retragerea comunității internaționale de pe un teritoriu asupra căruia se așternuse un întuneric teribil. Oricum aș fi privit situația, era un eșec de proporții catastrofale.

Era noapte târziu şi nu reuşeam să adorm, când telefonul meu mobil a prins să sune. Nu putea fi decât Hassan. Mă suna se de vreo zece ori şi cu timpul între noi se construise o relaţie. Apreciam riscurile enorme la care se expunea contactându-mă. Era un gest de mare curaj care, mă temeam eu, într-o zi putea să-i fie fatal.

În clipa aceea trebuia însă să-i dau vestea că toate agenţiile fuseseră forţase să părăsească Darfurul şi că vina îmi aparţinea în mare măsură. Eram distrus, înfrânt şi oribil de ruşinat, şi pentru întâia oară m-am simţit tentat să nu-i răspund la telefon.

Fără tragere de inimă, am luat telefonul în mână.

— Bună, Hassan, sunt Mukesh.

— Paisprezece fântâni au fost distruse la El Fasher, a răsunat vocea însoţită de ecouri a lui Hassan. Şi tot atâtea sate. Conflictul escaladează şi crimele s-au înmulţit...

Un pocnet puternic s-a auzit deodată în fundal.

— Ce-a fost asta, Hassan? Împuşcături?

— În apropiere se duc lupte, a venit răspunsul lui lapidar. Trebuie să ne mişcăm în permanenţă. Nu ştiu cât timp vom mai putea discuta. Ai numărul meu? Dacă suntem întrerupţi, încearcă să mă suni tu.

— Da, sigur că da. Dar ascultă, Hassan, trebuie să-ţi spun ceva. Noi, ONU, şi toate celelalte agenţii am fost obligate să ne retragem...

A urmat un pârâit, apoi s-a aşternut tăcerea. Convorbirea fusese întreruptă. Tim îmi dăduse numărul de telefon al lui Hassan atunci când ne întâlniserăm la Nairobi. În noaptea aceea, fără niciun chef, am încercat să-l sun în repetate rânduri. Am rămas treaz, cu gândul la ceea ce s-ar fi putut întâmpla. Mă temeam că Hassan intrase într-un soi de rutină cu apelurile către mine şi că autorităţile reuşiseră să depisteze semnalul şi acum încercau să-l captureze pe amicul meu.

Eram copleșit de o senzație de neputință. M-am gândit în urmă la toate riscurile pe care amândoi ni le asumaserăm pentru a stabili acea legătură. Misiunea lui Tim fusese presărată cu pericole și riscase să ne atragă, pe de o parte, sancțiuni din partea ONU, iar pe de alta, mânia Khartoumului. De-a lungul săptămânilor cât păstrasem contactul cu Hassan, prețuirea mea față de el crescuse, dar în egală măsură și disperarea lui. Deveniserăm amândoi tot mai izolați și mai vânați de ambele tabere.

Primisem acel telefon de la Hassan în noaptea de 21 decembrie. Două zile mai târziu m-am îmbarcat într-o cursă cu destinația Londra, cu escală la Frankfurt. În acest răstimp nu reușisem să iau legătura cu liderul rebelilor. În cele câteva zile care trecuseră de la retragerea ONU și a celorlalte agenții din Darfur, starea mea de spirit era la pământ. Pe parcursul călătoriei lungi spre casă nu am făcut decât să meditez la faptul că mandatul meu de șef al operațiunilor ONU în Sudan – pe care îl considerasem apogeul unei vieți dedicate acțiunilor umanitare – se soldase cu un imens eșec.

Misiunea lui Tim în Darfur nu adusese o pace de durată. În loc să trimit cât mai mulți lucrători umanitari în Darfur, sfârșisem prin a-i face să se retragă. Hassan, liderul rebelilor și amicul meu, fugea acum mai mult ca sigur de bombele îndreptate spre semnalul lui telefonic prin satelit. ONU se dovedise a fi total neputincioasă și surdă la argumentele mele. Cât despre regimul de la Khartoum, acesta îmi devenise ostil pe față.

Cu opt luni înainte zburasem spre Khartoum simțindu-mă ca purtat pe aripile destinului și cu perspectiva apropiată a semnării unui acord de pace istoric între Nord și Sud. Acum mă întorceam acasă învins și lipsit de orice speranță. O parte din mine aproape că se opusese ideii de a petrece Crăciunul cu familia. Voiam să-mi torn cenușă în cap și să fac penitență pentru tot ceea ce percepeam a fi eșecuri.

Isabelle a fost cea care mi-a băgat oarecum mințile în cap. A subliniat că în timpul vacanței de Crăciun și Anul Nou biroul ONU era practic închis. N-aș fi rezolvat nimic rămânând la Khartoum. N-aș fi făcut decât să fierb în suc propriu, un suc foarte amar și dezolant, lucru care mi-ar fi făcut și mai mult rău.

Mi-a amintit că nu sunt decât un om aflat la capătul puterilor. Aveam nevoie de o pauză. Trebuia să mă întorc pentru o vreme acasă ca să-mi reîncărce bateriile. A insistat că Darfurul avea nevoie de mine altfel, revenit în bătălie cu energia și voința de a lupta. Și astfel mă convinsese să plec.

Am aterizat la aeroportul Heathrow și de acolo am urcat în trenul către Peterborough, unde Helen mă aștepta în mașină. Stând acolo, preț de o clipă m-am imaginat așezat în locul meu obișnuit, pe bancheta din spate în partea dreaptă.

Helen a scos capul pe geamul dinspre scaunul șoferului.

— Hei! De ce stai acolo? a râs ea. E un loc liber lângă mine. Nu vrei să urci?

Mintea mea era în continuare la Khartoum. Așteptasem ca Omer să-mi deschidă portiera.

De cum am intrat în casă, fiicele mele adolescente m-au potopit cu îmbrățișări drăgăstoase. După câteva secunde au început să mă bombardeze cu întrebări. Cum era viața în Sudan? Ce anume făceam de fapt acolo? Câți oameni salvasem? Era ultimul lucru de pe lume de care îmi ardea în clipa aceea. După ce îmi văzusem familia, tot ce-mi doream era să nu mă mai gândesc la situația din Darfur.

Am bălmăjit ceva de genul că nu era un loc „prea plăcut".

— Tipic pentru tine! a pufnit fiica mea cea mai mare, Rachel. Vom afla mai multe despre tati urmărind știrile la televizor.

— Nu e un loc prea plăcut, asta-i tot, am repetat eu, cu toate că eram conștient cât de jalnic suna.

După două decenii de lucru în unele dintre punctele cele mai fierbinți ale lumii, familia se obișnuise cu faptul că le povesteam prea puțin despre munca mea. Nu că le-ar fi convenit. De fiecare dată încercau – mai ales fetele – să mă facă să le dezvălui mai multe. Cu timpul se resemnaseră totuși cu reticența mea. Problema mea era că efectiv nu puteam să le mărturisesc prin ce trecusem. Nu voiam să aduc toată oroarea aceea de nedescris în casa noastră. În locul acela viața era frumoasă. Acolo era refugiul meu. În căldura și siguranța căminului nostru.

M-am uitat în jur, căutând-o din ochii pe căţeaua Megan. Eram surprins că nu mă întâmpinase în prag, locul unde se posta cu mai bine de un sfert de oră înainte să ajung eu acasă.

— Unde e Megan? am întrebat eu.

— Păi adevărul e că s-a întâmplat ceva groaznic, a răspuns Rachel. Ar fi mai bine să te așezi, tati. Ruth, spune-i tu...

Ruth, mezina familiei, era întotdeauna cea trimisă la înaintare atunci când apărea o problemă delicată care trebuia tratată cu mare grijă. M-am conformat, lăsându-mă să cad pe o canapea. Fetele s-au îngrămădit lângă mine.

— Bun, care e vestea cea rea? am întrebat eu. Vreuna din voi are necazuri la școală?

— Tati, vestea e *într-adevăr* foarte proastă, a început Ruth pe un ton sumbru. Știi că Megan a fost foarte bolnavă, nu? Ei bine, în ultimele săptămâni s-a simțit când mai bine, când mai rău, dar din păcate a murit. N-am vrut să te anunțăm cât ai fost plecat, pentru că ne-am gândit că oricum îți era greu acolo.

Fetele m-au condus în grădină, ca să-mi arate mormântul lui Megan. O îngropaseră la baza gardului viu ce se întinde de-a lungul unei laturi a casei, așa încât să fie aproape de noi chiar și din locul ei de veci. Era un colț umbros, peste care plantaseră câteva narcise, din soiul acela care înflorește în fiecare primăvară.

— În vârful mormântului, în locul unde n-am sădit narcise, o să așezăm un bazin cu apă pentru păsărele, mi-a explicat Ruth.

Fetele m-au lăsat singur câteva minute. În Khartoum dusesem foarte tare dorul lui Megan. Aș fi dat orice ca să o am lângă mine – o însoțitoare permanentă și o prietenă sinceră. Ar fi constituit contrastul perfect față de mașinațiunile întunecate cu care avusesem de-a face.

Oficial, postul de la Khartoum era unul „de familie"; cu alte cuvinte, aș fi putut să le iau pe Helen și pe fete cu mine. Însă nicio clipă nu luasem în considerare ideea de a le lua pe fete de la școlile pe care le urmau ori de a o smulge pe Helen de la cabinetul ei medical pentru a le târî spre străzile fierbinți, pline de praf – și, cel puțin pentru mine, din ce în ce mai periculoase – ale capitalei sudaneze.

Am revăzut în minte fotografia cu Megan pe care o țineam așezată pe noptieră, în dormitorul meu din Khartoum. Gândul mi-a adus un zâmbet pe față, mai ales când mi-am amintit istoria pozei. Fetele mi-o făcuseră cadou cu câțiva ani înainte, de Crăciun. O duseseră pe Megan la un atelier fotografic local, o aranjaseră frumos și îi făcuseră un portret profesionist.

Gândul mi-a zburat apoi la o altă fotografie – cea a soției mele –, făcută curând după ce ne căsătoriserăm. O cunoscusem pe Helen în adolescență, când studiam medicina la Oxford. Mă întorsesem în vacanță în India natală pentru a face muncă umanitară. Întâmplător, Helen se oferise să lucreze ca doctor ambulant – un fel de medic itinerant – într-una din zonele cele mai îndepărtate din statul meu de baștină, Bihar. Fusesem uluit când am întâlnit-o pe acea englezoaică albă, tânără, drăguță, de 20 și ceva de ani, care îngrijea bolnavii undeva în pustiu.

Condițiile în care lucra Helen erau incredibil de primitive și solicitante. La un moment dat a asistat o femeie care

trecuse printr-un travaliu prelungit, în cursul căruia fătul murise în pântecele ei. Singura modalitate de a salva viaţa femeii fusese aceea de a tăia fătul înăuntrul uterului şi a-l extrage, şi exact asta făcuse Helen. Terminase colegiul medical de numai un an şi deja era capabilă, cu un curaj extraordinar, să ia decizii de viaţă şi de moarte.

După trei zile de peregrinări pe jos din sat în sat – în penuria aceea de carburant nu se putea circula cu maşina –, ne-am aşezat pe treptele unui frumos templu hindus şi ne-am uitat la soarele care cobora în depărtare, la orizont. Luna a răsărit şi licuricii au început să sclipească, iar o briză uşoară ne răcorea. Era o scenă extrem de romantică şi am simţim că ne-am îndrăgostit unul de celălalt. Ne-am sărutat pe treptele acelea şi acolo Helen m-a cerut în căsătorie.

— Vrei să te însori cu mine? m-a întrebat.

— O să-ţi răspund mâine, am spus eu.

Nu aveam decât 19 ani. La ce se aştepta din partea mea? Însă oricum, voiam s-o mai sărut, măcar o dată.

A doua zi am răspuns „da". Le-am dat vestea părinţilor mei, care plănuiau să mă însoare cu o indiancă tânără şi cumsecade. Au fost destul de şocaţi, dar nu s-au opus. Helen era un om cald şi drăguţ, care se făcea plăcut oricui. Din multe puncte de vedere, se comporta aproape ca o indiancă.

Căsătoria cu Helen avea să impulsioneze evoluţia mea ca englez, iar naşterea copiilor avea să cimenteze procesul. Şi inevitabil am renunţat cu timpul la cetăţenia indiană şi am primit-o pe cea britanică. Şi odată cu cetăţenia britanică am preluat şi multe din valorile ţării mele adoptive – printre care, la loc de cinste, misiunea autoasumată de a oferi ajutor şi asistenţă ţărilor în curs de dezvoltare. Aşa ajunsesem în multe dintre cele mai fierbinţi puncte de pe glob şi, în cele din urmă, în Darfur.

Am părăsit mormântul lui Megan și am pornit înapoi spre casă. Dar pe drum imaginea locului de veci al cățelei mele s-a suprapus peste imaginile de pe laptopul lui Tim Mansfield – fotografii cu vite moarte zăcând în deșert. Janjaweed măcelărise acele animale, în loc să le fure ori să le alunge, ca parte a politicii de pârjolire a pământului pe care o aplica.

Chiar și acolo, în pacea rurală nesfârșită a mlaștinilor din Cambridge și în sânul familiei, mintea mea rămăsese pe jumătate înnămolită în întunecimea Darfurului.

Nouăsprezece

Crede cu pasiune în principiile tale și în stilul de viață pentru care lupți. Libertatea merită să fie slujită cu mai multă pasiune decât tirania.
André Maurois

În prima săptămână a lunii ianuarie 2004 am revenit la Khartoum. Mă simțeam oarecum revigorat după vacanță. Indiferent în ce colț al lumii măcinat de războaie fusesem trimis, Crăciunul cu familia în căsuța noastră din Cambridgeshire era lucrul pe care mă străduisem întotdeauna să nu-l ratez. Iar ai mei știau că, deși lipseam atât de des de acasă, îi iubeam nespus și voiam să fiu alături de ei în momentele cu adevărat importante.

În realitate, aproape că nu trecuse o oră în care mintea să nu îmi fi zburat spre Darfur. Niciodată nu mai pățisem așa ceva. Nici măcar după ce fusesem în Rwanda ori la Srebrenica, căci acolo crimele în masă nu se petrecuseră când mă aflam eu în misiune, așa că reușisem aproape complet să-mi șterg din cap acele amintiri. Abia așteptam să aflu vești din Darfur și să trimit iarăși oameni în zonă.

Unul dintre primele lucruri pe care le-am făcut odată revenit la Khartoum a fost să-i cer lui Roger să mă pună la curent cu ce se petrecea în Darfur. În timpul absenței mele, mi-a povestit, rebelii nu atacaseră El Geneina. Amenințarea care ne determinase să evacuăm întreg personalul ONU nu fusese pusă în practică deocamdată. Mai mult decât atât, puține rapoarte semnalaseră lupte în toată acea regiune plină de frământări. Cum situația părea calmă, Roger bănuia că se ajunsese la o aplanare a conflictului până la proporții rezonabile, lucru confirmat de sursele sale.

Totuși, undeva într-un colțișor al minții mele stăruia îngrijorarea că fuseserăm cumva păcăliți. Dădusem cu piciorul unei operațiuni demarate cu atâta efort numai de teama unui presupus atac al rebelilor asupra orașului El Geneina.

Mă temeam că retrăsesem misiunea ONU din Darfur pentru nimic – pentru o himeră. Acum nu mai puteam decât să sper era că răul ce fusese făcut nu era fatal. La urma urmei, fusese Crăciunul și Anul Nou și se părea că lucrurile se calmaseră un pic în toată lumea.

Mă întorsesem la Khartoum cu hotărârea fermă de a gândi mai pozitiv. În acest spirit, m-am dus să-l vizitez pe Sulaf, ca să-l conving să ne permită să revenim în Darfur. Aproape că mă bucuram să îl revăd și i-am urat din toată inima un An Nou fericit.

— Să știi, Sulaf, mi-au lipsit conversațiile noastre, mai cu seamă cele despre Darfur. Deci spune-mi, când crezi că ne vom putea întoarce acolo? Sunt convins că sunt multe de făcut.

— Dr. Kapila, lucrurile au fost destul de liniștite aici în absența dumneavoastră, mi-a întors Sulaf politețurile. Fiți sigur, prietene, că foarte curând vă veți putea întoarce. Dar mai întâi voi verifica situația securității în zonă, după care o să mai stăm de vorbă.

Am stabilit o întrevedere cu ministrul adjunct al HAC. M am gândit că era cu mult mai bine să mă întâlnesc cu el decât cu antipaticul său şef, domnul Hamid. L-am întrebat şi pe el când putea ONU reveni în Darfur.

— Dumneavoastră aţi insistat să vă retrageţi, mi-a amintit el politicos. Acum va trebui să ne gândim cum să procedăm ca să vă întoarceţi. Dar mai întâi, vă rog să serviţi nişte ceai.

În fiecare zi mă agitam cu privire la revenirea noastră în Darfur, şi de fiecare dată primeam acelaşi răspuns – „nu încă". Totul a continuat o săptămână sau mai mult, după care am început să primim rapoarte îngrijorătoare din partea omologilor ONU staţionaţi în Ciad. Un val de refugiaţi din Darfur trecuse graniţa, iar poveştile pe care le spuneau oamenii erau despre atacuri înfiorătoare asupra satelor şi violuri în masă. Aveam o bănuială cumplită că ce era mai rău se petrecuse pe la spatele nostru.

Am transmis avertismente în atenţia diferitelor instituţii oficiale din Khartoum. Am făcut-o atât faţă în faţă, cât şi în scris, prin *démarches* – documente diplomatice formale. Am arătat că dacă vor continua să ne refuze accesul, aveau să „obstrucţioneze intervenţia umanitară, fapt care, în conformitate cu legislaţia internaţională, era considerat o crimă împotriva umanităţii". Era aproape o ameninţare la adresa guvernului gazdă că îl voi acuza de crime de război, ceea ce reprezenta o escaladare gravă a tensiunii dintre noi şi ei.

Şi totuşi accesul nu ne-a fost permis. Eram în continuare amânat: „nu încă". Una din puţinele surse pe care le mai aveam la dispoziţie şi de la care speram să aflu informaţii concrete asupra situaţiei de pe teren era amicul meu Hassan, liderul rebelilor. La câteva zile după întoarcerea la Khartoum, am fost sunat pe mobil. Era ora două noaptea şi am înşfăcat telefonul, convins că era el.

— Hassan? Aici Mukesh. Ce mai e nou?

— E cât se poate de rău.

Hassan vorbea grăbit și pe un ton încordat.

— Lucrurile au luat-o razna. Mai știi că am discutat despre tot ce se putea întâmpla mai rău – ei bine, acum se întâmplă. Avem nevoie de...

Bum! Zgomotul inconfundabil al unei explozii și, o secundă mai târziu, convorbirea s-a întrerupt.

Nu îmi venea să cred. Am refuzat să cred. L-am tot sunat pe Hassan, dar nu mi-a răspuns. În cele din urmă am fost nevoit să accept adevărul, oricât de întunecat era. Auzisem o explozie puternică și convorbirea fusese întreruptă exact în acel moment. Probabil că temerile mele cele mai negre se adeveriseră: Hassan, liderul rebelilor care își pusese atâta încredere în mine, fusese ucis.

După o noapte nedormită l-am sunat pe Tim Mansfield. I-am povestit ce se petrecuse, iar el mi-a promis că va face cercetări. M-a sunat după câteva ore. Toate informațiile pe care reușise să le adune duceau cu gândul la uciderea lui Hassan. Mai târziu în acea zi a venit și confirmarea incontestabilă, într-un ziar din Khartoum. Câțiva dintre liderii cei mai importanți ai rebelilor – printre care și Hassan – fuseseră omorâți. Hassan murise în timp ce discuta cu mine la telefon. Mai mult ca probabil, fusese localizat după semnalul de satelit.

În seara aceea m-am dus acasă la Roger. În ciuda opiniilor noastre uneori divergente pe probleme de securitate, aveam deplină încredere în el, și dintre toți oamenii pe care îi cunoșteam în Khartoum, pe el eram cel mai îndreptățit să îl consider prieten. Am început să tun și să fulger despre moartea lui Hassan și despre coșmarul de nedescris ce se petrecea probabil chiar în clipa aceea în Darfur. Am primit obișnuitele răspunsuri monosilabice, dar măcar aveam pe cineva care să mă asculte.

— E o porcărie îngrozitoare, Roger, am bombănit eu. A trecut atâta timp de când ne-am retras, la sfârșitul lui decembrie, și nenorociții ăștia refuză și acum să ne permită accesul.

Roger a sorbit din bere.

— Da, domnule.

— Avem câteva sute de mii de refugiați în Ciad și în fiecare zi sosesc alte mii.

— Așa e, domnule.

— În realitate, refugiații din Darfur au împânzit țara, din Ciad până la Khartoum și în Munții Nuba.

— Corect, domnule.

— Dacă numai în Ciad avem în jur de 500 000 de refugiați, înseamnă că numărul lor a crescut de zece ori în câteva luni.

— Mda, cam așa ceva, domnule.

— Refugiații relatează povești îngrozitoare despre violuri în masă. Și în timp ce coșmarul se adâncește în Darfur, așa-zisele convorbiri de pace de la Naivasha bat pasul pe loc. Violențele se agravează, iar negocierile merg din ce în ce mai rău, dar nimeni nu pare dispus să vadă asta ori să reacționeze. Una peste alta, e o porcărie tot ce se petrece, nu-i așa, Roger?

— Da, domnule, așa s-ar putea spune.

— O porcărie petrecută sub supravegherea mea, am spus luând o înghițitură de bere. De fapt, oamenii din Darfur sunt sacrificați pe altarul geopoliticii, dar este un sacrificiu zadarnic, căci niciun acord de pace nu va fi semnat atâta timp cât ororile continuă. Garang e de neclintit în privința asta și bănuiesc că nici Khartoumul nu va semna până ce nu își va fi terminat treaba murdară. Nu-i așa că am dreptate, Roger?

— Da, domnule, cred că ați pus degetul pe rană.

Am tăcut. Capul îmi vâjâia de atâtea gânduri negre.

— Roger, după părerea mea nu-mi mai rămâne decât un singur lucru de făcut, am continuat eu. Trebuie să mă duc și să

rostesc adevărul în faţa puterilor lumii – să îmi prezint analiza şi să îi avertizez asupra erorilor în care persistă. Sunt sigur că nu vor continua cu o politică care înseamnă sacrificarea atâtor oameni nevinovaţi. Roger, nu pot să cred că nu vor schimba ceva atunci când vor înţelege că au dus o politică greşită.

— Aşa v-ar plăcea să credeţi, domnule, nu-i aşa?

— Dacă nu, măcar voi face *lobby* pe lângă guvernele lumii ca să pună presiune asupra Khartoumului pentru a ne permite accesul în Darfur. Aici nu voi ajunge nicăieri cu rugăminţi. Am fost puşi la zid. E singura variantă rezonabilă, eu aşa cred. Tu ce spui, Roger?

— Da, domnule, s-ar putea să aveţi dreptate.

Astfel, cu ajutorul lui Roger, m-am decis ce măsuri să iau în continuare. Aveam să plec într-un tur al lumii, luând în vizor acele centre ale puterii care puteau realmente exercita o influenţă asupra regimului de la Khartoum. Londra avea să fie prima mea escală, căci sprijinul Londrei era vital pentru demersul meu. Fără el, aveam prea puţine şanse de a realiza ceea ce îmi propusesem.

Ştiam, desigur, că mai bătusem acel drum o dată. Cu patru luni înainte, străbătusem culoarele puterii, în încercarea de a atrage atenţia asupra Darfurului. Eram dator victimelor: femeii care ni se adresase la întâlnirea de la Nyala; lui Idris şi miilor de RI dispăruţi din împrejurimile Khartoumului; şi acum şi lui Hassan, fostul lider al rebelilor. Le rămăsesem dator tuturor locuitorilor Darfurului cu o nouă încercare, mai îndârjită, şi niciodată în viaţă nu am cedat în faţa unui refuz.

Chiar şi după ce îl învinsesem pe Freddy DeWitt la Big Kingsley, fusesem nevoit să port permanent o luptă pentru a fi acceptat la Wellington College. Colegii mei şi-au dat seama că nu doream să fiu aidoma lor. Eram mândru de originile mele, iar în şcolile publice britanice din anii '70 mulţi băieţi nu-i

apreciau pe cei cu altă culoare a pielii și cu moștenire culturală diferită. Am reacționat la prejudecățile lor oarbe ferm hotărât să îi bat cu propriile arme și niciodată nu mi-am pierdut sentimentul că sunt un străin.

Cu timpul, chiar am reușit să-i bat cu propriile arme. La numai un an după ce intrasem la Wellington College, mă transformasem dintr-un băiat indian care nu știa dacă scărpinatul testiculelor era sau nu un ritual englezesc respectabil în șeful clasei, un scrimer iscusit și cel mai bun elev din tot anul. Simțeam că îi pusesem la punct, cu toate că pentru mulți rămăsesem un străin.

Unul dintre puținii prieteni pe care mi i-am făcut în școală a fost un coleg pe nume John Loveless. Când tata nu și-a permis să-mi cumpere un bilet de avion ca să mă întorc în India în timpul vacanței, casa zgomotoasă și haotică din Broadstairs, pe țărmul mării, a familiei Loveless a devenit refugiul meu. Tatăl lui John, Alan, era medic generalist și obișnuia să mă ia cu el în turele făcute la spital. Întreaga familie Loveless întruchipa pentru mine acea latură a civilizației britanice pe care am ajuns să o stimez nespus.

Prin contrast cu prejudecățile absurde de care mă lovisem la Wellington, mulți britanici dădeau dovadă de o deschidere și o toleranță extrem de reconfortante pentru mine. Nu am regretat niciodată venirea în Anglia, căci fusese marea mea șansă la o educație mai bună. Țineam morțiș să studiez la Oxford, însă interviul părea să fi mers prost și, într-adevăr, cererea mea a fost respinsă. Nici de această dată nu am acceptat refuzul.

M-am adresat în scris oamenilor din vârful ierarhiei de la Oxford, susținându-mi cauza. L-am bătut la cap pe Harold Macmillan, fostul prim-ministru, devenit apoi rector la Oxford. Nu am renunțat până ce Alec Cairncross, director al St. Peters' College, nu mi-a oferit un loc, dar numai cu condiția

de a obține note maxime la examenele finale și două certificate de zece la materii de cultură generală. În esență, era tot un fel de „nu", căci astfel de performanțe păreau la acea vreme practic de neatins.

Totuși primisem o ofertă condiționată și în comportamentul lui Sir Alec am sesizat un anumit cavalerism. Soarta părea să nu-mi surâdă, dar măcar aveam o șansă corectă. Niciodată în viața mea nu am studiat atât de mult ca atunci și, într-adevăr, am obținut calificările necesare și astfel mi s-a împlinit visul de a merge la Oxford.

Lucrul pe care Mahatma Gandhi l-a admirat întotdeauna la englezi a fost corectitudinea și disponibilitatea de a oferi tuturor o șansă onestă. Cu timpul, am ajuns și eu să apreciez această trăsătură de caracter. La vreo șase ani după ce intrasem la Oxford, am dat din nou din întâmplare peste feblețea mea, Freddy DeWitt. Ajunsesem medic cu diplomă și aplicasem pentru un post în Cambridge. M-am prezentat la interviu și în sala de așteptare m-am întâlnit cu nimeni altul decât Freddy DeWitt. Și el terminase facultatea de medicină și concuram amândoi pentru același post. M-a întâmpinat cu o privire siderată și cu o politețe rece.

M-am prezentat în fața comisiei de examinare și mi s-a pus întrebarea inevitabilă.

— Oamenii din Cambridgeshire și The Fens nu sunt obișnuiți cu doctorii de culoare. Cum credeți că vor reacționa la vederea dumneavoastră?

— Ei bine, vor trebui să se obișnuiască, am scos eu porumbelul din gură. Așa cum a trebuit și eu să mă obișnuiesc cu budinca de pâine cu unt și cu vremea rece, ca să nu mai vorbim de rugby!

Comisia a părut să găsească răspunsul meu realmente amuzant. Am primit slujba și astfel l-am învins încă o dată pe Freddy DeWitt. Alegându-mă, membrii comisiei au făcut un

pas curajos în direcția înfruntării prejudecăților și ignoranței. Sentimentul englezesc al corectitudinii prevalase și îmi dăduseră o șansă. Așa încât în lungul zbor de la Khartoum spre Londra, nu puteam decât să sper că apelând din nou la corectitudinea britanică avea să mi se ofere o șansă corectă în privința Darfurului.

Întâlnirea-cheie avea să fie, iarăși, cea de la Biroul pentru Afaceri Externe și al Commonwealth (FCO). Urma să iau prânzul cu Sebastian Hawkesley-Smith, unul dintre principalii consilieri guvernamentali pe probleme legate de Darfur. Sebastian era un bărbat înalt, fermecător și afabil și un mandarin de pe Whitehall uns cu toate alifiile. Ne cunoșteam de multă vreme. Era de asemenea un fin observator al situației din Africa și speram să fac binele să triumfe apelând la corectitudinea lui.

M-a invitat la exclusivistul său club. Ne-am așezat pe niște canapele îndesate din piele și Sebastian a comandat un prânz care mi-a amintit mult de zilele pe care le petrecusem la Wellington College: miel la cuptor, urmat de budincă de pâine cu unt și șarlotă. Am încercat să împing decorul foarte englezesc undeva cât mai în spatele minții, pregătindu-mă să îmi conduc gazda în inima întunericului haotic și profund care pusese stăpânire pe Darfur.

— Situația din Darfur mă îngrijorează în foarte mare măsură, i-am spus eu imediat ce am terminat cu obișnuita conversație de complezență. Trebuie să te informez că am auzit funcționari ai guvernului sudanez folosind expresia „soluția finală" cu referire la Darfur. Teamă mi-e că o folosesc deliberat și că Darfurul devine pe zi ce trece scena unei masive epurări etnice, obiectiv pe care guvernul intenționează să îl ducă la bun sfârșit cât mai curând posibil.

În acest club englezesc de gentlemeni, cu mobilier de pe vremea lui Dickens și mâncăruri de modă veche, a aduce în

discuție prejudecăți și acte de violență animalice părea aproa pe necuviincios.

— Avem dovezi că aproape întreaga populație din Darfur a fost nevoită să părăsească zona, am demarat discuția. Din apri lie 2003 până în ianuarie 2004, toată această regiune de mări mea Franței a fost devastată. Nu cunosc niciun precedent de conflict care să escaladeze atât de repede. Este un război purtat de un guvern împotriva propriului popor, cu elicoptere și avi oane Antonov înarmate cu puști-mitraliere și cu milițiile Jan jaweed care atacă satele locuite de populația civilă.

În timp ce vorbeam, am sesizat că Sebastian se juca, stin gherit, cu mâncarea în farfurie. Nu m-am lăsat impresionat și am insistat cu pledoaria.

— Este greșit din punct de vedere etic să faci troc cu Dar furul pentru continuarea negocierilor de pace de la Naivasha, adică ceea ce bănuiesc eu că se întâmplă acum. Mai mult decât atât, încercarea aceasta de troc este complet inutilă. Și nu va da rezultate. În timp ce noi ne furăm singuri căciula la Naivasha, Darfurul e în flăcări și – să fim bine înțeleși – acordul nu va fi semnat atâta timp cât Darfurul va rămâne în flăcări. Dimpo trivă: Garang m-a asigurat la modul cel mai categoric că nu va semna pacea.

Sebastian m-a fixat cu o privire compătimitoare.

— Calmează-te, Mukesh, bătrâne. Mă iei prea repede, prie tene. N-ai vrea să te servești cu niște legume? Sau de ce nu în cerci sosul de mentă?

A făcut o pauză.

— Uite ce e, bătrâne, nu ai impresia că dramatizezi un pic? Știi bine că ai deja o reputație că exagerezi, iar în clipa asta am senzația că ești în pragul isteriei, ceea ce ar fi complet necon venabil.

Am simţit cum clocotesc de furie. *Isterie. Exagerare. Neconvenabil.* Cine Dumnezeu se credea Sebastian, cu aerele lui de superioritate? Să-l văd eu rostind asemenea vorbe în faţa miilor de femei şi copile care fuseseră răpite şi violate. Sau a soţilor şi fraţilor forţaţi să privească violurile în timp ce erau batjocoriţi, strigându-li-se „zurka" (negrotei) sau „abeed" (sclav). În faţa bărbaţilor ale căror soţii şi fiice aveau să dea naştere unor „prunci arabi".

— Sebastian, te rog, nu minimaliza situaţia.

Vocea mea devenise rece şi liniştită, cuprins cum eram de un calm ca de gheaţă.

— În Darfur se petrec crime de război extrem de grave. Vorbim aici de un regim care urmăreşte în mod deliberat punerea în aplicare a unei politici de epurare etnică şi pârjolire a pământului, cu scopul de a face să dispară o întreagă populaţie şi cultura ei, utilizând violenţa extremă şi brutală asupra femeilor şi copiilor. E vorba de crime împotriva umanităţii la o scară foarte largă.

Sebastian aproape că s-a înecat cu mâncarea.

— Mukesh, poate că ai dreptate, poate că nu. Eu, unul, aş avea nevoie de multe probe concludente ca să fiu convins. Dar te rog, vorbeşte mai încet, dacă eşti amabil.

Tonul i s-a mai îndulcit un pic, ca şi cum voia să mă linguşească.

— Uite ce e, Mukesh, sunt sigur că ştii că la mijloc sunt chestiuni mai ample de ordin geopolitic care trebuie luate în consideraţie, iar situaţia din Darfur trebuie privită într-o perspectivă mai largă. Purtăm discuţii pe această temă cu partenerii noştri internaţionali şi lucrul de care trebuie să ne ferim este să înghesuim Khartoumul la colţ, nu crezi?

Mi-am muşcat buzele ca să nu-i răspund aşa cum merita.

— Sebastian, vreau să îți spun ceva. În ultima vreme am început să mă gândesc dacă nu ar trebui să aduc aceste crime de război în atenția Curții Penale Internaționale. Amploarea lor justifică un astfel de tratament.

— CPI-ul? a lăsat Sebastian să-i scape un mic hohot înăbușit. Mukesh dragă, doar nu vorbești serios! Ar fi nevoie de o rezoluție a Consiliului de Securitate al ONU pentru a aduce chestiunea în fața CPI-ului și asta, crede-mă, nu se va întâmpla niciodată. Chiar dacă, să zicem, Consiliul de Securitate ar cădea de acord să dezbată problema, ceea ce nu va fi cazul, China își va exercita la vot dreptul de veto și, oricum, Sudanul nu recunoaște CPI-ul. Ar fi un demers complet deplasat, bătrâne. Crede-mă, Mukesh, indiferent ce îți închipui tu despre CPI, inițiativa ta sună absolut neverosimil și, sincer să fiu, nu cred că va duce nicăieri.

— Cred totuși că, pusă corect, problema Darfurului va trece de vot și va ajunge la CPI, am insistat eu. Chiar crezi că chinezii își vor exercita dreptul la veto dacă regimul de la Khartoum va fi acuzat public de crime împotriva umanității? Ar însemna o mare sfidare, chiar și pentru chinezi, și dacă vom fi suficient de hotărâți, poate că demersul ar avea succes.

Sebastian și-a așezat jos cuțitul și furculița și m-a privit dezaprobator.

— Poate că e cazul să-ți lămuresc niște treburi, Mukesh. Agitația ta nu ne ajută deloc să aplicăm presiunea atent calculată care e necesară. Nimic personal, bătrâne, dar, pe bune, în viitor ar trebui să fii mai atent. Valurile pe care le faci nu-ți vor aduce nimic bun.

A tăcut, ca pentru a da mai multă greutate spuselor sale.

— Atunci ce-ai zice de o forță de menținere a păcii? am continuat eu neluând în seama amenințarea lui abia voalată. În Munții Nuba măsura a dat roade, de ce n-ar funcționa și în

Darfur? Măcar așa am putea opri violențele cele mai grave și apăra populația civilă rămasă în sate.

Sebastian m-a sfredelit cu o privire obosită.

— Trupe de menținere a păcii? În Darfur? N-ai avea nicio șansă cu o asemenea propunere și nu numai pentru că rușii și chinezii s-ar opune. Chiar îți închipui că guvernul sudanez ar aproba-o? Zău așa, bătrâne... Trupe de menținere a păcii – ăsta e un vis, e ceva ireal.

A gesticulat spre o farfurie care ne era adusă la masă.

— Bun, acum haide să revenim la chestiuni mai civilizate, ca de pildă desertul. Uite, ia niște budincă de pâine cu unt. Șarlota e întotdeauna delicioasă aici.

Într-un efort de a-mi masca furia m-am servit cu o bucată de budincă și șarlotă, pe care am înghițit-o cu dificultate. Restul prânzului s-a consumat într-o trăncăneală greoaie și penibilă. Din punct meu de vedere, întâlnirea însemnase o pierdere de timp. În spatele curtoaziei lui Sebastian, mesajul pe care mi-l transmitea era limpede precum cristalul: „Nicio schimbare nu se va produce în politica britanică vizavi de Darfur. Iar tu, bătrâne, ai grijă pe unde calci: zarva pe care o creezi nu-ți va face bine la carieră".

Asta credeau Sebastian și cei ca el despre mine – că fluturându-mi câteva amenințări pe sub nas la un prânz luat la un club simandicos mă puteau reduce la tăcere? Dacă așa era, se înșelaseră amarnic. Își greșiseră total ținta făcând aluzie la cariera mea și la spiritul meu de autoconservare. Nu aveam să mă las descurajat, nu atâta timp cât îmi pusesem tot sufletul într-o cauză, așa cum se întâmpla acum cu Darfurul.

M-am despărțit de Sebastian cu o strângere scurtă de mână. M-am aruncat într-un taxi, recunoscător că ploaia londoneză grea și cenușie îmi oferise scuza perfectă pentru a o lua din loc în mare grabă. I-am spus șoferului să mă ducă la aeroportul

Heathrow. Pe drum, nu m-am uitat deloc înapoi. L-am expe diat în schimb pe Sebastian în rândurile tot mai numeroase al acelor oameni de bine care aleseseră să stea cu mâinile în sân şi fără a face nimic...

În timp ce avionul decola cu destinaţia New York, mi-am spus că nu avea niciun rost să nutresc cine ştie ce speranţe în legătură cu modul în care lucrurile aveau să decurgă la sediul general al ONU.

Dar indiferent ce mă aştepta, aveam să merg înainte şi să-mi susţin cauza.

Douăzeci

Cel care călătorește singur poate porni la drum astăzi, dar dacă este însoțit va trebui să aștepte ca și celălalt să fie gata.
Henry David Thoreau

Primul cu care m-am întâlnit a fost Jan Egeland, căruia i-am povestit conversația pe care o purtasem la Londra. Jan mi-a dat dreptate, situația era absolut cumplită, însă mi-a repetat că trebuia neapărat să îl conving pe Kieran Prendergast dacă voiam ca ONU să reacționeze politic. L-am ascultat și m-am întâlnit cu Prendergast. I-am spus ce discutasem cu Sebastian și Jan. Răspunsul lui a constat în mare măsură în a-mi face observație că nu îmi îndeplineam așa cum se cuvine îndatoririle de serviciu.

Mi-a amintit că Darfurul constituia în primul rând o problemă de ordin umanitar și că rolul meu ca șef coordonator plenipotențiar al ONU în Sudan era acela de a mă ocupa strict de chestiunile umanitare. În esență, m-a sfătuit să pun un plasture pe o rană care avea să sângereze până ce pacientul murea, în loc să încerc să salvez viața pacientului.

— Dar nu vom rezolva nimic împărțind ajutoare unor oameni care sunt bombardați, violați și uciși cu miile, am

ripostat eu. Sper că înțelegi asta. Cum am putea să ne desfășurăm misiunea umanitară într-o zonă de război unde guvernul aplică *soluția finală* asupra propriului popor? Apropo, aceasta este expresia folosită de regimul de la Khartoum, nu de mine. Dar desigur că știai deja acest lucru, doar mi-ai citit rapoartele.

— Tot ce se poate, a răspuns Prendergast. Dar te-ai îndepărtat de la sarcinile care îți revin și asta ne îngrijorează pe noi cei mai tare. Ești șeful nostru coordonator plenipotențiar în Sudan și coordonatorul misiunii umanitare – acesta este mandatul tău și trebuie să îl îndeplinești.

— Dar ce părere ai dacă am aduce forțe de menținere a păcii? am întrebat eu. Dacă am avea astfel de echipe la sol, măcar am putea să ne vedem de treburile noastre umanitare în relativă siguranță și am putea face ceva bun pentru victime.

Prendergast și-a înăbușit un chicotit.

— Trupe de menținere a păcii? Doar nu vorbești serios! Deja ONU are trimise trupe de menținere a păcii în nenumărate puncte de pe glob. Și oricum, Khartoumul nu ar fi niciodată de acord. Știi că e nevoie de acceptul guvernului-gazdă pentru a trimite trupe de menținere a păcii, nu?

Nu aveam ce altceva să ne mai spunem. Reușisem să păstrez deocamdată un ton civilizat în discuție, însă pe dinăuntru clocoteam de furie și riscam să-i spun exact ce credeam despre el. M-am stăpânit totuși și mi-am luat rămas bun de la Prendergast.

Ultima întâlnire a fost cu Mark Malloch Brown, șeful meu de la PNUD și unul dintre oamenii-cheie care mă angajaseră pe post. Mark mi-a dat ultima veste proastă: ONU decisese să mă concedieze.

— Mukesh, mi-e teamă că aici se consideră că faci prea multe valuri.

Avea în fața lui un dosar mare care, am presupus eu, conținea rapoarte ale celor ce se plânseseră de activitatea mea.

— După ce acordul de pace dintre Nord și Sud va fi semnat, nu vei mai îndeplini din păcate funcția de șef coordonator plenipotențiar al ONU și coordonator al misiunii umanitare în Sudan. Va trebui să te înlocuim. Vom găsi un alt șef coordonator plenipotențiar.

Mi-am amintit avertismentul primit de la Sebastian la Londra cu numai o zi înainte: „Valurile pe care le faci nu-ți vor aduce nimic bun". Asta era: New Yorkul voia să mă îndepărteze. Nu am încercat să mă opun ori să aduc obiecții. În realitate, aproape că mă simțeam ușurat. Acțiunile mele deranjaseră suficient de multă lume ca să fiu eliberat din funcție. Nu mai trebuia să mă prefac. Eram liber să procedez așa cum îmi dicta conștiința în perioada care îmi mai rămânea la dispoziție în calitate de șef al misiunii ONU și eram ferm hotărât să profit de fiecare secundă.

De la New York am zburat înapoi la Khartoum, cu escala obișnuită la Frankfurt. Însă pe parcursul acelei călătorii lungi și solitare am simțit cum mă încolțesc îndoielile, iar hotărârea mi se clatină. Eram tot mai acut conștient că nu mai aveam la cine apela. Calea către mai-marii ONU îmi fusese tăiată; guvernele lumii se arătaseră surde la argumentele mele; Khartoumul se întorsese împotriva mea. Întreaga lume părea decisă să permită grozăvenia, iar eu mă simțeam neputincios și complet izolat.

Nu era vorba numai de o ignorare pasivă a situației din Darfur; eram blocat activ să fac orice putea conduce la niște rezultate. Luptam de mult timp pentru a stopa ororile, iar acum aveam impresia că îmi epuizasem toate alternativele. O bună parte din mine era tentată să renunțe. Să-mi dau pe loc demisia. Eram demoralizat și cu nervii la pământ.

Am aterizat la Khartoum în amurg, în a treia săptămână din ianuarie 2004. Am trecut rapid prin salonul VIP, știind că

bagajul avea să-mi fie trimis ulterior acasă. Omer mă aştepta afară în maşina pe care era arborat, ca de obicei, steagul ONU, care de data aceasta părea o sfidare. Înainte de a părăsi aeroportul, Omer s-a întors spre mine şi mi-a înmânat corespondenţa care se adunase în absenţa mea.

Am frunzărit printre obişnuitele circulare ONU şi invitaţii diplomatice, până ce am dat de un plic simplu pe care adresa era scrisă de mână. Purta nota „Personal" şi fusese expediat de la Khartoum. Am fost curios să văd ce conţine. În timp ce Omer străbătea străzile întunecate către reşedinţa mea, am deschis plicul. Înăuntru am găsit o singură foaie de hârtie, smulsă dintr-o agendă cu inele şi scrisă de mână.

Excelenţei Sale, coordonatorul plenipotenţiar al ONU pentru Sudan.

Autorul acestei scrisori regretă că este nevoit s-o deranjeze pe Excelenţa Sa, şeful misiunii ONU, dar vă implor să mă ascultaţi. Trebuie să vă povestesc ce s-a întâmplat cu familia mea. Provin dintr-o familie numeroasă şi verii şi fraţii şi toate celelalte rude ale mele din nordul Darfurului au fost nimicite complet. În satul nostru au venit soldaţi şi unele din rudele mele – nepoatele şi surorile – au dispărut, şi toate casele ne-au fost arse, iar vitele furate. Ne-au distrus recoltele, până şi fântânile. Au ucis mulţi oameni, iar cei care au scăpat cu viaţă au fost nevoiţi să fugă de pe pământurile lor. Soţia şi fiicele mele au fost violate de aceşti soldaţi.

...Vă scriu ca să vă informez de lucrurile îngrozitoare care se petrec... Vă rog, vă implor, domnule, ca şef al Naţiunilor Unite în Sudan, să înţelegeţi ce se întâmplă cu oamenii din Darfur şi să luaţi în considerare ceea ce vă scriu. Şi vă rog să faceţi orice vă stă în putinţă pentru a ne ajuta pe mine şi pe familia mea, dar şi pe ceilalţi oameni din Darfur care suferă ca şi noi.

Citind cuvintele acelui autor anonim, m-am gândit cum aș fi reacționat dacă așa ceva s-ar fi întâmplat cu casa și cu familia mea. Parcurgând scrisoarea, m-am simțit de parcă o găleată cu apă rece mi-ar fi fost azvârlită în față. Cum de îmi trecuse prin minte să renunț? Nu era deloc momentul să cedez ori să arunc prosopul. Cum să mă opresc după ce citisem așa ceva?

Autorul scrisorii nu cerea nimic specific. Nu solicita să discute direct cu mine ori să mă întâlnească, probabil pentru că se temea că ar fi fost prea periculos pentru el. Acela era pur și simplu un apel deznădăjduit, o cerere de a fi ascultat, fapt care îl făcea cu atât mai tulburător. Scrisoarea mi-a amintit cu toată forța că oamenii din Darfur aveau acum nevoie, mai mult ca oricând, de un glas care să se facă auzit, și poate că încă mai puteam fi eu acel glas.

În drum spre casă am început să schițez în minte un soi de plan. Exista o cale pe care încă nu o luasem în considerație – *aceea de a trage eu semnalul de alarmă*. Până acum, mass-media internațională ignorase aproape complet situația din Darfur. Deloc surprinzător, de altfel: o conspirație a tăcerii luase naștere la cele mai înalte nivele ale guvernelor și ale ONU; nu aveam lucrători umanitari în teritoriu care să transmită rapoarte ori alerte; pe teren nu existau jurnaliști care să descrie cele văzute. Dar poate că puteam eu să fac aceste lucruri.

Ca șef al misiunii ONU, încă mă mai bucuram de credibilitate și reputație și poate că, în această calitate puteam să aduc povestea în atenția întregii lumi. În Khartoum nu erau corespondenți străini, așa încât pentru moment nu știam cum să contactez presa internațională, însă trebuia să existe o cale. Până ca Omer să oprească mașina în fața reședinței mele, luasem o decizie. Aveam să îmi dublez eforturile de a aduce înapoi în Darfur lucrătorii ONU. Să mă străduiesc din răsputeri să strâng dovezile de care aveam nevoie. Să adun probe care

să certifice amploarea dezastrului, după care aveam să apăs pe butonul de alarmă nucleară: voi ieși în public, dacă altă soluție nu mai aveam.

Am urcat scara spre dormitor într-o dispoziție războinică. Mi-am azvârlit bagajul într-un colț și m-am decis să o invit pe Isabelle la cină. Aveam să primim salată de vinete, mâncarea preparată de Ahmed – ce altceva? –, și nu în grădină, căci peste oraș se abătuse o furtună de nisip. Prin urmare aveam să luăm masa înăuntru, în spatele geamurilor ranforsate, în casabile, acoperite cu plasă metalică din sârmă, de parcă am fi fost la închisoare. Dar nu decorul era important, ci strategia pe care doream să o discut cu Isabelle.

I-am turnat un pahar de vin înainte de a-i arăta scrisoarea.

— A sosit în absența mea.

A citit-o și recitit-o de câteva ori în liniște, după care și-a întors privirea oripilată spre mine.

— Este îngrozitor... Ce ai de gând să faci?

— Nu prea pot face mare lucru în legătură cu acest caz în sine. Nici măcar nu știu cine a trimis scrisoarea – e nesemnată. Dar ceea ce spune omul ăsta este tipic pentru ceea ce ne-am temut noi că avea să se întâmple după ce am fost alungați din Darfur. Trebuie să tratăm chestiunea cu mai multă seriozitate. Să ducem jocul la un alt nivel. Trebuie neapărat să revenim în Darfur și trebuie cu orice preț să obținem dovezile de care avem nevoie.

— Sigur că trebuie să revenim în Darfur, a lăsat Isabelle să-i scape un oftat frustrat. Dar încercăm de săptămâni în șir, Mukesh, și fără folos. Ce altceva am putea face?

— Nu știu, am recunoscut eu cu privirea ațintită la paharul de vin, în căutarea unei soluții salvatoare. Va trebui, pur și simplu, să ne străduim mai mult. Poate că eu însumi nu m-am zbătut atât cât ar fi trebuit. Poate că va trebui să ridic personal

nivelul dialogului. Iar după ce vom strânge suficiente probe, poate că va trebui să ies în public, pentru că nu cred că altcineva ar fi dispus să o facă.

Isabelle m-a fixat din priviri.

— Mukesh, fă tot ceea ce consideri tu de cuviinţă pentru a pune capăt acestei orori de nedescris. Ai curaj şi ai principii. Ia toate măsurile pe care le consideri necesare. Şi fii convins că te voi sprijini din toate puterile mele în lupta împotriva răului.

Am fost tentat să-i povestesc lui Isabelle de ultima mea întrevedere de la New York şi că zilele mele ca şef al misiunii ONU în Sudan erau numărate. Dar m-am răzgândit. N-am vrut să o demoralizez şi să o fac să-şi piardă încrederea în misiunea pe care ne-o asumaserăm. Mă bizuiam pe ea în mod absolut şi dacă era să o pornesc pe calea pe care o alesesem, aveam nevoie să îmi stea alături pentru a-mi da putere şi a mă sprijini.

În dimineaţa următoare, când am ajuns la birou, am găsit o mare mulţime de oameni adunată în faţa porţilor. În timp ce Omer se apropia de barieră, figuri răsăreau din toate părţile, înconjurându-ne, bătând cu pumnul în capota maşinii şi scandând lozinci. Am avut răgaz atât cât să mă uit câteva clipe la marea de feţe negre africane pline de furie înainte ca Omer să pătrundă cu maşina în curte. De cum am intrat în biroul meu, am cerut să-mi fie adus un interpret care să îmi traducă ce scandau demonstranţii. Bănuiam ce, dar voiam să am o confirmare.

Evident, se adunaseră în faţa sediului misiunii ONU pentru a protesta împotriva ororilor din Darfur. Am fost surprins. Era practic imposibil să organizezi adunări de protest pe străzile Khartoumului, totul fiind controlat îndeaproape de către Muhabarat. Demonstranţii veniseră probabil din taberele de refugiaţi şi speram ca acţiunea lor să nu fie decât începutul a ceva cu mult mai de amploare şi mai semnificativ.

După o oră sau cam așa ceva, am sesizat o schimbare în tonul protestelor: trecuseră de la furie la țipete de spaimă. A urmat o serie de bubuituri înăbușite și după câteva momente mirosul inconfundabil al gazului lacrimogen s-a răspândit în aer, ajungând până la fereastra deschisă a biroului meu. La câteva secunde după aceea s-a auzit pârâitul ascuțit al împușcăturilor și urlete înfricoșate. Bătăușii de la Muhabarat sosiseră probabil pentru a împrăștia demonstranții.

Cineva a ciocănit la ușă. Era Mona. Un protestatar se pare că reușise să transmită un vraf de scrisori unuia dintre oamenii noștri de pază. Mona mi-a înmânat scrisorile. Fiecare avea scrisă de mână pe plic următoarea notă: „În atenția personală a lui Kofi Annan, secretar-general al ONU". Bănuiam ce conțineau scrisorile. Erau probabil similare cu cea pe care șoferul mi-o dăduse la sosirea în Khartoum, în ziua precedentă. Victimele din Darfur îi scriau șefului ONU, implorând să fie ascultați.

Mi-am spus că dacă scrisorile ajungeau la Kofi Annan, iar el le citea, poate că avea să fie impulsionat să reacționeze. Le-am făcut pachet, pentru a fi trimise la New York prin corespondența ONU. M-am folosit de prilej pentru a transmite și eu o notă către sediul nostru central în care am raportat despre demonstrație și reprimarea ei violentă. Am arătat că oamenii protestaseră împotriva actelor brutale care se petreceau în Darfur. Am subliniat că noi înșine auziserăm despre orori larg răspândite în regiune, însă cum Khartoumul ne refuzase accesul nu aveam mijloacele de a verifica independent situația la fața locului.

Văzând disperarea de pe fețele demonstranților, mi-a fost întărită hotărârea de a face tot posibilul pentru a trimite din nou echipele ONU în Darfur. Dar după o nouă rundă de vizite la aceiași oameni, m-am întors cu nimic altceva decât cu veșnica placă: „Voi ați fost cei care ați insistat să retrageți ONU din

zonă; deocamdată nu vă putem garanta securitatea; vă vom informa imediat ce situația se va ameliora".

Nu avea niciun rost să persist într-un asemenea demers. Îmi trebuia ceva cu care să forțez accesul. Aveam nevoie de un cal troian care să ne aducă înapoi în Darfur și o idee începuse deja să prindă contur în mintea mea.

În perioada când lucrasem la DFID, ajutasem la formarea unei structuri numite International Humanitarian Partnership (IHP). IHP fusese fondat de guvernele britanic, suedez, norvegian, finlandez și danez cu scopul de a asigura o capacitate sporită de reacție la crizele din întreaga lume. Cuprindea experți în aviație, logistică și comunicații, plus materialul auxiliar, păstrat pentru a fi folosit „la cerere" în caz de război, foamete sau dezastre naturale. IHP putea fi arma mea secretă în războiul pe care îl purtam acum pentru asigurarea accesului ONU în Darfur.

Știam că nu aveam să primesc acordul Khartoumul pentru aducerea IHP-ului în Darfur, dar dacă reușeam să îi introduc singur acolo? Dacă mobilizam IHP-ul, aș fi dispus de resurse considerabile – aparate de zbor, vehicule, personal, inclusiv provizii medicale și de hrană – care ar fi putut fi transportate direct pe calea aerului spre Khartoum. Ar fi dat foarte, foarte rău dacă toate acestea ar fi rămas nefolosite la sol numai pentru că accesul spre Darfur le-ar fi fost blocat. Principalele guverne donatoare – printre care și cel al Regatului Unit – ar fi fost nevoite să se implice. Și să forțeze practic mâna celor de la HAC.

Ca funcționar al DFID, dusesem IHP-ul în Kosovo și Timorul de Est. Știam așadar cât de puternic puteau reacționa acei oameni atunci când li se refuza accesul pentru împărțirea de ajutoare umanitare. În acel moment nicio criză din lume nu o egala în gravitate pe cea din Darfur, de lucrul acesta eram sigur. Aveau să se zbată din toate puterile pentru a ajunge acolo.

Mai întâi am luat legătura cu contingentul suedez al IHP și, exact așa cum prevăzusem, am constatat că erau nerăbdători să se implice. Le-am spus să fie pregătiți să trimită un număr cât mai mare de funcționari internaționali, care să acționeze drept ochii și urechile comunității mondiale în teritoriu. Le-am cerut să planifice numărul zilnic de zboruri, să stabilească locurile unde aveau să aterizeze și să țină aparatele de zbor, comunicațiile, vehiculele și experții în stare de alertă.

După aceea m-am prezentat la HAC și am cerut aprobare pentru circa 30 de suedezi din IHP care să zboare cu ajutoare umanitare în Darfur. Am explicat că IHP era o organizație creată pentru a ajuta țările și zonele confruntate cu dificultăți și că era logic ca zborurile să fie direcționate direct din Suedia către Darfur. Pista aeroportului de la El Fasher era suficient de mare pentru a permite aterizarea aparatelor de zbor, așa că de ce nu? HAC nu a fost în stare să născocească un motiv plauzibil de refuz, așa încât pentru a trage de timp mi-au propus ca destinație Khartoumul, și nu Darfurul.

— Bine, am replicat. Haideți să-i aducem la Khartoum.

Pusesem HAC cu botul pe labe și n-au avut de ales și au acceptat. Forța de Intervenție IHP în Darfur a fost mobilizată imediat. În următoarele zile, în Khartoum a aterizat o echipă masivă, cu tot echipamentul de ultimă oră aferent – inclusiv un parc de mașini Land Rover, pături balistice antimină, echipamente de comunicații, un centru de comandă și control, dispozitive solare de iluminat, computere și nenumărate containere cu hrană și medicamente. După descărcarea echipamentului, am umplut cu el un depozit închiriat la aeroport și mai multe zeci de oameni din personalul IHP au fost cazate la Hilton. Au parcat pe pistă, într-un loc extrem de vizibil, un avion Iliușin gigantic, pregătit să-și ia zborul spre Darfur imediat ce avea să primească autorizația. Echipa IHP cuprindea

pompieri, specialiști în operațiuni de căutare și salvare, experți în managementul dezastrelor și lucrători medicali. Fapt crucial, întreaga operațiune era finanțată de guvernele care creaseră IHP, și deși această structură fuseseră concepută sub auspiciile ONU, nu se preta la jocurile interne pentru putere din sediul nostru central de la New York. Aducând IHP-ul în Sudan, dejucasem manevrele puse la cale de HAC, obstrucțiile Muhabaratului și impotența ONU. Sau cel puțin așa speram. În zile următoare aveam însă să aflu că mă înșelasem.

Mi-âm schimbat tactica. Am explicat celor de la HAC cât de prost avea să dea imaginea atâtor lucrători internaționali stând degeaba și mușcându-și degetele în Khartoum. I-am prevenit că personalul IHP avea să se plictisească și că în discuțiile cu cei de acasă se vor plânge că voiau cu disperare să ajungă în Darfur. Povestea avea să ajungă în presa internațională și cât de curând avea să se afle că HAC le bloca accesul.

I-am informat pe William Patey și pe alți diplomați prieteni, cerându-le să se implice mai mult. I-am convins să discute cu omologii lor din guvernul sudanez și să întrebe de ce era blocat accesul IHP în Darfur. I-am rugat să sublinieze faptul că IHP avea nevoie de autorizație din partea HAC pentru a-și desfășura forțele cât mai rapid cu putință în Darfur. În scurt timp, HAC a devenit ținta unor atacuri venite din toate părțile, inclusiv din partea guvernelor-cheie care finanțaseră operațiunea IHP.

În timp ce eu eram ocupat cu IHP-ul, alte demonstrații se desfășurau în fața sediului nostru și în alte puncte importante din capitala țării. Au urmat represaliile, în mod rapid și necruțător. Protestele au fost înăbușite cu violență, iar din taberele de RI au început din nou să ne parvină informații despre dispariții în masă. Dar nu numai din împrejurimile Khartoumului erau alungați refugiații.

Am aflat că Tabăra Intifada – cea pe care o vizitasem în Nyala – fusese rasă de pe suprafaţa pământului. Aparent, autorităţile locale blocaseră toate ajutoarele, promiţând în schimb „mâncare şi adăposturi convenabile" într-un nou loc în deşert. Majoritatea ocupanţilor refuzaseră să plece de bună voie spre ceea ce se temeau a fi o tabără a morţii şi se făcuseră nevăzuţi pe nesimţite. Camioane echipate cu puşti-mitraliere au fost aduse pentru a-i încărca, cu forţa, pe cei rămaşi.

Era prima dispariţie în număr semnificativ de care aflam după cea din Khartoum. Semăna crâncen de mult cu trenurile cu care naziştii îi transportaseră pe prizonieri spre lagărele de exterminare în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Am resimţit lovitura din plin, nu numai pentru că povestea era sinistră în sine, ci şi fiindcă ascultasem cu urechile mele istoriile depănate de refugiaţi în Tabăra Intifada cu numai câteva luni înainte.

Am transmis la sediul central al ONU o alertă concepută în termeni cât se poate duri. Am dat detalii privind strămutarea din Darfur a 8 000 de oameni, deja puternic traumatizaţi, mulţi dintre ei sub presiunea armelor. Am cerut mai-marilor de la ONU să anunţe presa internaţională, care să publice articole despre grozăviile întâmplate în Tabăra Intifada, dar să sublinieze şi îngrijorarea noastră cu privire la situaţia generală din Darfur. Singurul răspuns primit de la New York a fost tăcerea.

M-am dus la HAC şi am ridicat problema în faţa lui Sulaf, care m-a pasat ministrului de stat pentru Afaceri Umanitare, Mohammad Youssef Abdalla. I-am spus că închiderea Taberei Intifada era un lucru inacceptabil şi că noi, ONU, eram teribil de îngrijoraţi în privinţa sorţii refugiaţilor. Ministrul mi-a răspuns că „mutarea taberei a fost o decizie politică", care prin urmare nu cădea în sfera mea de competenţă.

— Guvernul meu este cel care se ocupă de aceşti oameni, a declarat el în chip de concluzie. A fost o decizie pe care o

susţin şi eu personal. Şi, dr. Kapila, vă rog să înţelegeţi că dacă veţi continua pe această linie, noi vom considera că, din punctul de vedere al acceptabilităţii, ONU e într-o poziţie periculoasă. Vă reamintesc că ONU ar trebui să colaboreze cu guvernul ţării-gazdă şi strict pe probleme de ordin umanitar.

Era o nouă ameninţare abia voalată. Nu mi-a păsat însă prea tare. Ştiam oricum că zilele mele în Sudan erau numărate, căci fusesem informat în această privinţă la New York. Mă îndoiam că regimul de la Khartoum era la curent, fapt care îmi crea un oarecare avantaj. Nu aveam nimic de pierdut. Orice ar fi făcut, nu puteau să mă reducă la tăcere ori să mă facă să cedez.

După câteva zile, arma mea secretă – IHP – a ajuns, în fine, la ţintă. Am fost chemat la ministrul pentru Afacerile Externe, dr. Mustafa Osman Ismael. Era o raritate să fii primit în particular la un nivel atât de înalt. Mă întâlnisem până atunci o singură dată cu Osman Ismael, despre care ştiam că este una dintre figurile cele mai acceptabile ale regimului de la Khartoum. Riscul ca povestea cu blocarea accesului IHP să ajungă în atenţia presei cântărise probabil mult în luarea deciziei sale de a mă chema, el fiind omul din guvern responsabil cu întreţinerea relaţiilor internaţionale.

M-a întâmpinat cu o amabilitate deosebită.

— Dr. Kapila, am veşti bune pentru dumneavoastră, m-a anunţat el cu un zâmbet cald. Pe data de 14 februarie veţi obţine autorizaţia de zbor pentru Darfur. Aşa că pregătiţi-vă oamenii – vă veţi întoarce în regiune!

14 februarie însemna peste patru zile, deci era un succes important.

— Ei bine, asta e fantastic! am exclamat eu. Dar ce anume se va întâmpla pe 14 februarie care să fi făcut posibil acest lucru?

Ministrul a chicotit uşor.

— Până atunci suntem convinși că forțele noastre de securitate vor deține controlul complet, așa încât să putem garanta siguranța oamenilor dumneavoastră. Președintele a făcut o declarație pe data de 9 februarie. Poate că nu ați citit-o? A declarat că s-a pus capăt tuturor operațiunilor militare în Darfur, așa că totul va fi bine.

Nu cunoșteam declarația, dar m-am gândit că pentru moment trebuia să iau lucrurile ca atare și să profit de ocazie cât mai era timp.

— Domnule ministru, veștile pe care mi le-ați dat sunt extrem de pozitive. Vă mulțumesc.

— Nu numai că declarăm încheierea operațiunilor militare, dar vom garanta și amnistierea tuturor rebelilor. Dacă își predau armele în decurs de o lună, vor fi amnistiați. În plus, vom deschide coridoare pentru toate agențiile umanitare – în primul și în primul rând pentru IHP – și în prezent facem planuri pentru întoarcerea acasă a populației strămutate și a refugiaților. Dorim totodată să implementăm o acțiune de strângere a armelor și un sistem de control în întreg Darfurul pentru dezarmarea tuturor părților implicate. Poate că PNUD ne poate ajuta în acest sens.

Totul mi se părea prea frumos pentru a fi adevărat și nu prea știam ce să răspund.

— Vrem să formăm un comitet național care să includă toate taberele interesate – șefii de triburi, liderii societății civile și așa mai departe – pentru a promova reconcilierea și întoarcerea tuturor localnicilor în Darfur. Vrem să contăm pe sprijinul ONU în această privință.

— Absolut, l-am asigurat eu. Putem demara imediat un program de dezarmare și pentru dezvoltare. Cei ce își vor preda armele vor putea beneficia de asistență cu prioritate din partea

ONU. Am o experienţă vastă în acest domeniu şi vă garantez că ne vom asuma un rol de frunte.

I-am mulţumit ministrului că ne permisese accesul în regiune. I-am spus că aveam de făcut pregătiri masive în vederea revenirii noastre, aşa că trebuia să ajung cât mai rapid la birou. Am transmis apoi vestea cea bună: personalul IHP trebuia să îşi facă bagajele. Peste patru zile ne întorceam în Darfur şi, dacă era să dau crezare ministrului, totul avea să fie cum nu se poate mai bine.

Am dat dispoziţie ca în zorii zilei de 14 februarie personalul IHP şi toţi funcţionarii ONU pe care îi puteam aduna să fie prezenţi la aeroport, gata de decolare.

Douăzeci și unu

Vreau să-mi trăiesc viața astfel încât nopțile
să nu-mi fie pline de regrete.
D.H. Lawrence

Zilele următoare s-au scurs într-o mare agitație. Nu crezusem neapărat tot ce îmi spusese ministrul, însă trebuia să plec de la ideea că nu mă minţise totuşi în totalitate. Propunerile sale de soluționare a crizei păruseră rezonabile, și ce rost ar fi avut să ne acorde permisiunea de întoarcere, din moment ce totul nu ar fi fost decât o imensă minciună? Nu se poate să nu fi știut că, mai devreme sau mai târziu, adevărul ar fi ieşit la iveală. Așa că am lăsat optimismul meu natural să prevaleze în fața zvonurilor sumbre din zilele precedente.

În dimineața de 14 februarie, la primele raze de lumină, aveam aliniate pe pista aeroportului un avion Beechcraft plin cu oameni, plus două avioane cargo Buffalo. Giganticul Iliușin avea să ne urmeze la scurt timp, cu tot echipamentul greu. Așteptarea s-a dovedit însă a fi enervantă, căci turnul de control aerian întârzia să ne dea undă verde. S-a făcut ora șapte, apoi opt, și încă nu primiserăm permisiunea de a decola. La ora 11 eram în continuare blocați la sol.

În biroul meu de la sediul misiunii ONU eram permanent ținut la curent cu ceea ce se petrecea pe pistă și știam că în curând perioada de lumină pe care o puteam folosi pentru a zbura avea să se termine. Am dat instrucțiuni personalului IHP să rămână în avion și, dacă era cazul, să doarmă înăuntru: nu trebuiau să părăsească pista decât decolând cu destinația Darfur. L-am sunat pe ministrul de Externe și l-am avertizat că imaginea cu oamenii noștri campați pe pista principală a aeroportului din Khartoum avea să dea foarte prost. După care am scos din mânecă atuul, amenințarea pe care o ținusem până atunci în rezervă.

— Îmi pare rău, domnule ministru, dar dacă aparatele noastre de zbor nu vor fi în aer până la ora 12, la prânz, voi fi nevoit să sun la BBC. Trebuie să înțelegeți că mă aflu sub o presiune uriașă din partea ONU și a guvernelor donatoare ale IHP și că în acest caz nu voi avea de ales și voi relata BBC-ului că suntem ținuți ostatici la sol, pe pista aeroportului. Sper că înțelegeți că nu doresc să fac acest lucru, dar...

— Da, da, Mukesh, am înțeles. Dă-mi o oră răgaz. O oră, și veți putea decola.

— Domnule ministru, aveți timp până la miezul zilei. Dumneavoastră în persoană ați susținut că veți acorda IHP-ului permisiunea de a pătrunde în Darfur, iar acum oamenii aceștia sunt ținuți în avion. Știți bine cât de negativ ar fi impactul unei asemenea știri. Voi fi nevoit să dau o declarație, și ce ar trebui să spun – că o echipă de lucrători umanitari este ținută ostatică la sol de către guvernul dumneavoastră?

— Mukesh, am înțeles perfect care e situația. Într-o oră vei avea răspunsul.

Am încheiat convorbirea cu Osman Ismael și l-am sunat pe vechiul meu „prieten", ministrul HAC. I-am dat același ultimatum. Ar fi fost preferabil să ne ridicăm de la sol fără

asemenea ciorovăieli, însă o parte din mine chiar le savura. De data aceasta simţeam că dispun de oarecare putere şi mi-a făcut plăcere să mi-l imaginez pe domnul Hamid dând din colţ în colţ.

În următoarea oră am rămas în biroul meu, cu Isabelle tot intrând şi ieşind cu veşti alarmante de pe pistă. Aveam în faţă telefonul mobil şi pe cel fix, cu două linii directe. Eram conştient că ceea ce făceam era un dans pe sârmă, dar nu puteam decât să sper că victoria avea să fie de partea mea. Calul meu troian fusese împins până la porţile cetăţii şi acum aştepta să fie tras înăuntru.

La 11.55 mobilul meu a ţârâit. L-am înşfăcat iute.

— Alo, aici Mukesh.

— Am primit undă verde să decolăm!

Era Rob Holden, specialistul meu în logistică, care mă suna din aeroport.

— Domnule, să...?

— Da! Plecaţi! aproape am ţipat. Pentru numele lui Dumnezeu – plecaţi! Decolaţi cât mai repede spre Darfur!

Începând din acel moment, cursele noastre aeriene au decurs fără probleme. În toată săptămâna care a urmat am transportat echipamente, provizii şi personal. Am început să primesc e-mailuri şi apeluri telefonice prin satelit de la echipa IHP care mă anunţa că zonele de aterizare şi bazele erau operaţionale. Prioritatea mea era să-i fac să se îndepărteze de baze în misiuni de recunoaştere în zonele rurale. Venise clipa să aflăm dacă ceea ce îmi spuseseră Osman Ismael şi ceilalţi era adevărat sau nu.

Pe măsură ce echipele s-au împrăştiat, au apărut şi primele rapoarte îngrijorătoare. Treptat a început să prindă contur un tipar. Prima constatare a fost aceea că suprafeţe mari de teren erau complet pustii, nelocuite. A doua, că taberele de RI din

jurul celor trei capitale provinciale – El Fasher, Nyala și El Geneina – erau înțesate de oameni. A treia, că un număr mare de persoane se adăpostiseră în taberele de refugiați din Ciad. A patra, că în timp ce multe sate fuseseră mistuite de flăcări, altele rămăseseră neatinse.

Zilele au trecut, echipele noastre au pătruns tot mai adânc în inima Darfurului și temerile mele cele mai întunecate s-au adeverit. Mustafa Osman Ismael, ministrul de Externe afabil și educat, mă minţise. Poate că Muhabaratul îl indusese în eroare, servindu-i gogoși pe care, la rândul său, mi le vânduse în totală necunoștință de cauză. În orice caz, atunci am aflat ce se întâmplase în cele opt săptămâni de când fuseserăm alungați din Darfur.

Regimul de la Khartoum se folosise de acest răstimp pentru a-și intensifica operațiunile de epurare etnică și pârjolire a pământului, ducându-le la un nivel de neconceput. Profitase de absența noastră pentru a comite în voie crime în masă împotriva umanității. Avioanele bombardaseră satele de pe tot cuprinsul Darfurului, după care Janjaweedul se dedase la carnagiu, dând foc, prăduind și recurgând la acte de violență.

Poveștile pe care personalul nostru le auzea de la supraviețuitori au devenit tot mai înfiorătoare: feți tăiați în uterul mamelor, violuri publice în masă. Femei scoase cu forța din case și violate de zece sau douăzeci de ori de față cu familia. Și în multe cazuri militarii îi însoțiseră pe cei din Janjaweed în timp ce își făceau treburile murdare, cele două părți lucrând în mod clar în parteneriat.

În timpul absenței noastre fusese desfășurată o operațiune masivă și sistematică de curățare a întregii regiuni. Proporțiile acestei operațiuni erau inimaginabile, puține zone rămânând intacte. În opt săptămâni duseseră o campanie în masă de terorizare și epurare etnică pe o suprafață de mărimea Franței.

Capacitatea de planificare și organizare, ca și logistica necesară pentru punerea în aplicare a unei astfel de operațiuni ar fi creat dificultăți chiar și unei superputeri. Mai mult, faptul că misiunea fusese finalizată în numai opt săptămâni întrecea orice închipuire. Era ceva de neimaginat.

În esență, fuseserăm obstrucționați și blocați și mințiți în mod repetat pentru ca regimul de la Khartoum să-și ducă până la capăt *soluția finală*. Darfurul fusese transformat într-un gigantic câmp al morții. Pe această suprafață imensă, ei identificaseră țintele, lansaseră atacuri, terorizaseră și lăsaseră în urmă zone devastate unde nimeni nu se mai putea întoarce. Se comportaseră ca o mașină de ucis extrem de eficientă.

Meditând la toate acestea, m-am simțit copleșit de un insuportabil sentiment de eșec. Dădusem greș în misiunea pe care mi-o asumasem. Toată retorica mea privind o reacție timpurie și responsabilitatea de a proteja victimele se dovedise a nu fi altceva decât vorbe goale. Eșuasem. Mă lăsasem dus de nas. Calul meu troian nu însemnase decât o victorie *à la* Pirus. Nu izbutise decât să se afle primul la fața locului pentru a da mărturie amplorii dezastrului. *Și toate acestea se întâmplaseră când îmi stătea în putere să nu permit așa ceva.*

Eram mistuit de indignare și de o furie arzătoare. Mă simțeam și cu mintea sever zdruncinată. Am decis că singura opțiune pe care o mai aveam era să ripostez, la rândul meu, cu toată forța, împotriva celor responsabili pentru acele atrocități, și cât mai curând posibil.

Nicio restricție de acum încolo. Fie ce-o fi, aveam să fac tot ce puteam pentru a-i aduce în fața justiției pe cei ce planificaseră și orchestraseră dezastrul, ascunzându-l deliberat de ochii lumii – *de ochii mei*. Era prea târziu pentru a mai putea salva nenumăratele victime, dar pentru a da socoteală nu e niciodată prea târziu.

Am dat dispoziție oamenilor să adune probe și mărturii. Aveam nevoie de cifre. Aveam nevoie de muniția cu care să contraatac. Voiam să aflu în cazul fiecărui sat câte violuri se întâmplaseră, câți morți erau, câte femei fuseseră răpite. Voiam numele satelor, ora atacului și componența exactă a bandelor de criminali. Nu mă mai interesau istoriile personale, oricât de înfiorătoare erau, ci date precise și specifice cu care să îi prind pe criminali și să-i arunc în spatele gratiilor.

Am cerut să-mi fie trimise numai informații verificate și oamenii mei s-au pus imediat pe treabă. Piesa se apropia acum de actul final. Curând aveam să pun tunurile pe ei. Să apăs butonul de alarmă nucleară și la naiba cu toți ticăloșii ăia de criminali, rasiști și violatori. Și nu aveam să cruț nici ONU. Rolul pe care ONU îl jucase în tot acel dezastru era incredibil și de netăgăduit. Aveam să îmi trimit rapoartele la cele mai înalte nivele, astfel încât atunci când adevărul va ieși, în fine, la lumină, ONU să nu se poată prevala de scuza că nu cunoscuse situația.

Cu Isabelle tastând cu furie la computer, compilând datele de pe teren în rapoarte urgente, am inundat New Yorkul cu note trimise zilnic – uneori chiar din oră în oră:

18 februarie: Milițiile Janjaweed și forțele asociate au atacat taberele de RI de la Nertiti și au jefuit ajutoarele în hrană, ca și pe cele nealimentare (pături).

23 februarie: Milițiile Janjaweed au atacat satul Morni și tabăra de refugiați din apropiere.

23 februarie: Milițiile Janjaweed au jefuit și incendiat localitatea Digain Karro, aflată de 132 de kilometri nord-vest de Nyala.

24 februarie: Personalul umanitar a observat cum arde satul Nabagaya, la 124 de kilometri nord-vest de Nyala.

27 februarie: Miliţiile Janjaweed au atacat satul Gemeiza Korongo şi au prădat bunurile refugiaţilor.

27 februarie: Personalul umanitar care traversa localitatea Tawila, aflată la 62 de kilometri vest de El Fasher, a fost martorul jefuirii şi incendierii unui sat de către miliţiile Janjaweed.

29 februarie: Rapoarte şi mărturii consistente privind atacuri sistematice asupra satelor şi taberelor de RI, precum şi jefuirea convoaielor cu ajutoare umanitare. Este strict necesară o intervenţie politică urgentă la nivel înalt pentru a garanta protecţia civililor şi siguranţa personalului umanitar. În prezent, miliţiile Janjaweed atacă fără teamă de consecinţe.

Şi aşa mai departe. Am tras acele gloanţe în zidul de tăcere care devenise ONU, fără să mă aştept la niciun răspuns. Am făcut-o pentru ca ONU să poată fi responsabilizată atunci când situaţia din Darfur avea să ajungă, cu forţa unei tornade, în atenţia opiniei publice internaţionale. Am explicat cât se putea de limpede că încercarea de a pune pe picioare o misiune umanitară în mijlocul acelor orori şi violenţe era un lucru imposibil. Mai rău decât atât, tentativele noastre de a acorda asistenţă umanitară nu făceau adesea decât să înrăutăţească situaţia victimelor, care erau din nou atacate de Janjaweed.

2 martie: Personalul umanitar are convingerea fermă că până la rezolvarea la cel mai înalt nivel a problemei presante a protejării populaţiei strămutate intern şi a altor categorii vulnerabile, niciun fel de ajutor umanitar, indiferent în ce cantitate, trimis în zonele afectate nu poate aduce o ameliorare semnificativă a situaţiei celor aflaţi în suferinţă şi că orice asistenţă umanitară, fără luarea măsurilor de securitate care se impun, îi poate expune pe refugiaţi unor riscuri suplimentare de a fi jefuiţi, violaţi ori ucişi.

La puțină vreme după ce am trimis acel raport, am fost înștiințat că urma să iau cuvântul la o conferință organizată la Khartoum pentru a marca Ziua Internațională a Femeii. Ce situație de nedescris! În timp ce zeci de mii de femei și copile erau violate în masă în Darfur, noi trebuia să celebrăm „Femeia" în capitala țării, în grandiosul Palat al Poporului, o sală uriașă de conferințe construită de chinezi.

Ei bine, aș fi fost un prost dacă ratam o asemenea ocazie. Cu câteva zile înainte primisem de la UNICEF un text de discurs drăguț și politicos, ce cuprindea obișnuitele platitudini. L-am făcut bucăți și l-am aruncat la coșul de gunoi. Sosise vremea pentru prima etapă a contraatacului.

În ziua conferinței, am urcat pe scenă și m-am uitat în jur la șirurile de scaune așezate în chip de amfiteatru. Sala era plină până la refuz. Toți miniștrii guvernului care participau în mod obișnuit la astfel de evenimente erau prezenți, la fel și alți diverși demnitari, inclusiv câțiva diplomați, reprezentanți ai unor agenții etc. În zona rezervată presei se aflau și câțiva ziariști locali. Știam că discursul meu avea să fie transmis în direct de Radio Omdurman – societatea națională de radiodifuziune din Sudan – și nu informasem pe nimeni cu privire la ceea ce intenționam să spun.

Am aruncat din nou o privire în mulțime și mi-am început discursul.

— De Ziua Internațională a Femeii este important să celebrăm numeroasele realizări ale femeilor. Femeile țin pe umeri jumătate din cer, ca să citez o maximă celebră a lui Mao. Dar, din păcate, nu avem nimic de sărbătorit aici, în Sudan. Putem cel mult comemora, însă cum am putea sărbători, atâta timp cât milioane de femei și fete se află în prezent în tabere de refugiați, victime ale războiului? Cu toții știm că în vreme de

război cele care au cel mai mult de suferit sunt femeile și fetele. Ele sunt primele victime și cele lovite cel mai rău.

M-am uitat spre rândurile din față, unde erau așezați miniștrii și demnitarii, și am văzut un amestec de indiferență, încruntată ori dezaprobare fățișă.

— Toate culturile lumii predică respectul pentru femei, am continuat eu, iar bunăstarea și protejarea lor reprezintă o chestiune de mândrie pentru întreaga societate. Grija bărbatului pentru femeie, faptul că îi acordă respect, iubire, atenție și protecție constituie elemente centrale în orice cultură. A face același lucru pentru mama, sora, soția și fiica ta este vital pentru orice bărbat. Dar ceea ce vedem acum în jurul nostru în Sudan, și mai ales în Darfur, este exact opusul.

Referirea la Darfur a fost primită în sală cu un murmur de dezaprobare. Discursul meu era tradus în arabă, așa că toți participanții puteau înțelege perfect ce spuneam.

— Chiar în acest moment mii de femei sunt violate, abuzate și umilite îngrozitor în regiunea Darfur. Așa că astăzi ar trebui să ne gândim cu toată seriozitatea la ceea ce avem de făcut pentru a pune capăt acestui război împotriva femeilor. Este un război purtat pe mai multe fronturi și care începe încă de la naștere, când fetele sunt mutilate genital, o grozăvie care le va urmări toată viața.

Am zărit în umbră o siluetă care s-a apropiat de echipa de la Radio Omdurman și le-a făcut semn să întrerupă transmisia. Asta era și n-aveam ce face, discursul meu nu avea să fie purtat pe unde în casele sudanezilor. Am continuat să vorbesc, cu toate că murmurul din sală creștea. Din unele colțuri s-au auzit aclamații și aplauze, dar din altele s-au înălțat strigăte de indignare și pumni furioși.

— Atunci când o fată cusută după mutilarea genitală este violată, violul și durerea fizică – imaginați-vă violul asupra unei

fete a cărei zonă genitală a fost traumatizată în urma MGF: e o virgină care poate fi pătrunsă doar cu forţa – aşadar când o astfel de fată este violată, durerea şi mutilarea care decurg din acest act sunt şi mai groaznice. Legile Sudanului interzic asemenea practici, dar ele continuă sub nasul autorităţilor.

Urletele de indignare rivalizau acum cu strigătele entuziaste de încurajare, obligându-mă să vorbesc mai tare. Zgomotul devenise asurzitor.

— De aceea este limpede că nu avem motive de sărbătoare astăzi, am continuat. Cel mai bun lucru pe care îl putem face este să recunoaştem deschis că avem enorm de făcut pentru a proteja drepturile femeilor şi integritatea lor fizică peste tot în Sudan, şi cu precădere în Darfur...

De undeva din faţa mea s-a auzit un strigăt de comandă şi dintr-odată corul de fete aflat pe scenă, lângă mine, a început să cânte. Era o încercare evidentă de a-mi înăbuşi vorbele.

— În Darfur, femeile şi fetele formează două treimi din victime, am strigat pentru a acoperi cântecul. Circa 80% dintre femeile sudaneze din nordul ţării au fost supuse la MGF în forma ei cea mai atroce – mutilare genitală faraonică, în care totul este tăiat şi scos afară, apoi cusut la loc. Multe, foarte multe astfel de femei au fost violate pe parcursul crizei din Darfur... Aşa că acum nu avem motive pentru a sărbători Ziua Internaţională a Femeii aici, în Sudan, şi trebuie să admitem că avem multe de făcut.

Am încheiat discursul şi am coborât de pe scenă în timp ce corul cânta şi mai tare. Demnitarii îşi fereau privirile, ca şi cum aş fi fost ciumat. Isabelle a fost singura care a avut tăria de a păşi în faţă pentru a mă însoţi la locul meu.

— Mare curaj ai avut, mi-a şoptit ea la ureche. Bravo, Mukesh! Ai spus ce era de spus...

Am simțit că sunt tras de mânecă. Nimal Hettiaratchy, șeful uneia dintre agențiile mai mici ale ONU – Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA) – s-a aplecat spre mine.

— Fantastic, Mukesh, a declarat el. Mulțumesc pentru că ai luat poziție.

În afară de el, nimeni altcineva nu mi s-a mai adresat. Era ca și cum devenisem brusc invizibil, și în clipa aceea mi-am dat seama cât de solitar avea să fie drumul pe care îl alesesem. Nu îmi păsa foarte tare. Simțeam că făcusem ceea ce trebuie pentru femeile din Darfur și ăsta era singurul lucru care conta. Și chiar dacă transmisia la Radio Omdurman fusese întreruptă, reușisem totuși să îmi fac cunoscut o parte din mesaj pe calea undelor.

A doua zi am frunzărit cu nerăbdare ziarele, cu speranța că discursul meu fusese reprodus mai *in extenso*, dar n-am găsit nimic – nicio referire la el. Muhabarat își făcuse atât de bine treaba cenzurând presa, încât era ca și cum nici nu luasem cu vântul. Dacă mai aveam cumva nevoie să mi se amintească clar că locul unde trebuia să trag semnalul de alarmă nu era aici, în Khartoum, acum aveam confirmarea. În Sudan nu aveam acces la o instituție mass-media liberă sau obiectivă.

Ca un soi de justificare oribilă a ceea ce susținusem în discurs, am primit un e-mail urgent de la Daniel Christensen. Era marcat „confidențial" și trimis numai mie, lui Isabelle, lui Rob Holden și încă la vreo două persoane. Pe data de 27 februarie, personalul ONU fusese martorul distrugerii orașului Tawila, eveniment pe care și eu îl raportasem în timp util la ONU. La o săptămână după aceea, Daniel condusese o echipă în Tawila, iar e-mailul său se referea la ceea ce descoperiseră acolo.

> În atacul asupra orașului Tawila și-au pierdut viața circa 85 de oameni. Toate casele au fost arse. 100 de femei au fost

violate, șase dintre ele în fața taților lor uciși. 150 de femei și 200 de copii au fost răpiți de Janjaweed. În districtul Tawila, circa 30 de sate au fost incendiate. Oamenii au fugit în toate direcțiile. Dintre cei 94 000 de locuitori din districtul Tawila, circa 18 000 au supraviețuit și sunt acum refugiați intern. Aceștia din urmă s-au adunat într-o tabără, unde două fete, de 13, respectiv 15 ani, ne-au povestit ce li se întâmplase. Ieșiseră din tabără pentru a strânge lemne de foc și au fost atacate și violate de niște bărbați în haine simple.

Atacatorii consideră că cei care nu sunt arabi „merită tot ce e mai rău". Oamenii cu care am discutat în Tawila susțin că elicopterele furnizează muniție milițiilor Janjaweed în timpul atacurilor și că Janjaweed folosește mașini Land Cruiser puse la dispoziție de guvernul sudanez. Răniții din rândurile milițiilor Janjaweeed sunt transportați cu ambulanțe ale armatei sudaneze pentru a fi tratați în spitale. Jafurile au continuat chiar și în timp ce noi discutam cu victimele și în zonă nu sunt postați polițiști sau soldați care să restaureze ordinea și siguranța.

Cu alte cuvinte, Daniel și echipa sa fuseseră martorii oculari ai implicării armatei sudaneze în acțiuni de viol, jaf și crimă. Daniel făcea în mesajul său referire la liderul local al Janjaweed – un individ pe nume Musa Hilal. Oamenii din Janjaweed susțineau că primeau ordine numai de la acesta și că el fusese cel care „ordonase atacul". Auzisem de Musa Jilal din cauza reputației sale și din informațiile primite de la Roger. Era unul dintre cei mai de temut lideri ai Janjaweed și, din câte se știa, executa ordine primite direct de la Muhabarat.

Atacul avea să fie ulterior cunoscut drept „incidentul de la Tawila". Ceea ce îl deosebea de nenumărate alte atrocități de același gen din Darfur era faptul că fusese urmărit de către personalul ONU și IHP de la început și până la operațiunile de

epurare. Atacul fusese purtat fără teamă de consecințe, în ciu da faptului că oamenii noștri erau martori. Mi-am dat seama că Daniel și echipa lui se aflau sub un stres enorm, însă pentru un lucrător umanitar era cu mult mai bine să facă ceva decât să stea degeaba în Khartoum.

Incidentul de la Tawila m-a șocat și îngrețoșat. Era un fapt fără precedent. Pentru prima oară oamenii noștri puteau furniza mărturii directe. Acum nu mai era vorba de povești auzite de la alții. Văzuseră toate acele orori cu ochii lor. Dacă era să avem nevoie de probe indubitabile, Tawila era, fără îndoială, cea mai în măsură să convingă. Daniel avertiza de asemenea în raportul său că același grup al Janjaweed se deplasa cu intenția de a ataca în continuare Korma, un oraș aflat în apropiere, într-un mod similar cu cel în care procedaseră și în Tawila.

Tawila a dovedit că ONU nu dispunea în niciun fel de capacitatea de a ajuta ori proteja oamenii. Personalul umanitar nu putea face nimic în fața unei violențe și brutalități atât de deliberate și bine țintite. Așa după cum susțineam eu de luni de zile, în Darfur era nevoie de o intervenție politică urgentă și de forțe de menținere a păcii înarmate și mandate să acționeze la sol.

Darfurul era o mare de flăcări și nimic altceva nu îi putea opri pe criminali.

Douăzeci și doi

În fiecare seară ar trebui să dăm socoteală pentru ceea ce am făcut peste zi. Ce infirmitate ne-am învins? Ce patimi am biruit? Căror tentații am rezistat? Ce virtute ne-am însușit?
Seneca

Citind și recitind raportul lui Daniel referitor la Tawila, mi-am amintit de Rwanda și Srebrenica. În Rwanda, ONU avea forțe de menținere a păcii pe teren atunci când crimele începuseră, însă mare parte din aceste forțe au fost retrase după ce soldații belgieni au fost uciși. În chiar momentul când se declanșaseră crimele, șefii ONU refuzaseră cererile repetate de a trimite întăriri.

În 1995, în Srebrenica, circa 10 000 de bosniaci civili căutaseră protecție în „adăpostul sigur" al ONU, apărat de o garnizoană formată din 400 de olandezi din forțele de menținere a păcii. Armata sârbă încercuise adăpostul și ceruse să-i fie predați toți bosniacii musulmani. Comandantul forței olandeze solicitase declanșarea de raiduri aeriene care să îi forțeze pe sârbi să se retragă. Ceruse și permisiunea de a riposta. Cererile îi fuseseră respinse, pe motiv că orice acțiune ar fi fost interpretată drept o provocare de către sârbi, cu care ONU „construia

punți de comunicare". Cum în acea vreme Kofi Annan se afla la cârma trupelor de menținere a păcii ale ONU, răspunderea pentru această decizie îi revine parțial.

Comandantul olandez fusese nevoit să deschidă porțile bazei sale și să asiste neputincios la încărcarea în autobuze a musulmanilor bosniaci, care au fost ulterior transportați în altă parte. Circa 8 000 dintre ei au fost masacrați, corpurile fiindu-le aruncate printre tufe și în șanțuri. Imediat după aceea fusesem trimis la Srebrenica pentru a mă ocupa de urmările măcelului – cel mai grav din Europa de după al Doilea Război Mondial. Majoritatea celor uciși erau bărbați și băieți și sarcina mea era să asist la găsirea supraviețuitorilor.

Am inițiat un program masiv de ajutorare a văduvelor, care se concentra totodată pe adunarea de probe necesare pentru a dovedi cu exactitate cine se făcea vinovat de crimele de război. De la bun început am beneficiat de aportul unor experți criminaliști și legiști, iar dovezile strânse au fost transmise Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie – curtea de justiție care i-a judecat pe cei responsabili de măcel.

Foarte probabil, în cazul în care comandantul olandez al forțelor de menținere a păcii ar fi ignorat ordinele primite, ar fi forțat mâna ONU. Cum însă omul era militar de carieră, se supusese ordinelor. După evenimentele de la Srebrenica, sentimentul de rușine a luat asemenea proporții naționale în Olanda, încât a dus la căderea guvernului. Însă eșecul principal aparținuse ONU și totuși nimeni din cadrul acelei auguste instituții nu fusese vreodată tras la răspundere. Mai-marii ONU – printre care și Kofi Annan – scăpaseră nepedepsiți.

În Rwanda, ONU nu avusese nicio forță la sol mandatată să prevină și să apere. În Srebrenica, o forță ONU bine înarmată fusese obligată să rămână în așteptare și să nu facă nimic, cu

alte cuvinte nu își îndeplinise misiunea de a preveni și apăra. În Darfur – în *Tawila* –, avuseserăm oameni la sol, însă în număr mic, niște lucrători umanitari neînarmați. Nu ar fi putut face nimic pentru a preveni și apăra. În pofida prezenței noastre, nu fuseserăm capabili să îi oprim pe violatori și ucigași.

După ce am citit raportul lui Daniel cu privire la incidentul de la Tawila, am luat măsurile obișnuite în astfel de cazuri. I-am informat pe diplomații de la Khartoum. Am transmis rapoarte la sediul general al ONU. Am redactat *démarches* în atenția guvernului sudanez, notificându-i că se făceau vinovați de crime de război. I-am scris personal lui Mustafa Osman Ismael, ministrul de Externe, ca și vechiului meu adversar, ministrul HAC. I-am înștiințat că ONU descoperise *prima facie* dovezi de crime împotriva umanității înfăptuite la Tawila și i-am avertizat că dețineam informații credibile ce sugerau un atac iminent asupra orașului Korma din apropiere.

> Rapoartele noastre indică încălcări grosolane ale drepturilor omului și legilor umanitare internaționale. Excelențele Voastre, violurile înfăptuite în timpul operațiunilor militare sunt considerate crime de război; având în vedere gravitatea faptelor semnalate în rapoarte, dorim să apelăm la dumneavoastră cu rugămintea de a investiga aceste atacuri și a-i aduce pe cei vinovați în fața justiției. Excelențele Voastre, vă mulțumesc și îmi exprim totodată regretul că sunt nevoit să vă atrag atenția asupra acestor evenimente.

Practic, mă adresam arhitecților crimelor în masă, avertizându-i să înceteze și să interzică perpetuarea masacrelor. Dar fără folos. Nicio reacție din partea guvernului sudanez ori a responsabililor internaționali. Atacul asupra orașului Korma a fost declanșat, fiind descris într-un e-mail urgent primit de mine de la fața locului.

La ora 6 după-amiază, zece vehicule au atacat Korma, rezultând 22 de violuri, din care șapte asupra unor copii și mai multe desfășurate în fața familiilor. Victimele violurilor au fost răpite și numai 16 dintre ele s-au întors după o săptămână. Un număr nespecificat de bărbați și băieți a fost răpit și forțat să păzească turmele de vite jefuite. A urmat un al doilea atac, în cadrul căruia oborul orașului a fost incendiat și prădat și alți opt oameni au fost uciși. Rapoartele fac referire la folosirea de elicoptere pentru aprovizionarea cu muniție a atacatorilor.

În ziua în care atacul asupra Kormei a fost confirmat, era o după-amiază îmbâcsită. Mă aflam în biroul meu și redactam un nou raport către ONU, cu prea puțină speranță de a schimba ceva. De pe coridor s-a auzit rumoare, care a crescut treptat în volum. Părea că izbucnise o luptă în holul de la recepție. A urmat un ciocănit în ușă și Mona și-a vârât capul înăuntru.

— Mukesh, avem aici o femeie nebună care insistă să discute cu tine. Gărzile încearcă să scape de ea, dar nu se dă dusă.

— Atunci las-o să intre, am răspuns eu. Anunț-o că o primesc.

După un minut, Mona a condus-o pe petiționară în biroul meu. Era o femeie africană neagră, înaltă și cu trăsături incredibil de fine. Avea o ținută dreaptă și se mișca cu o grație extraordinară. Dacă n-ar fi trăit la Khartoum, ar fi fost desemnată, fără îndoială, să apară pe coperta revistei *Elle*. Purta haine murdare și rupte, care însă nu abăteau atenția privitorului de la prezența ei fascinantă. Nimic din felul în care se purta nu m-a frapat ca fiind „nebunesc" – de asta eram cât se poate de sigur.

— Vă rog, am arătat eu spre unul din fotoliile de piele, luați loc.

Mona a tradus vorbele mele în arabă, însă femeia s-a mulțumit să clatine din cap și să răspundă cu câteva cuvinte.

— Nu vrea să se aşeze pe scaunul acesta atât de frumos, a tradus Mona. Se teme să nu-l strice. E din Darfur şi vine de foarte departe. Îşi cere scuze pentru felul cum arată.

Femeia s-a aplecat şi s-a aşezat, cu picioarele încrucişate, pe jos, pe covor, în faţa mea.

— Nu vreţi nişte ceai? am întrebat eu. Mona, adu te rog ceai şi cât mai mulţi biscuiţi digestivi.

McVitie's Digestive erau preferaţii mei şi de fiecare dată când mă întorceam în Anglia făceam provizii serioase. Femeia din Darfur a acceptat ceaiul şi biscuiţii, după care şi-a aranjat eşarfa albastră strălucitoare pe care şi-o drapase în jurul capului şi umerilor. A început să vorbească, iar Mona i-a tradus spusele.

— Vin din nordul Darfurului, a zis ea. Sunt dintr-un sat de lângă Tawila.

La auzul acelui nume, sângele mi-a îngheţat în vine. M-am prins cu ambele mâini de marginile biroului, căci am ştiut instinctiv dinainte ce avea să urmeze.

— Era zi de târg şi mă aflam după-amiaza în Tawila, împreună cu familia, la cumpărături, a continuat femeia. Au venit oameni pe cai şi în maşini – erau cu sutele, unii în uniforme, alţii în robe albastru cu alb – şi au dat ocol şi au prins toate femeile din târg: niciuna nu a reuşit să scape.

A făcut o pauză, ca pentru a-şi aduna puterile.

— Le-au aliniat pe femei şi le-au obligat să se ghemuiască la pământ, ameninţându-le cu puştile. Au adunat şi bărbaţii, şi indivizii în uniforme şi cu cei din Janjaweed au început să violeze femeile. Au făcut-o în ordine, pornind de la numărul unu, pe urmă doi, apoi trei... Femeile erau de vârste diferite, de la fetiţe de şase-şapte ani la bunici de 65.

A tăcut din nou, cu ochii fixaţi în podea, ferindu-şi privirea. Vorbea pe un ton blând şi calm şi mi-am dat seama că

Mona – o fată de la oraș cultivată și mămoasă din fire – avea dificultăți în traducerea detaliilor mai tulburătoare.

— Spune-i să continue, Mona. Spune-i că o urmăresc cu atenție. Și te mai rog ceva, Mona, tradu-mi toate detaliile.

— Bine, Mukesh, a răspuns Mona. O să încerc.

— Am fost una din ele, a continuat femeia. M-au violat. I-am văzut pe tata și pe soțul meu cum se uitau la mine, iar cei doi băieți ai mei erau și ei undeva în mulțime. M-au violat în mod repetat. Nu-mi amintesc exact, dar cred că a fost pe puțin de 12 ori. Într-un târziu am leșinat. Sau mai degrabă mi-am dorit să leșin, dar nu am reușit – am căzut într-un fel de stupoare. În jurul meu se auzeau numai țipete, mai ales cele ale fetițelor.

A continuat să vorbească în arabă preț de încă un minut sau cam așa ceva, dar la final Mona părea să nu-și mai găsească cuvintele. Mi-a aruncat o privire șocată și încărcată de dezgust, de parcă nu izbutea să se exprime altfel. Eram conștient că nu aceea era slujba Monei. Era secretara, nu traducătoarea mea.

Dar trebuia neapărat să aflu ce spunea femeia.

— Te rog, Mona, găsește-ți cuvintele. Știu că e foarte greu pentru tine, dar femeia asta a bătut drum lung ca să vină aici și să ne povestească ce i s-a întâmplat.

— Am căzut pe jos, în praf, cu capul împins în praf, a tradus Mona. Mi-au ridicat fusta și un bărbat m-a luat și m-a violat, în timp ce ceilalți mă țineau întinsă la pământ. Primul a terminat într-un minut sau așa ceva, apoi a urmat al doilea la rând. La început am încercat să mă zbat și să mă opun, dar m-au bătut și m-au împins mai tare în praf. În timp ce mă violau, m-au insultat. Mi-au spus „zurka" și „abeed" și că îmi vor face „copii arabi frumoși". Am fost violată iar și iar. Și în jurul meu le făceau același lucru celorlalte femei, ca și cum ar fi fost o linie de producție dintr-o fabrică. După ce au

terminat cu violurile, miliția a dat foc satului. La colibe, la târgul de vite – totul a fost incendiat cu torțe și gaz. Au pornit să jefuiască tot, iar unele femei și câțiva băieți au fost împinși în mașini Land Cruiser și luați de acolo. După care s-a lăsat brusc liniștea – cu excepția bubuitului din capul meu, al trosnetului focului și al plânsetelor. Ne temeam ca focul să nu se împrăștie și să ardem de vii. Nu i-am găsit pe soțul ori pe tatăl meu și nici pe cei doi fii ai mei, așa că m-am întors în sat. Ce altceva aș fi putut face? Mi-am strâns puținele lucruri pe care le aveam – sunt învățătoare de meserie – și mai departe nu am știut ce să fac.

Mi-a aruncat o privire, o privire scurtă cu ochii ei frumos arcuiți – ochi întunecați și plini încă de lacrimi ce așteptau să fie vărsate:

— Nu mi-am putut găsi rudele, a continuat ea. Nu mi-am găsit copiii. Băieții mei au 10 și 12 ani. Nu mi-am găsit nici măcar frații. Nimeni din familia mea nu a fost de găsit. Așa că mi-am strâns cele câteva lucrușoare și am făcut autostopul la un camion, apoi la altul și la altul, și am ajuns mai întâi la El Obeid, și de acolo la Khartoum. Am câteva rude aici, în oraș, și am ajuns azi-dimineață, dar mai întâi am venit la ONU, ca să povestesc ce se întâmplă în Darfur.

Pe tot parcursul mărturiei sale incredibil de traumatizante, femeia nu vărsase o lacrimă. Niciodată în viața mea nu mai văzusem așa ceva. Șocul brutal și trauma prin care trecuse fuseseră atât de puternice încât rămăsese îngropată în ele, cu emoțiile și durerea ferecate adânc înăuntrul ființei sale. Și totuși reușise cumva să facă o călătorie de 1 000 de kilometri din locul de baștină până la Khartoum, trecuse de gardul din sârmă și de mai multe cordoane de gărzi ONU și ajunsese în fața mea. Oricine altcineva ar fi renunțat de mult, însă această femeie din Tawila nu mai avea nimic de pierdut.

— Nu vă pot mulţumi îndeajuns pentru ceea ce aţi făcut, i-am spus eu. Sunteţi o femeie incredibil de puternică şi vă admir nespus curajul şi puterea.

Cuvintele mele erau nepotrivite şi neîndestulătoare. Erau atunci şi rămân şi acum. Dar nu am ştiut ce altceva să-i spun. Mă aflam eu însumi într-o stare de şoc şi pe punctul de a izbucni în lacrimi. Una e să citeşti rapoarte, şi cu totul altceva să afli cele petrecute direct din gura unei victime. Nu am putut totuşi să îi arăt cât de mult mă zdruncinaseră vorbele ei. Mi-era teamă să nu-mi pierd cumpătul în faţa femeii, căci trebuia să păstrez aparenţele unui om care ştie ce are de făcut. Mai ales de dragul ei – al acestei femei din Darfur incredibil de vitează şi curajoasă – trebuia să mă prefac că sunt puternic.

Să mă prefac că ştiu cum să reacţionez în faţa acelor orori. Că ştiu ce am de făcut. Să-mi păstrez o mască pe faţă, să arăt că deţin controlul absolut. Însă pe dinăuntru sângeram şi clocoteam de furie. Dincolo de şi pe deasupra durerii pe care o simţeam pentru acea femeie, eram mistuit de mânie. Toată mintea îmi era concentrată pe o singură idee: „Nemernicii care i-au făcut atâta rău acestei femei – şi multor altora ca ea – trebuie să plătească".

Dar mai întâi trebuia să găsim căi de a o ajuta şi a o proteja pe femeie.

— Aş vrea să notez tot ce ne-aţi spus şi să mă asigur totodată că vă putem ajuta.

Am aruncat o privire în direcţia Monei şi am văzut că era aproape terminată.

— Dar cred că secretara mea este extenuată. Iar dumneavoastră poate că doriţi să staţi un pic cu rudele.

— Am nişte veri aici, în Khartoum, şi aş vrea să îi văd, a răspuns femeia. Voi sta la ei.

— Poate că aţi putea reveni mâine? am întrebat eu. Mâine dimineaţă? Voi aduna câţiva dintre lucrătorii noştri umanitari, care să noteze cele spuse şi eventual să vă pună întrebări. În plus, vom avea şi asistenţă medicală, în caz că veţi avea nevoie. Îmi pare rău, însă va trebui să vă relataţi din nou povestea. Credeţi că veţi putea?

— Da.

— Cum vă numiţi? Şi la ce adresă veţi locui aici, în Khartoum?

— Mă cheamă Aisha, a spus ea. Nu ştiu adresa exactă, dar ştiu cum să ajung la verii mei.

— Dar cum de aţi reuşit să ajungeţi la mine? am întrebat eu. Şi de ce tocmai aici?

— Cui altcuiva m-aş fi putut adresa? mi-a răspuns ea simplu. Poliţia, soldaţii, autorităţile – sunt implicaţi cu toţii. Ei sunt autorii masacrelor. Ştiam că aveţi o misiune ONU în Darfur şi că acordaţi ajutoare. Eraţi singura persoană la care puteam apela. Nu mai e nimeni altcineva. Iar Naţiunile Unite au multă putere şi pot să facă ceva. De aceea am venit aici.

— Aveţi nevoie de ceva în clipa de faţă?

— Nu. O să mă duc la verii mei ca să mă odihnesc şi mă întorc mâine. Deja v-am reţinut destul.

După aceea am făcut cea mai mare greşeală din viaţa mea. Am lăsat-o să plece. De atunci am retrăit în minte de nenumărate ori acel moment. N-ar fi trebuit s-o las să plece. Ar fi trebuit să insist să îi acord adăpost în biroul meu, însă părea atât de calmă şi stăpână pe sine, şi atât de dornică să îşi revadă rudele, încât m-am gândit că era bine să rămână un pic cu ele, ca să-i ofere alinare. Aisha era învăţătoare – o femeie cu educaţie şi cultură – şi m-am gândit că ştia ea ce face. Aşa că am lăsat-o să plece.

Rămas singur în birou, m-am gândit la cele ce îmi povestise. Reflectând la barbaria de nedescris a violurilor publice în masă la care ea și alte atâtea femei fuseseră supuse, mi-am amintit de o altă întâlnire, una asemănătoare care îmi rămăsese pe veci întipărită în suflet. Cu cinci ani înainte ajunsesem la Freetown, capitala statului Sierra Leone. Și mă dusesem să vizitez spitalul Connaught, sănătatea fiind unul dintre principalele programe finanțate de DFID în acea țară.

Am fost condus direct la salonul pentru femei. Am pășit înăuntru și imediat am dat cu ochii de una dintre cele mai frumoase femei pe care le văzusem vreodată. Dar nu asta m-a frapat propriu-zis. Ci ochii ei. Erau ca niște mări aurii de suferință lichidă, cu colțurile înecate de lacrimi nevărsate. Privirea mi-a coborât apoi spre poala ei. Ținea în brațe o copilă, o copie la indigo a propriei imagini, și amândouă aveau brațul stâng amputat de sub cot.

În Darfur, violul era folosit ca armă a terorii în masă. În Sierra Leone, rebelii din cadrul RUF se specializaseră în amputări – retezarea brațelor și picioarelor cu macetele – ca modalitate de a răspândi frica. Mama își legăna copilul cu brațul rămas. Am privit-o ca hipnotizat: o grație atât de incredibilă mutilată cu o asemenea brutalitate dementă.

Am încercat să-i adresez câteva cuvinte, dar nu mi-a răspuns. Asistentele medicale mi-au explicat că după ceea ce pățise, amuțise total. Dar ochii ei mi-au vorbit: nu erau nici pe departe goi.

În spatele lor se afla o persoană bântuită de demoni și fantome. Dar ceea ce m-a frapat cel mai tare a fost lipsa furiei de pe chipul ei, lipsa urii. Era ca o „Fecioară cu Pruncul".

Am întins mâna ca să ating copila, mângâindu-i brațul sănătos. Și am avut o senzație de pierdere insuportabilă. Aș fi dat orice ca să întorc timpul înapoi și să le redau celor două ființe

brațele pe care le pierduseră. Și am simțit din nou cum mă cuprinde un val de furie. Cum era posibil? Ce speraseră să obțină acele brute făcând așa ceva? Ce urmăriseră? Nu putea fi decât un singur lucru: teroarea – teroarea și dominația. Și după toate astea, cum se putuseră privi în oglindă?

Femeia aceea din Sierra Leone avea ochii în lacrimi, la fel ca aceea din Tawila. Ambele își jeliseră lăuntric soarta. La fel ca Aisha, femeia din spitalul din Sierra Leone fusese imaginea însăși a calmului și demnității. Fetița din poala ei se tot zvârcolea și își sugea degetul mare, însă mama își păstrase aerul statuar, întruchipare a demnității umane în fața răului absolut. Am fost atât de mișcat, încât nu am fotografiat-o. Am simțit că pur și simplu nu sunt capabil să o fac. Ar fi fost o poză extrem de evocatoare, dar totodată un afront la grația și demnitatea femeii.

Nu am reușit să aflu ce i se întâmplase acelei femei din Sierra Leone deoarece era mută. La fel, nu aveam să aflu mai multe nici de la Aisha, femeia care venise la mine la birou pentru a-mi relata ce se petrecuse la Tawila. În dimineața de după vizita sa, eram pregătiți și așteptam să o întâmpinăm, dar s-a făcut amiază și niciun semn din partea ei. Și în străfundul inimii mele am simțit că nu aveam să o mai văd niciodată.

L-am chemat pe Roger și am început să tun și să fulger. Am bodogănit despre cum venise ea la mine în birou ca să-mi vorbească, intrând astfel într-un cuib de vipere, căci misiunea ONU era infiltrată de informatori ai regimului de la Khartoum. Am făcut spume la gură, povestindu-i lui Roger cum pierduse ea totul – casa, slujba, părinții, rudele, soțul și copiii – și cum, mai mult ca probabil, acum își pierduse și libertatea, dacă nu viața. Și i-am cerut lui Roger să o caute, să o găsească și să ia toate măsurile pentru a o ține la adăpost pe femeie.

Roger a răsuflat adânc înainte de a spune:

— Domnule, cu tot respectul, va fi foarte, foarte dificil. Iar dacă voi încerca să aflu ce s-a întâmplat cu ea, voi înrăutăți și mai mult lucrurile. Aș atrage atenția autorităților asupra acestei femei, lucru care nu-i va fi deloc de ajutor.

Deși eram cu nervii la pământ, partea care mai rămăsese raţională în mine i-a dat dreptate lui Roger.

Am încercat să ne folosim cu discreție contactele pe care le aveam pentru a da de Aisha, dar nu am reușit să aflăm nimic. Femeia din Tawila se făcuse pur și simplu nevăzută. Ironia situației era de-a dreptul devastatoare. Eu, șeful misiunii ONU în Sudan, însărcinat cu protejarea a milioane de oameni, nu reușisem să salvez viața unui singur suflet curajos. Nu aveam niciun fel de circumstanțe atenuante.

Eșuasem lamentabil la cel mai de jos și simplu nivel – salvarea unei singure vieți.

Douăzeci și trei

Două cărări se despărțeau în pădure și eu – eu am pornit pe cea mai puțin umblată dintre ele, iar acest lucru a schimbat totul.
Robert Frost

După ce am pierdut și această bătălie, mi-am evaluat opțiunile. Primeam zilnic rapoarte tot mai numeroase despre atrocitățile comise în Darfur. Crezusem inițial că se terminase cu ele – că regimul făcuse tot ce era mai rău în perioada când noi nu putuserăm pătrunde în regiune. Acum aflam însă că operațiunile de epurare erau departe de a fi încheiate.

Alerte zilnice își luau zborul din biroul meu spre New York, dispărând apoi într-un vid fără fund. Redactam tot felul de *démarches* tăioase în atenția guvernului, care erau și ele în mare parte ignorate. Mă simțeam complet epuizat, terminat și demoralizat.

Urma să plec la Nairobi, cu afaceri ale ONU legate de convorbirile de pace de la Naivasha. Am întrebat-o pe Isabelle dacă voia să mă însoțească în cazul în care plecam mai devreme, pentru a rămâne acolo peste weekend. Nu aveam o idee clară în cap în legătură cu ceea ce intenționam să fac, dar simțeam o nevoie disperată de a sta departe de Khartoum pentru o vreme.

Pe 16 martie, într-o zi de vineri, am luat amândoi avionul spre Nairobi, unde ne-am cazat la Hotel Windsor Country, o clădire în stil vechi așezată pe dealurile verzi de la periferia orașului. Nu știam exact pentru ce mă aflam acolo. Tot ce știam e că eram în urmă cu somnul și că aveam nevoie să-mi limpezesc gândurile. Nu dormeam bine de câteva săptămâni și orele cele mai întunecate ale nopții îmi erau bântuite de coșmaruri oribile.

Isabelle a amenajat un birou într-una din camere, pentru a putea ține permanent legătura cu echipele noastre din Darfur. I-am dat telefonul meu mobil ca să-mi preia apelurile. După care m-am dus în dormitorul meu și pentru prima oară după o perioadă cât o viață, am dormit neîntors timp de 12 ore. A fost un somn dintre cele mai revigorante din viața mea. Un somn fără vise. A doua zi dimineața m-am trezit cu mintea limpede precum cristalul.

Am fost surprins să constat cât de bine mă simțeam, cât de calm și de stăpân pe mine. Era ca și cum subconștientul meu alesese deja drumul pe care urma să-l apuc și nu mai avea niciun rost să se agite. Partea conștientă încă nu realizase asta totuși.

După un mic dejun întârziat, am anunțat-o pe Isabelle că vreau să fac o plimbare în pădure. Și-a dat seama instinctiv că vreau să rămân singur. Hotelul Windsor Country este așezat în mijlocul a hectare întregi de pădure luxuriantă. Aveam impresia că mă plimbam prin New Forest din Anglia, numai că pe deasupra capului meu se foiau o mulțime de maimuțe zgomotoase. Am continuat să merg și între timp am derulat în minte tot ce mi se întâmplase de când preluasem postul din Khartoum.

Din câte se părea, nu mai dispuneam de nicio cale de acțiune în Darfur. Comunitatea diplomatică, guvernele lumii, regimul de la Khartoum, ONU – toate îmi trântiseră ușa în nas.

Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât mi se părea că îmi epuizasem alternativele. Nimeni nu venise cu cel mai vag plan de a opri masacrele, de a demara procesul de pace, de a aduce forţele de menţinere a păcii în regiune, de a reconstrui ţara şi a garanta siguranţa cetăţenilor. Dimpotrivă: toţi cei responsabili cu aceste lucruri părea să ignore dinadins Darfurul.

Nu se dorea recunoaşterea amplorii crizei, cu toate că nimeni nu putea susţine că nu dispusese de informaţiile necesare pentru luarea unei decizii. Pe scurt, asupra Darfurului se abătuse o conspiraţie a tăcerii concertată. Am continuat să mă plimb până ce s-a lăsat înserarea. Nu aveam mobilul la mine, deci Isabelle nu mă putea suna să afle dacă sunt bine. Când m-am întors, am găsit-o îngrijorată şi vizibil agitată.

După ce am luat cina devreme – şi am asigurat-o pe Isabelle că nu mă gândeam la sinucidere, cel puţin nu pentru moment –, m-am dus imediat la culcare. Nu am putut să adorm, aşa că am stat treaz şi am navigat pe internet. Am recitit – postate online – rapoartele ONU cu privire la Srebrenica şi Rwanda (pe cele tipărite le lăsasem în biroul meu de la Khartoum). Ele mi-au confirmat din nou că era de datoria mea să acţionez personal pentru a opri crimele în masă, indiferent de ceea ce ar fi putut spune ori gândi cei din jurul meu. Cu cât poziţia pe care o ocupi este mai înaltă, cu atât responsabilităţile care îţi revin sunt mai mari.

Nu puteam cere îndrumări de la New York. Avea să mi se pună aceeaşi placă: „Stai la locul tău, bătrâne, şi concentrează-te pe ceea ce ai de făcut – muncă umanitară". În timp ce navigam pe internet, mi-am dat brusc seama de un lucru. Peste numai câteva zile aveau să se împlinească zece ani de la genocidul din Rwanda. Trecuseră deci zece ani, şi ce învăţăminte trăseserăm cu toţii din acea istorie? În Darfur repetam aceleaşi greşeli, dacă nu mai rău. Ce se schimbase, prin urmare? Şi care

dintre noi era dispus să păşească în faţă şi să acţioneze? Nimeni, din câte se părea, poate în afară de mine.

Am continuat să navighez pe net, să meditez şi să dezbat în sinea mea ceea ce urma să fac, până ce am obosit şi am adormit. A doua zi m-am trezit în zori şi am plecat din nou la plimbare. De data aceasta pădurea era scăldată în lumina zorilor şi m-a frapat frumuseţea ei. O imagine a frumuseţii împletită cu o alta, amintindu-mi de statura mândră şi de demnitatea Aishei, femeia din Tawila care venise la mine la birou pentru a-mi povesti despre violul în grup la care fusese supusă.

„Cum era posibil ca asemenea frumuseţe să coexiste pe lume cu răul cel mai întunecat?", m-am întrebat. Nu mai simţeam oboseala. Dimpotrivă, mă simţeam încărcat cu energie, dar odată cu energia a revenit şi furia. Am început să derulez în minte imagini, ca într-un film. Am revăzut iar şi iar chipul Aishei şi i-am auzit vocea în timp ce îmi vorbea. Imaginea ei s-a suprapus peste cea a clădirii ONU din New York – un simbol sumbru al indiferenţei şi impotenţei impardonabile.

Acea imagine s-a contopit apoi cu cea a lui Sebastian, care mă avertiza la clubul lui din Londra în timp ce serveam budincă de pâine cu unt: „Valurile pe care le faci nu-ţi vor aduce nimic bun". După care s-a estompat şi în locul ei a apărut laptopul lui Tim Mansfield cu dovezile cutremurătoare despre politica de pârjolire a pământului şi distrugere aplicată în Darfur. Imaginea unei colibe mistuite de flăcări s-a suprapus peste cea panoramică a satelor arzând pe care o văzusem cu ochii mei atunci când zburasem cu avionul ONU peste regiune.

În minte am derulat din nou caleidoscopul de imagini în care arhitecţii *soluţiei finale* se amestecau cu atacatorii şi cu o mână de „oameni de bine" care stătuseră cu mâinile în sân. Hoinărind prin pădurea magică, luminată de soare, am simţit cumva că simţurile mi se ascuţiseră – ca într-un soi de uşoară

transă halucinantă. Razele de soare mângâiau bolta bogată de verdeaţa de deasupra capului meu, aruncând umbre de lumină şi întuneric, lumină şi întuneric peste covorul de iarbă.

Am păşit peste ele gândindu-mă la colţurile întunecate ale lumii pe care le vizitasem. Mi-am amintit de Rwanda şi de biserica din Ntarama, cu mormanul de cadavre pe care îl găsisem înăuntru. Mi-am amintit de măicuţele indiene care, cu corpurile lor fragile şi cu credinţa lor nestrămutată, salvaseră atâtea vieţi. M-am gândit la bietul general Dallaire, comandantul forţelor ONU de menţinere a păcii din Rwanda, omul care trimisese telegramă după telegramă la New York, cerând şi neprimind permisiunea de a dezarma miliţiile hutu şi a face raiduri în ascunzătorile lor.

Lecţia Rwandei era foarte clară: atunci când îi bănuieşti pe superiori că emit ordine greşite, ai datoria să nu ţii cont de ele. Dallaire făcuse acest lucru atâta timp cât putuse, se împotrivise ordinelor şi salvase astfel mii de viaţi. Dar, ca militar de carieră ce era, ştiuse că în final trebuia să se supună şi să-şi retragă forţele de menţinere a păcii la comanda dată de ONU, iar pentru asta avea să care pe umeri o povară grea tot restul vieţii sale.

Cât despre mine, eu nu primisem astfel de ordine, cu toate că mi se atrăsese atenţia în mod repetat şi în termeni cât se poate de categorici să mă rezum la mandatul meu umanitar şi să nu fac valuri. În fapt, fusesem deja concediat din funcţie pentru că refuzasem să fac jocurile şefilor. Dar, ca lucrător umanitar, mă simţeam prea puţin înclinat să mă supun constrângerilor şi atenţionărilor. La urma urmei, nu eram decât un civil rebel care îşi înfrunta superiorii faţă de care îşi pierduse respectul şi încrederea.

M-am oprit pentru o clipă într-un luminiş inundat de soare. Acolo am luat în mod deliberat decizia. Nu dispuneam de trupe, deci nu aveam cui să dau ordine să apere populaţia

Darfurului. Aveam un personal restrâns și neînarmat. Un singur lucru îmi mai rămânea de făcut, un lucru impulsionat de furia rece pe care o resimțeam în fața acelor crime de nedescris care se petreceau fără ca cei aflați la putere să le împiedice.

Ceea ce intenționam să fac era prea important, miza fiind nenumărate vieți, pentru ca decizia mea să se bazeze exclusiv pe emoții. Trebuia să îmi planific la rece acțiunea pentru a obține maximum de impact, căci de acum nimic nu mai conta decât stoparea răului. M-am întors la hotel. Era miezul zilei și m-am dus direct în camera mea, unde l-am sunat pe ofițerul de presă al ONU din Nairobi.

Mai avusesem de-a face cu Ben Parker, căci el emisese acel ciudat comunicat de presă cu privire la negocierile de pace dintre Nord și Sud. Ben era un tip cu spirit de inițiativă și un oportunist care mirosea de la o poștă un subiect tare. Era tipul clasic de ticălos care știa să se facă plăcut și habar n-aveam cum de se infiltrase în ONU. Era acolo ca un lup în mijlocul unei turme de oi, dar, lucrul cel mai important, era un om de presă fantastic, exact genul de care aveam eu nevoie.

L-am întrebat pe Ben dacă putea veni la hotel după prânz, căci aveam ceva de discutat cu el. Mi-a răspuns că da. După ce am vorbit cu Ben, m-am dus s-o caut pe Isabelle. Am luat împreună masa de prânz pe peluza hotelului, de unde se vedeau jucătorii de golf înaintând spre găurile mai îndepărtate. Era un cadru total nepotrivit pentru conceperea de strategii privind viitorul Darfurului. În chip ironic, îmi amintea de Wellington College – un loc sclivisit în care regulile ar fi trebuit să fie respectate.

— Isabelle, l-am sunat pe Ben Parker.

Comandasem mâncarea și așteptam să fim serviți.

— Vine după prânz și vom avea o discuție.

Isabelle s-a holbat la mine preț de o clipă.

— Deci te-ai hotărât? Definitiv?

— Da, am răspuns eu. Isabelle, tu știi exact ce intenționez să fac, așa că nu e cazul să-ți mai spun. În plus, atunci când vei fi chemată ca să dai socoteală șefilor de la New York – lucru care se va întâmpla cu siguranță –, vei putea declara cu toată sinceritatea că nu ai știut ce am de gând să fac. Astfel te vei exonera atunci când va începe vânătoarea de vrăjitoare și crede-mă, nu va întârzia prea mult.

— Dar nu-mi pasă nici cât negru sub unghie de vânătoarea asta de care vorbești tu, Mukesh.

— Știu. Și te admir pentru asta. Dar așa e mai bine pentru tine, poți să fii convinsă.

Ben a sosit la timp. Am comandat ceai și o bere pentru el și am trecut la afaceri.

— Ben, vreau să îmi aranjezi să vorbesc la BBC, în direct și în exclusivitate, am spus eu. Mai precis, vreau să vorbesc la BBC Radio 4, la programul *Today*, în intervalul orar dintre 7.30 și 8.30 dimineața. Nu vreau să le dezvălui dinainte despre ceea ce intenționez să spun, dar, crede-mă, va merita să-și piardă timpul cu mine. Insist să fie în direct, nu vreau să-mi cenzureze declarațiile. Nu voi mai oferi niciun fel de detalii în legătură cu asta, voi păstra totul pentru interviu. Și nu voi discuta cu ei înainte de interviu. Dă-mi emisiunea asta, în direct și în exclusivitate, și îți promit că tipii de la BBC nu vor fi dezamăgiți.

Ben mi-a aruncat un zâmbet șiret.

— O singură întrebare: e vorba de Darfur?

Mi-am azvârlit brațele în lături.

— Ești un tip deștept. N-ai decât să tragi singur concluziile. Aranjează cu emisiunea, OK?

— Bine. N-ar trebui să fie o problemă. Te sun eu.

Ochii lui Ben sclipeau și mi-am dat seama că provocarea asta îi făcea plăcere. Urma să aibă parte, în fine, de o poveste

realmente suculentă, tocmai bună să-şi înfigă colţii în ea. Orice ofiţer de presă ONU care lucra ca la carte ar fi verificat mai întâi dacă funcţionarul ONU respectiv, mai ales dacă deţinea o poziţie atât de înaltă ca a mea, ştia ce vrea să spună şi dacă primise acceptul New Yorkului. Ben nu mi-a pus niciun fel de întrebări. Cunoştea din întâlnirile noastre anterioare că Darfurul era pasiunea mea şi a presimţit că acesta avea să fie subiectul intervenţiei mele radiofonice.

M-a sunat seara.

— Am aranjat. Mâine dimineaţă la 9.30 ora locală (7.30 ora Londrei) va trebui să te prezinţi la studioul din Nairobi al BBC-ului, de unde vei intra în direct cu Radio 4.

— Voi fi acolo, am răspuns eu. Şi mulţumesc mult, Ben.

La cină, Isabelle m-a întrebat ce aveam de gând să declar în timpul interviului. Am prevenit-o că dacă îi spuneam, nu se mai putea prevala de scuza necunoaşterii. A replicat că la naiba cu toate, că trebuie neapărat să ştie.

— Bun, atunci află că voi spune tot, tot ce ştiu în legătură cu situaţia din Darfur.

— Tot?

— Da, nu are niciun rost să ţin secrete unele lucruri. Din moment ce liderii lumii nu vor să ne asculte, n-am altă cale decât să mă adresez popoarelor. O să spun răspicat tot ce ştiu şi o să trec peste capetele celor care ar fi trebuit să reacţioneze.

— Mukesh, va fi o chestie uriaşă, cu ramificaţii enorme, a spus Isabelle. Dar ai dreptate – este de datoria ta morală, atât ca fiinţă umană, cât şi ca şef al misiunii ONU în Sudan, să vorbeşti.

Părea fericită de hotărârea pe care o luasem, dar totodată speriată.

— Dacă eşti ferm decis, dă-i drumul. Ştii ce ai de făcut.

Sprijinul ei mi-a dat curaj. Împărtășeam aceleași convingeri, și asta mi-a dat aripi. Am ridicat paharele și am toastat în cinstea deciziei mele de a rupe tăcerea.

În noaptea aceea am rămas întins în pat, plin de o hotărâre calmă. Eram conștient că mă aflam pe punctul de a mă arunca în ceva extrem de important – atât pentru mine, cât și pentru Darfur. Zilele mele la ONU erau oricum numărate, așa că, într-un fel, nu aveam nimic de pierdut. Dar bănuiam că mă expuneam la multe riscuri din partea unor nebuni, mai ales după ce aveam să mă întorc la Khartoum. Totuși principala mea preocupare era de acum felul în care opinia publică mondială avea să reacționeze și cum avea să se reflecte aceasta asupra mea. Cum avea să reacționeze propriul meu guvern, cel britanic? Ce va face ONU? Cum vor răspunde celelalte mari puteri?

Dacă exista cumva vreun cod de măsuri care să-i protejeze pe denunțătorii din cadrul ONU, eu, unul, nu auzisem de așa ceva. Știam că aveau să mă pună la stâlpul infamiei și că activitatea mea la ONU era terminată. M-am gândit o vreme la familia mea. După vacanța de Crăciun, vorbisem zilnic la telefon cu soția și cu fetele, dar nu le povestisem mai nimic despre îngrijorările mele privind situația din Darfur. Nu voiam să le împovărez cu problemele mele sau să le fac viața grea. În clipele acelea, tot ce am putut să îmi spun a fost: „Avem trei fete de liceu și cum îmi voi putea eu câștiga de acum încolo existența? Slavă Domnului că soția are o slujbă bine plătită".

Nu aveam decât 48 de ani. Eram unul dintre cei mai tineri șefi plenipotențiari din istoria ONU. Ajunsesem într-o funcție înaltă și aveam enorm de multă experiență de teren. Fusesem considerat un om de perspectivă, menit să ocupe funcții de conducere în ierarhia sistemului internațional umanitar, și aveam prieteni în cele mai importante capitale ale lumii. Acum toate acestea aveau să se prăbușească.

Nu aveam niciun dubiu cu privire la modul în care aveau să reacţioneze Naţiunile Unite şi guvernele lumii la iniţiativa mea. De îndată ce aveam să apăs pe butonul de alarmă nucleară, în ochii lor aveam să devin „ca şi mort": ostracizat, disprețuit, fără şansa de a-mi mai găsi o slujbă. Peste noapte urma să mă transform într-un proscris din funcţionarul privilegiat şi ambiţios.

Preţ de o clipă am simţit cum convingerile mi se clatină şi spiritul de autoconservare aproape că îmi îngenunchează voinţa. Dar apoi o voce din capul meu – rebelul Kapila – m-a îndemnat să nu mai dau dovadă de slăbiciune. Pentru zecile de mii de oameni din Darfur care muriseră în blestemata aceea de savană nu existase niciun strop de milă. Iar cei care supravieţuiseră aveau să trăiască cu oroarea în suflet tot restul vieţii lor, majoritatea preferând probabil să se fi alăturat celor dragi care pieriseră.

Mi-am amintit de poveştile pe care bunica obişnuia să ni le spună în nopţile fierbinţi de vară, la Chandigarh, poveşti despre zei şi demoni. În toate, în ciuda dificultăţilor, binele triumfa întotdeauna asupra răului. Poate că, începând de a doua zi, şi mie avea să mi se întâmple la fel.

Mai presus de orice emoţie, eram stăpânit de o furie rece. În mintea mea, cei responsabili de dezastrul din Darfur erau atât autorii din Khartoum ai genocidului, cât şi „oamenii de bine" care nu făcuseră nimic. De acum, pentru mine între aceste două categorii diferenţa era prea mică şi ambele aveau, după părerea mea, mâinile pătate de sânge. Eram mistuit de furie, o furie îndreptată cu precădere spre aşa-zisele puteri ale lumii de care simţeam că fusesem pe de-a întregul trădat.

Masacrul de la Tawila se întâmplase cu numai două săptămâni înainte, dar câte alte situaţii similare ne scăpaseră, pe câte nu le văzuserăm şi nu le putuserăm opri? Furia mea se

datora faptului că noi – *eu* – nu reușiserăm să le prevenim. Dacă am fi reacționat suficient de rapid, am fi putut împiedica tot ce era mai rău, de asta eram sigur. Dacă am fi vorbit la unison și cu putere, comunitatea internațională ar fi putut să intervină, pentru ca alte situații similare cu cea din Tawila să nu se petreacă în Darfur.

În ciuda retoricii lor antioccidentale, majoritatea politicienilor regimului de la Khartoum tânjeau după oportunitățile economice și de altă natură care ar fi venit odată cu ameliorarea relațiilor. Dacă puterile occidentale ar fi intervenit, ar fi putut să forțeze Khartoumul să țină trupele Janjaweed în frâu. Am fi putut stopa ororile cele mai mari. Masacrul de la Tawila – și din multe alte locuri – nu ar mai fi avut loc. Și totuși eșuaserăm.

În ziua următoare aveam să mă adresez în primul și în primul rând țării mele – Marea Britanie – prin intermediul BBC-ului. Era țara în care mă căsătorisem și pe care o adoptasem. Era țara al cărui guvern îl servisem cu credință în anii petrecuți la DFID. BBC-ul era vocea guvernării britanice, iar programul *Today* de pe Radio 4 era emblematic în acest sens. La ora 7.30 dimineața, majoritatea celor cu putere de decizie își luau micul dejun și ascultau știrile la radio.

Ei erau ținta pe care o vizam prin declarația mea în direct pe calea undelor.

Douăzeci și patru

Vine o vreme când tăcerea devine trădare.
Dr. Martin Luther King

Intrarea la studioul BBC din Nairobi nu era deloc impresionantă – o scară de beton îngustă înghesuită între două magazine prăpădite, pe care se urca la primul etaj. În drumul cu mașina spre studio, mintea mea lucrase cu febrilitate în încercarea de a stabili cu exactitate ce aveam să spun. Interviul nu dura prea mult și altă șansă nu aveam să primesc.

Am fost poftit înăuntru și mi s-au oferit un pahar cu apă și un set de căști. Ca probă de sunet, producătorul emisiunii mi-a cerut să răspund la câteva întrebări simple despre micul dejun.

Apoi m-a anunțat:

— Dr. Kapila, sunteți în legătură directă cu studiourile din Londra.

Dintr-odată m-am simțit copleșit de un calm atotcuprinzător. Eram conștient că acela era interviul vieții mele. Nu aveam pregătit un discurs sau notițe, dar de puține ori în cursul vieții mele îmi simțisem mintea mai limpede. Tawila fusese declanșatorul. Iar cale de întoarcere nu exista. Toate faptele de care aveam nevoie erau în capul meu. Eram pe deplin convins că

asta trebuia să fac. Aveam dovezile: acum trebuia să le arăt lumii.

Am auzit vocea moderatoarei de la BBC.

— Și acum vom intra în direct din studioul nostru din Nairobi cu doctorul Mukesh Kapila, coordonatorul misiunii umanitare a ONU în Sudan. Bine ați venit, domnule Kapila. Din Darfur, o regiune îndepărtată din Sudan, au apărut tot mai multe zvonuri în legătură cu niște povești oribile. Cine cu cine se luptă acolo?

— Sunt două grupări principale, am răspuns eu. De o parte sunt miliţiile arabe – Janjaweed –, sprijinite de guvernul sudanez și aliate cu acesta. De partea cealaltă sunt Armata de Eliberare din Sudan și Mișcarea de Eliberare din Sudan. După părerea mea, și vă rog să rețineți că am avut ocazia să văd în ultimii ani numeroase conflicte în diverse zone ale globului, aceasta este criza cea mai gravă cu care ne confruntăm în prezent în lume. Mai bine de un milion de oameni sunt afectați de ea – fie și-au părăsit locurile de baștină și au plecat spre alte regiuni din Darfur, fie s-au refugiat în statul învecinat, Ciad. Martori oculari au relatat despre politici concertate de pârjolire a pământului, împreună cu violuri în masă, acte de tortură și de jefuire a satelor. Unul dintre aspectele cele mai cutremurătoare ale situației din Darfur este că aceste tactici sunt folosite pentru a răspândi sistematic teroarea.

— Agențiile de ajutorare au acces în Darfur? m-a întrerupt moderatoarea.

— Avem acces în circa un sfert din teritoriu, dar și acesta este mai degrabă ad hoc și temporar. Faptul se datorează lipsei măsurilor de siguranță pentru lucrătorii noștri. Se semnalează permanent atacuri asupra camioanelor noastre care transportă hrană și alte ajutoare, iar la nivel guvernamental ni se pun obstacole – există o birocrație excesivă, iar procedurile sunt

urmate cu viteza melcului... Obstrucționarea accesului umanitar constituie o crimă împotriva umanității.

— Presa internațională nu a reușit să acopere foarte bine aceste evenimente, a remarcat prezentatoarea. Ziariștilor nu li s-a acordat permisiunea de a pătrunde în zonă. Susțineți că e nevoie urgent de ajutoare. Ce altceva ar mai trebui să facă, în opinia dumneavoastră, comunitatea internațională?

— Sunt multe de făcut. Desigur, este nevoie de asistență pentru alinarea suferințelor. Dar mai mult decât atât, este nevoie de un acord pentru rezolvarea conflictului... Noi am cerut încetarea focului și aducerea tuturor părților implicate față în față pentru găsirea unei soluții pe termen lung.

— Dar nu aceasta se întâmplă acum? a intervenit moderatoarea.

— Nu. Nici pe departe.

Am făcut o pauză. *Gata – sosise momentul.*

— Iată acum care sunt faptele, și aș vrea să lămuresc trei aspecte esențiale. În primul rând aceasta este cea mai gravă criză umanitară din lume cu care avem de-a face în prezent și nu știu de ce nu ne implicăm mai mult. În al doilea rând, din punctul de vedere al nerespectării drepturilor omului este vorba de o catastrofă similară cu genocidul din Rwanda – singura diferență fiind cea legată de numărul de persoane, și nu de mijloacele și scopurile urmărite. În al treilea rând (și acum aveam să arunc bomba), guvernul sudanez este cel responsabil; el se face vinovat de acest proces de epurare etnică de o amploare inimaginabilă.

Am tăcut o clipă pentru a-mi trage răsuflarea. Se făcuse atât de liniște încât aproape că aș fi putut auzi un ac căzând în studioul din Londra.

— În curând se vor împlini zece ani de la genocidul din Rwanda, am continuat eu, și nu știu de ce lumea refuză să

reacţioneze la ceea ce se întâmplă în Darfur. Comunitatea internaţională a stat deoparte şi nu a făcut nimic, iar acesta este cel mai mare scandal şi cea mai mare tragedie a vremurilor noastre. Guvernul sudanez a împiedicat făţiş şi sistematic agenţiile umanitare să pătrundă în Darfur pentru a ajuta victimele şi a investiga la faţa locului ceea ce se petrece, şi totuşi guvernele lumii nu au intervenit şi nu au luat poziţie.

Am aruncat o privire spre ceasul de la mână. Timpul alocat interviului aproape expirase. Era momentul să închei.

— Nimeni nu poate pretexta că ar fi fost în necunoştinţă de cauză, căci toate aceste fapte sunt ştiute, şi încă de mult timp. Pe scurt, guvernul sudanez a încercat în mod deliberat să ascundă ceea ce se petrece în Darfur, să ascundă crimele de război comise acolo. Iar comunitatea internaţională s-a complăcut într-o stare de torpoare şi nu a făcut nimic pentru a apăra populaţia locală.

— Dr. Kapila, vă mulţumim că aţi ales să ne vorbiţi atât de deschis.

Mi-am scos căştile de pe urechi şi am dat mâna cu producătorul din Nairobi.

— Excelent interviu, a remarcat el conducându-mă spre uşă.

Am coborât cu Isabelle treptele de beton. Ne-a luat câteva secunde şi când am ajuns jos s-a auzit ţârâitul telefonului meu mobil.

— Dr. Kapila, am răspuns eu.

— Dr. Kapila, aici BBC World Service Londra. Am ascultat intervenţia dumneavoastră la programul *Today* şi am vrea să vă luăm un interviu.

— Dar tocmai am vorbit la BBC, am răspuns eu uşor nedumerit.

— Nu, noi suntem BBC Internaţional, nu postul local. Şi am vrea o relatare separată.

— Bine, am spus eu. Pot să vă răspund la întrebări aici și acum, dacă doriți.

Am purces la al doilea interviu, prezentând faptele și subliniind cele trei aspecte pe care le consideram esențiale. După aceea prezentatorul a avut câteva întrebări. M-am adăpostit de zgomotul străzii pe scara de beton, încercând să răspund cât puteam eu mai bine.

Când am terminat cu interviul, Isabelle și cu mine am urcat în mașina care ne aștepta. Abia am apucat să închid portiera, că telefonul a sunat din nou. Era postul Voice of America (VOA), solicitând un interviu. L-am acordat stând în mașina care se strecura cu greu prin traficul infernal din Nairobi. Imediat ce am terminat cu VOA, am fost sunat de Reuters. Iar după Reuters au urmat Associated Press, apoi South African Broadcasting Corporation (SABC) și *Johannesburg Times*. Pe tot parcursul drumului cu mașina am primit telefoane și am dat interviuri: *Financial Times*, după care ziare din Olanda, Hong Kong și India natală. Până să ajungem la complexul Gigiri al ONU aflat la periferia capitalei Nairobi, acordasem mai bine de 12 interviuri. Era fantastic.

Isabelle și cu mine ne-am grăbit să intrăm în clădire. Mi se pusese la dispoziție un birou și imediat m-am conectat la laptop. N-a fost nevoie să schimbăm prea multe cuvinte între noi. Am intrat direct pe pagina web a BBC. În partea de sus un banner anunța titlul: „Ultimele știri: șeful misiunii ONU în Sudan, Dr. Kapila, aseamănă criza din Darfur cu genocidul din Rwanda...". M-am întors ca să îi spun ceva lui Isabelle, dar telefonul a sunat iarăși. De data aceasta era *Frontier Post*, un ziar pakistanez. Și ei îmi solicitau un interviu.

Îi spusesem lui Ben Parker să dea numărul meu de telefon tuturor oamenilor de presă care îl cereau. Îl anunțasem că doream să discut cu orice instituție mass-media, de oriunde ar fi

fost, însă niciunul din noi nu se aşteptase la o reacţie atât de amplă. Eram uluit. Dar după aceea am avut o revelaţie. Era miezul zilei, ora locală 12, şi 5 dimineaţa la New York. Peste patru ore, sediul ONU avea să se deschidă, iar şefii se vor pomeni prinşi într-un vârtej.

M-am răsucit spre Isabelle.

— O, Doamne, ce vom face cu New Yorkul?

— Da, chiar aşa! Peste câteva ore o să înceapă ziua de lucru la ei...

— O să-ţi dictez un memoriu, am spus eu şi am început să mă plimb încolo şi încoace prin spatele ei. Adresează-l în atenţia lui Iqbal Riza, *chef de cabinet* al secretarului-general. Notează, te rog: „Vă rog să înmânaţi acest memoriu personal domnului Kofi Annan. Consider că este de datoria mea să-l informez pe secretarul-general că, în opinia mea, în prezent în Darfur se desfăşoară un proces de epurare etnică, şi aceasta din următoarele motive: ..."

Am repetat cele spuse în interviuri. Am încheiat memoriul adăugând că mă adresasem mass-media şi că, foarte probabil, presa avea să aibă întrebări de pus direct către cartierul general al ONU, aşa încât trebuiau să fie pregătiţi. Am rugat-o pe Isabelle să trimită copii ale memoriului către Kieran Prendergast şi Mark Malloch Brown. Imediat după ce a redactat memoriul, Isabelle l-a transmis prin e-mail la New York. Aveau să îl găsească pe birouri de cum ajungeau la serviciu.

În mintea mea, aceasta era „ofensiva mea". În ea îi arătam New Yorkului tot ceea ce făcusem: trăsesem semnalul de alarmă în faţa mass-media internaţionale asupra sângelui care fusese vărsat în Darfur şi asupra celor care se făceau vinovaţi. Pentru şefii ONU, iniţiativa mea era inacceptabilă, însă în ochii mei prea mult sânge cursese în Darfur.

Era totodată ofensiva mea şi pentru că muşcasem ONU de fund până ce îi dăduse sângele: spărsesem zidul tăcerii, în

speranța că îi voi face astfel să reacționeze. Le arătasem că eram un luptător și că eram dispus să-mi folosesc colții și ghearele.

Ben Parker a apărut și el.

— Excelent interviu, Mukesh. Foarte impresionant. Ascultă, CNN-ul vrea un interviu. La fel și BBC, SABC și o mulțime de alte canale TV. Ce-ai zice să organizăm o conferință de presă în după-amiaza asta, ca să împuști mai mulți iepuri dintr-un foc?

— De acord, am spus eu. Știi cum se spune – ai intrat în horă, trebuie să joci.

La ora 3 după-amiază ne-am adunat în sala de conferințe de lângă birou. Încăperea era arhiplină, presa putea sta doar în picioare și camerele și reflectoarele ocupau toate colțurile. Ben îl rugase pe unul din reporteri să înceapă cu o întrebare bine țintită: „Ce anume se întâmplă de fapt în Darfur?". Drept răspuns, am recapitulat aceleași puncte pe care le ridicasem în cursul interviurilor.

După care am dat liber la întrebări.

— De ce abia acum v-ați hotărât să vorbiți? a vrut să afle o reporteriță. De ce nu mai devreme?

— Bună întrebare, am răspuns eu. Afirmațiile pe care le-ați auzit astăzi din gura mea puteau fi făcute numai după ce aveam toate dovezile. Din decembrie anul trecut până în februarie noi am fost excluși din Darfur și abia de curând ni s-a permis să ne întoarcem. Iar în ultimele două săptămâni am adunat probe de natură să mă îndreptățească să fac afirmațiile pe care le-ați auzit – ca de exemplu cele referitoare la incidentul de la Tawila.

A urmat un tir de întrebări în legătură cu Tawila, iar eu am dezvăluit în amănunt tot ce știam, inclusiv ceea ce aflasem de la Aisha în biroul meu din Khartoum.

Următoarea întrebare:

— De ce nu ați relatat toate acestea la Khartoum?

— Ei bine, acolo nu există presă independentă, şi nici presa internaţională nu e prezentă. Şi în aceste condiţii am considerat că nu mă pot exprima deschis şi liber.

— Ce credeţi că se va întâmpla acum?

— Personal, cred că autorii acestor crime împotriva umanităţii, oameni sprijiniţi şi organizaţi de către guvernul sudanez, trebuie acuzaţi şi deferiţi justiţiei. Problema trebuie adusă în faţa Curţii Penale Internaţionale, crimele trebuie investigate şi cei vinovaţi trebuie pedepsiţi. CPI este singura instituţie abilitată să facă aşa ceva.

Întrebările şi răspunsurile au continuat mai bine de o jumătate de oră. În final, am adăugat:

— E o ruşine că acest conflict, cel mai de durată din Africa şi care a generat cel mai mare număr de persoane strămutate intern şi de refugiaţi, a escaladat acum, devenind primul genocid al secolului XXI, şi că rămas deocamdată neluat în discuţie la nivelul Consiliului de Securitate al ONU, organismul care veghează la pacea şi securitatea lumii. Ar trebui cu toţii să ne întrebăm ce rost are Consiliul de Securitate în contextul problemelor de securitate majore cu care se confruntă omenirea. Ce rost mai are acest organism, din moment ce nu este capabil nici măcar să ia în discuţie cea mai gravă criză umanitară actuală?

După conferinţa de presă propriu-zisă, m-am dus în grădină, unde am acordat pe rând interviuri celor de la CNN, BBC News şi altor câteva instituţii de presă. Am terminat în jurul orei 6 seara – la New York era dimineaţă. Mă pregătisem să înfrunt reacţia venită de la sediul central al ONU. Mă aşteptam la apeluri telefonice şi e-mailuri explozive: „Ce e cu tine, Mukesh? Ţi-ai ieşit complet din minţi?". Însă, tăcere. Nu am putut decât să presupun că erau atât de indignaţi încât nu îşi găsiseră cuvintele.

Dar ce conta? Povestea fusese spusă și nu puteau face nimic pentru a o împiedica să circule. Și oricum, eram convins că procedasem corect. Faptele pe care le dezvăluisem erau incontestabile și le repetasem *ad nauseam* în rapoartele și memoriile mele. Ieșisem în public și făcusem de rușine întreaga mașinărie ONU, dar nu puteau să contraatace acuzându-mă de nebunie. Aveau toate probele care dovedeau că ceea ce spusesem eu era adevărat. Iar dacă încercau să mă prezinte drept nebun, ar fi fost acuzați că iau partea unui regim care orchestrase un genocid.

Cu alte cuvinte, erau pierduți și dacă încercau să nege ce prezentasem eu, și dacă nu o făceau – și exact asta și urmărisem. Din punctul de vedere al presei internaționale, eu eram omul trimis de ONU pe teren. În ochii lor, nimeni nu se putea bucura de o credibilitate mai mare. Omul de pe teren le oferise o poveste explozivă și revelatoare. Nimeni de la New York nu putea nega această realitate. Pentru presă, conta la fel de mult persoana care făcea dezvăluiri ca și dezvăluirile în sine. Eu aveam mai multă legitimitate decât New Yorkul și îi prinsesem pe mai-marii de la ONU pe picior greșit.

În fiecare zi de lucru, la prânz, ONU organizează o conferință de presă la sediul din New York, susținută fie de secretarul-general, fie de purtătorul său de cuvânt. Ora 12 ziua însemna 7 seara la Nairobi, moment în care agitația presei se mai domolise puțin. Isabelle și cu mine ne-am întors la hotel, așteptând o reacție din partea ONU. Darfurul ajunsese pe prima pagină a ziarelor din întreaga lume și furtuna nu dădea semne de calmare. Presa din New York preluase știrea și, în mod cert, avea să ceară explicații.

În memoriul trimis la cartierul general de la New York arătasem pas cu pas ce trebuia să facă ONU. Repetasem, în fapt, ceea ce cerusem în multe dintre rapoartele mele precedente:

1. Problema Darfurului trebuia dezbătută la Consiliul de Securitate.

2. Trebuia să se ajungă la o rezoluție a Consiliului de Securitate, urmată de o operațiune de menținere a păcii pe teren.

3. O anchetă referitoare la Darfur și la eșecul ONU era imperios necesară.

4. Situația din Darfur trebuia ridicată în fața Curții Penale Internaționale.

5. Un armistițiu și în final un acord de pace trebuia negociat între rebelii din Darfur și guvernul de la Khartoum.

Sugerasem un curs al acțiunilor și speram ca secretarul-general să anunțe ceva similar în conferința de presă de la New York. Conferința avea să fie printre cele mai urmărite din întreaga istorie a ONU. Kofi Annan nu și-a făcut însă apariția. M-am gândit că nu se afla la New York.

Purtătorul său de cuvânt a fost cel care a făcut declarația, exprimând „îngrijorarea gravă" a lui Annan față de situația din Darfur și îndemnând guvernul sudanez să o investigheze. Nu era nici pe departe ceea ce sperasem să aud, dar era totuși un început. Măcar recunoscuseră că exista o problemă, iar roțile mașinăriei fuseseră puse în mișcare. Era pentru întâia oară când Kofi Annan își exprimase public îngrijorarea față de criza din Darfur.

Până noaptea târziu am continuat să fiu abordat de reprezentanți ai presei. Am fost sunat de *New York Times*, de *Washington Post* și din Seattle, mass-media americană preluând știrea cu întârziere din cauza diferenței de fus orar. Am luat cu mine o bere Tusker rece și m-am dus să mă plimb pe peluză, de unde am continuat să acord interviuri. Eram într-o stare de spirit optimistă. Urma să înfrunt personal consecințele actelor mele, însă tăcerea fusese spartă. Duhul ieșise din lampă și nu mai putea fi împins înapoi.

A doua zi dimineață, când m-am trezit, am văzut urmările. În holul de recepție al hotelului am găsit ziare locale și internaționale care reproduceau povestea mea. Mi-am verificat e-mailul și mesageria vocală, dar nu primisem niciun mesaj de la New York. Zidul de tăcere era apăsător și oarecum de rău augur. În contrast cu tăcerea absolută din partea cartierului general al ONU, căsuța mea poștală era plină de mesaje trimise de binevoitori.

„Bună, amice, ești un adevărat luptător! I-ai pus pe toți cu botul pe labe." E-mailul era de la John Prendergast, unul dintre oamenii-cheie care făcuseră campanie în beneficiul Darfurului. Îl cunoșteam bine și m-am bucurat să văd că mă sprijinea.

Dar, lucru și mai important, primisem mesaje de susținere din Darfur și din tot Sudanul.

„Dumnezeu să te apare și să te țină în viață", spunea unul din acestea. „Ai dat glas suferințelor noastre atunci când toți se fereau să o facă. Ne-ai dat speranță atunci când pierduserăm orice nădejde. Ne-ai arătat luminița de la capătul tunelului."

Primisem nenumărate mesaje de acest gen – semnate cu nume ca Abdul Abdullah ori Zainab Al-Nasir –, fără îndoială de la sudanezi, unii chiar din Darfur, am presupus eu. În plus, aveam mesaje de la lucrători ONU din toată lumea. În mare parte nu știam cine sunt și, mai mult ca sigur, pe unii nu îi întâlnisem niciodată.

„Inimile noastre bat pentru dumneavoastră, dr. Kapila. Suntem mândri că cineva de la ONU a avut în fine curajul să aducă Darfurul în atenția lumii." Primisem e-mailuri de încurajare și de la multe agenții de ajutorare care lucraseră alături de noi în Darfur.

În mesajul de la Medici fără frontiere se spunea: „Mukesh, suntem șocați și impresionați. Nu ne-am închipuit că cineva de la ONU ar avea curaj să spună lucrurilor pe nume. Îți suntem

recunoscători pentru eforturile tale și pentru faptul că ne-ai ajutat să avem acces în Darfur."

M-am simțit profund încurajat de sprijinul acordat de acei prieteni și străini inimoși.

La jumătatea dimineții am fost sunat de unul dintre puținii mei aliați din New York. M-a informat asupra efectului pe care îl avusese inițiativa mea. Din câte se părea, ea produsese o consternare adâncă la sediul central al ONU. Oamenii aflați în posturi-cheie „fugeau de colo-colo ca niște găini cu capetele retezate", m-a înștiințat pe un ton destul de vesel amicul meu.

Mă acuzau că încălcasem toate regulile. Și prin aceasta mă situasem în afara organizației. Mai rău decât atât, în opinia lor, acțiunile mele declanșaseră un incident diplomatic major. Declarația mea de presă era privită de ei drept un atac direct la adresa guvernului sudanez, adică exact ceea ce și intenționasem. De asemenea, se considera că pusesem ONU la zid, acuzând-o că nu luase niciun fel de măsuri privind situația din Darfur, iar acesta era al doilea scop important pe care îl urmărisem.

În sistemul ONU, nimeni nu are voie să facă declarații în nume propriu ori să iasă în față. Dacă îndrăznești să faci așa ceva, activitatea ta în cadrul ONU este terminată. Toate acestea sunt reguli nescrise. Dacă așa era, n-aveau decât să facă ce voiau: demersul meu avusese impactul dorit. Peste noapte, Darfurul ajunsese din nimic să facă titluri de o șchioapă. Blocada fusese spartă.

Cât despre reacțiile Khartoumului, acestea nu aveau în nici un caz să întârzie.

Douăzeci și cinci

Convinge-ți dușmanul că nu va avea nimic de câștigat atacându-te. Astfel îi vei diminua avântul.
Proverb chinezesc

Ori de câte ori părăseam Khartoumul cu treburi, numeam un înlocuitor temporar. De data aceasta, persoana pe care o alesesem era Nimal Hettiaratchy, colegul meu din Sri Lanka aflat la conducerea misiunii Fondului Națiunilor Unite pentru Populație. Nu îi spusesem nimic despre ceea ce intenționam să fac la Nairobi, căci eu însumi nu știusem atunci când plecasem din Khartoum.

Hettiaratchy m-a sunat ca să mă pună la curent cu cele întâmplate în absența mea. După ce declarațiile mele ajunseseră în presă, fusese chemat la ministrul de Externe și i se ceruseră explicații. Singurul răspuns pe care putuse să îl dea fusese: „Discutați cu dr. Kapila la întoarcerea lui aici". Guvernul emisese un protest extrem de viguros la adresa afirmațiilor mele „nerușinate și incalificabile". L-am sfătuit să se pregătească de furtună și i-am spus că voi reveni curând la Khartoum.

Nu puteam să mă fofilez. Eram încă șef coordonator plenipotențiar al ONU în Sudan și aveam multă treabă de făcut. Începusem totuși să mă tem pentru siguranța mea personală. Eram convins că guvernul de la Khartoum avea să contraatace, agenți sau ticăloși urmărind să-mi facă rău cu sprijinul implicit al regimului. Mă temeam cu adevărat pentru viața mea.

Nu era în interesul Khartoumului să mă transforme în martir. Existau însă o mulțime de extremiști dispuși probabil să ia chestiunea în propriile mâini, după care regimul avea să spună: „Desigur, nu noi suntem de vină, însă la ce altceva ne puteam aștepta după tot ce a făcut?".

Am sunat-o pe unica persoană despre care consideram că mă putea apăra în caz că viața mea ar fi fost pusă în pericol la Khartoum – pe ambasadorul britanic, William Patey. La urma urmei, indiferent ce pacoste ajunsesem să fiu și ce necazuri cauzasem în mod cert guvernului meu, eram un cetățean britanic ca oricare altul.

William mi-a răspuns cu un salut simplu, dar rostit din inimă:

— Mare curaj ai avut, Mukesh! Mare curaj!

— Mersi, William. Cât de curând mă voi întoarce la Khartoum, cel mai probabil mâine, și sunt un pic îngrijorat în privința siguranței mele. Dacă voi fi nevoit să dau o fugă până la Ambasada Britanică, vei fi pregătit să mă primești?

A râs.

— Da, da, sigur că da, Mukesh. Treci pe la noi oricând ai chef.

După 24 de ore, mă aflam alături de Isabelle în cursa British Airways care făcea legătura dintre Nairobi și Khartoum. Avionul a aterizat imediat după lăsarea nopții și, ca de obicei, Isabelle și cu mine am trecut rapid prin salonul de sosiri VIP, după care am urcat în mașina care ne aștepta. Omer mi-a înmânat corespondența cu aceeași atitudine profesionistă ca de fiecare dată. Era aproape ca și cum fusesem plecat într-o

călătorie ca oricare alta și nicio schimbare nu intervenise în tre timp.

Am ajuns acasă și l-am sunat pe William Patey.

— M-am întors, l-am anunțat eu. Totul pare în regulă aici și voi încerca să dorm. Poate că totul va fi bine.

— Mă bucur că te-ai întors, Mukesh, a răspuns el. Ține-mă la curent cu ce se întâmplă. Și nu ezita să apelezi la noi, dacă e cazul.

Am dormit bine și a doua zi dimineața am plecat la birou. Nimeni nu a comentat ce făcusem. Toți oamenii de la IHP și din echipele ONU erau plecați pe teren, așa că nu mă puteam aștepta să fiu întâmpinat cu un cor de „bravo". Dar în clădire domnea tăcerea și un soi de spirit de anticipație; era liniștea de dinaintea furtunii.

Primul pe care l-am chemat a fost Roger, pentru informarea zilnică pe probleme de securitate. Ne-am ocupat mai întâi de articolele din presa locală, din care am înțeles că furtuna era pe cale să izbucnească. Cele mai indignate erau ziarele în limba arabă, și nu cele de limba engleză.

„Kapila – un mincinos și jumătate!", titra unul din ziare. „Kapila fuge din țară ca să răspândească minciuni!", țipa un altul. Mi se reproșa că eram mână în mână cu dușmanii statului sudanez și mai ales cu „evreii". Mai mult decât atât, eram amenințat cu „jihadul" și se afirma că meritam să mor.

— Domnule, presupun că vă așteptați la așa ceva, a remarcat Roger, dar va trebui să mă ocup îndeaproape de dumneavoastră. Veți avea nevoie de protecție. Voi sta mereu în preajmă și voi aduce oameni astfel încât să fiți supravegheat non-stop.

— Da, Roger, înțeleg și-ți mulțumesc.

Unul din ziarele din Khartoum părea să-mi fi acordat un tratament mai rezonabil. „Kapila este deopotrivă un erou și un nemernic: erou pentru că a ieșit public, și nemernic pentru că nu a făcut-o mai devreme, pentru a-și proteja postul..." Era un

punct de vedere critic oarecum îndreptățit, chiar dacă nu bazat pe realitate. De fapt, îmi pierdusem postul cu săptămâni înainte, așa că nu aveam ce să protejez. Roger m-a înștiințat că ziarul respectiv fusese închis în acea dimineață. Orice instituție mass-media din Khartoum care dădea semne că ar fi dorit să prezinte în mod obiectiv demersul meu era pasibilă de aceeași pedeapsă.

Pe măsură ce Roger și cu mine continuam să dezbatem consecințele acțiunilor mele, mi-a devenit tot mai clar că în noile condiții nu-mi mai puteam prelungi șederea la Khartoum, din rațiuni de securitate. Furtuna media avea puține șanse să se domolească. Dimpotrivă. Atâta timp cât Darfurul avea să țină prima pagină în presa din întreaga lume, presiunea asupra ONU și a regimului de la Khartoum avea să crească. Acest fapt era de natură să mă expună și mai mult unor confruntări serioase, căci era de datoria mea să continui să denunț și să acuz public atât regimul de la Khartoum, cât și mașinăria ONU.

După discuția cu Roger, am stat de vorbă cu Isabelle. Preferam să cad răpus de propria sabie și să demisionez, am informat-o eu, decât să fiu declarat *persona non grata* de către guvernul sudanez ori să fiu revocat din funcție de ONU. Isabelle mi-a răspuns că indiferent ce decizie voi lua, va pleca împreună cu mine.

— Dar cel care mă va înlocui aici va avea nevoie de tine, am obiectat eu.

— Mukesh, dacă tu pleci, nu voi avea inima să rămân. Oricum, numele meu este strâns asociat cu al tău și mi-ar fi imposibil să lucrez cu un alt șef ONU. Așa că prefer să îmi sfârșesc mandatul împreună cu tine.

Am întors problema pe toate părțile și ne-am ciondănit un pic. Într-un târziu, mi-a spus că eu o adusesem în Sudan și în Darfur, și că avea să plece cu mine.

Era cât se poate de simplu și la această afirmație n-am mai avut contraargumente. Am fost profund mișcat de loialitatea ei.

— Bun, în cazul ăsta rezervă pentru amândoi bilete de avion pentru data de 31 martie, am spus eu.

Mai era mai puțin de o săptămână până atunci, iar 31 martie marca un an de când preluasem postul de șef al misiunii ONU la Khartoum. Mi se părea o dată aniversară tocmai potrivită pentru plecarea mea.

Următorul lucru pe care l-am făcut a fost să convoc o ședință cu șefii agențiilor ONU.

— Prieteni, am început eu, doresc să vă mulțumesc tuturor pentru sprijinul acordat pe parcursul acestui an. Cred că am înregistrat progrese importante în ceea ce privește asistența pe care ONU o poate acorda întregului Sudan. Cât despre mine, misiunea mea aici e încheiată și nu vă mai pot fi de folos. La sfârșitul acestei luni voi pleca.

Anunțul meu a fost primit cu o tăcere șocată. Nu am simțit cine știe ce regrete din partea majorității celor prezenți, însă mi-a fost clar că nu se așteptaseră din partea mea să mă mișc atât de repede. Când am dat să ies pe ușă, mai mulți șefi de agenții s-au repezit după mine.

— Îți vom simți mult lipsa, Mukesh, m-a asigurat Nimal, șeful UNFPA.

— Îți mulțumesc pentru spiritul de conducere atât de energic, a spus Arachi, șeful misiunii Organizației Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONUDI), unul dintre puținii mei sprijinitori constanți.

— Va fi ca și cum lumina ar fi stinsă aici, a remarcat șeful OCHA.

Le-am mulțumit pentru vorbele calde și am repetat ceea ce bănuiam că ghiciseră și singuri: că nu mai puteam să rămân.

M-am întors la mine în birou și am frunzărit distrat niște hârtii, cu gândul la bagajele pe care trebuia să le fac. În clipa aceea am auzit un urlet sfâșietor pe hol. M-am întrebat ce Dumnezeu putea să fie. Am ieșit ca să aflu despre ce era vorba și Mona, asistenta mea, nu era la biroul ei. Auzeam o voce de femeie plângând la toaletă. Mi-am dar seama că era Mona și am rugat-o pe Isabelle să intre ca să vadă ce se întâmplase.

Isabelle a început să bată în ușa toaletei pentru femei:

— Mona, ieși de acolo! Ieși de acolo, Mona, te rog!

Singurul răspuns a fost o creștere în volum a acelui plâns isteric.

— Mukesh pleacă! Oh, pentru numele lui Allah, de ce trebuie să plece?

Am înțeles că eu eram motivul suferinței ei. M-am apropiat de ușă.

— Hei, Mona, sunt bine! Încă nu am murit!

Într-un târziu, Mona a ieșit de la toaletă, roșie la față și tamponându-și ochii. Am rugat-o pe Isabelle să îi prepare o cană de ceai și să încerce s-o calmeze.

M-am înapoiat la mine în birou și am compus un e-mail către New York în care îmi anunțam demisia din funcția de șef al misiunii ONU în Sudan, ca și plecarea mea iminentă din Khartoum. Am trimis imediat e-mailul, dar până la sfârșitul acelei zile nu am primit niciun răspuns de la sediul central.

A doua zi dimineața am primit o nouă cerere de interviu, de data aceasta din partea filialei din Khartoum a rețelei arabe de televiziune Al Jazeera. Am acceptat, conștient că intram astfel în gura lupului. Faptul că urma să vorbesc din Khartoum avea să fie, cu certitudine, interpretat drept un act extrem de provocator din partea mea, însă era vital să mă adresez atât lumii occidentale, cât și celei arabe.

Echipa de la Al Jazeera a sosit și s-a instalat în biroul meu. Am repetat ceea ce spusesem înainte, însă de data aceasta am decis să măresc miza. Am insistat mai mult asupra crimelor împotriva umanității și a celor care le comiseră efectiv. Am arătat cu degetul spre guvernul sudanez și am explicat de ce acesta trebuia deferit Curții Penale Internaționale.

— Vreau să se înțeleagă foarte bine un lucru, i-am spus celui ce mă intervieva. Președintele Sudanului, Omar al-Bashir, ar trebui și el inclus printre cei chemați în fața Curții Penale Internaționale și judecat pentru crime de război și crime împotriva umanității. Chiar dacă ocupă funcția de președinte, asta nu îl scutește să fie pus sub acuzare, iar justiția trebuie să-și facă datoria.

Am sesizat că ochii interlocutorului meu scapără la auzul acestor vorbe. Înțelesese forța enormă, ca și implicațiile unei declarații venite din partea unui om aflat într-o asemenea poziție ca a mea, și în special a unuia aflat la Khartoum în calitate de șef al misiunii ONU în Sudan. El și cameramanul au pus capăt interviului la scurt timp după aceea, după care și-au strâns echipamentul și s-au grăbit să se întoarcă în studiouri pentru a monta interviul.

Al Jazeera a difuzat interviul în aceeași zi, iar rezultatele au fost explozive. Biroul Al Jazeera de la Khartoum a fost imediat închis, iar personalul expulzat din țară. Am avut primul telefon de amenințare la puțin timp după difuzarea materialului, care acționase probabil ca o mantie roșie fluturată prin fața unui taur.

Telefonul a sunat – *număr necunoscut*. O voce masculină cu accent arab.

— Ești un mincinos în cârdășie cu evreii și cu dușmanii Sudanului. Meriți să fii pedepsit...

Convorbirea s-a întrerupt. După o jumătate de oră am fost sunat din nou: *număr necunoscut.* Trebuia să răspund, căci încă mai primeam telefoane de la presă.

— Dr. Kapila, am spus eu.

— Ne-ai insultat ţara! a spus o altă voce masculină cu accent arab, şi mai ameninţătoare. Meriţi tot ce e mai rău.

Clic. Telefonul a amuţit.

În chip bizar şi sinistru, cuvintele acelea nu au făcut decât să evoce în mine o amintire tulburătoare, o imagine a iadului de la Tawila. Expresia pe care o folosise bărbatul era aceeaşi la care Daniel Christensen îmi spusese că recurseseră oamenii din miliţiile Janjaweed atunci când se referiseră la africanii negri din Tawila: *merită tot ce e mai rău.* După câteva ore, telefonul a sunat pentru a treia oară: *număr necunoscut.* Acel apel avea să mă tulbure cel mai mult, căci venea din partea unei femei arabe.

— Dr. Kapila, ne-ai insultat ţara!

Era aceeaşi frază, ca şi cum interlocutorii mei citeau un scenariu gata pregătit.

— Cât de curând vei fi găsit mort şi meriţi să ajungi în iad!

I-am povestit lui Roger despre apeluri. A fost de părere că regularitatea lor, ca şi similaritatea frazelor folosite – „ne-ai insultat ţara" – indicau că nu erau deloc întâmplătoare. Era convins că făceau parte dintr-o campanie bine orchestrată, şi nu era greu de ghicit de către cine. Drept răspuns, a sporit măsurile de securitate din preajma mea şi m-a avertizat că nu avea să mă mai scape nicio clipă din ochi. Avea să mă însoţească peste tot, umbra mea permanentă, şi să doarmă noaptea la mine acasă.

Mai primisem ameninţări cu moartea sau ceva asemănător şi înainte. Mai mult, în Irak fusesem judecat *in absentia* şi condamnat la moarte. Dar niciodată nu simţisem ameninţarea atât de aproape. Iar teama mea venea din faptul că ştiam exact

cine stătea în spatele acestor amenințări: aceeași agenție care orchestrase *soluția finală* în Darfur.

Pe măsură ce vestea plecării mele iminente s-a răspândit, am început să primesc ecouri la demersul meu, însă din partea New Yorkului m-am lovit în continuare de același zid gol al tăcerii. Diplomații unora dintre importantele state ale lumii aflați la post în Khartoum au hotărât să emită un comunicat comun în chip de sprijin pentru ceea ce făcusem. Documentul a fost remis presei internaționale și guvernelor lumii de către *chargé d'affaires* american.

> Noi, comunitatea diplomatică britanică, franceză, olandeză și americană din Khartoum, sprijinim poziția luată de coordonatorul plenipotențiar al ONU în Sudan, dr. Mukesh Kapila, și confirmăm cele declarate de Domnia Sa cu privire la evenimentele grave care se petrec în prezent în Darfur...

Am fost puternic încurajat de claritatea și forța susținerii lor. În ochii acestor diplomați, procedasem corect. O declarație similară de sprijin a venit și de la Geneva, din partea experților din cadrul Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului. Dar de la New York nu aveam în continuare niciun răspuns.

În ciuda acestui fapt – sau mai degrabă poate tocmai de aceea –, am decis să nu o las mai moale cu New Yorkul în ultimele mele zile în funcție. Cu toată furtuna iscată în presa internațională, ororile nu se încheiaseră în Darfur. Chiar dacă mass-media îndreptase reflectoarele asupra Khartoumului, regimul nu părea dispus ori capabil să-i țină în frâu pe criminalii în masă. Mai erau multe de făcut, așa încât am continuat să bombardez New Yorkul cu alerte.

> 19 martie: Milițiile Janjaweed au atacat, jefuit și ars sate.
> 21-23 martie: Milițiile Janjaweed au atacat, jefuit și ars...

23 martie: Miliţiile Janjaweed au atacat şi jefuit...
27 martie: Călăreţi înarmaţi au atacat, jefuit şi ars...

Drept răspuns, nu mi s-a oferit decât tăcere. Nicio vorbă de la New York. Nimeni nu m-a criticat. Nimeni nu m-a condamnat. Nimeni nu s-a obosit să-mi comenteze măcar demisia. Dar, mai rău ca orice, nimeni nu a ieşit pentru a recunoaşte public, în orice fel, primirea rapoartelor mele. Ororile continuau în Darfur, întunericul se răspândea precum cancerul, şi totuşi de la New York nu am primit niciun cuvânt de confirmare a gravităţii situaţiei ori vreo aluzie, cât de vagă, la ceea ce preconiza ONU să facă.

Prin intermediul contactelor mele diplomatice la Khartoum am aflat într-un târziu câte ceva din ceea ce se întâmpla la sediul central al ONU. Confruntată cu asaltul mass-media, comunitatea internaţională şi, în principal, ONU erau sub asediu. Vânat şi criticat intens, Consiliul de Securitate decisese în cele din urmă să reacţioneze şi convocase o şedinţă pentru stabilirea de măsuri urgente în Darfur.

Totuşi presa nu dădea încă semne că şi-ar fi pierdut interesul faţă de situaţia din Darfur. Dimpotrivă. Media internaţională luase taurul de coarne şi trimisese echipe de ştiri şi cei mai buni reporteri în Ciad, de unde puteau avea acces la taberele de refugiaţi. Începuseră să se concentreze asupra amplorii violenţelor genocidului, aşa cum erau acestea ilustrate atât de evocator de poveştile victimelor.

Atenţia mea nu mai era însă acum îndreptată către acţiunile presei, care luaseră avânt de la sine, ci către viitor şi prioritatea pe care o consideram a fi absolută. Sunasem alarma. Acum trebuia să mă asigur că avea să se facă dreptate. Trebuia să culeg şi să sistematizez date care să dovedească modul exact în care decurgea procesul de epurare etnică şi genocidul care avea loc

în Darfur și să îi identific pe cei responsabili. Aveam să îmi petrec ultimele zile în Khartoum adunând probe și căutând modalitatea cea mai potrivită de a le ține sub păstrare.

Am realizat că nu ar fi fost deloc sigur să car acele dovezi după mine atunci când avea să sosească momentul plecării. Așa că am compilat tot ce aveam pe o memorie portabilă și am aranjat printr-un diplomat prieten ca aceasta să fie trimisă cu valiza diplomatică și predată în mâini de încredere. Odată terminată această sarcină, am știut că justiția nu avea cum să mai fie oprită din drumul ei, căci nici Muhabaratul și nici guvernul de la Khartoum nu mai puteau ajunge la dovezile privind crimele de război, plus numele celor ce le orchestraseră.

Cu o zi sau două înainte de plecare a început runda de luat rămas-bun. Primeam în continuare telefoane de amenințare; mai mult decât atât, frecvența lor sporise. Roger lucra non-stop și dormea la mine în cameră, pe un pat de campanie, și oriunde mergeam eram însoțit de un grup masiv de oameni de pază. Mă simțeam de parcă sediul Națiunilor Unite din Khartoum și reședința mea s-ar fi aflat sub asediu.

Ambasadorul francez a fost gazda unui dineu de adio organizat de comunitatea diplomatică. Cu această ocazie, au pus să fie tipărite niște meniuri foarte frumoase:

Dîner du mardi 23 mars 2004 en l'honneur de M. Mukesh Kapila. Entrée: Velouté d'épinards; Brick aux herbes; Plat: Eventail de volailles aux champignons; Pommes dauphines; Salate aux pignons...[1]

[1] Dineu organizat marți, 23 martie 2004, în onoarea domnului Mukesh Kapila. Aperitive: Cremă de spanac; Foitaj cu ierburi. Felul principal: Bușeuri cu pui și ciuperci; Cartofi gratinați; Salată cu semințe de pin... (în limba fr. în original) (n. trad.).

Mâncarea a fost servită cu o selecţie de vinuri franţuzeşti fine. La aperitiv am avut Chablis William Fèvre din 2002, la felul principal Domaine des Salices Syrah 1998, iar la desert un Monbazillac din 1996. La sfârşitul dineului mi s-a prezentat un meniu semnat de toţi cei prezenţi:

„Acum – după şase luni de consideraţii serioase şi atente –, mă declar total în favoarea colaborării anglo-franceze", scrisese un reprezentant al contingentului francez.

„Mukesh, sper sincer că eforturile tale vor fi continuate de cel care va veni după tine, oricine ar fi el. Ai făcut o treabă grozavă", a notat un american.

„Mukesh, vei pleca înaintea noastră", a scris olandezul, „dar fii convins că vom încerca să îţi călcăm pe urme".

Şi, tipic din partea lor, britanicii aduseseră o notă de umor. Unul dintre ei încercuise pe meniu desertul – *Biscuits fondants au chocolate*[1] – şi adăugase: „Ai grijă! Dietă de mărire a fundului!".

Dar poate că cel mai semnificativ mesaj, din punctul meu de vedere, a venit din partea unuia dintre invitaţii sudanezi:

„Sper că ceea ce ai început tu în Kenya să fie continuat; doresc să-ţi mulţumesc din toată inima în numele sudanezilor şi al oamenilor din Darfur."

[1] Biscuiţi cu fondant de ciocolată (în limba fr. în original) (n. trad.).

Douăzeci și șase

Iată prima regulă pe care trebuie să o respecte cavalerii: veți șterge tot ce ați scris până acum în cartea vieții voastre – neliniște, nesiguranță, minciuni. Și în locul lor veți scrie cuvântul „curaj". Dacă vă veți începe călătoria cu acest cuvânt... veți ajunge acolo unde v-ați propus.

Din codul unui cavaler medieval

Ziua plecării mele era 31 martie 2004. Mi-am petrecut dimineața făcând curat la birou, însă eram cuprins în tot acest răstimp de o nerăbdare arzătoare de a mă vedea odată plecat. Misiunea mea la Khartoum fusese îndeplinită; tăcerea fusese spartă; dovezile salvate și depozitate în deplină siguranță. Și cu toate că aveam regrete, eram convins că făcusem ceea ce trebuia. Prezența mea acolo dădea bătăi de cap tuturor, și în special celor însărcinați cu paza și protecția mea.

Chiar înainte de prânz, un e-mail a apărut în căsuța poștală. Era din partea unei persoane de contact de la Parlamentul European de la Bruxelles și se referea la o rezoluție pe care Parlamentul intenționa să o voteze în ziua următoare, pe 1 aprilie. Mi-o trimiseseră spre știință și pentru a le transmite, eventual, feedbackul meu înainte ca hotărârea să fie făcută publică.

> Am luat act cu maximă îngrijorare de declarația făcută pe data de 22 martie de coordonatorul ONU în Sudan, Mukesh Kapila, în care acesta a afirmat că situația din provincia Darfur constituie cea mai gravă criză umanitară și de nerespectare a drepturilor omului cu care omenirea se confruntă în prezent... Condamnăm cu putere sprijinul financiar, logistic și de orice altă natură pe care guvernul sudanez l-ar fi acordat milițiilor Janjaweed, inclusiv în bombardarea nediscriminatorie a populației civile.

Rezoluția continua pe același ton, subliniind faptul că folosirea violenței sexuale, a violului și a răpirii reprezenta o armă de luptă ce echivala cu crime de război grave și cerând instituirea interdicției de survol al teritoriului Darfurului și trimiterea de forțe de menținerea a păcii în zonă. Era prima declarație oficială cu privire la Darfur emisă de un guvern sau un grup de guverne importante. Și venise la puțin peste o săptămână de când ieșisem public. Conspirația tăcerii fusese cu adevărat curmată, iar stăvilarul inacțiunii începuse să se surpe.

M-am întors acasă și am servit prânzul împreună cu Isabelle și cu umbra mea permanentă, Roger. În chip de act final al închiderii reședinței, mi-am donat cele câteva bunuri personale. I-am dăruit lui Ahmed congelatorul, cel în care îmi stricase insulina. Omul intenționa – „ce nesăbuință", mi-am zis eu – să deschidă un restaurant, și de aici dorința de a pune mâna pe electrocasnicele mele.

Lui Mary, minunata mea menajeră, i-am lăsat restul lucrurilor – prăjitorul de pâine, ceainicul, cuptorul cu microunde – și am fost absolut încântat să aflu că Nadia, fosta mea asistentă specială, avea să o angajeze pe Mary. Monei i-am dăruit DVD-playerul și televizorul, iar lui Omer, șoferul și spionul meu, frigiderul. După ce am terminat cu asta, l-am rugat

pe Ahmed să ne prepare pentru ultima oară specialitatea sa: în seara aceea aveam să ne tratăm cu salată de vinete.

Tocmai mă așezasem la masă cu Isabelle și Roger pentru a savura ultima noastră cină împreună, când am fost sunat pe mobil. Aveam groază de apeluri din cauza amenințărilor cu moartea pe care continuam să le primesc. De data aceasta eram însă sunat de la Ministerul Afacerilor Externe al guvernului sudanez. M-am holbat la telefon cu un sentiment crescând de neliniște. Oare intenționau să facă un ultim efort pentru a-mi pune bețe în roate ori a mă discredita?

I-am aruncat o privire lui Roger.

— E Ministerul de Externe. Să răspund?

A dat din cap în semn de încuviințare.

— N-ar folosi la nimic dacă nu ați face-o.

Am apăsat pe tasta de răspuns și mi-am lipit telefonul de ureche.

— Alo?

— Dr. Kapila? a întrebat o voce masculină.

— Da, am confirmat eu destul de precaut.

— Vă sun din partea ministrului de Externe. Înainte de a părăsi Sudanul, dr. Mustafa Osman Ismael ar dori să vă invite la reședința sa pentru a lua ceaiul. Dacă veți vrea să acceptați, știți cum să ajungeți acolo? Dacă nu, vă pot oferi eu toate informațiile.

Era o invitație venită total pe neașteptate. Am căzut pentru o clipă pe gânduri. Cursa noastră decola abia la miezul nopții, prin urmare aveam suficient timp la dispoziție pentru un ceai, dacă într-adevăr acesta era scopul vizitei.

— O clipă, am spus acoperind cu o mână telefonul. Roger, Osman Ismael m-a invitat acasă la el, chipurile la un ceai. Ce zici? Să mă duc?

Roger a ridicat din umeri:

— Presupun că omul joacă corect. Dacă vreți, mergeți.

I-am răspuns interlocutorului că accept cu plăcere invitația și i-am cerut să discute cu șoferul pentru a-i da lămuririle necesare în legătură cu adresa la care locuia ministrul.

Omer m-a condus la reședința ministrului, situată într-o zonă liniștită de la periferia Khartoumului, pe malul Nilului. Osman Ismael a ieșit personal să mă întâmpine și m-a condus în camera de zi. Era îmbrăcat simplu, cu o pereche de pantaloni și o cămașă în stil occidental, iar casa era mobilată la fel de simplu, dar cu gust. Mi-a oferit ceai și am început să discutăm.

— Am aflat cu mare tristețe că veți părăsi Sudanul, a spus el. Președintele m-a rugat să vă transmit că regretă că mandatul dumneavoastră s-a încheiat în acest mod. Doresc să subliniez că nu guvernul meu v-a cerut să plecați, ci Națiunile Unite.

— De fapt, mi-am dat demisia din proprie inițiativă, am remarcat eu. Cu alte cuvinte, am preferat să sar înainte de a fi împins de la spate...

— Tot ce se poate, dar nu guvernul meu, ci Națiunile Unite v-ar fi împins de la spate.

A făcut o pauză și m-a privit direct în ochi.

— Este mare păcat să vă pierdem, căci deși suntem conștienți că sunteți un om dificil, am considerat că puteam conlucra cu dumneavoastră. Știm că sunteți un bărbat cinstit, care spune ceea ce gândește, și că nimeni nu vă are la mână.

Mi-a aruncat un zâmbet fals.

— De fapt, motivul pentru care aveți probleme acum este probabil acela că sunteți așa cum sunteți și de aceea nu mai aveți prieteni. Atunci când nu te afli de partea nimănui, dr. Kapila, nu are cine să te apere.

— Ei bine, am încercat din toate puterile mele să acționez conform principiilor ONU care prevăd imparțialitatea și refuzul de a primi ordine de la guverne, am replicat eu. Știți, m-am

concentrat mult pe Darfur şi plecarea mea este în mare parte legată de situaţia de acolo, dar recunosc că am colaborat bine pe multe alte chestiuni.

— Da, aşa este. Sunteţi primul şef ONU care a susţinut cu putere ajutorul de dezvoltare pentru Sudan şi programele pe termen lung de infrastructură şi dezvoltare a resurselor umane. Şi aţi ajutat la deschiderea dialogului constructiv cu SPLM, în sud. Cunoaştem toate acestea. Sunteţi un om sincer, un om cu viziune, şi suntem convinşi că îi veţi păstra la inimă pe sudanezi.

— Absolut. Nu am nimic de împărţit cu poporul sudanez. După cum cred că ştiţi, prima oară am vizitat ţara dumneavoastră în urmă cu mulţi ani, când eram student la medicină, şi m-am îndrăgostit de ea.

A urmat un moment de tăcere. Expresia de pe faţa ministrului a devenit mai gravă.

— Dr. Kapila, ştim că în Darfur s-au petrecut lucruri cumplite. Mulţi oameni au avut de suferit şi au fost obligaţi să-şi părăsească satele...

— Da, dar întrebarea este: oare nu guvernul dumneavoastră a orchestrat toate acestea? l-am întrerupt eu. Sentimentul meu este acela că m-aţi dus de nas, căci pe de o parte guvernul dumneavoastră a organizat şi supervizat toate ororile, iar pe de altă parte s-a străduit din răsputeri să le ascundă. Presupun că acum nu mai puteţi nega acest lucru.

— Mie personal îmi e ruşine de acele elemente din guvern care au fost implicate în evenimentele din Darfur sau care nu au reuşit să le ţină sub control. Şi multor alţi oameni din guvern le e ruşine de ceea ce a transpirat în presă...

— Poate, am intervenit. Dar amintiţi-vă că v-am prevenit atât pe dumneavoastră, cât şi pe alţi miniştri asupra multor situaţii inadmisibile: Tabăra Intifada, Tawila, Korma – ca să

enumăr numai câteva. Aţi avut avertismentele mele, aţi avut la îndemână toate dovezile necesare şi toate şansele pentru a opri masacrele.

Ministrul şi-a aruncat braţele în lături, aproape ca într-un gest de capitulare.

— Dr. Kapila, nu e politica guvernului meu *per se* de a încuraja astfel de lucruri. Este însă adevărat că unele elemente din guvernul meu au acţionat în mod iresponsabil şi vă înţeleg frustrarea şi mânia.

— Domnule ministru, este de acum un fapt bine cunoscut că armata şi forţele de securitate au organizat şi condus atacurile. Şi nu pot să cred că ceea ce doriţi este să mă convingeţi că preşedintele dumneavoastră nu e capabil să ţină asemenea elemente sub control.

Ministrul a rămas tăcut mult timp. Am aşteptat să-mi răspundă, dar nu s-a întâmplat nimic, iar tăcerea lui mi-a fost de ajuns. Totuşi nu mă puteam abţine să nu-l simpatizez. Simţeam că în adâncul sufletului lui era un individ cumsecade, pus de guvernul său într-o poziţie imposibil de dificilă.

— Dr. Kapila, ne temem că la Consiliul de Securitate al ONU se va adopta o rezoluţie împotriva noastră, o rezoluţie prin care ne vor fi impuse sancţiuni, s-a aventurat într-un târziu ministrul. Aveţi cumva vreun sfat despre cum ar trebui să reacţionăm sau cum putem evita o asemenea decizie?

— După părerea mea, singura cale pe care o puteţi urma de acum încolo este aceea de a convinge lumea că veţi pune efectiv capăt violenţelor. De asemenea, va trebui să începeţi să luaţi măsuri pentru a-i readuce la casele lor pe refugiaţi şi a le oferi realmente securitatea de care au nevoie pentru a-şi relua vieţile.

Am discutat o vreme despre măsurile pe care regimul de la Khartoum le putea lua pentru a îndrepta situaţia, după care el a remarcat:

— Dacă veți ajunge în curând la New York, așa cum presu pun că veți face, v-aș ruga să îi telefonați ambasadorului su danez la ONU. Poate că îl veți putea consilia în legătură cu conduita pe care ar trebui să o adopte la discuțiile din cadrul Consiliului de Securitate?

Aproape că am căzut de pe scaun. Totul era atât de ciudat. Chiar îmi cerea ajutorul mie – cel mai mare detractor al regi mului?

— Puteți conta oricând pe mine pentru sfaturi privind bunăstarea generală a poporului sudanez, ca și privind pacea și stabilitatea țării, am spus eu. Voi lupta mereu pentru aceste obiective.

Conversația a continuat, trecând de la un subiect la altul, până ce m-am uitat la ceas. Era ora opt seara și trebuia să plec.

— Îmi cer scuze, domnule ministru, dar sunt nevoit să vă părăsesc. Trebuie să prind avionul...

— Desigur, a zâmbit el. Am apreciat foarte mult această ocazie, atât de rară, de a discuta deschis.

M-a condus la mașină și ne-am strâns mâinile.

— Dr. Kapila, sunteți un om cu care încă mai cred că putem colabora, a repetat el. Să nu uitați asta niciodată.

— Domnule ministru, așa cum v-am spus, voi avea întotdeauna la inimă poporul sudanez. Să nu uitați asta niciodată.

Am urcat în mașină și Omer a pornit motorul. M-am întors și m-am uitat prin geamul din spate. Osman Ismael stătea lângă drum și flutura o mână, în chip de rămas-bun. I-am răspuns făcându-i și eu cu mâna, după care a dispărut din raza mea vizuală. M-am așezat mai confortabil pe banchetă. Mă încerca un frison ciudat de regret. Fără îndoială, era un om cu care aș fi putut lucra. Cu condiția să tratez cu el, și nu cu oamenii Muhabaratului de la HAC.

Dar chiar dacă așa ar fi fost, mă îndoiam că vreunul dintre funcționarii aceia de fațadă aveau un cuvânt greu de spus. În spatele unor oameni ca Osman Ismael, în centrul maleficei mașinării de stat se afla Muhabaratul. Din rândurile sale proveneau arhitecții răului de nedescris care cuprinsese Darfurul și tot ei transformaseră *soluția finală* într-o realitate îngrozitoare.

De acasă am plecat în grabă direct spre aeroport, împreună cu Isabelle și Roger, căci timpul ne presa. Spre deosebire de sosirea mea la Khartoum, cu un an înainte, plecarea nu a mai fost marcată de manifestări pompoase și ceremoniale. Toți aceia care veniseră să mă întâmpine la sosire erau absenți acum. Acesta era prețul pe care eram nevoit să îl plătesc pentru faptul că spărsesem tăcerea: devenisem un proscris, exact așa cum mă temusem. Însă prin comparație cu suferințele locuitorilor din Darfur, aceasta nu însemna nimic.

M-am despărțit de Omer în afara clădirii terminalului, căci șoferul meu nu avea acces în salonul VIP. Mi-am luat rămas-bun de la el extrem de emoționat. În ciuda rolului său dublu, ajunsesem să îl îndrăgesc în anul în care mă dusese cu mașina acolo unde aveam nevoie și totodată, fapt destul de ciudat, mă protejase.

— Domnule, a fost o onoare pentru mine să vă servesc, mi-a spus el în timp ce ne strângeam pentru ultima oară mâinile.

Am fost tentat o clipă să îi spun ceva de genul: „Omer, am știut tot timpul cine ești cu adevărat. Ești un agent al Muhabaratului, nu-i așa?". Totuși ar fi fost un atac fără rost. Eram convins că știe că eu știu și în mai multe ocazii se străduise să mă prevină – ca de exemplu atunci când îmi trimisese acel mesaj: „Necazule, ce Dumnezeu mare am!".

M-am rezumat așadar la ceva cu mult mai ambiguu.

— Omer, a fost o plăcere să te am prin preajmă ca să veghezi asupra mea. Sper că la fel vei proceda și cu înlocuitorul meu.

Isabelle și cu mine am traversat apoi în grabă salonul VIP, căci eram deja în întârziere. Roger ne-a escortat până la scara avionului – un profesionist pursânge până în ultima clipă. M-am gândit că voia să se asigure că părăseam Sudanul viu și nevătămat și că-și îndeplinise până la capăt misiunea de pază. M-am oprit pe o treaptă și m-am răsucit spre el.

— Îți mulțumesc pentru tot, Roger. Și scuze pentru necazurile pe care ți le-am creat.

Preț de o secundă, masca lui inexpresivă aproape că a cedat.

— Domnule, a răspuns el, oriunde veți merge, sper să vă aflați în deplină siguranță.

Am urcat, scara avionului a fost retrasă și în curând am decolat.

M-am uitat pe geam. Deasupra noastră luna plină stătea suspendată pe cerul african împestrițat de stele. Pe măsură ce Khartoumul se îndepărta, Nilul s-a ivit pentru o clipă magică – un fir argintiu care tăia în două deșertul întunecat –, după care a dispărut în noapte. Avionul a prins înălțime, iar eu m-am întrebat dacă voi mai vedea vreodată Sudanul, o țară pe care o iubeam cu adevărat și care mă schimbase pentru totdeauna, așa cum și eu încercasem să o schimb.

Am comandat o bere, dar până să fiu servit, am căzut istovit într-un somn adânc.

Epilog
„Cel mai eficient genocid din lume"

În chiar momentul când părăseam Sudanul, demersul meu cu privire la Darfur începuse să dea roade. La câteva zile după plecarea mea din Khartoum, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite s-a întrunit pentru întâia oară pentru a lua formal în discuție situația din Sudan. Consiliul a emis prima declarație cu privire la Darfur, exprimându-și „îngrijorarea profundă față de încălcările pe scară largă ale drepturilor omului și ale legilor umanitare internaționale, inclusiv atacuri nediscriminatorii asupra populației civile, violență sexuală, strămutări forțate și brutalități cu motivații etnice" și a cerut ca „toți cei vinovați să fie făcuți responsabili de atrocitățile din Darfur".

Alte acțiuni concrete de oprire a vărsării de sânge au urmat la scurt timp. Primele trupe de menținere a păcii – aparținând Uniunii Africane – au sosit la patru luni de la plecarea mea, fiind însărcinate cu restabilirea legii și ordinii și cu protecția populației civile din Darfur. Fapt important, trupele erau formate din soldați rwandezi, care aveau experiența de neuitat a genocidului din propria țară, fiind astfel cu atât mai motivați să își sporească eforturile în Darfur. Niciodată înainte nu fusese comunitatea internațională obligată să reacționeze atât de

rapid și îndepărtându-se atât de mult de la poziția pe care o adoptase inițial, și anume aceea de a nu face nimic. Puterile lumii și conducerea ONU, care cu numai câteva săptămâni înainte trataseră cu atâta dispreț pledoariile mele disperate, se văzuseră nevoite să se încline în fața presiunii mass-media și a indignării opiniei publice mondiale.

Am continuat să joc un rol central în ceea ce a urmat. Primisem sarcina de a compila – cu ajutorul Isabellei și al unui specialist în drepturile omului cu care lucrasem în Sudan – un raport detaliat în care să includem toate dovezile despre abuzurile din Darfur pe care le putusem strânge. Raportul nostru a determinat ONU să solicite oficial anchetarea crimelor de război și a celor care se făceau vinovați de acestea. Fișierele pe care reușiserăm să le scoatem din Khartoum în valiza diplomatică s-au dovedit a fi cruciale în identificarea criminalilor de război.

Concluziile trase ca urmare a anchetei oficiale au fost aduse la cunoștința lui Kofi Annan. În document se arăta că existau probe *prima facie* că în Darfur se comiseseră „crime împotriva umanității și crime de război, inclusiv acte cu intenție de genocid". În consecință, Consiliul de Securitate a fost obligat să sesizeze Curtea Penală Internațională de la Haga. CPI și-a început propriile investigații în iunie 2005, inculpând mai mulți membri din vârful ierarhiei regimului de la Khartoum, inclusiv pe președintele sudanez, Omar al-Bashir. I-au fost aduse cinci capete de acuzare pentru crime împotriva umanității, două pentru crime de război și trei pentru genocid. Lista de infracțiuni pentru care a fost inculpat al-Bashir – primul șef de stat în funcție pus sub acuzare de către CPI – arăta ca scenariul unui film horror: crime, exterminare, tortură, viol și așa mai departe.

Pe scurt, la un an și ceva de când denunțasem ororile din Darfur, cele trei revendicări esențiale pe care le avusesem – o

rezoluție a Consiliului de Securitate referitoare la Darfur, trimiterea de forțe de menținere a păcii și deferirea celor vinovați Curții Penale Internaționale – fuseseră transpuse în fapte. În cele din urmă demaraseră și operațiunile umanitare, guvernele donatoare grăbindu-se să aloce fonduri substanțiale pentru asistența în alimente, apă, adăposturi și îngrijire medicală. Toate veniseră prea târziu pentru a curma cele mai adânci suferințe ale populației din Darfur, căci crimele fuseseră deja comise, iar viața în acea provincie sudaneză îndepărtată nu avea să mai fie niciodată la fel. Dar niște trupe de menținere a păcii venite târziu sunt oricum mai bune decât nimic. Cât despre condamnările pentru crimele de război, deși al-Bashir s-a străduit să le facă viața grea organizațiilor umanitare internaționale care operau în Darfur, niciodată nu e prea târziu să vezi că s-a făcut dreptate.

Menționez toate acestea nu pentru a-mi aroga cine știe ce merite – nu am nicio intenție să-mi dau aere, când problema pusă în discuție este unul dintre cele mai răsunătoare eșecuri înregistrate în ultima vreme de comunitatea internațională. O fac doar pentru a demonstra un element crucial, poate chiar mesajul central al acestei cărți: *acțiunile unei singure persoane pot schimba lucrurile.* Poți și trebuie să iei poziție în fața răului absolut, oricât de mare ar fi miza în termeni personali și oricât de înfricoșătoare ți s-ar părea consecințele. Și poți să o faci de unul singur și să nu te numeri printre oamenii de bine care stau cu mâinile în sân.

Amenințările cu moartea au continuat mult timp după ce am părăsit Khartoumul, ba chiar au crescut în intensitate. Le-am ignorat și pe acestea, și criticile permanente venite din interiorul sistemului ONU. Între timp, stresul și trauma pe care le îndurasem în Sudan mi-au afectat mintea, trupul și spiritul. Asprimea cu care îmi judecasem ceea ce consideram a

fi eșecul meu personal a contribuit la starea mea de indispoziție. Inevitabil, relațiile mele personale cu cei apropiați au avut și ele de suferit.

În timp ce mă zbăteam să mă adaptez la noua mea viață, ceea ce m-a făcut să continui a fost hotărârea de a-i vedea pe arhitecții *soluției finale* din Darfur deferiți justiției – inclusiv pe președintele Omar al-Bashir. Am rămas așadar una dintre vocile de frunte care s-au ridicat în apărarea oamenilor din Darfur, cerând să se facă dreptate.

După ce mi-am părăsit postul de șef al misiunii ONU din Sudan, s-a pus problema luării unor măsuri „disciplinare" împotriva mea. Am rămas totuși angajat al DFID, secondând lucrătorii ONU, iar guvernul britanic mi-a luat apărarea cu fermitate. DFID a susținut că dacă ONU dorea să mă sancționeze disciplinar, atunci natura exactă a greșelilor mele trebuia explicitată în amănunțime. În esență, guvernul britanic cerea să afle de ce ONU intenționa să îl împuște pe mesager. În cele din urmă, Națiunile Unite nu au luat nicio măsură oficială împotriva mea pentru poziția pe care o luasem față de Darfur.

Alții au avut mai puțin noroc – și mai ales cei care se situaseră cu hotărâre de partea mea. Isabelle, asistenta mea specială – cea care acționase ca sprijin de nădejde și confident al meu în perioada cea mai dificilă – a plătit un preț mare. Deși inițial a revenit la sediul ONU din New York și chiar a fost recompensată cu o medalie pentru serviciile excepționale aduse organizației, zilele ei în cadrul sistemului ONU erau numărate. Unul dintre șefii ei a avertizat-o că atâta timp cât el va ocupa o funcție de conducere, ea nu avea niciun viitor acolo. „Sudanul e o țară suverană, declarase el, iar guvernul său are dreptul să acționeze așa cum consideră de cuviință."

— Chiar dacă asta înseamnă uciderea propriului popor? a contracarat Isabelle.

Individul o sfătuise să stea în banca ei și să nu mă mai susțină. Isabelle a continuat lupta, compunând poeme pline de forță inspirate din experiența sa din Sudan, însă într-un final a fost nevoită să părăsească ONU și să-și găsească de lucru în altă parte.

Cât despre mine, după ce luasem poziție, m-aș fi așteptat poate să las Darfurul în urmă, lucru care nu s-a întâmplat însă niciodată. Am rămas aceeași pacoste și ghimpe în coaste, chiar și pentru simplul motiv că în Darfur situația de pe teren se îmbunătățise prea puțin. M-am stabilit și am lucrat la Geneva, mai întâi pentru Organizația Mondială a Sănătății (OMS), apoi pentru Federația Internațională a Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie (IFRC), și am continuat să urmăresc cu groază evenimentele ce se desfășurau în Darfur. În ciuda intervenției forțelor de menținere a păcii și a semnării acordului de pace între Nord și Sud, puține lucruri se schimbaseră în bine pentru populația din regiune.

Peste două milioane de oameni fuseseră strămutate intern în tot Darfurul și în restul Sudanului sau obligate să-și caute adăpost în taberele de refugiați, majoritatea aflate în Ciad. Puțini sau poate chiar niciunul dintre cei strămutați și refugiați nu au reușit să se întoarcă în satele devastate, deoarece acele zone rămăseseră îngrozitor de nesigure. În pofida prezenței trupelor de menținere a păcii, situația se menținea deosebit de dificilă în privința securității oamenilor: armata sudaneză continua să atace populația civilă din Darfur, lucrătorii umanitari, până și forțele de menținere a păcii. Deși în aparență Khartoumul cedase în fața comunității internaționale și permisese desfășurarea trupelor de menținere a păcii în regiune, în realitate soldații ce purtau inconfundabilele berete albastre ale ONU erau prost echipați pentru a instaura și menține pacea, fiind

permanent împiedicați și obstrucționați în activitatea lor. Khartoumul s-a asigurat că nu-și puteau face bine treaba, folo sind, atunci când considera necesar, și forța armelor.

Situația din Darfur ajunsese astfel în impas: refugiații rămăseseră în tabere, puțini dintre ei întorcându-se acasă, dar până și cei ce se adăpostiseră în tabere erau pradă atacurilor forțelor guvernamentale și ale temutelor miliții Janjaweed. Femeile și fetele erau violate atunci când ieșeau din tabere pentru a aduna lemne de foc. Bărbații erau uciși. Băieții erau răpiți. Deci ce se schimbase în fapt? Intensitatea și amploarea violențelor scăzuse, deoarece criminalii își atinseseră în mare măsură scopurile, însă în esență natura violențelor rămăsese aceeași. Numai focarul geografic se mutase – de la sate la taberele de IDP și la cele de refugiați din Ciad.

Am început să realizez că în ciuda rezoluțiilor și condamnării internaționale, în ciuda intervenției pe teren a forțelor de menținere a păcii, în ciuda acuzelor de crime de război aduse de Tribunalul de la Haga, Darfurul devenise „cel mai eficient genocid din lume" – pentru a folosi o expresie terifiantă care mi-a venit în minte la Geneva, într-un moment de mare disperare. În Rwanda muriseră mai mulți oameni – circa 800 000 –, însă măcar autorii genocidului fuseseră răsturnați de la putere, crimele încetaseră peste noapte și multe dintre figurile-cheie implicate în atrocități ajunseseră în spatele gratiilor. Și, lucru esențial, justiția începuse să-și facă treaba. Cei vinovați dădeau socoteală, reconcilierea se înfăptuia și Rwanda pornise pe lungul drum spre revenirea la normalitate.

În Srebrenica, înaintea Rwandei, forțele NATO îi alungaseră pe criminalii sârbi, puseseră capăt rapid uciderii în masă și se crease Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, al cărui scop era investigarea arhitecților crimelor de război. Echipe formate din soldați de elită făceau raiduri în zonele

îndepărtate, reținându-i pe suspecții de crime de război pentru a-i aduce în fața justiției. În Srebrenica, și în general în toată regiunea Balcanilor, cei vinovați erau chemați să dea socoteală și se spera ca, în timp, să se ajungă la reconciliere.

Niciunul din aceste deziderate nu se îndeplinise în Darfur. Arhitectul-șef al genocidului – Omar al-Bashir – rămăsese președintele Sudanului; mâna lui dreaptă – Ahmed Haroun, comandantul operațiunilor militare – fusese promovat într-o funcție politică de mare însemnătate. Milițiile Janjaweed scăpaseră în mare parte nepedepsite, iar șeful lor – Musa Hilal – dobândise și mai mare putere. Pe scurt, nu numai că cei responsabili nu fuseseră aduși în fața justiției, dar arhitecții *soluției finale* din Darfur fuseseră recompensați financiar, personal și politic pentru crimele lor odioase. Cât despre justiție, reconciliere și revenirea la normal – acestea rămăseseră o himeră.

Am devenit tot mai conștient de aceste lucruri, iar îngrijorarea mea a crescut și ea. Între timp, la o întrunire în Londra care avea să se dovedească un punct de cotitură pentru mine, am cunoscut o femeie remarcabilă din Darfur. Halima Bashir scrisese o carte intitulată *Tears of the Desert*, în care își povestea suferințele teribile și felul cum reușise să scape din Darfur. Am aflat că era – la fel ca mine – medic de profesie și că studiase la Facultatea de Medicină din Khartoum. Fusese luată în vizor de Janjaweed și de soldații guvernului deoarece îi trata pe civilii răniți și încerca să le salveze viețile. Și fusese „pedepsită", fiind trimisă la o clinică aflată într-o zonă izolată din nordul Darfurului.

Am citit relatarea ei despre atacul Janjaweedului și forțelor guvernamentale asupra acelui sat izolat, despre femeile și fetele violate în cursul raidului, și mi-am dat seama că se referea la „incidentul de la Tawila" – același atac la care fuseseră martori oamenii mei de la ONU, printre care și Daniel Christensen, și

care îmi fusese descris de Aisha, femeia extraordinar de curajoasă care venise la mine la birou ca să îmi povestească ororile prin care trecuse. Tawila acționase pentru mine ca un declanșator: galvanizase demersul pe care aveam să-l fac la Nairobi, trăgând semnalul de alarmă.

M-am dus să mă întâlnesc cu Halima, care trăia la acel moment în Londra, ca refugiată. Am întrebat-o ce își dorea cel mai mult. „Două lucruri:", mi-a răspuns ea, „primul, dreptate"; al doilea, a recunoscut ea cu toată sinceritatea, voia să fie răzbunată. I-am răspuns că sper să transformăm răzbunarea în reconciliere și revenire la normal, dar că dreptate trebuie neapărat să primească.

La puțină vreme după ce am cunoscut-o pe Halima, am zburat în Olanda pentru a acorda un interviu lung la Radio Dabanga – un fel de Radio Darfurul Liber. După interviu urma să mi se facă legătura, pentru întrebări și comentarii, cu locuitori din Darfur împrăștiați în toată lumea, inclusiv cu unii care își găsiseră adăpost în taberele de refugiați intern și în țările vecine. Ascultarea postului Radio Dabanga era ilegală în Sudan, însă mulți o făceau în secret și cu riscuri reale pentru viața lor.

Am povestit despre misiunea mea în Sudan și despre modul în care, confruntat cu inactivitatea comunității internaționale, mă văzusem nevoit să ies singur și să denunț atrocitățile. După aceea, moderatorul a deschis liniile telefonice pentru comentarii și întrebări. Am răspuns la câteva și discuția s-a concentrat asupra perspectivelor procesului de pace și ale revenirii locuitorilor la casele lor. O femeie vârstnică a intervenit, vorbind de pe un telefon mobil dintr-o tabără de RI din Darfur. Din momentul în care a început să vorbească, vocea sa plină de pasiune și de o hotărâre absolută și de neclintit m-a electrizat.

A povestit cum tatăl, frații și fiii săi – toți bărbații familiei – fuseseră uciși. Ducea, împreună cu fiicele sale, o viață

mizeră în tabără, de unde nu puteau pleca de teama de a nu fi violate sau mai rău. După care și-a dat drumul:

— Sângele bărbaților noștri s-a scurs în nisipurile deșertului, și pentru ce? Chiar trebuie să acceptăm că arabii le-au luat viața și ne-au furat pământurile? Lupta noastră chiar a fost în zadar? Trebuie să continuăm, prin orice mijloace, să opunem rezistență, dacă e cazul până la ultima femeie, până ce ne vom recâștiga viețile și mândria și demnitatea. Vă mulțumim pentru că ați vorbit lumii despre suferințele noastre – asta ne-a dat speranță. Dar ce va urma de aici încolo? Suferințele noastre nu s-au terminat. Lupta noastră nu s-a sfârșit. Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat.

Conexiunea s-a întrerupt la fel de brusc precum începuse, însă vorbele femeii m-au lăsat mut. M-au lovit în moalele capului cu forța unui fulger. Dintr-odată m-am simțit însuflețit, așa cum nu mai fusesem de mult timp. În ultimii ani coordonasem programe importante pentru IFRC și trăisem o viață bună la Geneva – într-o realitate foarte îndepărtată de arșița și praful Darfurului. Însă în fiecare zi îmi îndeplineam îndatoririle ca printr-un soi de ceață. După ce ascultasem mai întâi povestea Halimei, iar acum pe cea a femeii vârstnice din tabăra de RI, am știut cu o claritatea absolută ce aveam de făcut.

Aflasem de la acea femeie că, deși zdrobiți, locuitorii din Darfur nu se dăduseră bătuți. Flacăra rezistenței rămăsese aprinsă și continua să ardă intens. Dintr-odată am realizat că arhitecții *soluției finale* nu repurtaseră o victorie completă. Populația din Darfur era unită în determinarea de a nu permite criminalilor să își declare victoria totală și absolută. Și dacă acești oameni își păstraseră hotărârea de a rezista, de ce mă îndepărtasem eu de ei? De ce mă mulțumisem să declar că îmi făcusem datoria și că rolul meu în criza din Darfur se încheiase?

În clipa aceea am realizat un lucru cu adevărat șocant. După anul petrecut în Sudan, preluasem o funcție înaltă în cadrul OMS, și astfel acceptasem în fapt să fiu cumpărat de ONU – OMS fiind parte a sistemului ONU. Mulți îmi spuseseră că ONU se temea de mine după ceea ce făcusem în privința Darfurului. Cei aflați în vârful ierarhiei organizației deciseseră în taină că „Mukesh în interiorul sistemului ONU era preferabil lui Mukesh situat în afara sa". Îmi oferiseră o funcție de conducere și mă păstraseră în interiorul mașinăriei, cu intenția de a mă ține departe de agitația din jurul Darfurului. De aceea mă simțisem atât de debusolat și de gol pe dinăuntru în ultimii ani.

În ianuarie 2012 am coborât din cursa Air France în aerul răcoros al nopții din capitala Ciadului, N'Djamena. Cu câteva luni înainte mi se acordase șansa de a răspunde provocării lansate la Radio Dabanga de femeia vârstnică din Darfur: „Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat". O organizație caritabilă britanică – Aegis Trust –, care se ocupă cu prevenirea genocidelor, m-a întrebat dacă nu doream să mă întorc în regiune pentru a mă întâlni cu supraviețuitorii din Darfur care se ofileau în taberele de refugiați din estul Ciadului. Lumea părea să fi uitat Darfurul și Aegis argumentase că o persoană cu profilul meu profesional și cu experiența mea putea cataliza atenția opiniei publice internaționale – dar numai dacă era adusă într-o poziție care să îi permită să se adreseze lumii cu autoritate, în speranța unui impact puternic.

Așa se face că ajunsesem la N'Djamena. În dimineața aceea îmi trimisesem scrisoarea de demisie șefului IFRC, secretarul-general Bekele Geleta. Demisionasem din funcția de secretar-general adjunct deoarece eram conștient că prin călătoria pe care aveam să o întreprind puneam sub semnul

întrebării neutralitatea Crucii Roșii. Intenția mea de a vorbi public în numele locuitorilor uitați ai Darfurului putea fi interpretată ca fiind incompatibilă cu funcția de conducere pe care o dețineam în cadrul Federației Internaționale a Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie. Plecam cu mare regret – ajunsesem să îndrăgesc organizația și consideram munca depusă de aceasta ca fiind dătătoare de mari satisfacții. În plus, nu aveam să uit niciodată cum Crucea Roșie îmi salvase familia în timpul Împărțirii Indiei și cum mă salvase și pe mine personal primindu-mă în rândurile sale. Speram ca devotamentul de nezdruncinat al prietenilor mei din Federația Internațională a Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie față de suferințele oamenilor din întreaga lume să îi ajute să înțeleagă de ce acel strigăt disperat de ajutor din Darfur – „misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat" – era atât de irezistibil pentru mine.

În timp ce îmi planificam călătoria, îl contactasem pe David Loyn, corespondent al BBC pe probleme internaționale, un om pe care îl cunoșteam bine și îl respectam enorm. Îl pusesem la curent cu intențiile mele de a mă întoarce în zonă și îi explicasem că Darfurul devenise „cel mai de succes genocid din lume". David a reacționat imediat: dorea să mă însoțească pentru a filma un reportaj pentru BBC. Ideea în sine a „celui mai eficient genocid din lume" îi dăduse fiori pe șira spinării. Dacă el și cu mine reușeam să pătrundem în regiune, aveam să prezentăm situația de la fața locului cu mai mare forță și într-un mod mai convingător.

Însă ceea ce ne aștepta în Ciad avea să se dovedească a nu fi atât de simplu.

Obținusem autorizația de a călători în zona de graniță, unde zeci de mii de refugiați din Darfur duceau o viață de mizerie în tabere aflate în plin deșert, fără perspectiva de a se

putea întoarce vreodată la casele lor. Zborul nostru cu un avion al ONU era programat abia peste 24 de ore. Între timp, ne-am strâns toată echipa: eu, David Brown și Mike Shum de la Aegis, David Loyn și cameramanul BBC, Duncan Stone. În seara aceea, în timp ce luam cina la hotelul din N'Djamena, am primit un telefon neașteptat, prin care am fost anunțat că permisiunea de a călători în estul țării îmi fusese anulată.

Echipa BBC și Mike Shum au pornit pe cont propriu spre taberele de refugiați, în timp ce eu am fost rugat să mă prezint la Ministerul de Interne și de Securitate Publică din Ciad. Invitația nu mi s-a părut de bun augur. Am ajuns în biroul ministrului, unde mi s-a oferit, cu politețe rece, ceai verde, curmale și migdale.

— Excelența voastră, bine ați venit în Ciad, m-a salutat ministrul. Suntem onorați să avem o persoană atât de remarcabilă printre noi. Știm cine sunteți, dar din păcate au apărut niște confuzii legate de documentele dumneavoastră și nu veți mai avea timp să ajungeți în est și să vă întoarceți la N'Djamena la data la care trebuie să părăsiți Ciadul. De aceea considerăm că este mai convenabil pentru dumneavoastră să plecați din țară cu prima cursă aeriană.

Politicos, dar ferm, i-am explicat că făceam călătoria cu scopul de a atrage atenția lumii asupra suferințelor refugiaților din Darfur, astfel încât să fie donați cât mai mulți bani pentru ajutorarea lor. Am subliniat de asemenea că un zbor ONU era programat pentru a doua zi dimineața și că, luându-l, încă mai puteam ajunge în taberele de refugiați. Prin urmare, de ce eram împiedicat să le vizitez?

Am sesizat că ministrul ezita. Argumentele mele păreau să-l fi convins.

— Foarte bine, dr. Kapila, nu văd niciun motiv pentru care să nu luați acea cursă.

Dar după aceea o siluetă întunecată aflată lângă el – un reprezentant al Comisiei pentru Refugiați din Ciad, echivalentul vechiului meu „prieten" sudanez, HAC-ul – s-a grăbit să intervină.

— Dar, domnule ministru, aceasta este, fără îndoială, o chestiune asupra căreia va trebui să ne consultăm cu multe alte instituții.

Expresia de pe fața ministrului s-a schimbat.

— Ah, da, desigur. Ei bine, dr. Kapila, o să vă rog să vă întoarceți la hotel. Vom lua legătura cu dumneavoastră mâine.

Întâlnirea avusese un lustru de curtoazie și amabilitate, însă dincolo de această impresie de suprafață mi-am dat seama că erau hotărâți să mă împiedice să ajung în taberele de refugiați. Dacă nu reușeam în acest demers, aveam nevoie disperată de un alt plan.

De acum, reportajul lui David avea să-și schimbe complet centrul de greutate, devenind povestea unui lucrător umanitar cunoscut și cu mare experiență căruia i se refuzase accesul în taberele de refugiați, fiind alungat din Ciad. În realitate, din punctul de vedere al BBC-ului, reportajul făcut în acest spirit avea să aibă și mai mult impact. Urma să se transforme dintr-o poveste umanitară cu puternică încărcătură emoțională într-o istorie formidabilă despre geopolitica internațională, o istorie împănată cu intrigi și conspirații. După părerea lui David Loyn, autoritățile din Ciad căzuseră în propria lor capcană.

Prioritatea era acum să câștigăm timp. Trebuia să îi împiedic să mă dea afară din țară o perioadă suficient de lungă pentru a-i permite lui David să facă reportajul și să se întoarcă din tabăra de refugiați pentru a monta materialul din noua perspectivă. Am argumentat, foarte corect de altfel, că biletul meu de avion avea restricții, în sensul că nu puteam părăsi țara decât peste două sau trei zile. Speram astfel ca David să aibă timp

să facă reportajul și să se întoarcă la N'Djamena pentru a con firma afirmația mea că în Darfur se petrecuse cel mai eficient genocid din lume.

Ignorând toate avertismentele supraveghetorilor trimiși de guvernul din Ciad ca să îi însoțească – și sub amenințarea permanentă a bandelor de bandiți și a ambuscadelor nocturne –, David Loyn și echipa sa au pornit din tabere spre N'Djamena într-o călătorie plină de primejdii, traversând deșertul cu mașina pe parcursul a două zile.

În timp ce îi așteptam, ne-am decis că dacă nu puteam ajunge la refugiații din Darfur, atunci măcar puteam încerca să îi aducem pe ei la noi.

Noresham, o văduvă din Darfur, a fost de acord să mituiască gărzile care supravegheau tabăra și să vină cu mașina la N'Djamena pentru a discuta cu mine. Mi-a spus:

— Situația noastră este foarte rea. Suntem ca niște prizonieri în tabăra de refugiați. Nu numai despre mine este vorba. Tot poporul meu este întemnițat. Din Darfur vin vești îngrozitoare. Crimele continuă. Violurile continuă. Dacă te duci la piață, riști să nu te mai poți întoarce acasă – fie ești violată, fie ucisă. Totul e departe de a se fi terminat.

— Deci ce ați vrea să facă lumea pentru voi? am întrebat-o eu.

— Am fost abandonați. Vrem ca cei responsabili din comunitatea internațională să vină ca să vadă cum trăim. Vrem educație pentru copiii noștri și hrană pentru toți. Dar mai mult decât orice, vrem ca ucigașii să fie aduși în fața justiției.

Noresham vorbea pe un ton clar, sincer și hotărât. Discuția mea cu ea avea să joace un rol-cheie în reportajul lui David Loyn.

David s-a întors cu numai câteva ore înaintea zborului, dar la timp pentru a-mi arăta ce filmase și a-mi lua un ultim interviu. Am zburat din țara care mă alungase, escortat la avion de

supraveghetorii mei din Ciad, iar David și cameramanul său au editat între timp imaginile și sunetul, aducând reportajul la forma finală. Avea să facă titlurile zilei în toată presa internațională: „Fostul șef ONU din Sudan expulzat din Ciad. Refugiații continuă să sosească în timp ce Darfurul e în flăcări".

Am zburat noaptea spre Londra exact când știrea făcea ocolul lumii. De la Heathrow am ajuns direct în studioul programului *Today* – același în care spărsesem tăcerea în 2004 –, pentru un interviu în direct. Am folosit prilejul pentru a afirma că situația din Darfur nu fusese soluționată: milioane de oameni se adăpostiseră în tabere pentru refugiați, guvernul sudanez continua să bombardeze și să incendieze satele, iar Bashir și ciracii săi scăpaseră de mâna lungă a justiției. De ce greșea din nou comunitatea internațională? Și de ce fusesem eu alungat dintr-o țară pentru simplul motiv că doream să atrag atenția asupra nenorocirilor populației din Darfur?

În ochii lumii, Darfurul era ca și mort de ani de zile. Opinia publică se concentrase pe hotărârea populației din sudul Sudanului de a se despărți de Nord, votul pentru independență și pace. Darfurul revenea acum pe prima pagină. Am aranjat să fiu intervievat și de Radio Dabanga și să descriu ceea ce făcuserăm eu și prietenii mei, în speranța că aveam să fiu ascultat de bătrâna care mă provocase în direct. „Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat", așa îmi spusese. „Știu. V-am auzit. Am revenit asupra cazului. Și acesta nu a fost decât începutul. Nu am reușit să ajung la voi, dar voi continua să încerc."

La trei luni după aceea mă aflam din nou în avion, în drum spre cea mai nouă țară de pe harta lumii, Sudanul de Sud. De la evenimentele din Ciad, mă implicasem din nou în chestiunea Darfurului. Și astfel făcând, un lucru mă frapase mai

puternic decât orice. Probabil că cel mai căutat criminal de război din lume era la acel moment Ahmed Haroun – comandantul forţelor militare (şi, prin extensie, al miliţiilor Janjaweed) din Darfur şi unul dintre principalii inculpaţi de către CPI. Dacă Bashir era arhitectul genocidului din Darfur, Haroun fusese cel care pusese planul în practică. Iar după ce înregistrase succese atât de mari în Darfur, Haroun îşi întorsese acum mintea criminală spre o altă zonă a Sudanului aflată de mult timp în mare suferinţă.

Ştiri terifiante începuseră să curgă dinspre îndepărtaţii şi izolaţii Munţi Nuba, aflaţi chiar la graniţa dintre Sudan şi Sudanul de Sud. Khartoumul încorporase Munţii Nuba în statul Kordofan de Sud, o regiune vastă ce se întindea de la hotarul cu Sudul până în Darfur. Într-adevăr, Munţii Nuba fuseseră unul din locurile unde mulţi oameni din Darfur îşi găsiseră refugiu în perioadele cele mai cumplite ale masacrului. Populaţia din Nuba fiind alcătuită tot din africani negri – victime şi ei ale războaielor de epurare etnică purtate de Khartoum –, acordase adăpost celor din Darfur, şi probabil că din acest motiv Haroun decisese acum să se concentreze asupra ei. Ordinele pe care acesta le dăduse soldaţilor săi fuseseră surprinse pe peliculă de către Al Jazeera:

— Trebuie să curăţaţi locul lună. Să-i măturaţi, să-i ştergeţi de pe faţa pământului, să-i zdrobiţi. Să nu-i aduceţi înapoi vii. Nu avem loc pentru ei în ţara asta.

Iar un comandant adăugase:

— Să nu-i aduceţi înapoi, mâncaţi-i de vii.

Alte rapoarte incomplete susţineau că regimul de la Khartoum folosea avioane Antonov pentru a arunca bombe asupra satelor din Nuba, care erau apoi invadate de oameni înarmaţi care ardeau şi jefuiau tot ce întâlneau în cale şi violau femeile. Într-un incident notoriu, trupele ONU de menţinere a

păcii – soldați bine înarmați purtând celebrele berete albastre – au stat deoparte în timp ce criminalii s-au comportau ca niște turbați. Sătenii din Nuba au fugit, încercând să se adăpostească în „sanctuarul" ONU, unde așa-zisele trupe de menținere a păcii închiseseră porțile, lăsându-i pe localnici afară, prinși în cursă. Au fost împușcați cu sutele sub ochii trupelor ONU, care nu au făcut nimic pentru a-i ajuta.

Încă un incident scandalos și rușinos pentru ONU, după cele întâmplate în Rwanda, la Srebrenica și în Darfur. Cum accesul în Munții Nuba le fusese refuzat tuturor jurnaliștilor, informațiile cu privire la acest incident proveneau în majoritate de la refugiații din Nuba care reușiseră să fugă din calea violențelor. Au început să circule povești înfiorătoare despre crime în masă și gropi comune. Mass-media neputând pătrunde în zonă pentru a investiga, Sudan Sentinel Project – o inițiativă de monitorizare în timp real prin satelit lansată de actorul George Clooney cu scopul de a supraveghea atrocitățile din regiune – a detectat dovezi ale acelor gropi comune. Totuși, puține mărturii fuseseră obținute direct de la fața locului.

Am zburat spre Sudanul de Sud însoțit de Peter Moszynski, un respectat analist politic specializat în Sudan, James Smith, director al Aegis Trust, și Inigo Gilmore, un jurnalist și cameraman independent.

Vestea că Haroun își transferase intențiile criminale de la Darfur spre regiunea Nuba fusese cea care mă convinsese să mă alătur echipei. Dacă reușeam să intrăm în Sudanul de Sud, să trecem granița, să pătrundem în Munții Nuba și să obținem dovezi la prima mână, puteam denunța acel nou capitol din intențiile criminale ale lui Haroun – și ale Khartoumului.

Îl rugasem și pe David Loyn să ne însoțească în această călătorie. David se arătase foarte interesat, numai că se temea ca BBC-ul să nu-i dea acceptul. Traversarea ilegală a unei granițe

pentru a pătrunde într-o zonă activă de război era un demers pe care șefii săi nu aveau probabil să-l aprobe – și poate că pe bună dreptate. Dar dacă un cameraman independent reușea să ajungă acolo și să filmeze, atunci David putea folosi materialul pentru a-l difuza pe BBC, de unde avea să ajungă în toate colțurile lumii. Cel puțin așa plănuiserăm. *Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat...*

Prima oară am dat ochii cu populația din Nuba într-o tabără de refugiați improvizată pe o suprafață vastă de teren în Yida, Sudanul de Sud. Circa 30 000 de oameni fugiseră de ororile din Munții Nuba și se adunaseră acolo, într-o mizerie absolută. În fiecare zi le se alăturau alți refugiați. O bunică ce traversase șontâc-șontâc granița împreună cu cei doi nepoți ai săi cu dizabilități mi-a relatat cu lux de amănunte ceea ce se petrecea la numai câteva zeci de kilometri distanță, dincolo de frontieră.

Fiul ei și tatăl celor doi copii, mama acestora, plus alți cinci copii fuseseră încercuiți de „miliția" PDF (Popular Defence Forces) – noua invenție a lui Haroun pentru Munții Nuba, pe modelul Janjaweedului – și dispăruseră apoi cu toții. Și alți oameni dispăruseră, fiind răpiți de miliție, iar în final femeia se decisese să fugă. Îi luase două săptămâni ca să ajungă în tabără, ascunzându-se în tufișuri ori de câte ori auzea bombardierele Khartoumului zburând pe deasupra capului. Acum locuia la adăpostul unei folii de plastic întinsă peste o groapă făcută în pământ, dar chiar și așa ea și cei doi copii nu se aflau în siguranță.

Cu câteva zile înainte, forțele aeriene de la Khartoum bombardaseră tabăra de refugiați, aflată în fapt pe teritoriul Sudanului de Sud. La clinica din incinta taberei am văzut o coadă lungă de mame și copii emaciați, aduși în pragul inaniției din cauza atacurilor. Politica practicată de regimul de la

Khartoum – *politica lui Haroun* – era îndreptată în două direcţii: în primul rând, atacarea, bombardarea şi incendierea satelor, pentru a forţa populaţia din Nuba să le părăsească; în al doilea rând, răspândirea terorii, astfel încât localnicii să nu-şi mai poată cultiva pământurile şi să moară de foame încetul cu încetul. Ceea ce vedeam şi auzeam amintea întru totul de Darfur, la aproape un deceniu distanţă, iar responsabilii erau aceiaşi.

Situaţia era înfiorătoare şi mi-a întărit hotărârea de a traversa graniţa. Călătoria a fost presărată cu pericole. Singurul mijloc de transport pe care l-am găsit a fost o Toyota Land Cruiser veche, fără geamuri şi cu suspensiile defecte. Am fost escortaţi de un contingent de luptători Nuba din rezistenţă – cei care pe vremuri se aflaseră sub comanda vechii mele cunoştinţe, John Garang. Din păcate, de data aceasta nu aveam să mai am ocazia de a reaprinde flacăra prieteniei noastre. Garang pierise tragic atunci când elicopterul în care se afla se prăbuşise, la puţin timp după semnarea acordului de pace de la Naivasha şi înainte ca Sudanul de Sud să-şi dobândească independenţa.

Când am pornit pe drumul de pământ ce traversa savana, am aflat că luptătorii care ne însoţeau erau jumătate din Nuba şi jumătate proveniţi din Darfur. Cei refugiaţi din Darfur cu un deceniu înainte se alăturase rezistenţei din Nuba pentru a lupta împotriva noului capitol deschis de Khartoum în cadrul *soluţiei finale*. Atunci când am auzit rostită pentru prima oară acea expresie înfricoşătoare, nu înţelesesem că se referea în realitate la o bună parte din teritoriul aflat sub controlul Khartoumului, nu numai la Darfur. Dar acum, cu dovezile pe care le aveam sub propriii ochi, nu mai încăpea îndoială.

După câţiva kilometri parcurşi pe drumul de pământ am traversat graniţa – marcată doar printr-o sfoară subţire şi zdrenţuită –, iar poalele munţilor s-au înălţat în faţa noastră.

De jur-împrejur eram înconjurați de rămășițele satelor abandonate ori mistuite de flăcări. Pământul era și el pârjolit și înnegrit în locurile unde atacatorii aruncaseră bombe din avioane Antonov, exact așa cum făcuseră și cu un deceniu înainte în Darfur.

Am ajuns într-o poiană și am zărit o unică pompă de apă la care stăteau la coadă câteva femei cu fețe îngrijorate. Prin intermediul unui interpret, femeile au început să ne istorisească poveștile lor de viață, însă abia ce se porniseră, că un zumzăit puternic a umplut aerul.

Zgomotul m-a frapat ca fiind terifiant de familiar: era cel al unui avion Antonov care se apropia. Îl auzisem de multe ori în cursul misiunilor de asistență umanitară, acest avion-cargo rusesc fiind calul de povară folosit cu precădere în astfel de operațiuni. Dar în Sudan, desigur, fusese transformat în bombardier și instrument al terorii supreme. Toată lumea a început să fugă, mamele să-și strige copiii, iar aceștia să țipe de frică. Am rămas înțepenit locului. Am căutat din ochi mașina, pentru a o vedea dispărând într-un nor de praf.

Șoferul decisese să ne abandoneze pe moment pentru a încerca să ascundă Toyota, căci fără ea n-am fi putut părăsi zona de război. Numai că pentru noi, ceilalți, rămași acolo, nu exista niciun adăpost, cu excepția câtorva delușoare aflate la câteva sute de metri distanță. Între timp, fumul începuse să se înalțe în coloane groase pe deasupra câmpurilor pe care Antonovul lăsase să cadă bombele. Inigo intrase deja în acțiune: își așezase aparatul de filmat pe umăr. Măcar avea ceva de făcut, ceva care să îl ajute să-și uite spaima. Eu unul rămăsesem împietrit de groază.

Am simțit o mână care mă trăgea de umăr și o voce mi-a urlat în ureche. Era una dintre femeile din Nuba care luau apă de la pompă.

— Vin! Uite-i, vin!

Mi-a făcut semn să o iau la goană spre dealuri. M-am uitat mai atent și am văzut că ceea ce luasem drept un munte stâncos și golaș era de fapt viu și plin de ființe omenești. Fiecare colțișor, fiecare crăpătură și grotă prea puțin adâncă se transformase într-un adăpost improvizat, localnicii părăsindu-și satele și mutându-se în munți în efortul de a se ascunde din calea bombelor. Bătrâna din Yida îmi povestise că oamenii erau forțați să trăiască astfel: acum puteam vedea realitatea cu ochii mei.

Antonovul și-a încheiat raidul de bombardare, s-a întors și a pornit spre nord, în direcția Khartoumului, iar noi am reluat interviul cu femeile din Nuba. Povestea lor era aceeași pe care o auzisem deja de nenumărate ori: satele le fuseseră bombardate din aer; recoltele le fuseseră incendiate; supraviețuitorii se adăpostiseră în peșteri, unde se hrăneau cu fructe și cu plante sălbatice. Unele femei ne-au relatat cum fuseseră bătute cu sălbăticie de PDF – noul Janjaweed inventat de Haroun – și cum fetele tinere fuseseră târâte în savană pentru a fi violate.

După ce am ascultat poveștile lor – care aminteau în chip atât de sumbru de cele din Darfur –, am urcat în Toyota și ne-am continuat drumul, urcând dealurile. Am ajuns în satul Dar – o ruină pustie și fumegândă, un loc probabil foarte recent bombardat. Acolo, cel mai mult m-a frapat faptul că până și cele mai mari hambare de grâne făcute din lut fuseseră complet arse. În mod normal, în aceste hambare își păstrau localnicii proviziile de grâne pentru a le ajunge de la o recoltă la alta. Acum nu mai era cazul. Strategia lui Haroun era foarte limpede: bombardarea și incendierea satelor pentru a forța populația din Nuba să le părăsească și a-i înfometa pe supraviețuitori.

Am continuat să înaintăm și am ajuns într-un loc pe nume Taroji, un avanpost al mișcării de rezistență din Nuba. O parte din luptătorii de aici acționau în cadrul SRF (Sudan Revolutionary Front) – care aduna sub umbrela sa refugiați din Darfur,

Munții Nuba și alte zone, precum Nilul Albastru, ca și din diverse alte regiuni marginalizate ale țării. Elementele comune al SRF erau identitatea ne-arabă a membrilor și experiențele împărtășite cu regimul de la Khartoum: era o mișcare de rezistență a populației africane negre care suferise același proces de epurare etnică impus de regimul arab autoritar și totalitar al lui al-Bashir.

În acest vast sat din Nuba, care servea totodată drept cartier general al rezistenței, am fost conduși spre o gaură care fusese săpată în pământ ca un fel de groapă de gunoi. Acum era plină cu bombe de dispersie – niște cilindri strălucitori din alamă ce semănau cu dozele de Red Bull, de care erau legate panglici galbene și portocalii. În ziua precedentă, doi copii fuseseră uciși în timp ce se jucau cu un astfel de proiectil. Așa că celelalte bombe găsite fuseseră adunate și aruncate în groapă, în ideea de a fi depozitate „în siguranță" – sau mai degrabă cât de sigur era cu putință. Era o dovadă a sofisticării tehnologice a războiului dus de Haroun împotriva populației din Nuba: Antonovurile sale aruncau nu numai bombe incendiare, ci și bombe cu dispersie, pentru un dublu efect.

În apropiere se aflau lăzi pline cu mine terestre. Fiecare era marcată cu un înscris în limba farsi, fiind de fabricație iraniană. SRF-ul cucerise o bază militară sudaneză și capturase minele terestre. Acestea erau plantate în jurul satelor arse – lângă sursele de apă și pe poteci –, pentru a-i împiedica pe oameni să se întoarcă la casele lor. În perioada când lucrasem pentru guvernul britanic, participasem la negocierile ce precedaseră semnarea Tratatului de la Ottawa privind interzicerea minelor terestre – campanie în cadrul căreia Prințesa Diana jucase un rol de prima mână. Sudanul era semnatar al tratatului și acum aveam totuși dovada indubitabilă că foloseau minele terestre în lupta împotriva populației civile.

În clădirea alăturată, pe podea, erau așezate cele mai mari proiectile de artilerie pe care le văzusem în deceniile petrecute vizitând zone de conflict: aveau trei sau patru metri lungime. Erau proiectile ghidate, așa mi s-a spus, care erau folosite împotriva unor ținte specifice. Pentru mine, astfel de arme – mine terestre, bombe cu dispersie, proiectile ghidate – reprezentau o noutate în contextul Sudanului. Haroun își rafinase tehnicile de epurare etnică folosite în Darfur, adăugând în Munții Nuba arme sofisticate de distrugere. Acolo nu mai era vorba de un genocid făcut cu macetele și Kalașnikovurile, ci de crime în masă cu echipament ultramodern de distrugere.

Am fost șocat. Dacă în Darfur îmi luase luni întregi pentru a pune piesele cap la cap – prin vizite personale, rapoarte ale subalternilor, ancheta derulată de Tim Mansfield și după aceea mărturia directă a Aishei, o victimă din Tawila –, aici deslușisem totul cu propriii ochi în numai 48 de ore. Era ca și cum Khartoumul nici nu se mai obosea să ascundă dovezile ticăloșiilor sale brutale. Totul era strigător la cer. Nerușinat. Etichetați drept criminali de război și inculpați ca atare de către Tribunalul de la Haga, Bashir, Haroun și ceilalți acoliți ai lor păreau să fi decis a se ridica la înălțimea acelor acuze.

Haroun, de pildă, avea un lung istoric de acte criminale. În anii '90 fusese poreclit „Măcelarul din Nuba", atunci când – înaintea Darfurului – lansase o primă campanie de epurare etnică în Munții Nuba. Acum reputația îi putea fi confirmată.

Oamenii de la SRF care ne escortau ne-au avertizat că era periculos să rămânem mai mult de 24 de ore în Taroji. Regimul de la Khartoum dispunea acum de sisteme de supraveghere ultramoderne, inclusiv de radare de joasă înălțime pentru a împiedica parașutarea ilegală în zonă a ajutoarelor umanitare, ca și capacitatea de a intercepta comunicațiile telefonice mobile. În seara aceea am traversat înapoi granița și am

ajuns la Yida la căderea nopții. De acolo am pornit spre Juba, capitala Sudanului de Sud, și mai departe spre Nairobi. Am rezervat aceeași cameră la Serena Hotel unde Tim Mansfield mă pusese la curent cu descoperirile făcute în cursul misiunii sale secrete în Darfur, după care am făcut o vizită la Hotelul Windsor Park și în pădurea din împrejurimi, locul unde luasem decizia finală de a denunța abuzurile comise de regimul de la Khartoum.

Apoi am convocat o conferință de presă. Din fericire, jurnaliștii s-au prezentat în număr mare. Am vorbit despre adevărurile simple relevate de misiunea noastră în Nuba: faptul că un al doilea genocid se desfășura acum în Sudan, de data aceasta în Munții Nuba; că dezastrul umanitar devenise inevitabil, cu sute de mii de oameni din Nuba confruntați cu foametea iminentă; că cei responsabili erau aceiași care orchestraseră atrocitățile din Darfur – și anume Haroun și Bashir; și, în fine, că mașina de ucis fusese modernizată, fiind mult mai avansată tehnologic și mai eficientă decât cea folosită în Darfur.

Am subliniat cât de vitală era punerea în aplicare a mandatelor de arestare emise pe numele lui Bashir, Haroun și ale altora. Chiar înaintea conferinței mele de presă, CPI emisese încă un mandat pe numele ministrului sudanez al apărării pentru crime împotriva umanității în Darfur.

După conferința de presă, am zburat direct spre Londra, unde am acordat cel puțin vreo zece interviuri succesive pentru CNN, BBC, Al Jazeera și alte instituții de presă, descriind ceea ce văzusem și subliniind că era vorba de o repetare a situației din Darfur. Am arătat că eșecul comunității internaționale de a acționa în mod decisiv pentru a-i opri pe criminalii în masă stătuse la baza atrocităților actuale – un război de exterminare purtat împotriva unei alte populații nevinovate din Sudan.

Din Londra am plecat la New York, pentru alte conferințe de presă și interviuri. La puțin timp după aceasta, James McGovern (membru al Congresului american) a înaintat proiectul de lege pentru tragerea la răspundere a Sudanului, în care a cerut instituirea de sancțiuni împotriva acestei țări și eforturi concrete și reale pentru punerea în aplicare a mandatelor de arestare emise de către CPI.

> Fostul șef al misiunii ONU în Sudan, Mukesh Kapila, a avertizat întreaga lume, s-a adresat McGovern Congresului. El susține că armata sudaneză este implicată în crime în masă în regiunea Munților Nuba... Kapila afirmă că a văzut avioane militare bombardând satele, distrugând rezervele de hrană și practicând politica pământului pârjolit. Atacurile i-au amintit de ceea ce a văzut în Darfur în anii 2003–2004, când guvernul predominant arab de la Khartoum a luat în vizor triburile de africani negri... Trebuie să arătăm guvernului american și întregii lumi îngrijorarea noastră și să cerem protejarea populației sudaneze din aceste zone împotriva politicilor criminale duse de regimul de la Khartoum.

Nicholas Kristof de la *New York Times* a călătorit și el în Munții Nuba, întorcându-se cu povești și mărturii oculare similare. După alte câteva zile, George Clooney în persoană a ajuns în Nuba, iar prezența sa în regiune a contribuit la aducerea problemei populației Nuba pe o poziție de frunte pe ordinea de zi. Însă în ciuda demersurilor, coșmarul a continuat în Munții Nuba și tot mai mulți refugiați au trecut granița în Sudanul de Sud.

Toată această situație mi-a lăsat un gust amar în gură și mi-a creat o stare de pesimism. De atâtea ori, noi – eu – nu am reușit să oprim crimele: Srebrenica, Rwanda, Darfur și acum Munții Nuba, ca să nu enumăr decât câteva. Atunci cei de la

Aegis Trust m-au convins să fac o nouă călătorie – să revin la cel mai întunecat moment din viaţa mea petrecută în numeroase zone de conflict din lume: să revin în Rwanda.

Rwanda. Niciodată nu intenţionasem să mă întorc în acel loc, pentru a retrăi toate ororile. Dar, încurajat de spiritul blând de convingere al celor de la Aegis, la câteva luni după călătoria în Nuba am zburat spre Kigali, capitala Rwandei. În zilele care au urmat am revenit în fiecare dintre locurile-cheie pe care le vizitasem cu două decenii înainte: casa pustie din Kigali unde cadavrele zăceau întinse în grădină, biserica din Ntarama, biserica masacrului, şi orfelinatul Misionarelor Carităţii din Kigali, unde măicuţele îi înfruntaseră pe criminali.

În fiecare loc în parte am avut dovezi de ispăşire. Responsabilizarea, dreptatea şi vindecarea rănilor teribile, cuplate cu reconcilierea, reîntregeau naţiunea rwandeză. Guvernul rwandez era ferm hotărât să nu lase ca ororile să fie uitate, pentru ca genocidul să nu se mai întâmple.

Măsura acestei încercări de absolvire de păcate şi de reconciliere am văzut-o puternic reflectată în vizita mea la Penitenciarul Central din Kigali, loc unde fusesem pentru întâia oară în 1994 când era înţesat de mii de torţionari. Pentru a putea vizita închisoarea, a trebuit să obţin permisiunea şefului Serviciilor Corecţionale din Rwanda. Omul mi-a istorisit povestea lui. Făcuse parte din autorităţile regimului criminal şi fugise în Zair atunci când forţele Frontului Patriotic Rwandez condus de Paul Kagame eliberaseră ţara. Se hotărâse însă să se întoarcă pentru a-şi ispăşi pedeapsa şi, într-o demonstraţie remarcabilă de încredere şi de reconciliere, guvernul îi încredinţase sarcina, extrem de delicată, de a conduce sistemul penitenciar statal.

În închisoare am văzut ce măsuri de reabilitare adoptase noul regim, prin educarea şi instruirea criminalilor în masă

condamnați, și am aflat cum foștii torționari și victimele lor încercau să se reconcilieze lucrând cot la cot la reconstrucția țării. Procesul se afla încă în plină desfășurare. Cu toate că majoritatea condamnaților răspundeau așa cum se cuvine întrebărilor, dând semne reale de remușcare, am avut ocazia să mă întâlnesc și cu aspecte mai întunecate, în primul rând cu o lipsă de regrete totală și deschisă.

— Regreți ce ai făcut? l-am întrebat pe un condamnat solid care lucra într-unul din atelierele închisorii.

Fusese condamnat la 30 de ani de închisoare pentru genocid.

— Nu, a răspuns el nepăsător, ca și cum îl întrebasem dacă îi plăcea brânza. Nu... nu, a repetat el pe un ton aproape vesel.

Din fericire, soarta Rwandei se află acum în mâinile tinerei generații, cu toate că moștenirea toxică a genocidului a lăsat în urmă probleme grave. Modul în care vor construi ei viitorul va depinde de felul în care se vor raporta la un trecut pe care cei mai mulți dintre ei sunt prea tineri pentru a și-l putea aminti. Așa cum vedem că se întâmplă peste tot în lume, atrocitățile în masă creează cicluri de violență care se prelungesc pe parcursul mai multor secole. Ororile nu pot fi vindecate dacă sunt ignorate. Ciclicitatea nu este însă inevitabilă: fie este ruptă, fie cimentată în mințile și inimile fiecărei generații. Prevenirea repetării genocidelor este o sarcină continuă și permanentă.

Întoarcerea în Rwanda mi-a dovedit încă un lucru esențial. Mi-a demonstrat că o țară atât de lovită de nenorociri se poate ridica din adâncul întunericului și renaște din propria cenușă, precum pasărea Phoenix. Mi-a demonstrat că deși oamenii obișnuiți pot fi cu ușurință împinși pe un drum greșit de către conducători malefici, instinctele umane primordiale de iubire și compasiune, ca și dorința de coexistență pașnică sunt în cele din urmă mai adânc înrădăcinate decât înclinația contrară – la fel de omenească – spre rău.

Întoarcerea în Rwanda mi-a dat speranţă. Călătoria făcută pentru a reîntâlni victimele genocidului din Darfur, plus faptul că văzusem atrocităţi similare desfăşurându-se în Munţii Nuba mi-au consolidat hotărârea de a nu rămâne un simplu observator. Al-Bashir, Haroun şi ciracii lor nu trebuie lăsaţi să scape cu crimele lor odioase împotriva umanităţii. Supravieţuitorii, ca şi cei care continuă lupta pentru dreptate şi demnitate mi-au dat curaj să merg înainte. Mi-au ridicat moralul şi mi-au oferit un ţel în viaţă.

Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat.
Adevărat, dar poate că într-o zi se va încheia.

AEGIS TRUST

Pentru informații suplimentare despre evenimentele descrise aici și problemele ridicate de acest volum, puteți accesa adresa www.againstatideofevil.org.

Drepturile de autor care i se cuvin lui Mukesh Kapila din publicarea acestei cărți vor fi donate Aegis Trust (www.aegistrust.org) pentru a sprijini activitatea continuă de prevenire a genocidelor și a altor crime împotriva umanității.

Aegis Trust este o inițiativă a Centrului pentru Studierea Holocaustului din Regatul Unit și a finanțat construirea Memorialului Genocidului din Kigali, Rwanda. Trustul promovează păstrarea vie a memoriei celor ce au suferit și pierit din cauza genocidelor și oferă asistență supraviețuitorilor. De asemenea, se ocupă cu cercetarea, dezvoltarea de politici specifice, educația și propaganda, pentru ca societatea să învețe din lecțiile trecutului și să acționeze în scopul prevenirii viitoarelor crime împotriva umanității.

Aegis s-a înființat în anul 2000 și conlucrează strâns cu diverși parteneri, printre care guverne, parlamentari, organizații neguvernamentale și instituții educaționale și academice din întreaga lume.

Cuvântul *aegis* înseamnă în limba greacă „scut" sau „protecție" și reflectă responsabilitatea noastră umană colectivă în protejarea celor vulnerabili și ale căror vieți sunt amenințate din simplul motiv al identității lor. Din nefericire, necesitatea acestui demers s-a dovedit a fi evidentă pe parcursul secolelor și în toate culturile de pe toate continentele.

Secolul trecut a fost cel mai sângeros din istoria omenirii. Numai în secolul XX, circa 200 de milioane de oameni au fost uciși în crime în masă, comparativ cu cele 133 de milioane care se estimează că ar fi fost omorâți în decursul a 7 000 de ani anteriori. Chiar și luând în calcul explozia demografică, această cifră reprezintă totuși o creștere ce nu poate fi cuprinsă cu mintea.

Majoritatea copleșitoare a victimelor – nouă din zece în cele mai recente conflicte – o reprezintă populația civilă nevinovată. Mai mult decât atât, consecințele acestor atrocități merg mult mai departe decât simpla moarte, boală și distrugere imediată. Impactul genocidului și al altor crime împotriva umanității este resimțit peste timp, pe măsură ce germenii răului sunt sădiți și roadele lor culese de generațiile viitoare.

De-a lungul veacurilor, fiecare continent și-a demonstrat potențialul și capacitatea de dezlănțuire a acelei orori speciale pe care o numim genocid. În acest sens, nicio cultură sau nicio națiune nu-și poate revendica superioritatea morală în fața celorlalte. În timp ce fiecare situație în parte poate avea specificitatea sa – rădăcini și mecanisme de declanșare particulare –, anumite trăsături se detașează, fiind comune.

În primul rând, genocidul este comis prin intenție planificată și efort organizat de către o autoritate (guvern sau conducere statală), căci numai aceasta dispune de suficiente mijloace și capacități pentru a pune în practică astfel de acte de violență sistematice – și foarte adesea de mare anvergură.

În al doilea rând, toate aceste crime sunt precedate și însoțite de promovarea unor ideologii și dușmănii exclusive care țintesc în mod deliberat anumite grupări, pe criterii etnice, sociale, religioase ori de altă natură.

În al treilea rând, astfel de crime se petrec pe fundal autocratic. Cu toate că lucrurile rele se pot întâmpla, desigur, în orice țară, istoria a dovedit că numai dictaturile comit cu bună știință atrocități în masă.

În al patrulea rând, impunitatea pentru crime împotriva umanității creează un climat prielnic pentru repetarea acestora. Dacă torționarii nu sunt aduși în fața justiției, semnalul care se transmite este acela

că cei vinovați pot scăpa nepedepsiți. În chip similar, s-a dovedit de nenumărate ori în cursul istoriei că reconcilierea și pacea nu se pot instaura ori dura fără ca să fie trași la răspundere și judecați cei responsabili. De aici importanța susținerii activității Curții Penale Internaționale și a construirii de sisteme judiciare credibile în toate țările lumii.

În al cincilea rând, cu toate că genocidele și celelalte tipuri de crime împotriva umanității sunt concepute și planificate de lideri malefici, aceștia au nevoie de adepți creduli care să le pună în aplicare schemele monstruoase. De aici importanța educației continue și a atenției constante ce trebuie acordată construirii și menținerii unor societăți robuste, care să nu cadă pradă acelora ce predică astfel de ideologii abjecte.

Din aceste motive fundamentale, oamenii de pretutindeni trebuie să rămână vigilenți. Ei trebuie să ceară adoptarea de legi juste cu privire la astfel de crime, în concordanță cu standardele și normele internaționale care protejează drepturile omului. Guvernele și liderii care ne conduc trebuie să ia în considerare doleanțele oamenilor, iar cetățenii trebuie să-i țină responsabili pe lideri pentru acțiunile lor.

Asemenea demersuri practice sunt de natură să împiedica ca răutatea și oroarea să pună stăpânire pe societate. Aegis se străduiește să dea glas dezideratelor celor amenințați prin excludere și să edifice o lume în care relele sunt îndreptate, iar cei mai vulnerabili dintre oameni sunt protejați.

Într-o lume globalizată și interconectată, ceea ce se întâmplă într-un loc de pe glob ne afectează pe toți. Nicăieri nu este această afirmație mai valabilă ca în cazul crimelor împotriva umanității.

Aegis Trust este o organizație caritabilă înregistrată în Regatul Unit, SUA și Rwanda. Pentru mai multe informații, inclusiv modalitățile prin care puteți sprijini acțiunile noastre, implicându-vă activ, contactați:

Aegis Trust, 25 Northumberland Avenue, London, WC2N 5AP
+44 (0) 207 481 1000
www.aegistrust,org
E-mail: office@aegistrust.org
Twitter: @Aegis_Trust

Listă de abrevieri

BBC – British Broadcasting Corporation
CICR – Comitetul Internațional al Crucii Roșii
CNN – Cable News Network
CPI – Curtea Penală Internațională (International Criminal Court)
DFID – Department for International Development (Departamentul pentru Dezvoltare Internațională al guvernului britanic)
DPA – Department of Political Affairs (Departamentul pentru Afaceri Politice, ONU)
ECOMOG – Economic Commission of West African States Monitoring Group (Grupul de Observatori Militari al Comunității Economice a statelor din vestul Africii – forțele de menținere a păcii din Sierra Leone)
EPLF – Eritrean People's Liberation Front (Frontul Popular de Eliberare a Eritreei)
FCO – Foreign and Commonwealth Office (Biroul pentru Afaceri Externe și al Commonwealth – Ministerul Afacerilor Externe britanic)
GDSI – Greater Darfur Special Initiative (Inițiativa Specială pentru Darfur – ONU)
HAC – Humanitarian Aid Commission (Comisia pentru Ajutor Umanitar – Sudan)
IFRC – International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (Federația Internațională a Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie)
IHP – International Humanitarian Partnership (Parteneriatul Umanitar Internațional)
MFF – Medici fără frontiere
MGF – mutilarea genitală a femeilor
MOD – Ministry of Defence (Ministerul Apărării)

NISS – National Intelligence and Security Services (serviciile sudaneze de spionaj și informații)
OCHA – Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (Biroul de Coordonare a Afacerilor Umanitare – ONU)
ODA – Overseas Development Administration (Administrația pentru Dezvoltare Internațională)
OLS – Operation Lifeline Sudan (Operațiunea Lifeline Sudan – ONU)
OMS – Organizația Mondială a Sănătății
ONU – Organizația Națiunilor Unite
ONUDI – Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială
OPOS – Office for Placing Overseas Schoolboys and Schoolgirls in British Schools (Biroul de plasare a elevilor străini în școlile britanice)
PAM – Programul Alimentar Mondial (World Food Program)
PDF – Popular Defence Forces (Forțele de Apărare Populare – Sudan)
PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
RI – refugiați intern
RPF – Rwandan Patriotic Front (Frontul Patriotic din Rwanda)
RUF – Revolutionary United Front (Frontul Unit Revoluționar – Sierra Leone)
SABC – South African Broadcasting Corporation (Societatea publică de Radio și Televiziune din Africa de Sud)
SLA – Sudan Liberation Army (Armata de Eliberare din Sudan)
SLM – Sudan Liberation Movement (Mișcarea de Eliberare din Sudan)
SPLA – Sudan People's Liberation Army (Armata Populară de Eliberare din Sudan)
SPLM – Sudan People's Liberation Movement (Mișcarea Populară de Eliberare din Sudan)
SRF – Sudan Revolutionary Front (Frontul Revoluționar din Sudan)
UNCHR – United Nations High Commissioner for Refugees (Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați)
UNFPA – United Nations Population Fund (Fondul Națiunilor Unite pentru Populație)
UNICEF – United Nations Children's Fund (Fondul Națiunilor Unite pentru Copii)
UNSC – United Nations Security Council (Consiliul de Securitate ONU)

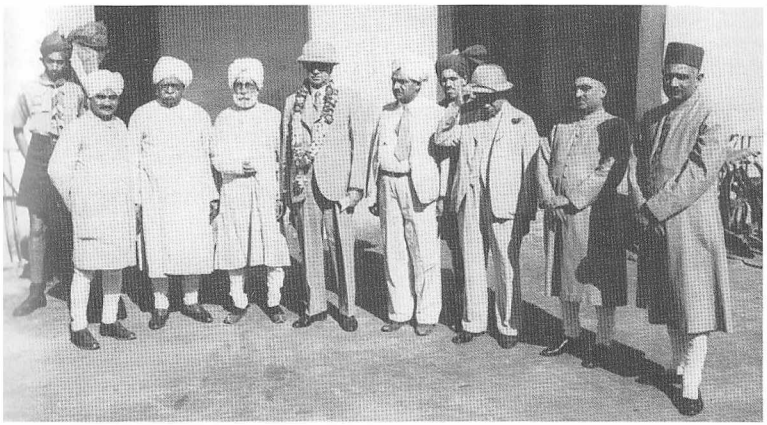

Bunicul meu pe linie paternă, Narsing Lal (primul din stânga), cu guvernatorul britanic colonial al Punjabului, în India Unită, în anii 1930. Mândru și principial, el s-a alăturat ulterior mișcării de eliberare conduse de Gandhi și Nehru, plantând astfel semințele nesupunerii în mine, nepotul său.

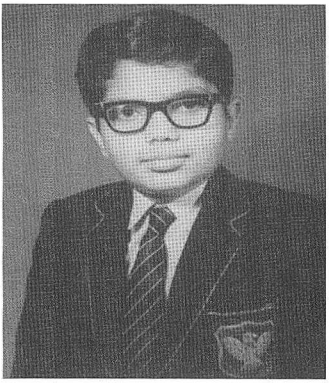

Elev studios la St. John's School, în Chandigarh. Îi veneram și mă temeam totodată de Frații Creștini, profesorii mei. Aceștia nu au încercat să predice creștinismul băieților proveniți din familii hinduse, cum eram și eu.

În brațele mamei, la vârsta de trei ani (stânga sus), cu tata așezat în fața noastră. Bunica mea (șezând, a doua de la dreapta) – cea care îmi umplea capul cu povești despre originile mele și despre bogata noastră moștenire indiană, veche de 3 000 de ani.

Cu ceva timp înainte, în vremuri mai lipsite de griji, împreună cu familia la un picnic în Malawi, unde lucram ca diplomat expert pe probleme de asistență umanitară. Ulterior, când m-am confruntat cu ororile genocidului din Rwanda, părul avea să îmi albească brusc.

Cu fiicele mele, într-o bine-venită pauză de la situația din Sudan, întors acasă în liniștea și pacea rurală din Cambridgeshire.

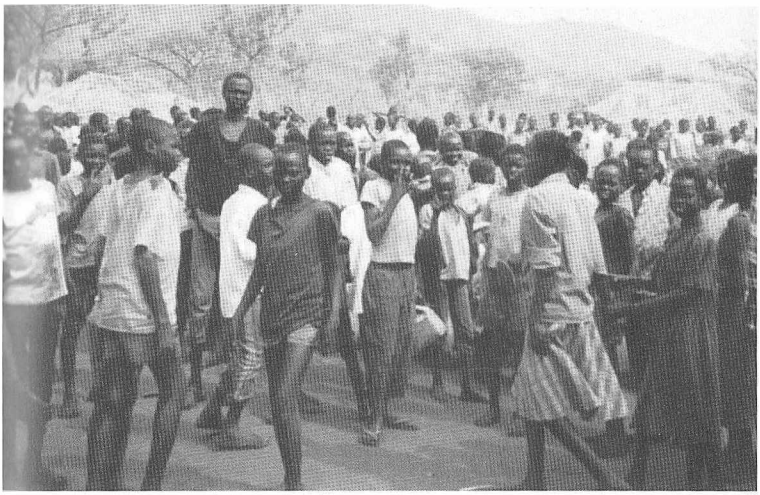

În Rwanda, imediat după genocidul din 1994, am fost unul dintre primii lucrători umanitari ajunși în regiune, când sângele încă nu se uscase pe ziduri. Pe drum, am văzut milioane de hutu rwandezi (cei care puseseră genocidul în practică) fugind din țară, în cadrul celei mai rapide migrații din istoria omenirii.

Mulți dintre cei care fugiseră din calea atrocităților au murit de holeră în groaznicele adăposturi improvizate la Goma, în fostul Zair.

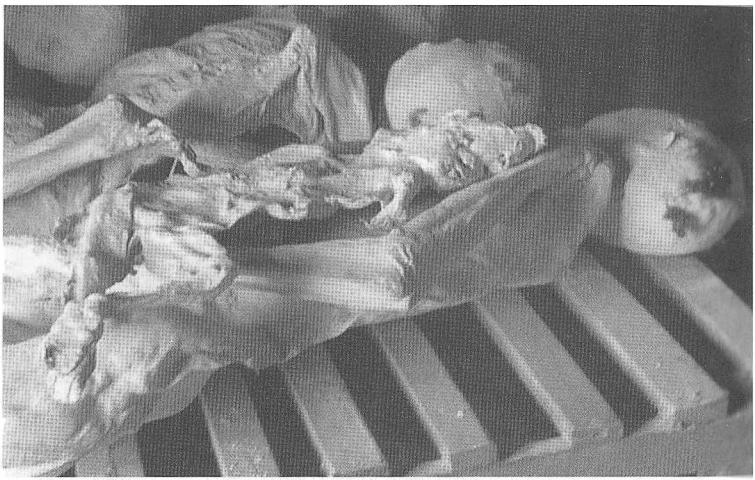

În 2012 am revenit în Rwanda pentru prima oară după experiența traumatizantă a genocidului din 1994. Disperarea îmbrățișării finale dintre o mamă și copilul ei în momentul în care au fost masacrați este un memento dureros al acelor atrocități.

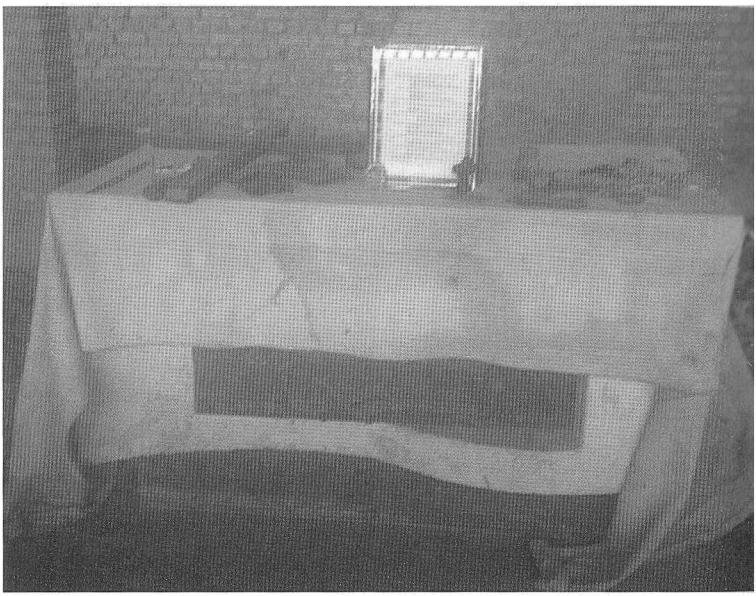

Am păşit din nou în biserica unde am văzut pentru întâia oară în 1994 sângele curgând. Altarul pătat de sânge se află şi acum acolo.

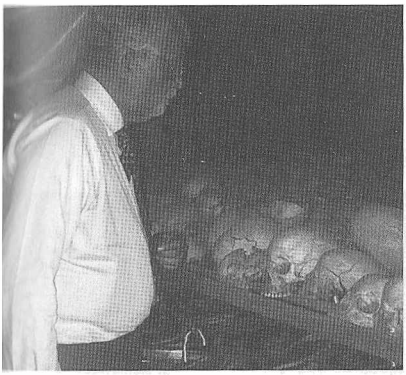

Cadavrele pe care le-am văzut pentru prima dată în 1994 sunt acum doar cranii.
Sute de mii sunt păstrate în mausolee răspândite în toată țara, urmele de pe aceste cranii amintind că odată au pulsat de viață. Ca să nu uităm niciodată.

O supraviețuitoare a genocidului din 1994 din Rwanda, care și-a pierdut aproape întreaga familie, mi-a relatat povestea ei de luptă pentru viață.

Am mers de mână spre altarul bisericii Sainte Famille din Kigali, amintindu-ne de ceea ce trăiserăm în urmă cu 18 ani. (©Aegis Trust)

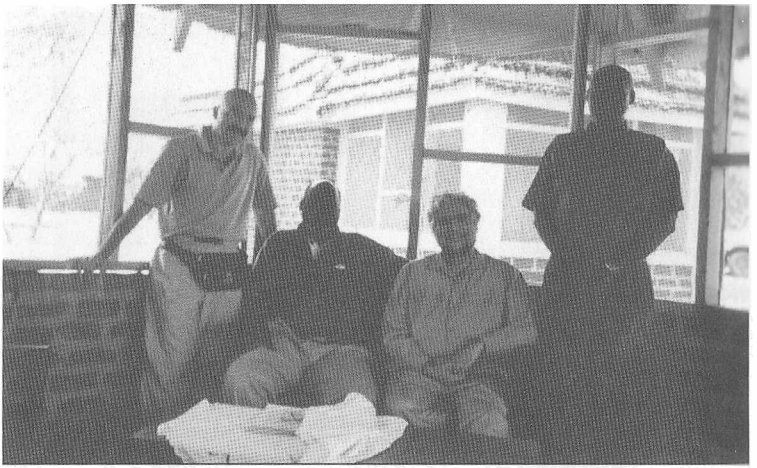

Cu legendarul lider al rebelilor și președinte al SPLM, răposatul John Garang, la cartierul său general din savana sudaneză. Lângă el stă Bernt Aasen, adjunctul meu pentru operațiunile ONU din sudul Sudanului și aliatul meu. (© Nadia El Maaroufi)

Prezentarea scrisorilor de acreditare președintelui Omar al-Bashir la preluarea postului de coordonator plenipotențiar al ONU pentru Sudan – șeful misiunii ONU în această țară. La acel moment nu bănuiam că al-Bashir avea să fie omul din spatele primului genocid din secolul XXI – ceea ce guvernul său a denumit, în chip atât de sinistru, „soluția finală pentru Darfur."

Colibe africane mistuite de foc în Darfur. E ceea ce vedeam în mod obișnuit în 2003 și 2004, zburând pe deasupra a sute de kilometri cu sate bombardate.

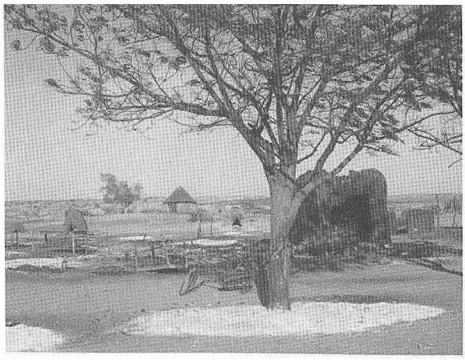

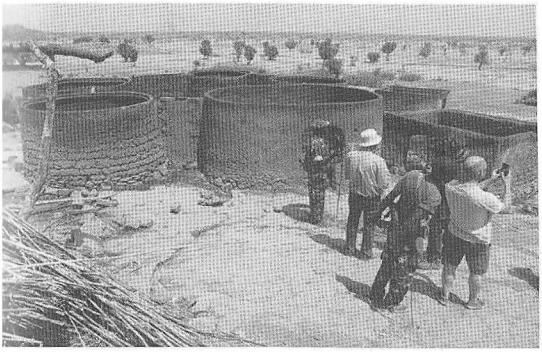

Sate și câmpuri arzând în Munții Numa în urma bombardamentelor aviației guvernului sudanez. Am vizitat regiunea în 2012, când am constatat repetarea tacticii pământului pârjolit aplicată în Darfur în 2004.

Aceste femei mi-au relatat istorii cumplite de jafuri şi violuri în regiunea Munţilor Nuba, de unde reuşiseră să fugă – la fel ca victimele violurilor petrecute cu opt ani înainte în Darfur. (© Aegis Trust)

Feţele spun totul – în timp ce mamele îmi povesteau despre atacurile înfiorătoare asupra satelor lor din Darfur, copiii vărsau lacrimi amare. (© Damien Lewis)

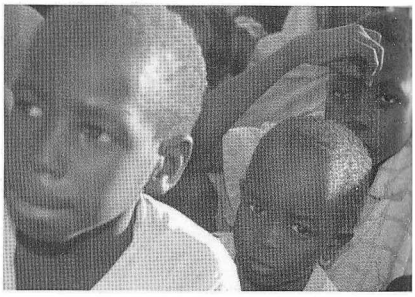

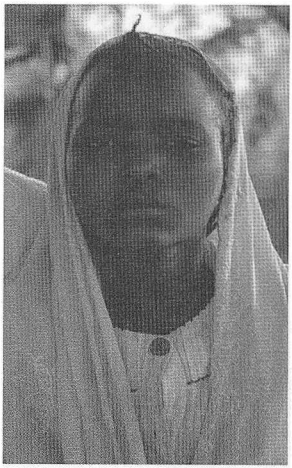

O victimă-copil din Darfur – ochii ei umflaţi încă după bătăi (şi nu numai) stau mărturie suferinţelor îndurate din partea miliţiilor Janjaweed. (© Damien Lewis)

CORINT
ISTORIE

Descriere	Autor	Preț
Abandonații. Destinele unor tineri americani în Rusia lui Stalin	Tim Tzouliadis	39,90
Adolf Hitler. O viață în imagini	María J. Martinez Rubio	39,90
Attila Hunul. Teroarea barbară și prăbușirea Imperiului Roman	Christopher Kelly	34,90
Călăul lui Hitler. Viața lui Heydrich	Robert Gerwarth	39,90
CIA și asasinarea celor doi Kennedy	Patrick Noian	34,90
Conversații cu Stalin	Milovan Djilas	19,90
Copilărie regală (album)	Filip-Lucian Iorga, Arhivele Naționale ale României	39,90
Cu Hitler până la sfârșit. Memoriile ordonanței lui Hitler	Heinz Linge	29,99
Drumul din Kolîma. Călătorie pe urmele Gulagului	Nicolas Werth	24,90
Ecaterina cea Mare	Henri Troyat	34,90
Edit von Voler. Agenta nazistă la București	Jacques Picard	10,00
Ekaterinburg. Ultimele zile ale Romanovilor	Helen Rappaport	34,90
Eliminarea. Povestea unui supraviețuitor din infernul khmerilor roșii	Rithy Panh, Christóphe Bataille	24,90
Evadare din lagărul 14. Incredibila odisee a unui om din Coreea de Nord până în lumea liberă	Blaine Harden	27,50
Grace de Monaco. Povestea unei prințese	Jean des Cars	24,90
Harem. Lumea din spatele vălului	Alev Lytle Croutier	34,90
Hitler așa cum l-am cunoscut	Heinrich Hoffmann	24,90
În buncăr cu Hitler. Ultimele zile ale celui de-Al Treilea Reich	Joachim Fest	22,50
În căutarea victimelor comunismului	Guido Barella	19,90
Întâi l-au omorât pe tata. Povestea unei fetițe din Cambodgia	Loung Ung	29,99
Întoarcerea acasă. Povestea adevărată a unui drum anevoios spre libertate	Slavomir Rawicz	29,90
Islamiștii. Cum ne văd ei pe noi	Anne Nivat	24,90
Ivan cel Groaznic	Henri Troyat	24,90
Jurnalul marii ducese Olga Romanova. Martor regal al revoluției ruse	Helen Azar	27,50
Kamikaze. Povestea unui pilot japonez din Escadrilele Sinucigașe	Yasuo Kuwahara, Gordon T. Allred	29,90

Descriere	Autor	Preț
Leii din Kandahar. O poveste de război despre forțele speciale	Rusty Bradley, Kevin Maurer	32,50
Leningrad. Tragedia unui oraș sub asediu, 1914–1918	Anna Reid	37,50
Mehmed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului	John Freely	34,90
Mica enciclopedie a Marelui Război(1914–1918)	Doru Dumitrescu, Mihai Manea, Mirela Popescu	24.90
Nazismul. O istorie ilustrată	Paul Roland	34,90
Niciun pericol. Povestea adevărată a unui soldat care a luptat în războiul CIA împotriva comunismului	Robert Baer	19,90
O viață în Gulag	Dmitri Vitkovski	22,50
Petru cel Mare	Henri Troyat	34,90
Putin. Biografia interzisă	Stanislav Belkovski	29,90
Război	Sebastian Junger	29,90
Războiul redescoperit 1914–1918	Stéphane Audoin-Rouzeau, Annette Becker	29,90
Războiul unei familii 1914–2014	Stéphane Audoin-Rouzeau	19,90
Regele Carol al României. Povestea unei vieți	Mite Kremnitz	19,90
Retragerea lui Napoleon din Rusia. Memoriile maiorului Vionnet	Louis Joseph Vionnet	29,90
Saga dinastiei Romanov	Jean des Cars	34,90
Secretele morții lui Mussolini. Adevărul despre controversata execuție!	Luciano Garibaldi	29,90
Șef în Gulag. Amintirile unui ofițer sovietic	Feodor Mociulski, Deborah Kaple	29,90
Sfârșitul. Rezistența sfidătoare și înfrângerea Germaniei lui Hitler, 1944 - 1945	Ian Kershaw	39,90
Sissi, împărăteasa Austriei	Jean des Cars	34,90
Spionul lui Stalin. Richard Sorge și rețeaua de spionaj din Tokio	Robert Whymant	39,90
Stalingrad. Cum a triumfat Armata Roșie	Michael K. Jones	29,90
Stalingradul de pe Yangtze. Bătălia pentru Shanghai – 1937	Peter Harmsen	37,50
Suleyman Magnificul și sultana Hurrem	Erhan Afyoncu	24,90
Supraviețuitorii. Monarhia la începutul secolului XXI	Peter Conradi	39,90
Timur Lenk	Arnaud Blin	27,50

În curând:

Moscova 1941, Rodric Braithwaite

În colecția **Istorie cu blazon**:

De pe Valea Motrului, Sarmiza Cretzianu

Pentru comenzi și informații, contactați:
GRUPUL EDITORIAL CORINT
Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București, cod poștal 010517
Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20
Depozit
Calea Plevnei nr. 145, sector 6, București, cod poștal 060012
Tel.: 021.310.15.30
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.grupulcorint.ro

Format: 16/54x84;
Coli tipo: 24

Tiparul executat la:
EVEREST
TIPOGRAFIA

Implicat de multă vreme în găsirea de soluții în crizele umanitare și care să împiedice epurările etnice din Irak, Rwanda, Srebrenica și Sierra Leone, Mukesh Kapila, fostul șef al misiunii ONU în Sudan, a sosit la Khartoum în 2003, cu hotărârea fermă de a face tot posibilul pentru a opri crimele în masă din această țară.

Masacrul din Darfur este un adevărat strigăt de indignare, puternic și plin de pasiune. Este povestea unui om împins la acțiuni extreme de reticența celor aflați la putere de a opri exterminările, dar și o analiză a motivațiilor care l-au făcut să ia poziție și să se opună, de unul singur, indiferenței și venalității globale.

Volumul este scris în maniera unui thriller, autorul folosindu-și puterea conferită de postul pe care îl ocupa și totodată riscând totul pentru a-i aduce în fața justiției pe cei responsabili de primul genocid din secolul al XXI-lea, cel din Darfur.

„Prin expunerea sa personală și emoționantă, Kapila ne obligă să luăm act de genocidul din Sudan: grămezile de cenușă, corpurile contorsionate, ochii goi ai femeilor mutilate și tăcerea insuportabilă a unui sistem care îi tratează pe unii oameni ca fiind superiori altora. El a arătat adevărul pentru a ne da tăria și a ne provoca să îi urmăm exemplul în încercarea de a pune capăt acestor crime monstruoase."

GENERAL-LOCOTENENT ROMÉO A. DALLAIRE

„Mukesh Kapila a adus la cunoștința întregii lumi crima supremă: genocidul."

MIA FARROW

ISBN: 978-606-8623-89-4

9 786068 623894

www.grupulcorint.ro

Carte recomandată de

Historia